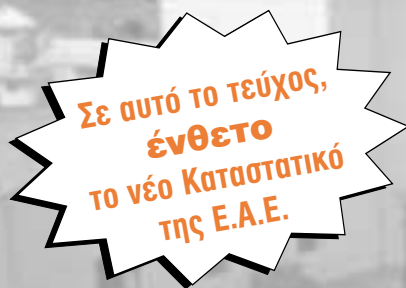

Αρχαιακά Νέα

Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Αρχαιακής Εταιρείας Νο. 22 Ιούλιος 2004

**Πανελλαδικό Συνέδριο
Αρχειονομίας
Σάμος, 11-13 Σεπτεμβρίου 2003**

**Ημερίδα της Ε.Α.Ε. για την εκπαίδευση
των αρχειονόμων στην Ελλάδα
Αθήνα, 30 Μαρτίου 2004**

**Το νέο κτήριο
των Γενικών Αρχείων του Κράτους**

**Internationaler
Archivkongress**

**Διεθνές Συνέδριο των Αρχείων
Βιέννη, 23-29 Αυγούστου 2004**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Αρχεία ελληνικών πολιτικών κομμάτων
και πολιτικών προσωπικοτήτων
Διαχείριση και αρχειοθέτηση

ΗΜΕΡΙΑ 4

Αφιέρωση
Εθνική Συνελευσία Ελλήνων Επιστημόνων
Αθήνα 14 Μαΐου 1999

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΟΥΣ - ΕΛΜΑΝΤΣ ΚΟΥΡΟΥΜΑΣ
ΙΩΝΗ ΚΟΛΑΚΗ - ΔΑΝΙΗΛ ΑΝΤΩΝΙΟΥ - ΠΑΥΛΟΣ ΚΕΡΝΑΛΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΙΜΕΩΝΙΔΗΣ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΘΑΚΑΚΗΣ
ΔΙΟΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ - ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΣΙΛΙΑΚΗΣ

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

JUDITH ELLIS GETHMILATZIS

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΤΥΠΟΘΕΤΩ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΦΑΝΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

«Εισαγωγή στην πληροφορική
του όριου και αντιθέσεις»

ΗΜΕΡΙΑ 5

Αφιέρωση Εθνική Συνελευσία Επιστημόνων
Αθήνα 2 Μαΐου 2000

ΕΛΜΑΝΤΣ ΚΟΥΡΟΥΜΑΣ
ΙΩΝΗ ΚΟΛΑΚΗ
ΔΑΝΙΗΛ ΑΝΤΩΝΙΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΙΜΕΩΝΙΔΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΣΙΛΙΑΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ 2001

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΡΧΕΙΩΝ

Διεθνές Πρότυπο Αρχειακής
Περιγραφής (Γενικό)

Ορισμός έκδοσης Οκτώβριος 2004

ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ

Αρχεία και αρχειακοί:
ένας ιστός

Κέρκυρα, 11-13 Οκτωβρίου 1991

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Η φυσιογνωμία του αρχειακού

Dickson G. Young
Jeanne Deléau
Pierre J. St-Onge
Cécile Courcier

Thérèse Barot-Haász
Annelise Monno-Haász
Thérèse Caracci
Anne Thérèse

Εκδόσεις - Μετάφραση
Εκδόσεις Πατάκης - Αθήνα 2002

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Η πρόσβαση στα αρχεία:
δυνατότητες, δεοντολογία, απόρρητο

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
Επιστημονική Συνέλευση Επιστημόνων
Αθήνα 24 Σεπτεμβρίου 2008

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΟΥΣ
ΠΡΟΣΕΛΕΥΣ ΑΡΧΕΙΟΛΟΓΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΣΙΛΙΑΚΗΣ

ΑΝΔΡΑΣ ΜΕΤΡΟΥΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΕΣ
ΔΙΟΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

ΣΥΝΟΡΓΑΝΩΤΕΣ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ
ΔΗΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΙΩΝ
ΑΡΧΕΙΑ ΝΟΜΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Το παρόν τεύχος εκδίδεται με μικρή καθυστέρηση, που όμως μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη αφού η καθημερινή επικοινωνία και η απαραίτητη επαγγελματική ενημέρωση δεν έλειψε από κανένα μας χάρις στην κ. Κάλλια Χατζηγιάννη και τον δικτυακό κόμβο της Εταιρείας.

Η χρονιά που πέρασε ήταν κι αυτή ιδιαίτερα σημαντική για τις αρχειακές εξελίξεις.

Το Πανελλαδικό Συνέδριο Αρχειονομίας στη Σάμο συγκέντρωσε όλες σχεδόν τις δυνάμεις του χώρου σε μια εκδήλωση που ήταν μεστή από εμπειρίες και αποτέλεσε μια από τις λίγες ευκαιρίες για συνάντηση και ανταλλαγή απόψεων για την επιστήμη μας σε πανελλήνιο επίπεδο. Η φιλοξενία άψογη, οι συνθήκες ιδανικές και οι ανακοινώσεις ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες.

Η ημερίδα για την εκπαίδευση των αρχειονόμων και βιβλιοθηκονόμων στην Ελλάδα, που οργανώθηκε από την Εταιρεία μας στην Αθήνα, έθεσε επί τάπητος τα προβλήματα της επιστημονικής-επαγγελματικής κατάρτισης. Προβλήματα που αρκετοί τα γνωρίζουν, περισσότεροι τα συζητούν αλλά μακροπρόθεσμα επηρεάζουν όλους μας.

Η εγκατάσταση -επιτέλους- της κεντρικής υπηρεσίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους σε ένα κτήριο αρχειακών προδιαγραφών, ήταν άλλο ένα από τα γεγονότα που σφράγισαν το πρόσφατο παρελθόν. Όσοι συμμετείχαν στις Γενικές Συνελεύσεις της 18ης Μαρτίου 2004 που φιλοξενήθηκαν εκεί, είχαν την ευκαιρία να περιηγηθούν τους χώρους, να δουν τις εγκαταστάσεις και να συζητήσουν με τον διευθυντή και το προσωπικό για τη νέα εποχή των εθνικών μας Αρχείων.

Η «διακήρυξη αρχών για την πρόσβαση στα αρχεία» όπως και η δράση των Επιτροπών αποτέλεσαν επίσης αξιόλογες παρεμβάσεις της Εταιρείας.

Όσον αφορά τις διεθνείς αρχειακές εξελίξεις, η 37η CITRA στο Κέιπ-Τάουν επικεντρώθηκε σε ένα ιδιαίτερα σημαντικό θέμα στις μέρες μας: την ευαισθησία των πηγών που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Σε παραπλήσια γενική κατεύθυνση προσανατολίζεται και το 15ο Διεθνές Συνέδριο των Αρχείων, φέτος τον Αύγουστο στη Βιέννη, με επίκεντρο τα αρχεία ως κοινωνική μνήμη και συλλογική γνώση, θέμα που αναμένεται να προκαλέσει πολύ ενδιαφέρουσες συζητήσεις.

Σημαντική εξέλιξη για την πορεία και το μέλλον της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας ήταν η αλλαγή του Καταστατικού της. Μετά από πολύχρονες προσπάθειες, επιτεύχθηκαν οι νομικές και τεχνικές προϋποθέσεις που επέτρεψαν την τροποποίησή του. Οι συνθήκες στα Αρχεία και την Αρχειονομία έχουν αλλάξει στη χώρα μας σημαντικά από την εποχή της ίδρυσης της Εταιρείας και είχαν πλέον ωριμάσει οι προτάσεις για τις επιβαλλόμενες αλλαγές, που είχαν συζητηθεί άλλωστε κατ' επανάληψη στις Γενικές Συνελεύσεις της τελευταίας τετραετίας.

Ήρθε λοιπόν το πλήρωμα του χρόνου και σήμερα, μαζί με το ανά χειράς 22ο τεύχος των Αρχειακών Νέων, διανέμεται και το νέο Καταστατικό της Ε.Α.Ε. Αναλογιζόμενοι τις δυσκολίες που παρουσιάζει ένα τέτοιο εγχείρημα, ελπίζουμε ότι οι ζυμώσεις, οι συζητήσεις και οι προτάσεις που υιοθετήθηκαν τελικά από την Έκτακτη Καταστατική Συνέλευση θα καλύψουν τις ανάγκες της Εταιρείας μας σε βάθος χρόνου.

Καλές διακοπές!

Αρχειακά Νέα

Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας (Ε.Α.Ε.)

ISSN 1106-5370

Συντακτική Επιτροπή: Χριστίνα Βάρδα, Νέστωρ Μπαμίδης, Αμαλία Παππά, Ζήσιμος Συνοδινός

Επεξεργασία στον υπολογιστή: Νέστωρ Μπαμίδης

Εκτύπωση: ΤΥΠΟ ΜΟΥΓΚΟΣ, Θεσσαλονίκη

Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία

Έδρα: Γ.Α.Κ., Θεάτρου 6, 10532 ΑΘΗΝΑ

Ταχυδρομική Διεύθυνση: Τ.Θ. 76072, 171 01 Ν. Σμύρνη • Τηλ. 210 3218315, Fax 210 7298368

Association des Archivistes Grecs

Adresse: B.P. 76072, 171 01 Nea Smyrni, Grèce • Fax: 30 210 7298368

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ Ε.Α.Ε.

- Έκτακτη Γενική Συνέλευση 18.3.2004:
Αλλαγή καταστατικού (Προτάσεις Δ.Σ., Απόσπασμα
Πρακτικού) 4
- Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευση 18.3.2004-
Απολογισμός Δ.Σ. και Οικονομικός Απολογισμός 2003..... 13
- Το Ψήφισμα του Δ.Σ. για τον θάνατο του Φ. Ηλιού
και η ευχαριστήρια απάντηση των ΑΣΚΙ..... 18

ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ Ε.Α.Ε.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΑ ΑΡΧΕΙΑ 19

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

- Α. Κράους, Ολυμπιακοί Αγώνες Αθήνα 1906,
Διεθνές Συνέδριο Βόλου..... 20
- Χριστίνα Βάρδα, Επιτροπή Ιδιωτικών Αρχείων,
Ο νέος Οδηγός Ιδιωτικών Αρχείων της Ε.Α.Ε..... 21
- Ν. Παντελάκης, Η Επιτροπή Αρχείων Τραπεζών
και επιχειρήσεων 23

ΔΙΕΘΝΗ

- Ζ. Συνοδινός, Η 37η Διεθνής Συνδιάσκεψη
Στρογγυλής Τράπεζας των Αρχείων,
Κέιπ Τάουν, 20-25 Οκτωβρίου 2003 24
- Αμαλία Παππά, Δ.Σ.Α: Προσδιορίζοντας
τις προτεραιότητες (μετάφρ.)..... 29
- Α. Κράους, Η ίδρυση Τομέα Αθλητικών Αρχείων
στο πλαίσιο του Δ.Σ.Α. -Η συνάντηση της Μαδρίτης..... 30
- Έλλη Δρούλια-Μητράκου, Διεθνές Συνέδριο
για τα κοινοβουλευτικά αρχεία, Χάγη, 22-23 Μαΐου 2003 32
- Ν. Μπαμίδης, Το Πρόγραμμα CALIMERA..... 33
- Ν. Μπαμίδης, XV Διεθνές Συνέδριο των Αρχείων,
Βιέννη 23-29 Αυγούστου 2004 (μετάφρ.)..... 35

ΣΥΝΕΔΡΙΑ-ΗΜΕΡΙΔΕΣ

- Χρ. Λάνδρος, Η πολιτιστική κληρονομιά των αρχείων
πηγή έρευνας, γνώσης και εκπαίδευσης
Πανελλαδικό Συνέδριο Αρχειονομίας, Σάμος,
11-13 Σεπτεμβρίου 2003..... 36
- Ανακοινώσεις από το Πανελλαδικό Συνέδριο
Αρχειονομίας της Σάμου:
1. Ζ. Συνοδινός, Προγράμματα και πρωτοβουλίες
της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας στην προώθηση
της αρχειακής έρευνας 36
- 2. Κάλια Χατζηγιάννη, Η πρόσβαση στη γνώση:
αρχεία, διαδίκτυο και κοινωνία 39
- 3. Τριανταφυλλιά Κουρτούμη, Οντολογίες
και θησαυροί όρων – εργαλεία πρόσβασης
στην πληροφορία των αρχείων 46
- 4. Χρ. Λάνδρος, Αρχεία και τοπικές κοινωνίες 50
- 5. Ν. Μπαμίδης, Προβλήματα ορολογίας κατά
την περιγραφή και πρόσβαση στο αρχειακό υλικό..... 54
- 6. Ν. Παντελάκης, Οι φορείς διαχείρισης των ιστορικών
αρχείων των επιχειρήσεων ως πηγή έρευνας
της οικονομικής ιστορίας 57

7. Β. Δημητριάδης, Εκπαίδευση και Αρχεία

στην τοπική κοινωνία 61

8. Αγγέλα Χατζημιχάλη, Εθελοντισμός και Αρχεία

σε μια τοπική κοινωνία 64

- Η Ημερίδα της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας με θέμα
Η εκπαίδευση των αρχειονόμων και βιβλιοθηκονόμων
στην Ελλάδα: Περιεχόμενο, πραγματικότητα,
προοπτικές, Αθήνα, 30 Μαρτίου 2004..... 66
- Ανακοινώσεις από την Ημερίδα της Ε.Α.Ε.:
1. Ζ. Συνοδινός, Η εκπαίδευση και η επαγγελματική
επιμόρφωση των Ελλήνων αρχειονόμων.
Η μεγάλη πρόκληση..... 67
- 2. Χριστίνα Βάρδα, Διαπιστώσεις από την
πρακτική άσκηση των φοιτητών του Ιονίου
Πανεπιστημίου στο Ε.Λ.Ι.Α. 71

ΑΡΧΕΙΑΚΑ

- Γ. Γιαννακόπουλος, 90 χρόνια Γενικά Αρχεία του Κράτους 73
- Δ. Φραγκάκης, Ιστορικά Αρχεία στο διαδίκτυο.
Πολυτέλεια ή ανάγκη; 74
- Ν. Τόμπρος, Ψηφιοποίηση: Η διαδικασία μετατροπής
αρχειακού υλικού από τον αναλογικό
στον ψηφιακό κόσμο 77
- Στ. Κιοσσές, Αρχειακές πηγές στην έρευνα
της σύγχρονης εκπαιδευτικής ιστορίας 79
- Μαργαρίτα Γιαννοπούλου-Καραφωτιά,
Η Δημοτική Αγορά Αγίου (1887-1890)..... 81

ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΤΟΠΙΟ

- Γ. Γιαννακόπουλος, Το νέο κτήριο της Κεντρικής
Υπηρεσίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους 82
- Κωνσταντία Τασσιοπούλου, Το Ίδρυμα «Κωνσταντίνος
Κ. Μητσστάκης» και το Ιστορικό του Αρχείο 84
- Α. Στεργίου, Το Ιστορικό Αρχείο της Alpha Bank.
Σύντομη παρουσίαση 86

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

- Ν. Καραπιδάκης, Ζ. Συνοδινός, Αρχεία Οικογένειας
Λούντζη, Ευρετήριο..... 88
- Ζ. Συνοδινός, – Τα αρχεία στην αρχαιότητα
(Ε. Posner, J. P. Sickinger, M. Brosius)..... 89
- Ένα σημαντικό εργαλείο έρευνας.
Α. Νικηφόρου, Τα διαβατήρια
του 19ου αι. των Αρχείων της Κέρκυρας 91

ΑΡΧΕΙΑΚΑ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ

- Μ. Β. Line, Γιατί η δουλειά δεν έχει πλάκα;
(μετάφραση Έλλη Δρούλια-Μητράκου)..... 93
- μ. β., Μετακόμιση εγκώμιων 95

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ..... 96

CONTENTS

THE S.G.A. ACTIVITIES

- **Extraordinary General Assembly, 18.3.2004: Change of Charter (propositions of the Board; Excerpt from the proceedings).....**4
- **Annual General Assembly 18.3.2004- the S.G.A Report of the Board; Financial Report 2003**13
- **Resolution of the Board concerning the passing of Philippos Iliou, president of the Archives of Modern Social History.....**18

THE S.G.A. STATEMENT CONCERNING

ACCESS TO ARCHIVES.....19

THE S.G.A. COMMITTEES' ACTIVITIES

- **A. Krauss, Olympic Games, Athens 1906, International conference at Volos.....**20
- **Christina Varda, Committee on Private Archives: The new guide on Private Archives of S.G.A.**21
- **N. Pantelakis, The Committee on Bank and Business Archives.....**23

INTERNATIONAL NEWS

- **Z. Synodinos, The 37th CITRA, Cape Town, 20-25 October 2003.....**24
- **Amalia Pappa, ICA: Identifying priorities (transl.).....**29
- **A. Krauss, Establishment of the Section on Sports Archives (ICA/SPO) -The Madrid meeting.....**30
- **Elli Droulia-Mitrakou, International Congress on Parliamentary Archives, Hague, 22-23 May 2003.....**32
- **N. Bamidis, The CALIMERA Project.....**33
- **N. Bamidis, The XV International Congress on Archives, Vienna, 23-29 August 2004 (transl.).....**35

CONGRESSES & MEETINGS

- **Chr. Landros, The cultural heritage of archives: a source for research, knowledge and education. Panhellenic Congress on Archives, Samos, 11-13 September 2003**36
- **Presentations from the Panhellenic Congress on Archives at Samos:**
 - 1. Z. Synodinos, S.G.A. programs and initiatives for the promotion of archival research**36
 - 2. Kallia Chadjigianni, Access on knowledge: Archives, internet and society**39
 - 3. Triantafyllia Kourtoumi, Ontologies and Thesauri – conceptualizing knowledge tools for access in the archival domain**46
 - 4. Chr. Landros, Archives and local societies.....**50
 - 5. N. Bamidis, Terminology problems in the description and access to archives**54
 - 6. N. Pantelakis, The Business Historical Archives repositories as a source of information on economic history.....**57
 - 7. V. Dimitriadis, Education and Archives in a local society**61
 - 8. Angela Hadjimichali, Voluntarism and Archives in a local society**64

- **S.G.A. Meeting on the education of archivists and librarians in Greece: Content, facts and perspectives, Athens, 30 March 2004.....**66
- **Presentations from the S.G.A. Meeting:**
 - 1. Z. Synodinos, Education and professional training of the greek archivists: a great challenge**67
 - 2. Christina Varda, Findings from the practice of the students of Ionion University, School of Archives and Libraries, at the Hellenic Literary and Historical Archive**71

ABOUT ARCHIVES

- **G. Giannakopoulos, 90 Years of General State Archives.....**73
- **D. Frangakis, Historical Archives in the Internet. Luxury or necessity?**74
- **N. Tompros, Digitalisation: procedures of transforming archival documents from analog to digital form**77
- **St. Kiosses, Archival sources in the service of research on modern history of education**79
- **Margarita Giannopoulou-Karafotia, The Aegion Municipal Market (1887-1890)**81

ARCHIVAL LANDSCAPE

- **G. Giannakopoulos, The new building accommodating the Central Service of the General State Archives in Athens**82
- **Konstantia Tassiopoulou, The Constantinos Mitsotakis Foundation and its Historical Archives.....**84
- **A. Stergiou, The Historical Archives of Alpha Bank. A brief presentation**86

BOOK REVIEW

- **N. Karapidakis, Z. Synodinos, The Lunzi's family papers, An Inventory.....**88
- **Z. Synodinos, – Archives in antiquity (E. Posner, J. P. Sickinger, M. Brosius).....**89
 - *An important inventory. A. Nikiforou, The passports of the 19th century at the Archives of Corfu*91

MISCELLANEOUS

- **M. B. Line, Why work isn't fun? (translation Elli Droulia-Mitrakou).....**93
- **μ. β., Relocation's commendation**95

NEW PUBLICATIONS RECEIVED96

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ Ε.Α.Ε.

Η ΕΚΤΑΚΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ
των μελών της Ελληνικής Αρχαικής Εταιρείας (Ε.Α.Ε.)
στο Νέο Κτήριο της Κεντρικής Υπηρεσίας
των Γενικών Αρχείων του Κράτους
Αθήνα, 18 Μαρτίου 2004

Φέτος, η Ελληνική Αρχαική Εταιρεία εισήλθε στο 15ο χρόνο της ζωής της. Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ε.Α.Ε., λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες για μεγαλύτερη συμμετοχή των μελών και των φίλων που ενδιαφέρονται για τα αρχεία και την αρχειονομία, και αποβλέποντας στην καλύτερη λειτουργία των οργάνων της Εταιρείας, αποφάσισε να συγκληθεί έκτακτη Γενική Συνέλευση των μελών για την τροποποίηση ορισμένων άρθρων του Καταστατικού.

Οι βασικότερες αλλαγές αφορούν τη διεύθυνση των σκοπών της Εταιρείας (άρθρο 2) ώστε να καλύπτουν θεσμικά όλα τα επαγγέλματα και τους κλάδους της αρχαικής-τεκμηριωτικής εργασίας, την ιδιότητα των μελών (άρθρο 4) ώστε να δραστηριοποιούνται και οι φοιτητές-σπουδαστές της αρχειονομίας, και ορισμένες τροποποιήσεις για την καλύτερη λειτουργία της Ε.Α.Ε. (άρθρο 6: Διαγραφή μελών, άρθρο 7: Πόροι, άρθρο 9: Γενική Συνέλευση, άρθρο 10: Διοικητικό Συμβούλιο, άρθρο 12: Σφραγίδα, άρθρο 14: τελικές διατάξεις).

Το Διοικητικό Συμβούλιο, σε συνεργασία με τη δικηγόρο Αθηνών Αργυρώ Αυγερινού, προετοίμασε ένα σχέδιο τροποποιήσεων, το οποίο απέστειλε, στις 20 Φεβρουαρίου 2004, σε όλα τα μέλη με την πρόσκληση της σύγκλησης της έκτακτης καταστατικής Γενικής Συνέλευσης. Η Γενική συνέλευση των μελών έγινε την Πέμπτη 18 Μαρτίου 2004, ώρα 4.30 μ.μ. στο Παλαιό Ψυχικό, στο νέο κτήριο των Γενικών Αρχείων του Κράτους με την παρουσία και της νομικής συμβούλου Αργυρώς Αυγερινού. Συμμετείχαν συνολικά 26 μέλη, τα οποία μετά από ένα εποικοδομητικό διάλογο αποφάσισαν με συντριπτική πλειοψηφία τις τροποποιήσεις των άρθρων 1-2, 4, 6-7, 9-10, 12 και 14.

Μετά το πέρας των εργασιών της Γενικής Συνέλευσης της Ε.Α.Ε., ο διευθυντής των Γενικών Αρχείων του Κράτους κ. Γιώργος Γιαννακόπουλος ξενάγησε τα παρευρισκόμενα μέλη της Εταιρείας στις σύγχρονες εγκαταστάσεις του νεόδμητου κτηρίου της Κεντρικής Υπηρεσίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους.

Ακολουθούν:

1. Οι προτάσεις του Δ.Σ. για την τροποποίηση του Καταστατικού της Ε.Α.Ε.
2. Εκτενή αποσπάσματα από το Πρακτικό της έκτακτης Γενικής συνέλευσης της Ε.Α.Ε.
3. Το νέο κωδικοποιημένο καταστατικό με ενσωματωμένες τις ψηφισθείσες τροποποιήσεις.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Διοικητικό Συμβούλιο
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ
ΣΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΗΣ Ε.Α.Ε.

Προηγείται το κείμενο του ισχύοντος καταστατικού, με σημειωμένες τις συγκεκριμένες διατάξεις που προτείνονται για τροποποίηση και ακολουθεί το νέο κατ' άρθρον τροποποιημένο κείμενο σε έντονη γραφή, ενώ δεν επαναλαμβάνονται όσα άρθρα δεν πρόκειται να αλλάξουν.

Άρθρο 1: Επωνυμία - έδρα

Ιδρύεται επιστημονικό σωματείο με την επωνυμία «Ελληνική Αρχαική Εταιρεία» (η «Εταιρεία»), αποδιδόμενη στα γαλλικά ως «Société hellénique d' archives» και έδρα την Αθήνα.

• ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ

Άρθρο 1: Επωνυμία - έδρα

Ιδρύεται επιστημονικό σωματείο με την επωνυμία «Ελληνική Αρχαική Εταιρεία» (η «Εταιρεία»), αποδιδόμενη στα γαλλικά ως *Association des Archivistes Grecs* (συντομογραφία Α.Α.Γ.) και στα αγγλικά *Society of Greek Archivists* (συντομογραφία Σ.Γ.Α.), και έδρα την Αθήνα.

Άρθρο 2: Σκοποί

Σκοποί της Εταιρείας είναι:

1. Η προαγωγή της μελέτης και έρευνας θεμάτων σχετικών με την αρχειονομία για τη διάσωση και προστασία πάσης φύσεως αρχαικού υλικού, για την ταξινόμηση και αξιοποίηση της αρχαικής κληρονομιάς.
2. Η ανάδειξη και αξιολόγηση της ιδιαιτερότητας της αρχαικής εργασίας ως διαχείρισης της πληροφορίας του παρελθόντος.
3. Η προώθηση της επαγγελματικής εκπαίδευσης των αρχειονόμων.
4. Η επεξεργασία και η διάδοση επαγγελματικών κανόνων στο χώρο της αρχειονομίας.
5. Η σύσφιξη των σχέσεων των Ελλήνων αρχειονόμων μεταξύ τους καθώς και με συναδέλφους και αντίστοιχες εταιρείες του εξωτερικού.
6. Η ανάπτυξη της συνεργασίας των Ελλήνων αρχειονόμων με τους φορείς της Διοίκησης, των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των κάθε φύσεως ερευνητικών κέντρων.

• ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ

Άρθρο 2: Σκοποί

Σκοποί της Εταιρείας είναι:

1. Η προαγωγή της μελέτης και έρευνας θεμάτων σχετικών με την αρχειονομία, η διάσωση, επεξεργασία, διαχείριση και προστασία πάσης φύσεως αρχαικού υλικού και η προβολή και αξιοποίηση της αρχαικής κληρονομιάς.
2. Η ανάδειξη και αξιολόγηση της ιδιαιτερότητας της αρχαικής εργασίας ως διαχείρισης της πληροφορίας του παρελθόντος.
3. Η προώθηση της επαγγελματικής εκπαίδευσης των αρχειονόμων.
4. Η επεξεργασία και η διάδοση επαγγελματικών κανόνων στον χώρο της αρχειονομίας.
5. Η σύσφιξη των σχέσεων των Ελλήνων αρχειονόμων μεταξύ τους, με συγγενείς επιστημονικούς κλάδους, ιστορικούς, βιβλιοθηκονόμους, τεχνικούς της πληροφορίας, εκπαιδευτικούς, δημό-

σιους λειτουργούς, καθώς και με συναδέλφους και αντίστοιχες εταιρείες του εξωτερικού.

6. Η ανάπτυξη της συνεργασίας των Ελλήνων αρχειονόμων με τους φορείς της Διοίκησης, των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των κάθε φύσεως ερευνητικών κέντρων.

Άρθρο 3: Μέσα

Τα μέσα για την επίτευξη των σκοπών είναι:

1. Η οργάνωση σεμιναρίων για την εκπαίδευση και την επιμόρφωση των αρχειονόμων και των αρχειακών υπαλλήλων αλλά και κάθε ενδιαφερομένου.

2. Η έκδοση ειδικού περιοδικού δελτίου με στόχο την ενημέρωση, την προώθηση του διαλόγου και της επιστημονικής μεθοδολογίας στον τομέα των αρχείων.

3. Η οργάνωση συνεδρίων, επιστημονικών συναντήσεων, εκδηλώσεων και ερευνητικών προγραμμάτων σχετικά με την αρχειονομία και το επάγγελμα του αρχειονόμου και η συμμετοχή σε αυτά.

4. Η συμμετοχή στις εκδηλώσεις και δραστηριότητες των αντιστοίχων εταιρειών του εξωτερικού.

5. Οι εκδόσεις και οι μεταφράσεις έργων που ενδιαφέρουν και προάγουν την αρχειονομία.

Άρθρο 4: Μέλη

Τα μέλη της Εταιρείας διακρίνονται σε Τακτικά, Ειδικά και Επίτιμα.

Τακτικά μέλη μπορούν να γίνουν όσοι εργάζονται σε αρχεία και ασχολούνται με εργασίες καταγραφής, ταξινόμησης, ευρετηρίασης ή καταλογογράφησης. (Αρχεία εννοούνται τα ημιεργά και ανενεργά αρχεία του ευρύτερου Δημοσίου τομέα, των Ο.Τ.Α, των Ν.Π.Δ.Δ., των Ν.Π.Ι.Δ., των επιστημονικών συλλόγων και εταιρειών).

Ειδικά μέλη μπορούν να γίνουν ερευνητές ή ιστορικοί.

Η απόφαση για εγγραφή τακτικού ή ειδικού μέλους λαμβάνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο μετά από γραπτή αίτηση του ενδιαφερομένου με μυστική ψηφοφορία και πλειοψηφία των μελών του. Επικύρωση της εκλογής γίνεται από τη Γενική Συνέλευση με απλή πλειοψηφία.

Μετά την οριστική εγγραφή το τακτικό ή ειδικό μέλος, εφόσον είναι και ταμειακώς εντάξει, έχει το δικαίωμα ψήφου, εκλέγειν και εκλέγεσθαι.

Επίτιμα μέλη ανακηρύσσονται πρόσωπα τα οποία έχουν προαγάγει το έργο της αρχειονομίας ή έχουν συμβάλει αποφασιστικά στη διάσωση και τη διαφύλαξη αρχειακού υλικού.

Για την ανακήρυξη απαιτείται εισηγητική έκθεση προς το Διοικητικό Συμβούλιο υπογραμμένη από 3 τουλάχιστον τακτικά μέλη της Εταιρείας και σχετική απόφαση της Γενικής Συνέλευσης με απλή πλειοψηφία.

Τα επίτιμα μέλη συμμετέχουν στις εκδηλώσεις της Εταιρείας δεν έχουν όμως δικαίωμα ψήφου, εκλέγειν και εκλέγεσθαι. Οργανισμοί, Ιδρύματα ή Νομικά Πρόσωπα τα οποία ασχολούνται με θέματα των σκοπών του σωματείου μπορούν να γίνουν επίτιμα μέλη.

Τα επίτιμα μέλη είναι υποχρεωμένα να συμμορφώνονται με τις διατάξεις του καταστατικού, τις αποφάσεις της Γενικής Συνελεύσεως και του Διοικητικού Συμβουλίου, όπως επίσης και με την περί αρχείων νομοθεσία και να εργάζονται για την ευόδωση των σκοπών της Εταιρείας όπως αυτοί καθορίζονται από το καταστατικό.

• ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ

Άρθρο 4: Μέλη

Τα μέλη της Εταιρείας διακρίνονται σε Τακτικά, Δόκιμα και Επίτιμα.

Τακτικά μέλη μπορούν να γίνουν όσοι εργάζονται σε Αρχεία ή ομοειδή ιδρύματα και ασχολούνται με εργασίες διαχείρισης, καταγραφής, ταξινόμησης, ευρετηρίασης, καταλογογράφησης, συντήρησης, αναπαραγωγής, ψηφιοποίησης αρχείων, όπως αυτά ορίζονται από τους νόμους του κράτους. Τακτικά επίσης μέλη μπορούν να γίνουν απόφοιτοι των ανωτάτων και ανωτέρων σχολών αρχειονομίας, διδάκτορες και καθηγητές της αρχειονομίας, ερευνητές ή ιστορικοί.

Οργανισμοί, Ιδρύματα ή Νομικά Πρόσωπα τα οποία ασχολούνται με θέματα αρχείων μπορούν να γίνουν τακτικά μέλη και εκπροσωπούνται από τον διευθυντή ή τον προϊστάμενό τους.

Δόκιμα μέλη μπορούν να γίνουν οι φοιτητές και σπουδαστές αρχειονομίας.

Η απόφαση για εγγραφή τακτικού ή δόκιμου μέλους λαμβάνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο, μετά από γραπτή αίτηση του ενδιαφερομένου, με μυστική ψηφοφορία και πλειοψηφία των μελών του. Επικύρωση της εκλογής γίνεται από τη Γενική Συνέλευση με απλή πλειοψηφία.

Τα δόκιμα μέλη για να γίνουν τακτικά υποβάλλουν γραπτή αίτηση προς το Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο αποφασίζει με την ίδια διαδικασία που αφορά την εγγραφή των τακτικών μελών.

Μετά την οριστική εγγραφή το τακτικό μέλος, εφόσον είναι ταμειακώς εντάξει, έχει το δικαίωμα ψήφου, εκλέγειν και εκλέγεσθαι, ενώ το δόκιμο μόνον το δικαίωμα ψήφου και εκλέγειν.

Επίτιμα μέλη ανακηρύσσονται πρόσωπα τα οποία έχουν προαγάγει με κάθε τρόπο το έργο της αρχειονομίας ή έχουν συμβάλει αποφασιστικά στους σκοπούς της Εταιρείας καθώς και στη διάσωση και τη διαφύλαξη αρχειακού υλικού.

Για την ανακήρυξη απαιτείται εισηγητική έκθεση προς το Διοικητικό Συμβούλιο υπογραμμένη από 3 τουλάχιστον τακτικά μέλη της Εταιρείας και σχετική απόφαση της Γενικής Συνέλευσης με απλή πλειοψηφία.

Τα επίτιμα μέλη συμμετέχουν στις εκδηλώσεις της Εταιρείας δεν έχουν όμως δικαίωμα ψήφου, εκλέγειν και εκλέγεσθαι.

Άρθρο 5: Αποχώρηση μελών

Κάθε μέλος δικαιούται ελεύθερα με έγγραφη δήλωσή του στο Διοικητικό Συμβούλιο να αποχωρήσει από την Εταιρεία. Η αποχώρηση επέρχεται αυτοδίκαια στο τέλος του μήνα υποβολής της αίτησης.

Άρθρο 6: Διαγραφή μελών

Κάθε μέλος του οποίου η δραστηριότητα είναι ασυμβίβαστη με τους σκοπούς της Εταιρείας ή προσκρούει στην περί αρχείων νομοθεσία υποβάλλεται στη πειθαρχική ποινή της διαγραφής. Η ποινή επιβάλλεται από το Διοικητικό Συμβούλιο μετά από έγγραφη εισήγηση 5 μελών της Εταιρείας και επικυρώνεται από τη Γενική Συνέλευση.

• ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ

Άρθρο 6: Διαγραφή μελών

Κάθε μέλος του οποίου η δραστηριότητα είναι ασυμβίβαστη με τους σκοπούς της Εταιρείας ή προσκρούει στην περί αρχείων νομοθεσία υποβάλλεται στη πειθαρχική ποινή της διαγραφής. Η ποινή επιβάλλεται από το Διοικητικό Συμβούλιο με αυξημένη πλειοψηφία των 3/4 των μελών του, μετά από έγγραφη εισήγηση 5 μελών της Εταιρείας και επικυρώνεται από τη Γενική Συνέλευση. Σε κάθε περίπτωση το υπό διαγραφή μέλος έχει το δικαίωμα απολογίας ενώπιον του Διοικητικού Συμβουλίου και της Γενικής Συνέλευσης.

Άρθρο 7: Πόροι

Οι πόροι της Εταιρείας είναι οι εξής:

α) το δικαίωμα εγγραφής

- β) η ετήσια συνδρομή των μελών
- γ) έκτακτες εισφορές και δωρεές
- δ) εισπράξεις από δημοσιεύματα ή άλλες επιστημονικές και κοινωνικές δραστηριότητες της Εταιρείας.

Το ύψος του δικαιώματος εγγραφής και της ετήσιας συνδρομής των τακτικών και ειδικών μελών καθορίζεται από τη Γενική Συνέλευση.

Τα επίτιμα μέλη απαλλάσσονται από την καταβολή δικαιώματος εγγραφής και ετήσιας συνδρομής.

• ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ

Άρθρο 7: Πόροι

Οι πόροι της Εταιρείας είναι οι εξής:

- α) το δικαίωμα εγγραφής
- β) η ετήσια συνδρομή των μελών
- γ) έκτακτες εισφορές και δωρεές
- δ) εισπράξεις από δημοσιεύματα ή άλλες επιστημονικές και κοινωνικές δραστηριότητες της Εταιρείας.

Το ύψος του δικαιώματος εγγραφής και της ετήσιας συνδρομής των τακτικών και δόκιμων μελών καθορίζεται από τη Γενική Συνέλευση.

Το ποσό εγγραφής και ετήσιας συνδρομής των Οργανισμών, Ιδρυμάτων ή Νομικών προσώπων ως τακτικών μελών προσδιορίζεται στο τριπλάσιο των ποσών που υποχρεώνονται να καταβάλουν τα φυσικά πρόσωπα ως τακτικά μέλη.

Το ποσό εγγραφής και ετήσιας συνδρομής των δόκιμων μελών προσδιορίζεται στο ήμισυ των ποσών που υποχρεώνονται να καταβάλουν τα τακτικά μέλη. Τα επίτιμα μέλη απαλλάσσονται από την καταβολή δικαιώματος εγγραφής και ετήσιας συνδρομής.

Άρθρο 8: Διοίκηση

Η Εταιρεία έχει τα ακόλουθα διοικητικά όργανα:

- α) Γενική Συνέλευση
- β) Διοικητικό Συμβούλιο
- γ) Ελεγκτική Επιτροπή.

Άρθρο 9: Γενική Συνέλευση

1. Η Γενική Συνέλευση είναι το ανώτατο όργανο της Εταιρείας και αποφασίζει για κάθε θέμα που δεν έχει ανατεθεί από το νόμο ή το παρόν καταστατικό σε άλλα όργανα. Αποφασίζει και για οποιοδήποτε ζήτημα υπαγόμενο κανονικά στην αρμοδιότητα άλλου οργάνου, που θα υπαχθεί στην κρίση της μετά από απόφαση της απόλυτης πλειοψηφίας του αριθμού των μελών του εν λόγω οργάνου, οπότε και φέρει αυτή την ευθύνη. Η Γενική Συνέλευση ασκεί τον έλεγχο και την εποπτεία στα άλλα όργανα της Εταιρείας.

2. Στις αρμοδιότητες της Γενικής Συνέλευσης υπάγονται:

- α) η απαλλαγή του Διοικητικού Συμβουλίου από κάθε ευθύνη,
- β) η επικύρωση της εγγραφής των τακτικών και ειδικών μελών τα οποία εξελέγησαν από το Διοικητικό Συμβούλιο και η επικύρωση της ποινής της διαγραφής που επιβλήθηκε από το Διοικητικό Συμβούλιο,

γ) η τυχόν εκλογή των κατά τη διαδικασία του άρθρου 3 επίτιμων μελών,

δ) η εκλογή του Διοικητικού Συμβουλίου και της Ελεγκτικής Επιτροπής,

ε) ο καθορισμός του ποσού που πρέπει να καταβάλλεται για δικαίωμα εγγραφής, καθώς και η ετήσια τακτική συνδρομή ή η έκτακτη εισφορά των μελών,

στ) η τροποποίηση του καταστατικού,

ζ) η διάλυση της Εταιρείας.

3. Η Γενική Συνέλευση έχει απαρτία όταν παρευρίσκονται τα

μισά (1/2) τουλάχιστον από τα έχοντα δικαίωμα ψήφου ταμειακώς εντάξει μέλη της Εταιρείας.

4. ι) Οι αποφάσεις για τα θέματα 2α-2ε λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία.

ιι) Για τις αποφάσεις στα θέματα 2στ-2ζ απαιτείται πλειοψηφία 3/4 των μελών της Γενικής Συνελεύσεως η οποία για να έχει στην περίπτωση αυτή απαρτία πρέπει να παρευρίσκονται τουλάχιστον τα 2/3 των εχόντων δικαίωμα ψήφου ταμειακώς εντάξει μελών της Εταιρείας.

5. Η τακτική Γενική Συνέλευση συνέρχεται μία (1) φορά το χρόνο και μέσα στους τρεις πρώτους μήνες του χρόνου, κατόπιν προσκλήσεως του Προέδρου όπου αναφέρεται ο τόπος, η ημέρα και η ώρα της συνεδρίασης και τα προς συζήτηση θέματα. Η πρόσκληση στέλνεται ταχυδρομικά στα μέλη δεκαπέντε (15) τουλάχιστον ημέρες πριν από την ημέρα που πρόκειται να συνέλθει η Γενική Συνέλευση. Η συζήτηση και λήψη αποφάσεως για θέμα μη αναγραφόμενο στην πρόσκληση απαγορεύεται εκτός αν ληφθεί ομόφωνη απόφαση από τη Γενική Συνέλευση.

Σε περίπτωση μη ύπαρξης της απαιτούμενης από το καταστατικό απαρτίας του 1/2 ή 2/3 κατά την οριζόμενη στην πρόσκληση ημέρα και ώρα, η Γενική Συνέλευση συνέρχεται την ίδια μέρα της επόμενης εβδομάδας την αυτή ώρα και στον αυτό τόπο χωρίς άλλη πρόσκληση και είναι σε απαρτία και αποφασίζει ανεξάρτητα από τον αριθμό των παρόντων.

Την συζήτηση διευθύνει Πρόεδρος και τα πρακτικά τηρεί Γραμματέας που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση.

Η ψηφοφορία γίνεται με ανάταση της χειρός.

Όταν πρόκειται για εκλογή Διοικητικού Συμβουλίου και Ελεγκτικής Επιτροπής, η ψηφοφορία είναι μυστική. Κατά την εκλογή αυτή κάθε μέλος μπορεί να παραχωρήσει με γραπτή εξουσιοδότηση το δικαίωμα ψήφου του για τη Γενική Συνέλευση σ' ένα άλλο μέλος. Κάθε μέλος μπορεί να αναλάβει την εκπροσώπηση ενός ακόμη μέλους.

6. Το Διοικητικό Συμβούλιο με πρωτοβουλία του ή ύστερα από κοινή αίτηση τουλάχιστον του ενός τετάρτου (1/4) των εχόντων δικαίωμα ψήφου ταμειακώς εντάξει μελών της Εταιρείας, συγκαλεί Έκτακτη Γενική Συνέλευση για να πάρει απόφαση σε επείγοντα θέματα της αρμοδιότητάς του ή σε θέματα που δεν προβλέπονται από το παρόν καταστατικό ή για την τροποποίηση μερικών διατάξεων του καταστατικού. Στην περίπτωση αυτή το Διοικητικό Συμβούλιο οφείλει να συγκαλέσει τη Γενική Συνέλευση μέσα σ' ένα μήνα το αργότερο μετά την υποβολή της αιτήσεως.

• ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ

Άρθρο 9: Γενική Συνέλευση

1. Η Γενική Συνέλευση είναι το ανώτατο όργανο της Εταιρείας και αποφασίζει για κάθε θέμα που δεν έχει ανατεθεί από το νόμο ή το παρόν καταστατικό σε άλλα όργανα. Αποφασίζει και για οποιοδήποτε ζήτημα υπαγόμενο κανονικά στην αρμοδιότητα άλλου οργάνου, που θα υπαχθεί στην κρίση της μετά από απόφαση της απόλυτης πλειοψηφίας του αριθμού των μελών του εν λόγω οργάνου, οπότε και φέρει αυτή την ευθύνη. Η Γενική Συνέλευση ασκεί τον έλεγχο και την εποπτεία στα άλλα όργανα της Εταιρείας.

2. Στις αρμοδιότητες της Γενικής Συνέλευσης υπάγονται:

- α) η απαλλαγή του Διοικητικού Συμβουλίου από κάθε ευθύνη,
- β) η επικύρωση της εγγραφής των τακτικών και δόκιμων μελών τα οποία εξελέγησαν από το Διοικητικό Συμβούλιο και η επικύρωση της ποινής της διαγραφής που επιβλήθηκε από το Διοικητικό Συμβούλιο,
- γ) ανακήρυξη των κατά τη διαδικασία του άρθρου 4 επίτιμων μελών,
- δ) η εκλογή του Διοικητικού Συμβουλίου και της Ελεγκτικής Επιτροπής,

ε) ο καθορισμός του ποσού που πρέπει να καταβάλλεται για δικαίωμα εγγραφής, καθώς και η ετήσια τακτική συνδρομή ή η έκτακτη εισφορά των μελών,

στ) η τροποποίηση του καταστατικού,

ζ) η διάλυση της Εταιρείας.

3. Η Γενική Συνέλευση έχει απαρτία όταν παρευρίσκονται τα μισά (1/2) τουλάχιστον από τα έχοντα δικαίωμα ψήφου ταμειακώς εντάξει μέλη της Εταιρείας.

4. ι) Οι αποφάσεις για τα θέματα 2α-2ε λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία.

ιι) Για τις αποφάσεις στα θέματα 2στ-2ζ απαιτείται πλειοψηφία 3/4 των μελών της Γενικής Συνέλευσης η οποία για να έχει στην περίπτωση αυτή απαρτία πρέπει να παρευρίσκονται τουλάχιστον τα 2/3 των εχόντων δικαίωμα ψήφου ταμειακώς εντάξει μελών της Εταιρείας.

5. Η τακτική Γενική Συνέλευση συνέρχεται μία (1) φορά το χρόνο και μέσα στους τρεις πρώτους μήνες του χρόνου, κατόπιν προσκλήσεως του Προέδρου όπου αναφέρεται ο τόπος, η ημέρα και η ώρα της συνεδρίασης και τα προς συζήτηση θέματα. Η πρόσκληση στέλνεται ταχυδρομικά στα μέλη δεκαπέντε (15) τουλάχιστον ημέρες πριν από την ημέρα που πρόκειται να συνέλθει η Γενική Συνέλευση. Η συζήτηση και λήψη αποφάσεως για θέμα μη αναγραφόμενο στην πρόσκληση απαγορεύεται εκτός αν ληφθεί απόφαση των 3/4 των παρόντων μελών στη Γενική Συνέλευση.

Σε περίπτωση μη ύπαρξης της απαιτούμενης από το καταστατικό απαρτίας του 1/2 κατά την οριζόμενη στην πρόσκληση ημέρα και ώρα, η Γενική Συνέλευση συνέρχεται την ίδια μέρα της επόμενης εβδομάδας την αυτή ώρα και στον αυτό τόπο χωρίς άλλη πρόσκληση και είναι σε απαρτία και αποφασίζει ανεξάρτητα από τον αριθμό των παρόντων.

Τη συζήτηση διευθύνει Πρόεδρος και τα πρακτικά τηρεί Γραμματέας που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση.

Η ψηφοφορία γίνεται με ανάταση της χειρός.

Όταν πρόκειται για εκλογή Διοικητικού Συμβουλίου και Ελεγκτικής Επιτροπής, η ψηφοφορία είναι μυστική. Κατά την εκλογή αυτή κάθε μέλος μπορεί να παραχωρήσει με γραπτή εξουσιοδότηση το δικαίωμα ψήφου του για τη Γενική Συνέλευση σε ένα άλλο μέλος. Κάθε μέλος μπορεί να αναλάβει την εκπροσώπηση ενός ακόμη μέλους.

6. Το Διοικητικό Συμβούλιο με πρωτοβουλία του ή ύστερα από κοινή αίτηση τουλάχιστον του ενός τετάρτου (1/4) των εχόντων δικαίωμα ψήφου ταμειακώς εντάξει μελών της Εταιρείας, συγκαλεί Έκτακτη Γενική Συνέλευση για να πάρει απόφαση σε επείγοντα θέματα της αρμοδιότητάς του ή σε θέματα που δεν προβλέπονται από το παρόν καταστατικό ή για την τροποποίηση μερικών διατάξεων του καταστατικού. Στην περίπτωση αυτή το Διοικητικό Συμβούλιο οφείλει να συγκαλέσει τη Γενική Συνέλευση μέσα σ' ένα μήνα το αργότερο μετά την υποβολή της αιτήσεως.

Άρθρο 10: Διοικητικό Συμβούλιο

1. Η Εταιρεία διοικείται από επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο που αποτελείται από:

- α) τον Πρόεδρο
- β) τον Αντιπρόεδρο
- γ) τον Γραμματέα
- δ) τον Ταμία και
- ε) τρία Μέλη

Εκτός από τα τακτικά μέλη, εκλέγονται επίσης 5 αναπληρωματικά με σειρά επιτυχίας. Σε περίπτωση ισοψηφίας στην εκλογή τακτικών ή αναπληρωματικών μελών γίνεται κλήρωση.

2. Η εκλογή του Διοικητικού Συμβουλίου γίνεται με μυστική ψηφοφορία από τη Γενική Συνέλευση. Η ψηφοφορία διεξάγεται με τη μέριμνα τριμελούς Εφορευτικής Επιτροπής που εκλέγεται ειδικά για το σκοπό αυτό από τη Γενική Συνέλευση.

3. Δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται έχουν όλα τα ταμειακώς εντάξει τακτικά και ειδικά μέλη της Εταιρείας.

4. Η θητεία των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου είναι διετής.

5. Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου που αρνείται ή αδικαιολόγητα δεν συμμετέχει σε τρεις συνεχείς συνεδριάσεις αυτού, θεωρείται ότι έχει παραιτηθεί και τη θέση του καταλαμβάνει ένα από τα αναπληρωματικά μέλη.

6. Το Διοικητικό Συμβούλιο διά του Προέδρου του μεριμνά για την προώθηση και επιτυχία των σκοπών της Εταιρείας και διαχειρίζεται τους πόρους της. Μεταξύ άλλων το Διοικητικό Συμβούλιο: α) αποφασίζει την εγγραφή και διαγραφή μελών, β) καθορίζει τον τρόπο ειδικής εκπροσώπησης, γ) συνιστά και διαλύει, με απόλυτη πλειοψηφία, επιτροπές από μέλη της Εταιρείας για την προώθηση ορισμένων δραστηριοτήτων της. Οι επιτροπές αυτές διοικούνται από τριμελή Γραμματεία και τελούν υπό την εποπτεία του Διοικητικού Συμβουλίου καθόλη τη διάρκεια της θητείας τους.

7. Οι αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων και σε περίπτωση ισοψηφίας, υπερισχύει η γνώμη του Προέδρου. Για την ύπαρξη απαρτίας, απαιτείται η παρουσία πέντε τουλάχιστον μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

8. Το Διοικητικό Συμβούλιο συνεδριάζει τακτικά τέσσερις φορές το χρόνο και έκτακτα όποτε συγκαλέσει αυτό ο Πρόεδρος, ο οποίος υποχρεούται επίσης να συγκαλέσει αυτό έκτακτα και οσάκις υποβληθεί έγγραφη αίτηση γι' αυτό από τρία (3) τουλάχιστον μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου. Στην περίπτωση αυτή το Διοικητικό Συμβούλιο συγκαλείται μέσα σε δέκα (10) το πολύ μέρες από την υποβολή της αιτήσεως. Σε περίπτωση αρνήσεως του Προέδρου ή περάσει η προθεσμία των 10 ημερών, μπορούν να συγκαλέσουν το Συμβούλιο αυτοί που έκαναν την αίτηση.

Ο Πρόεδρος συγκαλεί το Διοικητικό Συμβούλιο και συντάσσει την ημερήσια διάταξη των συνεδριάσεων, προεδρεύει των συνεδριάσεων του Δ.Σ., επιβλέπει την αυστηρή τήρηση των αποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου και των διατάξεων του παρόντος καταστατικού και εκπροσωπεί την Εταιρεία απέναντι σε κάθε Δημόσια Διοικητική ή Δικαστική Αρχή και απέναντι σε νομικά ή φυσικά πρόσωπα για όλες τις σχέσεις της. Ο Αντιπρόεδρος αναπληρώνει τον Πρόεδρο όταν αυτός απουσιάζει ή κωλύεται στα καθήκοντά του.

Ο Γραμματέας διεξάγει την αλληλογραφία της Εταιρείας, τηρεί τα πρακτικά των συνεδριάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου και της Γενικής Συνελεύσεως. Ο Γραμματέας υπογράφει μαζί με τον Πρόεδρο κάθε έγγραφο διοικητικής φύσεως. Τηρεί το μητρώο των μελών και φυλάει τη σφραγίδα της Εταιρείας. Όταν απουσιάζει ή κωλύεται τον αναπληρώνει ένα από τα υπόλοιπα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου ύστερα από απόφαση του τελευταίου.

Ο Ταμίας διενεργεί τις εισπράξεις και τις πληρωμές της Εταιρείας με κανονικές αποδείξεις και δικαιολογητικά, κάνει ανάληψη χρημάτων από κατάθεση της Εταιρείας ύστερα από γραπτή εντολή του Προέδρου και του Γραμματέα και ύστερα από απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου και προσυπογράφει κάθε έγγραφο οικονομικής φύσεως. Τηρεί βιβλία εσόδων και εξόδων και υποχρεούται να τα παρουσιάζει στην Ελεγκτική Επιτροπή όποτε ζητηθούν. Εκδίδει πρόχειρο λογαριασμό εσόδων και εξόδων όταν αυτό ζητείται από τον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου. Ο Ταμίας υποβάλλει στο τέλος κάθε χρόνου λογοδοσία σχε-

τικά με τη διαχείριση και παρουσιάζει τον ισολογισμό. Τον Ταμία, όταν απουσιάζει ή κωλύεται, αντικαθιστά άλλο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου ύστερα από απόφαση του τελευταίου.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ

• Άρθρο 10: Διοικητικό Συμβούλιο

1. Η Εταιρεία διοικείται από επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο που αποτελείται από:

- α) τον Πρόεδρο
- β) τον Αντιπρόεδρο
- γ) τον Γραμματέα
- δ) τον Ταμία και
- ε) τρία Μέλη

Εκτός από τα τακτικά μέλη, εκλέγονται επίσης 5 αναπληρωματικά με σειρά επιτυχίας. Σε περίπτωση ισοψηφίας στην εκλογή τακτικών ή αναπληρωματικών μελών γίνεται κλήρωση.

2. Η εκλογή του Διοικητικού Συμβουλίου γίνεται με μυστική ψηφοφορία από τη Γενική Συνέλευση. Η ψηφοφορία διεξάγεται με τη μέριμνα τριμελούς Εφορευτικής Επιτροπής που εκλέγεται ειδικά για το σκοπό αυτό από τη Γενική Συνέλευση.

3. Δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται έχουν όλα τα ταμειακώς εντάξει τακτικά μέλη της Εταιρείας, ενώ τα δόκιμα μέλη έχουν μόνον το δικαίωμα να εκλέγουν.

4. Η θητεία των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου είναι διετής.

5. Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου που αρνείται ή αδικαιολογητά δεν συμμετέχει σε τρεις συνεχείς συνεδριάσεις αυτού, θεωρείται ότι έχει παραιτηθεί και τη θέση του καταλαμβάνει ένα από τα αναπληρωματικά μέλη.

6. Το Διοικητικό Συμβούλιο διά του Προέδρου του μεριμνά για την προώθηση και επιτυχία των σκοπών της Εταιρείας και διαχειρίζεται τους πόρους της. Μεταξύ άλλων το Διοικητικό Συμβούλιο: α) αποφασίζει την εγγραφή και διαγραφή μελών, β) καθορίζει τον τρόπο ειδικής εκπροσώπησης, γ) συνιστά και διαλύει, με απόλυτη πλειοψηφία, επιτροπές από μέλη της Εταιρείας για την προώθηση ορισμένων δραστηριοτήτων της. Οι επιτροπές αυτές διοικούνται από τριμελή Γραμματεία και τελούν υπό την εποπτεία του Διοικητικού Συμβουλίου καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας τους.

7. Οι αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων και σε περίπτωση ισοψηφίας, υπερिσχύει η γνώμη του Προέδρου. Για την ύπαρξη απαρτίας, απαιτείται η παρουσία πέντε τουλάχιστον μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

8. Το Διοικητικό Συμβούλιο συνεδριάζει τακτικά τουλάχιστον έξι φορές το χρόνο και έκτακτα όποτε συγκαλέσει αυτό ο Πρόεδρος, ο οποίος υποχρεούται επίσης να συγκαλέσει αυτό έκτακτα και οσάκις υποβληθεί έγγραφη αίτηση γι' αυτό από τρία (3) τουλάχιστον μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου. Στην περίπτωση αυτή το Διοικητικό Συμβούλιο συγκαλείται μέσα σε δέκα (10) το πολύ μέρες από την υποβολή της αιτήσεως. Σε περίπτωση αρνήσεως του Προέδρου ή περάσει η προθεσμία των 10 ημερών, μπορούν να συγκαλέσουν το Συμβούλιο αυτοί που έκαναν την αίτηση.

Ο Πρόεδρος συγκαλεί το Διοικητικό Συμβούλιο και συντάσσει την ημερήσια διάταξη των συνεδριάσεων, προεδρεύει των συνεδριάσεων του Δ.Σ., επιβλέπει την αυστηρή τήρηση των αποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου και των διατάξεων του παρόντος καταστατικού και εκπροσωπεί την Εταιρεία απέναντι σε κάθε Δημόσια Διοικητική ή Δικαστική Αρχή και απέναντι σε νομικά ή φυσικά πρόσωπα για όλες τις σχέσεις της. Ο Αντιπρόεδρος αναπληρώνει τον Πρόεδρο όταν αυτός απουσιάζει ή κωλύεται στα καθήκοντά του.

Ο Γραμματέας διεξάγει την αλληλογραφία της Εταιρείας, τηρεί τα πρακτικά των συνεδριάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου και της Γενικής Συνελεύσεως. Ο Γραμματέας υπογράφει μαζί με τον Πρόεδρο κάθε έγγραφο διοικητικής φύσεως. Τηρεί το μητρώο των μελών και φυλάει τη σφραγίδα της Εταιρείας. Όταν απουσιάζει ή κωλύεται τον αναπληρώνει ένα από τα υπόλοιπα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου ύστερα από απόφαση του τελευταίου.

Ο Ταμίας διενεργεί τις εισπράξεις και τις πληρωμές της Εταιρείας

ας με κανονικές αποδείξεις και δικαιολογητικά, κάνει ανάληψη χρημάτων από κατάθεση της Εταιρείας ύστερα από γραπτή εντολή του Προέδρου και του Γραμματέα και ύστερα από απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου και προσυπογράφει κάθε έγγραφο οικονομικής φύσεως. Τηρεί βιβλία εσόδων και εξόδων και υποχρεούται να τα παρουσιάζει στην Ελεγκτική Επιτροπή όποτε ζητηθούν. Εκδίδει πρόχειρο λογαριασμό εσόδων και εξόδων όταν αυτό ζητείται από τον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου. Ο Ταμίας υποβάλλει στο τέλος κάθε χρόνου λογοδοσία σχετικά με τη διαχείριση και παρουσιάζει τον ισολογισμό. Τον Ταμία, όταν απουσιάζει ή κωλύεται, αντικαθιστά άλλο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου ύστερα από απόφαση του τελευταίου.

Άρθρο 11: Ελεγκτική Επιτροπή

Ο έλεγχος της διαχειρίσεως του Διοικητικού Συμβουλίου ασκείται από τριμελή Ελεγκτική Επιτροπή η οποία εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση κάθε δύο χρόνια, μαζί με το Διοικητικό Συμβούλιο. Η Ελεγκτική Επιτροπή υποβάλλει γραπτά την έκθεσή της για τον έλεγχο της διαχειρίσεως της Εταιρείας δέκα (10) ημέρες πριν από τη Γενική Συνέλευση.

Άρθρο 12: Σφραγίδα

Η Εταιρεία έχει δική της σφραγίδα που φέρει τις λέξεις «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ», το έτος ιδρύσεως της Εταιρείας και παράσταση.

ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ

Άρθρο 12: Σφραγίδα

Η Εταιρεία έχει δική της σφραγίδα που φέρει τις λέξεις «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ», το έτος ιδρύσεώς της (1990) και παράσταση με τα τρία αρχικά ελληνικά γράμματα Ε.Α.Ε.».

Άρθρο 13: Ρύθμιση κενών καταστατικών

Κάθε τι το οποίο δεν προβλέπεται από το παρόν καταστατικό ρυθμίζεται από τη Γενική Συνέλευση με απόλυτη πλειοψηφία των μελών της, σύμφωνα πάντα με το πνεύμα του παρόντος και τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας.

Άρθρο 14: Διάλυση

Η Εταιρεία διαλύεται με απόφαση της Γενικής Συνελεύσεως για την οποία απαιτείται η απαρτία και πλειοψηφία του άρθρου 9 παρ. 4(ι). Αν διαλυθεί οπωσδήποτε η Εταιρεία, διενεργείται εκκαθάριση σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα σε συνδυασμό και με τις λοιπές περί σωματείων διατάξεις. Μετά το τέλος της εκκαθαρίσεως, η τυχόν κινητή και ακίνητη περιουσία που απομένει περιέρχεται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους.

Άρθρο 15: Τελικές διατάξεις

1. Για την εκλογή του πρώτου μετά τη νόμιμη έγκριση του Σωματείου Διοικητικού Συμβουλίου η Γενική Συνέλευση οφείλει να κληθεί από τα ιδρυτικά μέλη μέσα σε δύο μήνες από τη νόμιμη έγκριση του καταστατικού.

2. Το παρόν καταστατικό, αφού διαβάστηκε καθαρά και το άκουσαν όλοι οι ιδρυτές, άρθρο προς άρθρο, ψηφίστηκε και επικυρώθηκε από όλους και υπογράφεται ως ακολούθως:

Ιδρυτικά μέλη

Αθήνα, 12 Μαρτίου 1990

• ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗΣ

Το Άρθρο 15: Τελικές διατάξεις καταργείται.

Αθήνα, Φεβρουάριος 2004

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ
των μελών της Ελληνικής Αρχαικής Εταιρείας (Ε.Α.Ε.)
Αθήνα 18 Μαρτίου 2004

Πρόεδρος Γεν. Συνέλευσης: Αλέξανδρος Ζάννας
Γραμματέας Γεν. Συνέλευσης: Γιώργος Χαρωνίτης
Νομικός Σύμβουλος: Αργυρώ Αυγερινού

Στην Αθήνα σήμερα 18 Μαρτίου 2004 ημέρα Πέμπτη και ώρα 16:30, στο νέο κτήριο της Κεντρικής Υπηρεσίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους-Γ.Α.Κ. (διεύθυνση Δάφνης 61 – Παλαιό Ψυχικό), συνήλθαν τα μέλη της Ελληνικής Αρχαικής Εταιρείας ύστερα από την υπ' αριθμ. πρωτ. 797/20.2.2004 πρόσκληση του Διοικητικού Συμβουλίου προς τα μέλη της Εταιρείας για σύγκληση έκτακτης Γεν. Συνέλευσης των μελών της Ε.Α.Ε. με θέμα ημερήσιας διάταξης την τροποποίηση του Καταστατικού της.

Πρώτα έλαβε το λόγο ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου Ζήσιμος Συνοδινός και πρότεινε τους κ.κ. Αλέξανδρο Ζάννα και Γιώργο Χαρωνίτη για τις θέσεις του προέδρου και του γραμματέα της έκτακτης συνέλευσης. Η Γεν. Συνέλευση των μελών εξέλεξε με ανάταση της χειρός ομόφωνα ως πρόεδρό της τον κ. Αλέξανδρο Ζάννα και ως γραμματέα τον κ. Γιώργο Χαρωνίτη.

Έπειτα, ο πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης ανακοίνωσε ότι παρευρίσκονται είκοσι ένα (21) μέλη της Εταιρείας από τα είκοσι ένα (21) ταμειακώς εντάξει. Αφού διαπίστωσε την απαιτούμενη απαρτία, με βάση το άρθρο 9, παράγραφο 4 του Καταστατικού (παρόντα μέλη τουλάχιστον τα 2/3 των εχόντων δικαίωμα ψήφου ταμειακώς εντάξει μελών), κήρυξε την έναρξη των εργασιών της έκτακτης Γενικής Συνέλευσης και αμέσως εισηγήθηκε το μοναδικό θέμα της ημερήσιας διάταξης δηλ. την τροποποίηση άρθρων του Καταστατικού της Ε.Α.Ε.

Στην αρχή ο Πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης παρουσίασε συνοπτικά τις αλλαγές που προτάθηκαν από το Διοικητικό Συμβούλιο και στη συνέχεια διάβασε λέξη προς λέξη κάθε άρθρο του παλαιού καταστατικού και ακολούθως την πρόταση τροποποίησής του, σύμφωνα με το γραπτό κείμενο τροποποίησης του άρθρου του καταστατικού που είχε διανεμηθεί ταχυδρομικώς σε όλα τα μέλη της Ε.Α.Ε. με την παραπάνω πρόσκληση της 20.2.2004 και ακολούθησε συζήτηση κατ' άρθρον.

Η έκτακτη Γενική Συνέλευση ψήφισε ως ακολούθως την κατ' άρθρον τροποποίηση του Καταστατικού.

ΑΡΘΡΟ 1: Επωνυμία-έδρα

Ο πρόεδρος της Γ.Σ. ανέγνωσε το **άρθρο 1** και την τροποποίηση που προτάθηκε από το Δ.Σ. Η κυρία Βούλα Κόντη εξέφρασε τον προβληματισμό της σχετικά με την ακριβή μετάφραση του τίτλου της Εταιρείας, επειδή δηλαδή στα αγγλικά και γαλλικά τονίζεται περισσότερο η λέξη αρχειονόμος. Η κα Αργυρώ Αυγερινού (νομική σύμβουλος) στάθηκε στη σημασία εμφάνισης στον ξένο τίτλο της Ε.Α.Ε., ώστε να αποτυπώνεται ο ρόλος της και ο κλάδος τον οποίο κυρίως αντιπροσωπεύει.

Ακολούθησε ψηφοφορία για το **άρθρο 1**:

Υπέρ:..... 19

Κατά: –

Λευκό/αποχή:..... 2

Ψηφίσθηκε η προτεινόμενη τροποποίηση, γιατί επετεύχθη η κατά το άρθρο 9, παράγρ. 4 του Καταστατικού αυξημένη πλειοψηφία των 3/4 των μελών της Γενικής Συνέλευσης ως εξής:

Ιδρύεται επιστημονικό σωματείο με την επωνυμία «Ελληνική Αρχαική Εταιρεία» (η «Εταιρεία»), αποδιδόμενη στα γαλλικά ως *Association des Archivistes Grecs* (συντομογραφία Α.Α.Γ.) και στα αγγλικά *Society of Greek Archivists* (συντομογραφία S.G.A.), και έδρα την Αθήνα.

ΑΡΘΡΟ 2: Σκοποί

Ο πρόεδρος της Γ.Σ. ανέγνωσε το **άρθρο 2** και την τροποποίηση που προτάθηκε από το Δ.Σ. Ακολούθησε ψηφοφορία για το άρθρο 2.

Υπέρ:..... 20

Κατά: –

Λευκό/αποχή:..... 1

Ψηφίσθηκε η προτεινόμενη τροποποίηση, γιατί επετεύχθη η κατά το άρθρο 9, παράγρ. 4 του Καταστατικού αυξημένη πλειοψηφία των 3/4 των μελών της Γενικής Συνέλευσης ως εξής:

Σκοποί της Εταιρείας είναι:

1. Η προαγωγή της μελέτης και έρευνας θεμάτων σχετικών με την αρχειονομία, η διάσωση, επεξεργασία, διαχείριση και προστασία πάσης φύσεως αρχαικού υλικού και η προβολή και αξιοποίηση της αρχαικής κληρονομιάς.

2. Η ανάδειξη και αξιολόγηση της ιδιαιτερότητας της αρχαικής εργασίας ως διαχείρισης της πληροφορίας του παρελθόντος.

3. Η προώθηση της επαγγελματικής εκπαίδευσης των αρχειονόμων.

4. Η επεξεργασία και η διάδοση επαγγελματικών κανόνων στο χώρο της αρχειονομίας.

5. Η σύσφιξη των σχέσεων των Ελλήνων αρχειονόμων μεταξύ τους, με συγγενείς επιστημονικούς κλάδους, ιστορικούς, βιβλιοθηκονόμους, τεχνικούς της πληροφορίας, εκπαιδευτικούς, δημόσιους λειτουργούς, καθώς και με συναδέλφους και αντίστοιχες εταιρείες του εξωτερικού.

6. Η ανάπτυξη της συνεργασίας των Ελλήνων αρχειονόμων με τους φορείς της Διοίκησης, των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των πάσης φύσεως ερευνητικών κέντρων.

ΑΡΘΡΟ 3: Μέσα

Δεν τροποποιείται.

ΑΡΘΡΟ 4: Μέλη

Ο πρόεδρος της Γ.Σ. ανέγνωσε το **άρθρο 4** και την τροποποίηση που προτάθηκε από το Δ.Σ. Ακολούθησε συζήτηση που κινήθηκε σε δύο σκέλη, το ένα αφορούσε τον όρο «ερευνητές ή ιστορικοί» και το άλλο για τα δόκιμα μέλη.

Σχετικά με το «ερευνητές ή ιστορικοί» εκφράστηκαν δύο απόψεις:

Ο κ. Γεράσιμος Νοταράς υποστήριξε ότι πρέπει να απαλειφθεί ο όρος «ή ιστορικοί» και να μείνει το «ερευνητές» ως «ερευνητές αρχείων» ή κάτι παρόμοιο.

Ο κ. Νέστορας Μπαμίδης πρότεινε να διευρυνθεί ο όρος και να αντικατασταθεί το «ή» από το «και». Η κυρία Κάλλια Χατζηγιάννη πρότεινε να διατηρηθεί για λόγους παράδοσης και για να τονίζεται η σχέση αρχειονομίας-ιστορικής επιστήμης. Ο κ. Νίκος Παντελάκης πρότεινε να μείνει ο όρος ιστορικοί και να προστεθεί ο όρος «χρήστες αρχείων» αντί του όρου «ερευνητές». Η κυρία Βούλα Κόντη θεώρησε ότι η τυχόν υιοθέτηση της άποψης μόνο για αρχειονόμους θα μετέτρεπε την Ε.Α.Ε. σε κλαδικό σωματείο. Ο πρόεδρος του Δ.Σ. κ. Ζήσιμος Συνοδινός

εξήγησε ότι η συγκεκριμένη διατύπωση αντανάκλα τις συνθήκες δημιουργίας της Ε.Α.Ε. (δεν υπήρχαν πολλοί αρχαιονόμοι την εποχή ίδρυσης του επιστημονικού συλλόγου, τη στενή σχέση αρχειακών και ιστορικών) και πρότεινε να μην αλλάξει ο όρος. Ακολούθησε ψηφοφορία με θέμα: απαλοιφή του «ή ιστορικοί» ή διατήρηση του άρθρου ως έχει. Αποτελέσματα:

Υπέρ διατήρησης: 15

Κατά: –

Λευκό/αποχή: 2

Σχετικά με τα δόκιμα μέλη ο προβληματισμός που αναπτύχθηκε αφορούσε τη σκοπιμότητα ύπαρξης της κατηγορίας αυτής και τους όρους που θα πρέπει να πληρούνται. Η κυρία Τούλα Καφίρη υποστήριξε ότι πρέπει οι φοιτητές να είναι τακτικά μέλη. Ο πρόεδρος του Δ.Σ. υποστήριξε ότι α) τίθεται ζήτημα ισορροπιών μέσα στην εταιρεία καθώς οι φοιτητές θα είναι αρκετοί, β) δεν υπάρχουν εγγυήσεις ότι θα τελειώσουν τις σπουδές, γ) οι προνομίες που τους δίνονται είναι υπεραρκετές (λιγότερη συνδρομή, δικαίωμα εκλέγειν και πλήρους συμμετοχής στη δράση της εταιρείας). Με την άποψη συντάχθηκε και ο κ. Αλέκος Ζάννας καθώς θεώρησε ότι με το δικαίωμα του εκλέγειν μπορούν ούτως ή άλλως να επηρεάσουν τις κατευθύνσεις της Εταιρείας και δεν τίθεται ζήτημα δημοκρατικότητας.

Όσον αφορά τους όρους που θα πρέπει να πληρούνται υποστηρίχθηκε από διάφορα μέλη της Γεν. Συνέλευσης (Β. Κόντη, Ν. Μπαμίδης, Μ. Πολίτη) να τεθούν συγκεκριμένοι χρονικοί περιορισμοί στον χρόνο φοίτησης και να υπάρχει ένα μάξιμουμ ετών στο να παραμένει κάποιος δόκιμος. Ο πρόεδρος του Δ.Σ. απάντησε ότι αυτό δεν χρειάζεται να συμπεριληφθεί στο Καταστατικό, αφού με δική του φροντίδα ένα δόκιμο μέλος θα γίνεται τακτικό. Η κα Αυγερινού εξήγησε ότι ένα δόκιμο μέλος θα γίνεται τακτικό όπως προβλέπει το καταστατικό και εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις. Πρότεινε επίσης την αλλαγή της φράσης «επικύρωση της εκλογής» σε «επικύρωση της απόφασης», που είναι το σωστό, και την αλλαγή του όρου «απλή» σε «απόλυτη», που ορίζει ο νόμος.

Η ψηφοφορία για το **άρθρο 4** στο σύνολό του, όπως προτάθηκε από το Δ.Σ. και συμπληρώθηκε με την πρόταση της νομικής συμβούλου, έδειξε

Υπέρ: 18

Κατά: 1

Λευκό/αποχή: 2

Ψηφίσθηκε η προτεινόμενη τροποποίηση, γιατί επιτεύχθηκε η κατά το άρθρο 9, παράγρ. 4 του Καταστατικού αυξημένη πλειοψηφία των 3/4 των μελών της Γενικής Συνέλευσης ως εξής:

Τα μέλη της Εταιρείας διακρίνονται σε Τακτικά, Δόκιμα και Επίτιμα.

Τακτικά μέλη μπορούν να γίνουν όσοι εργάζονται σε Αρχεία ή ομοειδή ιδρύματα και ασχολούνται με εργασίες διαχείρισης, καταγραφής, ταξινόμησης, ευρετηρίασης, καταλογογράφησης, συντήρησης, αναπαραγωγής, ψηφιοποίησης αρχείων, όπως αυτά ορίζονται από τους νόμους του κράτους. Τακτικά επίσης μέλη μπορούν να γίνουν απόφοιτοι των ανωτάτων και ανωτέρων σχολών αρχειονομίας, διδάκτορες και καθηγητές της αρχειονομίας, ερευνητές ή ιστορικοί.

Οργανισμοί, Ιδρύματα ή Νομικά Πρόσωπα τα οποία ασχολούνται με θέματα αρχείων μπορούν να γίνουν τακτικά μέλη και εκπροσωπούνται από το διευθυντή ή τον προϊστάμενό τους.

Δόκιμα μέλη μπορούν να γίνουν οι φοιτητές και σπουδαστές αρχειονομίας.

Η απόφαση για εγγραφή τακτικού ή δόκιμου μέλους λαμβάνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο, μετά από γραπτή αίτηση του ενδιαφερομένου, με μυστική ψηφοφορία και πλειοψηφία των μελών του. Επικύρωση της απόφασης γίνεται από τη Γενική Συνέλευση με απόλυτη πλειοψηφία.

Τα δόκιμα μέλη για να γίνουν τακτικά υποβάλλουν γραπτή αίτηση προς το Διοικητικό Συμβούλιο το οποίο αποφασίζει με την ίδια διαδικασία που αφορά την εγγραφή των τακτικών μελών.

Μετά την οριστική εγγραφή το τακτικό μέλος, εφόσον είναι ταμειακώς εντάξει, έχει το δικαίωμα ψήφου, εκλέγειν και εκλέγεσθαι, ενώ το δόκιμο μόνον το δικαίωμα ψήφου και εκλέγειν.

Επίτιμα μέλη ανακηρύσσονται πρόσωπα τα οποία έχουν προαγάγει με κάθε τρόπο το έργο της αρχειονομίας ή έχουν συμβάλει αποφασιστικά στους σκοπούς της Εταιρείας καθώς και στη διάσωση και τη διαφύλαξη αρχαιακού υλικού.

Για την ανακήρυξη απαιτείται εισηγητική έκθεση προς το Διοικητικό Συμβούλιο υπογραμμένη από 3 τουλάχιστον τακτικά μέλη της Εταιρείας και σχετική απόφαση της Γενικής Συνέλευσης με απόλυτη πλειοψηφία.

Τα επίτιμα μέλη συμμετέχουν στις εκδηλώσεις της Εταιρείας, δεν έχουν όμως δικαίωμα ψήφου, εκλέγειν και εκλέγεσθαι.

ΑΡΘΡΟ 5: Αποχώρηση μελών

Δεν τροποποιείται.

ΑΡΘΡΟ 6: Διαγραφή μελών

Διαβάστηκε από τον πρόεδρο της Γ.Σ. το **άρθρο 6** καθώς και η τροποποίηση που προτάθηκε από το Δ.Σ.

Η κα Αργυρώ Αυγερινού (νομικός σύμβουλος) πρότεινε να προστεθεί ο όρος «προηγούμενως» πριν από τη φράση «το δικαίωμα απολογίας». Η κα Μ. Πολίτη εξέθεσε προβληματισμό για τον αριθμό των μελών (5) που εισηγούνται τη διαγραφή.

Η ψηφοφορία για το **άρθρο 6** στο σύνολό του, όπως προτάθηκε από το Δ.Σ. και συμπληρώθηκε με την πρόταση της κας Αργυρώς Αυγερινού, έδειξε:

Υπέρ: 21

Κατά: –

Λευκό/αποχή: –

Ψηφίσθηκε η προτεινόμενη τροποποίηση, γιατί επιτεύχθηκε η κατά το άρθρο 9, παράγρ. 4 του Καταστατικού αυξημένη πλειοψηφία των 3/4 των μελών της Γενικής Συνέλευσης ως εξής:

Κάθε μέλος του οποίου η δραστηριότητα είναι ασυμβίβαστη με τους σκοπούς της Εταιρείας ή προσκρούει στην περί αρχείων νομοθεσία υποβάλλεται στην πειθαρχική ποινή της διαγραφής. Η ποινή επιβάλλεται από το Διοικητικό Συμβούλιο με αυξημένη πλειοψηφία των 3/4 των μελών του, μετά από έγγραφη εισήγηση 5 μελών της Εταιρείας και επικυρώνεται από τη Γενική Συνέλευση. Σε κάθε περίπτωση το υπό διαγραφή μέλος έχει προηγούμενως το δικαίωμα απολογίας ενώπιον του Διοικητικού Συμβουλίου και της Γενικής Συνέλευσης.

Την 17:30' προσήλθαν στην έκτακτη Γενική Συνέλευση πέντε (5) ακόμη μέλη ταμειακώς εντάξει και το σύνολο των μελών ανήλθε στα 26.

ΑΡΘΡΟ 7: Πόροι

Ο πρόεδρος της Γ.Σ. ανέγνωσε το **άρθρο 7** και την τροποποίηση που προτάθηκε από το Δ.Σ.

Ψηφοφορία:

Υπέρ:..... 22

Κατά: –

Λευκό/αποχή:..... 4

Ψηφίσθηκε η προτεινόμενη τροποποίηση, γιατί επετεύχθη η κατά το άρθρο 9, παράγρ. 4 του Καταστατικού αυξημένη πλειοψηφία των 3/4 των μελών της Γενικής Συνέλευσης ως εξής:

Οι πόροι της Εταιρείας είναι οι εξής:

α) το δικαίωμα εγγραφής

β) η ετήσια συνδρομή των μελών

γ) έκτακτες εισφορές και δωρεές

δ) εισπράξεις από δημοσιεύματα ή άλλες επιστημονικές και κοινωνικές δραστηριότητες της Εταιρείας.

Το ύψος του δικαιώματος εγγραφής και της ετήσιας συνδρομής των τακτικών και δόκιμων μελών καθορίζεται από τη Γενική Συνέλευση.

Το ποσό εγγραφής και ετήσιας συνδρομής των Οργανισμών, Ιδρυμάτων ή Νομικών προσώπων ως τακτικών μελών προσδιορίζεται στο τριπλάσιο των ποσών που υποχρεώνονται να καταβάλλουν τα φυσικά πρόσωπα ως τακτικά μέλη.

Το ποσό εγγραφής και ετήσιας συνδρομής των δόκιμων μελών προσδιορίζεται στο ήμισυ των ποσών που υποχρεώνονται να καταβάλλουν τα τακτικά μέλη. Τα επίτιμα μέλη απαλλάσσονται από την καταβολή δικαιώματος εγγραφής και ετήσιας συνδρομής.

ΑΡΘΡΟ 8: Διοίκηση

Δεν τροποποιείται.

ΑΡΘΡΟ 9: Γενική Συνέλευση

Ακολούθως ο πρόεδρος της Γ.Σ. ανέγνωσε το **άρθρο 9** και την τροποποίηση που προτάθηκε από το Δ.Σ. Η κα Αυγερινού προτείνει πάλι την αλλαγή του όρου «απλή» πλειοψηφία σε «απόλυτη» (παράγραφος 4), όπως προσδιορίζει ο νόμος.

Η ψηφοφορία για το **άρθρο 9** στο σύνολό του, όπως προτάθηκε από το Δ.Σ. και συμπληρώθηκε με τη διόρθωση της κας Αργυρώς Αυγερινού, έδειξε:

Υπέρ:..... 23

Κατά: –

Λευκό/αποχή:..... 3

Ψηφίσθηκε η προτεινόμενη τροποποίηση, γιατί επετεύχθη η κατά το άρθρο 9, παράγρ. 4 του Καταστατικού αυξημένη πλειοψηφία των 3/4 των μελών της Γενικής Συνέλευσης ως εξής:

1. Η Γενική Συνέλευση είναι το ανώτατο όργανο της Εταιρείας και αποφασίζει για κάθε θέμα που δεν έχει ανατεθεί από το νόμο ή το παρόν καταστατικό σε άλλα όργανα. Αποφασίζει και για οποιοδήποτε ζήτημα υπαγόμενο κανονικά στην αρμοδιότητα άλλου οργάνου, που θα υπαχθεί στην κρίση της μετά από απόφαση της απόλυτης πλειοψηφίας του αριθμού των μελών του εν λόγω οργάνου, οπότε και φέρει αυτή την ευθύνη. Η Γενική Συνέλευση ασκεί τον έλεγχο και την εποπτεία στα άλλα όργανα της Εταιρείας.

2. Στις αρμοδιότητες της Γενικής Συνέλευσης υπάγονται:

α) η απαλλαγή του Διοικητικού Συμβουλίου από κάθε ευθύνη,

β) η επικύρωση της εγγραφής των τακτικών και δόκιμων μελών τα οποία εκλέχθηκαν από το Διοικητικό Συμβούλιο και η επικύρωση της ποινής της διαγραφής που επιβλήθηκε από το Διοικητικό Συμβούλιο,

γ) η ανακήρυξη των, κατά τη διαδικασία του άρθρου 4, επίτιμων μελών,

δ) η εκλογή του Διοικητικού Συμβουλίου και της Ελεγκτικής Επιτροπής,

ε) ο καθορισμός του ποσού που πρέπει να καταβάλλεται για δικαίωμα εγγραφής, καθώς και η ετήσια τακτική συνδρομή ή η έκτακτη εισφορά των μελών,

στ) η τροποποίηση του καταστατικού,

ζ) η διάλυση της Εταιρείας.

3. Η Γενική Συνέλευση έχει απαρτία όταν παρευρίσκονται τα μισά (1/2) τουλάχιστον από τα έχοντα δικαίωμα ψήφου ταμειακώς εντάξει μέλη της Εταιρείας.

4. ι) Οι αποφάσεις για τα θέματα 2α-2ε λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία.

ιι) Για τις αποφάσεις στα θέματα 2στ-2ζ απαιτείται πλειοψηφία 3/4 των μελών της Γενικής Συνέλευσης η οποία για να έχει στην περίπτωση αυτή απαρτία πρέπει να παρευρίσκονται τουλάχιστον τα 2/3 των εχόντων δικαίωμα ψήφου ταμειακώς εντάξει μελών της Εταιρείας.

5. Η τακτική Γενική Συνέλευση συνέρχεται μία (1) φορά το χρόνο και μέσα στους τρεις πρώτους μήνες του χρόνου, κατόπιν προσκλήσεως του Προέδρου, όπου αναφέρεται ο τόπος, η ημέρα και η ώρα της συνεδρίασης και τα προς συζήτηση θέματα. Η πρόσκληση στέλνεται ταχυδρομικά στα μέλη δεκαπέντε (15) τουλάχιστον ημέρες πριν από την ημέρα που πρόκειται να συνέλθει η Γενική Συνέλευση. Η συζήτηση και λήψη αποφάσεως για θέμα μη αναγραφόμενο στην πρόσκληση απαγορεύεται εκτός αν ληφθεί απόφαση των 3/4 των παρόντων μελών στη Γενική Συνέλευση.

Σε περίπτωση μη ύπαρξης της απαιτούμενης από το καταστατικό απαρτίας του 1/2 κατά την οριζόμενη στην πρόσκληση ημέρα και ώρα, η Γενική Συνέλευση συνέρχεται την ίδια μέρα της επόμενης εβδομάδας την αυτή ώρα και στον αυτό τόπο χωρίς άλλη πρόσκληση και είναι σε απαρτία και αποφασίζει ανεξάρτητα από τον αριθμό των παρόντων.

Τη συζήτηση διευθύνει Πρόεδρος και τα πρακτικά τηρεί Γραμματέας που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση.

Η ψηφοφορία γίνεται με ανάταση της χειρός.

Όταν πρόκειται για εκλογή Διοικητικού Συμβουλίου και Ελεγκτικής Επιτροπής, η ψηφοφορία είναι μυστική. Κατά την εκλογή αυτή κάθε μέλος μπορεί να παραχωρήσει με γραπτή εξουσιοδότηση το δικαίωμα ψήφου του για τη Γενική Συνέλευση σε ένα άλλο μέλος. Κάθε μέλος μπορεί να αναλάβει την εκπροσώπηση ενός ακόμη μέλους.

6. Το Διοικητικό Συμβούλιο, με πρωτοβουλία του ή ύστερα από κοινή αίτηση τουλάχιστον του ενός τετάρτου (1/4) των εχόντων δικαίωμα ψήφου ταμειακώς εντάξει μελών της Εταιρείας, συγκαλεί Έκτακτη Γενική Συνέλευση για να πάρει απόφαση σε επείγοντα θέματα της αρμοδιότητάς του ή σε θέματα που δεν προβλέπονται από το παρόν καταστατικό ή για την τροποποίηση μερικών διατάξεων του καταστατικού. Στην περίπτωση αυτή το Διοικητικό Συμβούλιο οφείλει να συγκαλέσει τη Γενική Συνέλευση μέσα σ' ένα μήνα το αργότερο μετά την υποβολή της αίτησης.

ΑΡΘΡΟ 10: Διοικητικό Συμβούλιο

Ο πρόεδρος της Γ.Σ. ανέγνωσε το **άρθρο 10** και την τροποποίηση που προτάθηκε από το Δ.Σ.

Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας:

Υπέρ: 25

Κατά: –

Λευκό/αποχή: 1

Ψηφίσθηκε η προτεινόμενη τροποποίηση, γιατί επετεύχθη η κατά το άρθρο 9, παράγρ. 4 του Καταστατικού αυξημένη πλειοψηφία των 3/4 των μελών της Γενικής Συνέλευσης ως εξής:

1. Η Εταιρεία διοικείται από επταμελές Διοικητικό Συμβούλιο που αποτελείται από:

- α) τον Πρόεδρο
- β) τον Αντιπρόεδρο
- γ) τον Γραμματέα
- δ) τον Ταμία και
- ε) τρία Μέλη

Εκτός από τα 3 τακτικά μέλη, εκλέγονται επίσης 5 αναπληρωματικά με σειρά επιτυχίας. Σε περίπτωση ισοψηφίας στην εκλογή τακτικών ή αναπληρωματικών μελών γίνεται κλήρωση.

2. Η εκλογή του Διοικητικού Συμβουλίου γίνεται με μυστική ψηφοφορία από τη Γενική Συνέλευση. Η ψηφοφορία διεξάγεται με τη μέριμνα τριμελούς Εφορευτικής Επιτροπής που εκλέγεται ειδικά για το σκοπό αυτό από τη Γενική Συνέλευση.

3. Δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται έχουν όλα τα ταμειακά εντάξει τακτικά μέλη της Εταιρείας, ενώ τα δόκιμα μέλη έχουν μόνον το δικαίωμα να εκλέγουν.

4. Η θητεία των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου είναι διετής.

5. Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου που αρνείται ή αδικαιολόγητα δεν συμμετέχει σε τρεις συνεχείς συνεδριάσεις του, θεωρείται ότι έχει παραιτηθεί και τη θέση του καταλαμβάνει ένα από τα αναπληρωματικά μέλη.

6. Το Διοικητικό Συμβούλιο διά του Προέδρου του μεριμνά για την προώθηση και επιτυχία των σκοπών της Εταιρείας και διαχειρίζεται τους πόρους της. Μεταξύ άλλων το Διοικητικό Συμβούλιο:

α) αποφασίζει την εγγραφή και διαγραφή μελών, β) καθορίζει τον τρόπο ειδικής εκπροσώπησης, γ) συνιστά και διαλύει, με απόλυτη πλειοψηφία, επιτροπές από μέλη της Εταιρείας για την προώθηση ορισμένων δραστηριοτήτων της. Οι επιτροπές αυτές διοικούνται από τριμελή Γραμματεία και τελούν υπό την εποπτεία του Διοικητικού Συμβουλίου καθ' όλη τη διάρκεια της θητείας τους.

7. Οι αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου λαμβάνονται με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων και σε περίπτωση ισοψηφίας, υπερισχύει η γνώμη του Προέδρου. Για την ύπαρξη απαρτίας, απαιτείται η παρουσία πέντε τουλάχιστον μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

8. Το Διοικητικό Συμβούλιο συνεδριάζει τακτικά τουλάχιστον έξι φορές το χρόνο και έκτακτα όποτε το συγκαλέσει ο Πρόεδρος, ο οποίος υποχρεούται επίσης να το συγκαλέσει έκτακτα και οσάκις υποβληθεί έγγραφη αίτηση γι' αυτό από τρία (3) τουλάχιστον μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου. Στην περίπτωση αυτή το Διοικητικό Συμβούλιο συγκαλείται μέσα σε δέκα (10) το πολύ μέρες από την υποβολή της αιτήσεως. Σε περίπτωση αρνήσεως του Προέδρου ή αν περάσει η προθεσμία των 10 ημερών, μπορούν να συγκαλέσουν το Συμβούλιο αυτοί που έκαναν την αίτηση.

Ο Πρόεδρος συγκαλεί το Διοικητικό Συμβούλιο και συντάσσει την ημερήσια διάταξη των συνεδριάσεων, προεδρεύει των συνεδριάσεων του Δ.Σ., επιβλέπει την αυστηρή τήρηση των αποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου και των διατάξεων του παρόντος καταστατικού και εκπροσωπεί την Εταιρεία απέναντι σε κάθε Δημόσια Διοικητική ή Δικαστική Αρχή και απέναντι σε

νομικά ή φυσικά πρόσωπα για όλες τις σχέσεις της. Ο Αντιπρόεδρος αναπληρώνει τον Πρόεδρο όταν αυτός απουσιάζει ή κωλύεται στα καθήκοντά του.

Ο Γραμματέας διεξάγει την αλληλογραφία της Εταιρείας, τηρεί τα πρακτικά των συνεδριάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου και της Γενικής Συνέλευσης. Ο Γραμματέας υπογράφει μαζί με τον Πρόεδρο κάθε έγγραφο διοικητικής φύσεως. Τηρεί το μητρώο των μελών και φυλάσσει τη σφραγίδα της Εταιρείας. Όταν απουσιάζει ή κωλύεται τον αναπληρώνει ένα από τα υπόλοιπα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου ύστερα από απόφαση του τελευταίου.

Ο Ταμίας διενεργεί τις εισπράξεις και τις πληρωμές της Εταιρείας με κανονικές αποδείξεις και δικαιολογητικά, κάνει ανάληψη χρημάτων από κατάθεση της Εταιρείας ύστερα από γραπτή εντολή του Προέδρου και του Γραμματέα και ύστερα από απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου και προσυπογράφει κάθε έγγραφο οικονομικής φύσεως. Τηρεί βιβλία εσόδων και εξόδων και υποχρεούται να τα παρουσιάζει στην Ελεγκτική Επιτροπή όποτε ζητηθούν. Εκδίδει πρόχειρο λογαριασμό εσόδων και εξόδων όταν αυτό ζητείται από τον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου. Ο Ταμίας υποβάλλει στο τέλος κάθε χρόνου λογοδοσία σχετικά με τη διαχείριση και παρουσιάζει τον ισολογισμό. Τον Ταμία, όταν απουσιάζει ή κωλύεται, αντικαθιστά άλλο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου ύστερα από απόφαση του τελευταίου.

ΑΡΘΡΟ 11: Ελεγκτική Επιτροπή

Δεν τροποποιείται.

ΑΡΘΡΟ 12: Σφραγίδα

Έπειτα ο πρόεδρος της Γ.Σ. ανέγνωσε το **άρθρο 12** και την τροποποίηση που προτάθηκε από το Δ.Σ.

Ψηφοφορία

Υπέρ: 26

Κατά: –

Λευκό/αποχή: –

Ψηφίσθηκε η προτεινόμενη τροποποίηση, γιατί επετεύχθη η κατά το άρθρο 9, παράγρ. 4 του Καταστατικού αυξημένη πλειοψηφία των 3/4 των μελών της Γενικής Συνέλευσης ως εξής:

Η Εταιρεία έχει δική της σφραγίδα που φέρει τις λέξεις «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ», το έτος ιδρύσεώς της (1990) και παράσταση με τα τρία αρχικά ελληνικά γράμματα «Ε.Α.Ε.».

ΑΡΘΡΟ 13: Ρύθμιση κενών καταστατικού

Δεν τροποποιείται.

ΑΡΘΡΟ 14: Διάλυση

Δεν τροποποιείται.

ΑΡΘΡΟ 15: Τελική διάταξη

Ο πρόεδρος της Γ.Σ. ανέγνωσε το **άρθρο 15** και την πρόταση του Δ.Σ. περί κατάργησης του συγκεκριμένου άρθρου.

Ο κ. Ν. Μπαμίδης πρότεινε να μείνει η παράγραφος 2 με την αλλαγή του «ιδρυτές» σε «παρόντες», ενώ η κα Αργυρώ Αυγερινού επισήμανε ότι σε περίπτωση που το άρθρο θα μείνει θα πρέπει να τροποποιηθεί συνολικά ως εξής: «Η παρούσα τροποποίηση και κωδικοποίηση ψηφίσθηκε στις 18 Μαρτίου 2004 από τη Γενική Συνέλευση των μελών και θα αποτελεί στο εξής το νέο καταστατικό της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας»

Η ψηφοφορία στην προτεινόμενη τροποποίηση, όπως συμπληρώθηκε από την νομικό σύμβουλο κα Α. Αυγερινού έδειξε:

Υπέρ:..... 25

Κατά: –

Λευκό/αποχή:..... 1

Ψηφίσθηκε η προτεινόμενη τροποποίηση, γιατί επετεύχθη η κατά το άρθρο 9, παράγρ. 4 του Καταστατικού αυξημένη πλειοψηφία των 3/4 των μελών της Γενικής Συνέλευσης ως εξής:

Η παρούσα τροποποίηση και κωδικοποίηση ψηφίσθηκε στις 18 Μαρτίου 2004 από τη Γενική Συνέλευση των μελών και θα αποτελεί στο εξής το νέο καταστατικό της Ελληνικής Αρχαικής Εταιρείας.

...

Τα μέλη της έκτακτης Γενικής Συνέλευσης της Ε.Α.Ε ψήφισαν επί του συνόλου του νέου καταστατικού ως εξής:

Υπέρ:..... 25

Κατά: –

Λευκό/αποχή:..... 1

Τέλος, η Γενική Συνέλευση εκφράζει τις ευχαριστίες της στη δικηγόρο Αθηνών κυρία Αργυρώ Αυγερινού για τις αφιλοκερδείς υπηρεσίες της στην επεξεργασία των προτάσεων τροποποίησης του καταστατικού.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ
ΓΕΝ. ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ
ΓΕΝ. ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ

Αλέξανδρος Π. Ζάννας

Γιώργος Χαρωνίτης

Η ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΚΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ Ε.Α.Ε.

**Στο Νέο Κτήριο της Κεντρικής Υπηρεσίας
των Γενικών Αρχείων του Κράτους,
18 Μαρτίου 2004**

Την ίδια μέρα, 18 Μαρτίου, στον απόηχο της επιτυχημένης έκτακτης (καταστατικής) Γενικής Συνέλευσης των μελών, και έπειτα από την πολύ ενδιαφέρουσα ξενάγηση στους κυριότερους χώρους και τις σύγχρονες εγκαταστάσεις του νέου κτηρίου της Κεντρικής Υπηρεσίας των Γ.Α.Κ. από τον διευθυντή τους κ. Γιώργο Γιαννακόπουλο, πραγματοποιήθηκε η ετήσια τακτική Γενική Συνέλευση της Ε.Α.Ε. Η Συνέλευση ήταν επαναληπτική και έτσι δεν υπήρξε πρόβλημα απαρτίας (παρόντα 21 μέλη).

Πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης εκλέχθηκε ο Αλέξανδρος Ζάννας και Γραμματέας ο Γιώργος Χαρωνίτης, οι οποίοι είχαν διευθύνει με επιτυχία και την προηγούμενη έκτακτη Γενική Συνέλευση των μελών.

Τα θέματα της τακτικής Γενικής Συνέλευσης ήταν:

- Ο απολογισμός δράσης του Διοικητικού Συμβουλίου,
- Ο οικονομικός απολογισμός του 2003,
- Η επικύρωση εγγραφής νέων μελών της Ε.Α.Ε.

Αρχικά, ο πρόεδρος της Γεν. Συνέλευσης διάβασε τα θέματα. Στην ερώτηση αν υπάρχει κάποιο άλλο ζήτημα που πρέπει να συζητηθεί ο Ν. Παντελάκης έθεσε το ζήτημα της εκκαθάρισης του μητρώου μελών της Εταιρείας. Μετά από ψηφοφορία αποφασίστηκε να συζητηθεί το θέμα στη Συνέλευση.

Αρχικά ο πρόεδρος του Δ.Σ. της Ε.Α.Ε., Ζήσιμος Συνοδινός, διάβασε τον απολογισμό δράσης του Διοικητικού Συμβουλίου, τον οποίο η Γενική Συνέλευση, μετά από συζήτηση, ενέκρινε ομόφωνα. Στη συνέχεια, ο ταμίας Νίκος Παντελάκης ανακοίνωσε τον οικονομικό απολογισμό για το έτος 2003 και η κ. Μαρία Πολίτη ανέγνωσε την έκθεση της Εξελεγκτικής Επιτροπής η οποία αποφάνθηκε ότι η οικονομική διαχείριση του Δ.Σ. έγινε προσεκτικά και χωρίς αταξία, προτείνοντας στη Συνέλευση να την εγκρίνει και να απαλλάξει τα μέλη του από κάθε ευθύνη. Η Γενική Συνέλευση των μελών της Ε.Α.Ε. ενέκρινε ομόφωνα και τον οικονομικό απολογισμό.

Ακολούθως η Συνέλευση επικύρωσε την εγγραφή 13 νέων προτεινόμενων από το Διοικητικό Συμβούλιο μελών:

1. Παπαδοπούλου Διαμάντως (Αρχιόντου-Βιβλιοθηκονόμου, Ιστορικό Αρχείο Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς)
2. Κολικούρη Άννας (Βιβλιοθηκονόμου, Athens Information Technology Institute του Ομίλου Intracom)
3. Δημητριάδου-Λουμάκη Μαρίας (Ιστορικά Αρχεία Μουσείου Μπενάκη)
4. Κωνσταντοπούλου Κωνσταντίνης (Αρχιόντου-Βιβλιοθηκονόμου, Ιστορικό Αρχείο Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς)
5. Ραμαντάνογλου Δημητρίου (Αρχιόντου-Βιβλιοθηκονόμου, Ιστορικό Αρχείο Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς)
6. Γκουράρου Νικολάου (Διευθυντή Αρχείου Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη, κλάδου Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών)
7. Κυπριανού Λούη (Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, ΥΠ.ΠΟ Κύπρου)
8. Ορφανού Νικηφόρου (Εποπτεύοντα των Ιστορικών Αρχείων του Συγκροτήματος της Τράπεζας Κύπρου, Λευκωσία)
9. Μπράττη Παντελή (Υπευθύνου τεχνικής υποστήριξης βιβλιοθηκών και αρχείων του Παντείου Πανεπιστημίου).
10. Γιαννακέρη Μαρίας (Συντηρήτριας αρχαικού υλικού στο Λαογραφικό Κέντρο Κίτσου Μακρή -Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Βόλος).
11. Γιαννακόπουλου Γιώργου (Καθηγητή των ΤΕΙ Αθηνών, Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας-Αρχαιολογίας, Διευθυντή Γενικών Αρχείων του Κράτους).
12. Καγγελάρη Νικολάου (Εργαζόμενου στο Ιστορικό Αρχείο της Alpha Bank).
13. Χαλεπλιόγλου Αρτέμιδος (Εργαζομένης στο Αρχείο της Ομοσπονδίας Βενζινοπωλών Ελλάδος)

Ακολούθησε συζήτηση για την εκκαθάριση του μητρώου μελών της Ε.Α.Ε. Ο ταμίας της Εταιρείας Νίκος Παντελάκης επεσήμανε το οικονομικό πρόβλημα που δημιουργείται με το μικρό ποσοστό των μελών που ανταποκρίνονται στις οικονομικές τους υποχρεώσεις προς την Ε.Α.Ε. και πρότεινε τη διαδικασία της μελλοντικής διαγραφής τους.

Μετά από αρκετές παρεμβάσεις των παρόντων μελών, όπου κατατέθηκε ένας πλούσιος προβληματισμός σχετικά με την πολιτική της Εταιρείας απέναντι στο πρόβλημα, η Γενική Συνέλευση εξουσιοδότησε το Διοικητικό Συμβούλιο να μελετήσει σε βάθος το θέμα και να ενεργήσει για την καλύτερη λύση.

**ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΕΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
Απρίλιος 2003 - Μάρτιος 2004**

Ο Πρόεδρος της Ε.Α.Ε. Ζήσιμος Συνοδινός ανακοίνωσε στη Γενική Συνέλευση των Μελών τον απολογισμό της Εταιρείας, ο οποίος είναι ο εξής:

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Το νέο Διοικητικό Συμβούλιο που προέκυψε από τις αρχαιρεσίες της 22ας Μαρτίου 2003 προσπάθησε αφενός να αναβαθμίσει την ενημέρωση και επικοινωνία του με τα μέλη και αφετέρου να εντείνει τους ρυθμούς της Εταιρείας ως προς τους βασικούς άξονες της δράσης της, όπως η ανάπτυξη του επιστημονικού διαλόγου και η αποτελεσματική θεσμική παρέμβαση της Ε.Α.Ε. στην αντιμετώπιση διαφόρων επιστημονικών-επαγγελματικών προβλημάτων, οι αποκεντρωτικές διαδικασίες, η εξασφάλιση οικονομικών πόρων, η λειτουργία των επιτροπών και η γόνιμη συνεργασία σε διεθνές επίπεδο. Ακόμη, να αναπτύξει στενότερους δεσμούς με τις επαγγελματικές επιστημονικές οργανώσεις των συγγενών κλάδων, των βιβλιοθηκάρων και των επιστημόνων της πληροφορικής, στην προοπτική μόνιμων συνεργασιών.

Σταθερός μας στόχος υπήρξε επίσης η βελτίωση της λειτουργικότητας της Ε.Α.Ε. Ένα πρώτο μέτρο προς αυτή την κατεύθυνση ήταν η απόφασή μας να συμμετέχουν στις συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου -χωρίς δικαίωμα ψήφου- όλα τα αναπληρωματικά μέλη του, ώστε να εμπλουτίζουν τον προβληματισμό του επιτελικού οργάνου, να ενημερώνονται πλήρως για την ασκούμενη πολιτική της Εταιρείας και να αποκτούν την απαραίτητη εμπειρία ως μελλοντικά στελέχη της. Ένα δεύτερο, πολύ σημαντικό μέτρο, ήταν το άνοιγμα της Ε.Α.Ε. σε άλλες κατηγορίες ανθρώπων που εμπλέκονται με τα αρχεία, όπως οι φοιτητές-σπουδαστές των σχολών αρχειονομίας. Ο παραπάνω στόχος απαιτούσε τροποποιήσεις διατάξεων του Καταστατικού. Σήμερα με την προηγηθείσα έκτακτη Γενική Συνέλευση καταφέραμε να ολοκληρώσουμε επιτυχώς μια προσπάθεια που είχε ξεκινήσει από το 1998.

Στο γενικότερο επίπεδο του αρχειακού γίνεσθαι στη χώρα μας, εκτιμούμε ότι κατά τον προηγούμενο χρόνο σημειώθηκε σημαντική πρόοδος στη δημόσια εικόνα των Γενικών Αρχείων του Κράτους με τη στέγαση της Κεντρικής Υπηρεσίας στο νέο υπερσύγχρονο κτήριο στο Ψυχικό, το οποίο εγκαινιάστηκε τον περασμένο Νοέμβριο από τον Πρωθυπουργό Κ. Σημίτη, με την παρουσίαση των περιεχομένων αρκετών περιφερειακών μονάδων των Γ.Α.Κ. στο διαδίκτυο και την αναβάθμιση των υπηρεσιών τους, την οργάνωση πανελλαδικού αρχειονομικού Συνεδρίου στη Σάμο κλπ. Παράλληλα σημαντικό υπήρξε το έργο ορισμένων ιδιωτικών αρχειακών ιδρυμάτων και τραπεζικών και επιχειρηματικών αρχείων, με το Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας στην κορυφή όλης αυτής της προσπάθειας.

Στη συνέχεια γίνεται αναφορά σε κάθε τομέα δραστηριότητας της Ε.Α.Ε. αναλυτικά, ώστε να μπορέσουν όλα τα μέλη να σχηματίσουν πλήρη εικόνα των πεπραγμένων του Συμβουλίου και να συμμετάσχουν σε έναν εποικοδομητικό διάλογο.

Ενημέρωση και επικοινωνία

Αναμφισβήτητα, ο δικτυακός κόμβος της Ε.Α.Ε. έχει αλλάξει τα δεδομένα στην πληροφόρηση-ενημέρωση των μελών, στην ανα-

βάθμιση της επικοινωνίας και του διαλόγου μέσα στην Εταιρεία, αλλά και εκτός, τόσο με την ακαδημαϊκή κοινότητα, τους πανεπιστημιακούς και τους φοιτητές-σπουδαστές της αρχειονομίας όσο και με συγγενικούς κλάδους, όπως οι βιβλιοθηκάριοι, ή άλλους συνεργαζόμενους φορείς. Ο ενημερωμένος τακτικά δικτυακός μας κόμβος αύξησε επίσης κατακόρυφα το κοινό μας εντός και εκτός της χώρας. Αρκεί να αναφέρουμε ότι από την έναρξη της λειτουργίας του κόμβου, τον Μάρτιο του 2003, έως το τέλος Φεβρουαρίου του 2004 είχαμε πάνω από 25.000 επισκέψεις, ενώ τους τελευταίους μήνες οι ημερήσιοι επισκέπτες κυμαίνονται κατά μέσο όρο μεταξύ 120 και 150. Χάρη στις ικανότητες, στη συνέπεια και τη συστηματική δουλειά της διαχειρίστριας του site, υπεύθυνης της Επιτροπής Διαδικτύου, κυρίας Κάλλιας Χατζηγιάννη, η Ε.Α.Ε. παρέχει σήμερα υψηλού επιπέδου υπηρεσίες σε κάθε επισκέπτη του κόμβου μας: ενημερωμένη ελληνική και διεθνή επιστημονική πληροφόρηση, αρχειακή νομοθεσία, θέματα απασχόλησης, εκδηλώσεις, συνέδρια, σεμινάρια που αφορούν την αρχειονομία, την ιστοριογραφία, την πολιτιστική κληρονομιά, τον κόσμο της διαχείρισης της πληροφορίας κλπ. Για το λόγο αυτό το Συμβούλιο έχει αποφασίσει τη μετάφραση βασικών σελίδων του κόμβου στην αγγλική γλώσσα ώστε η Εταιρεία μας να μπορεί να ενημερώνει τις ξένες αρχειακές εταιρείες για τις δραστηριότητές της αποκτώντας ένα σαφέστερο προφίλ στο διεθνές περιβάλλον.

Σε λίγο χρονικό διάστημα θα έχει ολοκληρωθεί η ηλεκτρονική καταγραφή της Βιβλιοθήκης της Ε.Α.Ε. που φιλοξενείται σήμερα στο I.A./ETE (Υπεύθυνη η κυρία Ευαγγελία Τζιτζίκου), και ο πλήρης κατάλογος θα υπάρχει στον κόμβο μας. Αυτά βεβαίως ισχύουν για όσα μέλη μας είναι «διαδικτυωμένα» και έχουν τη δυνατότητα να απολαμβάνουν τα αγαθά της νέας τεχνολογίας. Από την άλλη μεριά, η ταχυδρομική λίστα (forum) της Εταιρείας, που στοχεύει στη διαμόρφωση ενός δυναμικού περιβάλλοντος αμφίδρομης επικοινωνίας, με άμεση ενημέρωση και ανταλλαγή απόψεων μεταξύ αρχειονόμων, ιστορικών, αλλά και άλλων ενδιαφερόμενων επιστημόνων και ερευνητών, δεν έχει ακόμη καθιερωθεί στην καθημερινή μας πρακτική.

Η δράση των Επιτροπών

Κύριο μέλημα του Διοικητικού Συμβουλίου ήταν να δραστηριοποιηθούν όσες επιτροπές μπορούσαν να αναπτύξουν συγκεκριμένο έργο.

Η *Επιτροπή Ιδιωτικών Αρχείων* (υπεύθυνη η κυρία Χριστίνα Βάρδα) έχει αποφασίσει να εκδώσει νέο επαυξημένο *Οδηγό Ιδιωτικών Αρχείων* σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή. Συγκλήθηκε τρεις φορές για να ολοκληρώσει την πρώτη φάση σύνταξης, αποστολής και λήψης των ερωτηματολογίων προς τους ιδιώτες και τους αρχειακούς φορείς. Η Επιτροπή, που αποτελείται από τους συναδέλφους του Δ.Σ. που εργάζονται στο ΕΛΙΑ, στα Γ.Α.Κ./Κ.Υ. στο I.A./ETE και τα Ιστορικά Αρχεία του Μουσείου Μπενάκη, προγραμματίζει σε ένα μήνα να έχει ολοκληρώσει τη βάση δεδομένων και στη συνέχεια θα ετοιμάσει την έκδοσή. Μέχρι στιγμής, έχουν ανταποκριθεί θετικά αρκετοί από τους βασικούς αρχειακούς φορείς, ενώ η κυρία Βάρδα έχει ήδη επεξεργασθεί τη συντριπτική πλειοψηφία των στοιχείων των απαντητικών δελτίων. Αναμένουμε ακόμη τα περιεχόμενα της Κ.Υ. των Γ.Α.Κ. και της Ε.Β.Ε. ώστε να προχωρήσουμε στη δημοσίευση του *Οδηγού*.

Η *Επιτροπή Αρχείων Τραπεζών και Επιχειρήσεων* (υπεύθυνος κ. Νίκος Παντελάκης) ήταν η πιο μαζική και δραστήρια. Συστή- ρωσε αρκετούς νέους συναδέλφους από τα τραπεζικά αρχεία,

διοργάνωσε τρεις συναντήσεις με τη συμμετοχή στελεχών και αρχειονόμων από τα Ιστορικά Αρχεία των τραπεζών Εθνικής, Ελλάδος, Αγροτικής, Alpha Bank, του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς, συνεργάτες της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών και ερευνητές οικονομικής ιστορίας. Στη δεύτερη συνάντηση περιλαμβάνονταν ομιλία του οικονομολόγου-συμβούλου επιχειρήσεων κ. Ηλία Τζαννή με θέμα «Οργάνωση και διαχείριση ενεργών αρχείων. Αυτοματισμοί, χρονικά όρια τήρησης του αρχειακού υλικού», ενώ στην τρίτη συνάντηση η Επιτροπή προγραμματίσει μια σειρά εκδηλώσεων-συζητήσεων και τη σύνταξη ενός *Οδηγού Φορέων Αρχείων Τραπεζών και Επιχειρήσεων*.

Η *Επιτροπή Διαδικτύου, νέων τεχνολογιών και οπτικοακουστικών αρχείων* (υπεύθυνη κυρία Κάλια Χατζηγιάννη) στην πρώτη της συνάντηση στη Χαλκίδα, με τη συμμετοχή αρχειονόμων του Ι.Α./ΕΤΕ, του ΕΛΙΑ και του Ιδρύματος Κ. Μητστσάκης, εξέτασε ζητήματα τα οποία σχετίζονται με την προβολή της Ε.Α.Ε. μέσω διαδικτύου και την ταχυδρομική λίστα (forum) των μελών, θέματα διαχείρισης των οπτικών και ηχητικών αποτυπώσεων, την διεθνή τυποποίηση της περιγραφής φωτογραφικού υλικού κ.ά.

Ο υπεύθυνος της *Επιτροπής Αρχειακής Νομοθεσίας* Ζήσιμος Συνοδινός, σε συνεργασία με τη Γραμματέα της Εταιρείας κυρία Αμαλία Παππά και τη δικηγόρο Αθηνών Αργυρώ Αυγερινού, ετοίμασε το σχετικό φάκελο με τις προτάσεις για τις τροποποιήσεις του Καταστατικού της Ε.Α.Ε., ο οποίος ολοκληρώθηκε με τη συμβολή όλων των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου.

Τέλος, σας υπενθυμίζουμε την εκδήλωση της 30ής Μαρτίου 2004 στο Ιστορικό Αρχείο της Ε.Τ.Ε. με θέμα «Η εκπαίδευση των αρχειονόμων και βιβλιοθηκονόμων στην Ελλάδα: Περιεχόμενο, πραγματικότητα, προοπτικές» την οποία προετοίμασαν η υπεύθυνη της *Επιτροπής Επιμόρφωσης* κυρία Αμαλία Παππά και ο πρόεδρος της Ε.Α.Ε.

Η Διακήρυξη αρχών της Ε.Α.Ε. για την πρόσβαση στα αρχεία

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ε.Α.Ε., με αφορμή τη *«Διακήρυξη Αρχών σχετικά με την κατοχή εγγράφων του Υπουργείου Εξωτερικών από ιδιώτες και ιδιωτικούς οργανισμούς»*, η οποία κοινοποιήθηκε από την Υπηρεσία Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου του υπουργείου Εξωτερικών σε όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, και λαμβάνοντας υπόψη τις αποφάσεις για την *πρόσβαση στα αρχεία* της Διεθνούς Στρογγυλής Τράπεζας (CITRA) του Δ.Σ.Α., των ετών 1997-1999, καθώς και ανάλογα κείμενα ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, όπως του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διατύπωσε μία «*Διακήρυξη αρχών για την πρόσβαση*» η οποία προσπαθεί να αντιμετωπίσει όλα αυτά τα πολύπλοκα ζητήματα σε βάθος και με ευρύτητα πνεύματος. Άλλωστε, η Εταιρεία μας, από την ίδρυσή της ασχολήθηκε σοβαρά με τα θέματα πρόσβασης στα αρχεία, συμμετέχοντας σε διεθνείς συναντήσεις του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, οργανώνοντας σεμινάρια ή ημερίδες και ενημερώνοντας την ελληνική κοινωνία μέσα από τις εκδόσεις της. Το κείμενο της *Διακήρυξης* έχει δημοσιευθεί στο δικτυακό μας κόμβο και έχει αποσταλεί σε όλα τα μέλη.

Οργάνωση εκδηλώσεων, ημερίδων κλπ.

Το Δ.Σ. έβαλε σαν στόχο η Εταιρεία μας να προσεγγίσει τους φορείς και τους παράγοντες της αρχειακής εκπαίδευσης στη χώρα μας, να αναπτύξει μια μόνιμη συνεργασία μαζί τους. Μετά από

αναβολές που δεν εξαρτιόνταν από μας, καταφέραμε να ετοιμάσουμε την εκδήλωση της 30ής Μαρτίου 2004 που έχει ως θέμα «Η εκπαίδευση των αρχειονόμων και βιβλιοθηκονόμων στην Ελλάδα. Περιεχόμενο, πραγματικότητα, προοπτικές». Έχετε όλοι σας λάβει τη σχετική πρόσκληση και πιστεύουμε να ανταποκριθείτε.

Επίσης το Δ.Σ. προγραμματίζει για το Φθινόπωρο τη διοργάνωση ημερίδας με θέμα «Τα πνευματικά δικαιώματα και η χρήση των αρχείων», ώστε να κλείσει ένας ολόκληρος κύκλος επεξεργασιών της Εταιρείας σε θέματα πρόσβασης-χρήσης των αρχείων, εκπαίδευσης-επαγγελματικής επιμόρφωσης και πνευματικών δικαιωμάτων.

Διεθνής παρουσία και συνεργασία

Το ψήφισμα της περυσινής Γενικής Συνέλευσης της Ε.Α.Ε. για τον πόλεμο στο Ιράκ και την ανησυχία μας για την τύχη των πολιτιστικών αγαθών και το μέλλον των λαών στην περιοχή, μεταφρασμένο στα αγγλικά, δημοσιοποιήθηκε, τον Απρίλιο του 2003, στο διαδίκτυο προκαλώντας αίσθηση.

Τον Μάιο του 2003, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Δ.Σ.Α., συμπαρασταθήκαμε στα Κρατικά Ιταλικά Αρχεία, που αντιμετώπιζαν σημαντικές περικοπές στη χρηματοδότησή τους, αποστέλλοντας μήνυμα διαμαρτυρίας στον Πρόεδρο της Ιταλικής Κυβέρνησης.

Η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία εκπροσωπήθηκε από τον Πρόεδρό της Ζήσιμο Συνοδινό στην ετήσια 37η Διεθνή Διάσκεψη Στρογγυλής Τράπεζας των Αρχείων (CITRA), που διοργάνωσε, στις 21-25 Σεπτεμβρίου 2003 στο Κέιπ Τάουν της Νότιας Αφρικής, το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων, Δ.Σ.Α. (International Council on Archives, I.C.A.) από κοινού με τα Εθνικά Αρχεία της Νότιας Αφρικής με θέμα «Αρχεία και ανθρώπινα δικαιώματα». Στο πλαίσιο της διεθνούς αυτής συνάντησης, η οποία αποτελεί σπουδαίο βήμα επικοινωνίας και χάραξης κοινής πολιτικής για τις κρατικές αρχειακές υπηρεσίες και τους αρχειονόμους σε παγκόσμιο επίπεδο, συμμετείχαν 168 αντιπρόσωποι (διευθυντές κρατικών αρχείων και πρόεδροι αρχειακών εταιρειών) από 70 διαφορετικές χώρες. Στο Κέιπ Τάουν η Εταιρεία μας εκπροσώπησε τη χώρα μας, λαμβάνοντας μέρος στη Συνέλευση του Τομέα επαγγελματικών αρχειακών Εταιρειών (I.C.A./S.P.A.) του Δ.Σ.Α. καθώς και στην ετήσια Γενική Συνέλευση των μελών του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, όπου αποφασίστηκαν σημαντικές αλλαγές στην οργάνωση και λειτουργία του διεθνούς οργανισμού. Τα έξοδα συμμετοχής, μετακινήσεων και διαμονής καλύφθηκαν από ευγενική χορηγία της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Τα πρακτικά, οι αποφάσεις και το συνοδευτικό υλικό της 37ης CITRA βρίσκονται στο δικτυακό κόμβο της Εταιρείας και είναι κατατεθειμένα στη βιβλιοθήκη της Ε.Α.Ε. προς χρήση οποιουδήποτε ενδιαφερόμενου μέλους, ενώ στο επόμενο τεύχος των *Αρχειακών Νέων* θα υπάρχει εκτενής αναφορά στον προβληματισμό, στο περιεχόμενο και στις αποφάσεις της Διεθνούς Διάσκεψης.

Στο Κέιπ Τάουν ο Γενικός Διευθυντής των Κρατικών Αρχείων της Αλβανίας Shaban Sinani μας ζήτησε συνεργασία καθώς και τη συνδρομή της Εταιρείας και των Ελλήνων ειδικών σε θέματα αναγνώρισης, μελέτης και αναπαραγωγής ελληνικών μεσαιωνικών χειρογράφων και κωδίκων που απόκεινται στα Αλβανικά Αρχεία. Αφού τον βοηθήσαμε σε ορισμένες βιβλιογραφικές πληροφορίες, τον φέραμε σε επαφή με τα μέλη μας, Κρίτωνα Χρυσόχοϊδη, διευθυντή του ΚΒΕ/ΕΙΕ και Αγαμέμνονα Τσελίκα, Προϊστάμενο του Ιστορικού & Παλαιογραφικού Αρχείου του ΜΙΕΤ.

Σήμερα, από ό,τι γνωρίζουμε, έχει ξεκινήσει μια εποικοδομητική συνεργασία μεταξύ τους.

Ως γνωστόν, φέτος από τις 23 έως τις 29 Αυγούστου διεξάγεται στη Βιέννη το 15ο Διεθνές Συνέδριο Αρχείων, που διοργανώνει κάθε τέσσερα χρόνια το Δ.Σ.Α., με θέμα: «Αρχεία. μνήμη και γνώση». Περιπτώ να τονίσουμε τη σημασία του κορυφαίου αυτού γεγονότος στον κόσμο των αρχείων. Το εκτενές πρόγραμμα, οι κοινωνικές εκδηλώσεις, οι διαδικασίες ενημέρωσης και συμμετοχής έχουν ήδη ανακοινωθεί από τους δικτυακούς τόπους της Ε.Α.Ε. (<http://www.eae.org.gr>) και του Δ.Σ.Α. (<http://www.ica.org> ή απευθείας <http://www.wien2004.ica.org>). Η Εταιρεία, όπως και στο προηγούμενο Συνέδριο της Σεβίλλης το 2000, θα προσπαθήσει να είναι παρούσα σε αυτή την παγκόσμια συνάντηση των αρχειονόμων. Όσοι συνάδελφοι προγραμματίζουν να ταξιδεύσουν στη Βιέννη μπορούν να συντονίσουν τις κινήσεις τους μέσω της Εταιρείας.

Εκδοτικός τομέας

Δυστυχώς δεν μπορέσαμε ακόμη να εκδώσουμε το τεύχος των *Αρχειακών Νέων*, το οποίο ετοιμάζουμε από καιρό. Καλούμε πάλι όλους τους συναδέλφους να στέλνουν τακτικά τις συνεργασίες για το περιοδικό.

Στο επόμενο χρονικό διάστημα έχουν προγραμματισθεί η έκδοση ενός μικρού καλαίσθητου τριπτύχου, στα ελληνικά και αγγλικά, για το προφίλ και τις δραστηριότητες της Ε.Α.Ε., ο νέος επαυξημένος *Οδηγός Ιδιωτικών Αρχείων* και, αν ευοδωθεί η προσπάθεια της Επιτροπής Αρχείων Τραπεζών και Επιχειρήσεων, θα κυκλοφορήσει ο *Οδηγός φορέων Αρχείων Τραπεζών και Επιχειρήσεων*.

Το πρόβλημα της διακίνησης και πώλησης των εκδόσεων της Εταιρείας παραμένει. Χρειάζεται να γίνει πιο συστηματική προβολή και προσπάθεια ενημέρωσης μερικών μεγάλων βιβλιοπωλείων για να πωλούνται τα βιβλία μας σε κάποια κατάλληλα σημεία στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη και στην Κέρκυρα, όπου συγκεντρώνονται και οι σπουδαστές της αρχειονομίας.

Οικονομικά

Το νέο Συμβούλιο προβληματίστηκε με το οξύ οικονομικό πρόβλημα της Εταιρείας, που μας αποτρέπει από ευρύτερους, πιο φιλόδοξους προγραμματισμούς. Οι συνδρομές των μελών που εισπράττονται συνήθως μπορούν μόλις να καλύψουν τα στοιχειώδη λειτουργικά έξοδα. Για το λόγο αυτό προσφύγαμε ξανά σε διάφορους χρηματοδότες, κυρίως τράπεζες και οργανισμούς.

Η Τράπεζα της Ελλάδος με 3.000 ευρώ, η Εθνική Τράπεζα, η Αγροτική Τράπεζα και η Εμπορική Τράπεζα, από 1.000 ευρώ έκαστη, συνέβαλαν αποφασιστικά στην αύξηση των εσόδων μας κατά 5.000 ευρώ. Ευχαριστούμε θερμά τους παραπάνω χορηγούς για την ευγενική τους χειρονομία.

Επίσης, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος κάλυψε οικονομικά τη διοργάνωση της περυσινής ημερίδας στο Ι.Α./ΕΤΕ καθώς και τα έξοδα μετακινήσεων, διαμονής και συμμετοχής του Προέδρου της Ε.Α.Ε. στην 37^η Διεθνή Διάσκεψη Στρογγυλής Τράπεζας των Αρχείων στο Κέιπ Τάουν της Ν. Αφρικής. Πρέπει να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερα τον κύριο Γεράσιμο Νοταρά, επικεφαλής της Υποδιεύθυνσης Ιστορικού Αρχείου της ΕΤΕ, και τον αείμνηστο διοικητή της Εθνικής Θεόδωρο Β. Καρατζά, οι οποίοι συμπαραστάθηκαν οικονομικά στο έργο μας.

Με τα χρήματα αυτά και ένα πιστωτικό υπόλοιπο 1.300 ευρώ σε τυπογραφείο της Θεσσαλονίκης, μπορεί η Εταιρεία μας να συνεχίσει από μια αξιοπρεπή οικονομική βάση, με δεδομένο ότι προετοιμάζει εκδόσεις και εκδηλώσεις που θα απορροφήσουν πόρους. Στον οικονομικό απολογισμό, ο Ταμίας της Ε.Α.Ε. κ. Νίκος Παντελάκης θα σας παρουσιάσει αναλυτικά όλα τα σχετικά κονδύλια. Το Διοικητικό Συμβούλιο περιμένει προτάσεις, ιδέες, πιθανούς χορηγούς στο έργο του, ενώ παραμένει σε εκκρεμότητα και η ενεργοποίηση της Επιτροπής Οικονομικής Υποστήριξης της Ε.Α.Ε.

Άλλες δραστηριότητες, επαφές με φορείς κλπ.

Από τις 11 έως τις 13 Σεπτεμβρίου 2003 διεξήχθη στη Σάμο Πανελλαδικό Συνέδριο Αρχειονομίας, οργανωμένο από το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και τα Γ.Α.Κ. Αρχεία Ν. Σάμου με θέμα «Η πολιτιστική κληρονομιά των αρχείων ως πηγή έρευνας, γνώσης και εκπαίδευσης». Στο Συνέδριο συμμετείχαν με ανακοινώσεις τους από το Δ.Σ. της Εταιρείας οι κ.κ. Αμαλία Παππά, Νέστωρ Μπαμίδης, Νίκος Παντελάκης και Κάλια Χατζηγιάννη, ενώ ο Πρόεδρος Ζήσιμος Συνοδινός παρουσίασε το θέμα *Προγράμματα και πρωτοβουλίες της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας στην προώθηση της αρχειακής έρευνας*.

Τον Νοέμβριο του 2003, στα εγκαίνια του νέου κτηρίου της Κεντρικής Υπηρεσίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους στο Ψυχικό, που έγιναν από τον πρωθυπουργό Κ. Σημίτη, η Ε.Α.Ε. προσκλήθηκε και εκπροσωπήθηκε επίσημα από τον πρόεδρο.

Επίσης, στο πλαίσιο της προετοιμασίας της ημερίδας για την αρχειακή εκπαίδευση, ο Πρόεδρος και το αναπληρωματικό μέλος του Δ.Σ. κ. Δημήτρης Φραγκάκης συναντήθηκαν με την Πρόεδρο Νατάσα Δικοπούλου και άλλα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της Ένωσης Αρχειονόμων-Βιβλιοθηκάρων Ελλάδος.

Δυστυχώς, δεν υλοποιήθηκε πρόταση του κ. Ανέστη Φινόπουλου προς την Εταιρεία, τον Νοέμβριο του 2003, ένα πολύ ενδιαφέρον σχέδιο κοινοπραξίας ιδιωτικών και δημόσιων οργανισμών από την Ελλάδα και το εξωτερικό, ώστε να υποβληθεί πρόταση στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Econtent για χρηματοδότηση μιας μελέτης σκοπιμότητας που αφορούσε τη διάσωση του περιεχομένου του διαδικτύου για αρχειακούς και ιστορικούς σκοπούς (European Project for the Preservation of Internet Content, EPPIC).

Στο 12^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 12-14 Νοεμβρίου 2003, που διοργανώθηκε στις Σέρρες από τη Βιβλιοθήκη των Τ.Ε.Ι. Σερρών με θέμα «Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες, επεκτείνοντας τα όρια...», έλαβαν μέρος εκπροσωπώντας, εκτός από τις περιφερειακές μονάδες των Γ.Α.Κ. των οποίων προϊστάμενοι, και την Εταιρεία μας ο Αντιπρόεδρος Νέστωρ Μπαμίδης και το Μέλος του Δ.Σ. Κάλια Χατζηγιάννη.

Τον Φεβρουάριο του 2004, συμμετείχαμε ως συνεργαζόμενος φορέας στο Διεθνές Συνέδριο και την έκθεση που οργάνωσε στο Βόλο ο κ. Γεώργιος Δολιανίτης, Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Ολυμπιακού Φιλοτελισμού & Τεκμηρίων, αλλά και μέλος της Ε.Α.Ε., με θέμα «Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες Αθήνα 1906». Η Εταιρεία μας κατάφερε μέσα από την ηλεκτρονική της σελίδα να δημοσιοποιήσει περαιτέρω το γεγονός στο Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων, στον νεοσυσταθέντα *Τομέα Αθλητικών Αρχείων* του Δ.Σ.Α. (ICA/Section of Sports Archives) και στους αρχειακούς των χωρών που έλαβαν μέρος στη «Μεσολυμπιάδα» των Αθηνών του 1906, με αποτέλεσμα να υπάρξει κάποια ανταπόκρισή τους. Στο διεθνές συνέδριο του Βόλου, μεταξύ των Ελλήνων και ξένων ει-

δικών, ερευνητών, πανεπιστημιακών, προσωπικοτήτων του αθλητισμού και του διεθνούς Ολυμπισμού, συμμετείχε και απηύθυνε χαιρετισμό ο υπεύθυνος της Επιτροπής Αθλητικών και Ολυμπιακών Αρχείων της Ε.Α.Ε. κ. Αλέξης Κράους.

Το Δ.Σ. της Ε.Α.Ε. εξέδωσε στις 6 Μαρτίου 2004 ψήφισμα για το θάνατο του Φίλιππου Ηλιού, πνευματικού ανθρώπου και διακεκριμένου ιστορικού, ιδρυτικού μέλους της Εταιρείας μας, το οποίο δημοσιεύθηκε στον δικτυακό μας κόμβο και στον Τύπο. Επίσης τιμώντας τη μνήμη του κατέθεσε στα Α.Σ.Κ.Ι. συμβολικά το ποσό των 150 ευρώ. Όπως γνωρίζετε οι περισσότεροι, ο Φίλιππος Ηλιού έπαιξε αποφασιστικό ρόλο όχι μόνο στην ανανέωση της ελληνικής ιστοριογραφίας αλλά και στην υπόθεση των αρχείων, με την αποφασιστική συμβολή του στη δημιουργία του Ι.Α./ΕΤΕ, τον αγώνα του για τα «ανοικτά» πολιτικά αρχεία και με κορυφαίο επίτευγμά του την ίδρυση των Αρχείων Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (Α.Σ.Κ.Ι.). Η Εταιρεία μας στο παρελθόν είχε την τύχη να συνεργαστεί μαζί του στην οργάνωση επιτυχών ημερίδων και άλλων εκδηλώσεων.

Τέλος, μετά από γραπτή δήλωσή τους, αποχώρησαν από την Εταιρεία μας η κυρία Φωτεινή Τομαή-Κωνσταντοπούλου και ο κ. Γιώργος Πολυδωράκης, αμφότεροι εργαζόμενοι στην Υπηρεσία Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου του Υπουργείου Εξωτερικών, επειδή διαφώνησαν με το περιεχόμενο της Διακήρυξης αρχών για την πρόσβαση στα αρχεία, της Ε.Α.Ε. που υιοθέτησε ομόφωνα το Διοικητικό Συμβούλιο.

Νέα μέλη

Στελέχη αρχειακών ιδρυμάτων και οργανισμών, νέοι εργαζόμενοι σε διάφορα Αρχεία αλλά και φοιτητές της αρχειονομίας-βιβλιοθηκονομίας έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις δραστηριότητες της Εταιρείας μας και τις εκδόσεις της. Μερικοί μάλιστα θέλησαν να γίνουν μέλη μας.

Όλο το διάστημα από τον Απρίλιο του 2003, το Δ.Σ. της Ε.Α.Ε. συνεδρίασε συνολικά 7 φορές και ενέκρινε την εγγραφή στην Εταιρεία των κυρίων:

1. Παπαδοπούλου Διαμάντως (Αρχειονόμου-Βιβλιοθηκονόμου, Ιστορικό Αρχείο Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς)
2. Κολικούρδη Άννας (Βιβλιοθηκονόμου, Athens Information Technology Institute του Ομίλου Intracom)
3. Δημητριάδου-Λουμάκη Μαρίας (Ιστορικά Αρχεία Μουσείου Μπενάκη)
4. Κωνσταντοπούλου Κωνσταντίνος (Αρχειονόμου-Βιβλιοθηκονόμου, Ιστορικό Αρχείο Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς)
5. Ραμαντάνογλου Δημητρίου (Αρχειονόμου-Βιβλιοθηκονόμου, Ιστορικό Αρχείο Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς)
6. Γκουράρου Νικολάου (Διευθυντή Αρχείου Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη, κλάδου Πληροφορικής και Νέων Τεχνολογιών)
7. Κυπριανού Λούη (Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών, ΥΠ.ΠΟ Κύπρου)
8. Ορφανού Νικηφόρου (Εποπτεύοντα των Ιστορικών Αρχείων του Συγκροτήματος της Τράπεζας Κύπρου, Λευκωσία)
9. Μπράττη Παντελή (Υπευθύνου τεχνικής υποστήριξης βιβλιοθηκών και αρχείων του Παντείου Πανεπιστημίου).
10. Γιαννακέρη Μαρίας (Συντηρήτριας αρχειακού υλικού στο Λαογραφικό Κέντρο Κίτσου Μακρή-Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Βόλος).

11. Γιαννακόπουλου Γιώργου (Καθηγητή των ΤΕΙ Αθηνών, Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας-Αρχειονομίας, Διευθυντή Γενικών Αρχείων του Κράτους).

12. Καγγελάρη Νικολάου (Εργαζόμενου στο Ιστορικό Αρχείο της Alpha Bank).

13. Χαλεπλιόγλου Αρτέμιδος (Εργαζομένης στο Αρχείο της Ομοσπονδίας Βενζινοπωλών Ελλάδος)

που η σημερινή Γενική μας Συνέλευση καλείται να επικυρώσει μετά τον απολογισμό.

Κλείνοντας τον απολογισμό, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον Διευθυντή των Γενικών Αρχείων του Κράτους κ. Γιώργο Α. Γιαννακόπουλο για τη φιλοξενία που μας προσφέρει σήμερα και για την ευγενική αποδοχή του αιτήματός μας να μας ξεναγήσει όλους στο νέο υπερσύγχρονο κτήριο της Κεντρικής Υπηρεσίας των Γ.Α.Κ.

Αθήνα, Μάρτιος 2004

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 1/1-31/12/2003

Ο Ταμίας της Ε.Α.Ε. Νίκος Παντελάκης ανακοίνωσε στη Γενική Συνέλευση των μελών της Εταιρείας τον οικονομικό απολογισμό για τη χρήση του έτους 2003.

I. Ενεργητικό

Υπόλοιπο προηγούμενης χρήσης της 31-12-2002	1.467,58 €
Συνδρομές μελών	1.830,00 €
Επιχορηγήσεις	5.000,00 €
Έσοδα από πώληση βιβλίων	119,00 €

ΣΥΝΟΛΟ 8.416,58 €

II. Παθητικό

Εισφορές σε Διεθνείς Οργανισμούς (I.C.A.)	315,41 €
Διάφορα λειτουργικά έξοδα (ταχυδρομικά, χαρτικά, κλπ.)	863,63 €
Οδοιπορικά	264,62 €
Ιστοσελίδα	147,00 €

ΣΥΝΟΛΟ 1.590,66 €

III. Υπόλοιπο Ενεργητικού στη νέα χρήση στις 31-12-2003 6.825,92 €

Ο Ταμίας ενημέρωσε επίσης τη Γενική Συνέλευση ότι από την επιχορήγηση του Υπουργείου Πολιτισμού συνολικού ποσού 2400 € παραμένει από το 2002 πιστωτικό υπόλοιπο χιλίων τριακοσίων δεκαέξι ευρώ (1.316 €) στο υπ' αριθμ. 0870/31.10.2002 τιμολόγιο της Τγρο Μουγος, Θεσσαλονίκη.

Αθήνα, 11 Μαρτίου 2004

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
 Τ.Θ. 76072, 171 01 ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ, ΑΘΗΝΑ
<http://www.eae.org.gr>
 Τηλ. 210.8259875, 210.6782239 Fax. 210.8223093,
 210.6782239 E-mail. eae@eae.org.gr

ΨΗΦΙΣΜΑ

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ελληνικής Αρχαικής Εταιρείας μόλις πληροφορήθηκε τον αιφνίδιο θάνατο του διακεκριμένου ιστορικού Φίλιππου Ηλιού, ιδρυτικού μέλους της Εταιρείας μας, συνήλθε σε έκτακτη συνεδρίαση την Παρασκευή 6 Μαρτίου 2004 και αποφάσισε:

1. Να εκφράσει τα συλλυπητήριά του στην οικογένεια του εκλιπόντος
2. Να παραστεί στη νεκρώσιμη τελετή.
3. Να καταθέσει συμβολικά το ποσό των 150 € υπέρ των σκοπών των Αρχείων Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (Α.Σ.Κ.Ι.), τα οποία οφείλουν τη σύστασή τους στον εκλιπόντα.

Αθήνα 6 Μαρτίου 2004

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος
 Ζήσιμος Χ. Συνοδινός

Η Γραμματέας
 Αμαλία Παππά

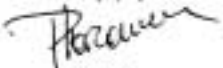
ΑΡΧΕΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
 Πλατεία Έλευθερίας 1, 105 53 ΑΘΗΝΑ
 ΤΗΛ - FAX 010/322 30 62 e-mail: askigotenet.gr

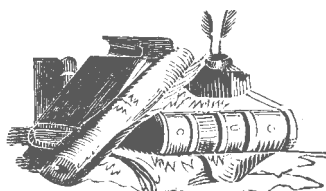
Ελληνική Αρχαική Εταιρεία
 Ενταύθα

Αθήνα, 16 Μαρτίου 2004

Αγαπητοί φίλοι,

Εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου των «Αρχείων Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας» θα ήθελα να σας ευχαριστήσω θερμά για την ενίσχυση της προσπάθειάς μας, με την κατάθεση του ποσού των 150 ευρώ στη μνήμη του Φίλιππου Ηλιού.

Με εκτίμηση

 Η Ταμίας
 Ρένα Σταυρίδη Πατρικίου

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Παρακαλούμε τα μέλη να καταθέτουν τη συνδρομή τους (25€) στο λογαριασμό της Ελληνικής Αρχαικής Εταιρείας στην **ALPHA BANK** με αριθμό: **101-00-2310-076458**.

ΑΡΘΡΑ: Η Συντακτική επιτροπή παρακαλεί τους συνεργάτες και αρθρογράφους των «Αρχαικών Νέων» να δίνουν τα κείμενά τους δακτυλογραφημένα ή, ακόμη καλύτερα, σε δισκέτα για τη διευκόλυνση της έκδοσης (με μια πολύ μικρή περίληψη στα αγγλικά ή γαλλικά). Ανταποκρίσεις και συνεργασίες για τις δραστηριότητες και τα νέα των περιφερειακών Αρχείων είναι απαραίτητες και ευπρόσδεκτες. Οι συνεργασίες να αποστέλλονται, αν είναι δυνατόν σε δισκέτα, στη διεύθυνση:

Ν. Μπαμίδης, Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας, Παπαναστασίου 21, Τ.Θ. 18111, 546 39 Θεσ/νίκη, ή με E-mail στην ηλεκτρονική διεύθυνση: bamidisnestor@winweb.gr

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Τ.Θ. 76072, 171 01 ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ, ΑΘΗΝΑ

Τηλ. 210.8259875, 210.6782239 Fax. 210.8223093, 210.6782239 • <http://www.eae.org.gr> • E-mail: eae@eae.org.gr

Αγαπητοί συνάδελφοι,

Η Ελληνική Αρχαική Εταιρεία (Ε.Α.Ε.), όπως γνωρίζετε, από την ίδρυσή της ασχολήθηκε σοβαρά με τα θέματα πρόσβασης στα αρχεία, συμμετέχοντας σε διεθνείς συναντήσεις του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, οργανώνοντας σεμινάρια ή ημερίδες και ενημερώνοντας την ελληνική αρχαική κοινότητα μέσα από τις εκδόσεις της.

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ε.Α.Ε., λαμβάνοντας υπόψη τις κατευθύνσεις του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, κυρίως τις αποφάσεις για την πρόσβαση στα αρχεία της Διεθνούς Στρογγυλής Τράπεζας (CITRA) των ετών 1997-1999, καθώς και τα ανάλογα κείμενα ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, όπως του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διατυπώνει τις παρακάτω θέσεις:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ**Διακήρυξη αρχών για την πρόσβαση στα αρχεία**

- Το δικαίωμα στην πληροφόρηση δεν είναι μόνο μια επιστημονική απαίτηση αλλά και ένα ουσιαστικό πολιτικό, δημοκρατικό δικαίωμα. Σήμερα στον ευρωπαϊκό χώρο, κατά την επικρατούσα πολιτική βούληση, το δικαίωμα της πρόσβασης του κάθε πολίτη στα διοικητικά τεκμήρια τείνει να γίνει κανόνας ακόμη και από τη στιγμή της παραγωγής τους. Ο κανόνας αυτός περιβάλλεται από ένα πλέγμα ορίων και προφυλάξεων, που αποβλέπουν τόσο στην αποτελεσματική προστασία του εθνικού συμφέροντος και της εθνικής ασφάλειας κάθε χώρας όσο και στην προστασία της ιδιωτικής ζωής. Σε κάθε περίπτωση όμως οι περιορισμοί στην πρόσβαση πρέπει να ισχύουν για προσδιορισμένο από τη νομοθεσία χρονικό διάστημα.
- Για να εξασφαλίζεται το δικαίωμα στην πληροφόρηση, οι στοιχειώδεις δημοκρατικές αρχές επιβάλλουν την επί ίσοις όροις πρόσβαση όλων των ενδιαφερομένων, χωρίς διακρίσεις που σχετίζονται με το φύλο, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή θρησκευτικές πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική προέλευση, τα αξιώματα, την οικονομική θέση κλπ.
- Σεβόμαστε τις πρακτικές των κρατικών αρχαικών Υπηρεσιών (Γενικών Αρχείων του Κράτους, Ιστορικού Αρχείου ΥΠ.ΕΞ., Αρχείου Υπουργείου Εθνικής Άμυνας κ.ά.) που στοχεύουν να διασφαλίσουν το σύνολο των τεκμηρίων που παρήγαγε το δημόσιο, εφαρμόζοντας την κείμενη νομοθεσία για τους όρους πρόσβασης σε αυτά: ταυτόχρονα θεωρούμε χρέος μας να διατυπώνουμε τις απόψεις μας και να εισηγούμαστε τροποποιήσεις, όταν εκτιμούμε ότι το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο δεν εφαρμόζεται ή δεν επαρκεί για την εξασφάλιση των δημοκρατικών αρχών πρόσβασης.
- Στις περιπτώσεις που υπάρχουν αρχεία κλειστά πέραν της τριακονταετίας που καθορίζει ο ν. 1946/1991 των Γενικών Αρχείων του Κράτους και οι διεθνείς πρακτικές, οι παραπάνω κρατικές αρχαικές Υπηρεσίες οφείλουν, στο πλαίσιο μιας διατυπωμένης εθνικής πολιτικής πρόσβασης, να ενημερώνουν το κοινό ποιες είναι οι κατηγορίες κλειστών αρχείων και για πόσο χρονικό διάστημα. Ταυτόχρονα πρέπει να παρέχουν στους ενδιαφερόμενους τη δυνατότητα να συμβουλευούνται τα σχετικά εργαλεία έρευνας, τα οποία οφείλουν να συντάσσουν ανεξαρτήτως από τους όρους πρόσβασης στο αρχαιακό υλικό.
- Η Ελληνική Αρχαική Εταιρεία εκφράζει τον προβληματισμό της για τους περιορισμούς πρόσβασης, που θα μπορούσαν να θέσουν νομικές ρυθμίσεις ή συστάσεις κρατικών Υπηρεσιών στον ευαίσθητο χώρο των ιδιωτικών ιδρυμάτων και των Αρχείων των πολιτικών προσωπικοτήτων, τα οποία έχουν αποφασίσει μια πιο φιλελεύθερη πολιτική πρόσβασης στα τεκμήριά τους, πάντοτε βεβαίως μέσα στο πλαίσιο των νόμων και των αρχών της προστασίας της εθνικής ασφάλειας, του δημόσιου συμφέροντος και του ιδιωτικού απορρήτου.
- Σύμφωνα με τα παραπάνω, η Ελληνική Αρχαική Εταιρεία εκτιμά ότι πρέπει να υιοθετηθεί ένα σύγχρονο νομικό πλαίσιο το οποίο:
 1. Θα εξειδικεύει τη γενική διάταξη του άρθρου 42 του ν. 1946/1991 των Γενικών Αρχείων του Κράτους για τη μελέτη του αρχαιακού υλικού και την υποχρεωτική διάθεσή του μετά την παρέλευση των χρονικών ορίων ασφαλείας.
 2. Θα ρυθμίζει την ουσιαστική οικονομική ενίσχυση των κρατικών αρχαικών Υπηρεσιών ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στο έργο τους.
 3. Θα αναθέτει σε ειδική ανεξάρτητη Αρχή τον έλεγχο για τη σωστή εφαρμογή της αρχαιακής νομοθεσίας, Αρχή στην οποία θα μπορεί να προσφύγει κάθε πολίτης όταν θεωρεί ότι περιορίζονται αδικαιολόγητα τα δικαιώματά του στην πληροφόρηση.
 4. Θα επιβάλλει σε όλες τις αρχαικές Υπηρεσίες να δημοσιοποιούν τις κατηγορίες του αρχαιακού υλικού, για τις οποίες υπάρχει περιορισμός στην πρόσβαση, και να διαθέτουν στο κοινό ενημερωμένα εργαλεία έρευνας, ώστε να καθίσταται γνωστό το περιεχόμενο των συλλογών τους.
 5. Θα καθορίζει, ανάλογα με το είδος των τεκμηρίων, ανώτατο ή ανώτατα χρονικά όρια περιορισμού στην πρόσβαση, πέραν των οποίων οι κλειστές κατηγορίες αρχαιακού υλικού θα αποδίδονται υποχρεωτικά για μελέτη, εφόσον δεν έχει προηγηθεί νωρίτερα αποχαρκτηρισμός τους.
- Παρατεταμένα όρια κλειστών και απόρρητων αρχείων, διακρίσεις, αποκλεισμοί και ιδιαίτερες προφυλάξεις στην πρόσβασή τους, υπό το πρόσημο της προστασίας του εθνικού συμφέροντος ή της εθνικής ασφάλειας, ακυρώνουν στην πράξη τα βασικά δικαιώματα του πολίτη στην ενημέρωση, τη συμμετοχή του στις αποφάσεις και τον δημοκρατικό έλεγχο. Το ζήτημα αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στις μέρες μας, καθώς, κάτω από το βάρος και τις επιλογές της διεθνούς πολιτικής συγκυρίας, οι εξουσιαστικοί μηχανισμοί, ακόμη και σε ορισμένες δημοκρατικές, ανοικτές κοινωνίες, αποπειρώνται να επιβάλλουν περιορισμούς στην πληροφόρηση και πρακτικές κοινωνικής χειραγώγησης και ελέγχου των πολιτών.

Αθήνα, Ιανουάριος 2004

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΕΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Οι θέσεις αυτές συζητήθηκαν και αποφασίστηκαν από το Διοικητικό Συμβούλιο της Ελληνικής Αρχαικής Εταιρείας (Ε.Α.Ε.) με αφορμή τη «Διακήρυξη Αρχών σχετικά με την κατοχή εγγράφων του Υπουργείου Εξωτερικών από ιδιώτες και ιδιωτικούς οργανισμούς», η οποία κοινοποιήθηκε από την Υπηρεσία Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου του υπουργείου Εξωτερικών σε όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς.

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

«ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΑΘΗΝΑ 1906»
Διεθνές Συνέδριο, Βόλος 26-29 Φεβρουαρίου 2004

Με τον παραπάνω τίτλο έλαβε χώρα ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον συνέδριο στην ολυμπιακή πόλη του Βόλου στις 26-29.2.2004. Το συνέδριο αυτό είχε σκοπό την αναγνώριση της περίφημης «Μεσολυμπιάδας του 1906» ως πραγματικής Ολυμπιάδας από τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή.

Μία υπέροχη και πολύ πλούσια έκθεση σχετικών εγγράφων και γραμματοσήμων οργανώθηκε επίσης στο κέντρο του Βόλου κατά τη διάρκεια του συνεδρίου και για μία ακόμη εβδομάδα.

Τα σπουδαία αυτά γεγονότα διοργάνωσαν η Βιβλιοθήκη Γ. Δολιανίτη, η Ελληνική Εταιρία Ολυμπιακού Φιλοτελισμού και Τεκμηρίων και ο Πολιτιστικός σύλλογος Μαγνησίας «Οι φίλοι του βιβλίου». Επίσης η Ε.Α.Ε. που αναφέρθηκε ως ένας από τους κύριους θεσμούς που στήριξαν το Συνέδριο.

Η Μεσολυμπιάδα του 1906 αποτελεί, σύμφωνα με την αντίληψη του εμπνευστή του Συνεδρίου, Γιώργου Δολιανίτη, το τελευταίο μέρος του τρίπτυχου της πραγματικής ελληνικής προσφοράς στην Αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Το τρίπτυχο αυτό αποτελείται από τις «Ζάππειες Ολυμπιάδες», τα «Ολύμπια» του Ζάππα, δηλαδή τους Εθνικούς Ολυμπιακούς Αγώνες, που οι Έλληνες διοργάνωσαν μερικές δεκαετίες πριν τους Διεθνείς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896, οι οποίοι αποτελούν το δεύτερο μέρος του τρίπτυχου. Μέσα από αυτό το σύνολο αναδύθηκε και στέριωσε ο θεσμός των σύγχρονων Διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων, όπου πρωτοστάτησε ο βαρώνος Πιερ ντε Κουμπερτέν. Η νεώτερη Ελλάδα φαίνεται ότι έδωσε το έναυσμα, το πετυχημένο παράδειγμα διοργάνωσης διεθνών αγώνων αλλά και τον υπέροχο χώρο διεξαγωγής, δηλαδή το Καλλιμάρμαρο Στάδιο της Αθήνας, που ανακατασκευάστηκε και επαναμαρμαρώθηκε, με σκοπό τη διεξαγωγή των Ζάππειων Ολυμπιάδων του 1896 και του 1906. Το Καλλιμάρμαρο παραμένει και σήμερα ένα μοναδικό αριστούργημα αθλητικής υποδομής στο διεθνή χώρο.

Τις αλήθειες αυτές, και ειδικότερα τα όσα αφορούν τη Μεσολυμπιάδα του 1906, ανέπτυξε κατά τη διάρκεια του συνεδρίου μία ομάδα αξιόλογων ιστορικών του Ολυμπιακού χώρου, όπως ο Γερμανός Α. Bijkerk, γενικός γραμματέας των ιστορικών του Ολυμπιακού χώρου, η Mihecla Penes, Ολυμπιονίκης και διευθύντρια της Ρουμανικής Ολυμπιακής Ακαδημίας, ο Γ. Δολιανίτης, πρόεδρος των Ελλήνων Ολυμπιακών Φιλοτελιστών, ο Κ. Γεωργιάδης, κοσμήτορας της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας κ.ά.

Οι Έλληνες και ξένοι εισηγητές υπογράμμισαν τη συμμετοχή αθλητών από 17 κράτη στους Αγώνες του 1906 (ενώ το 1896 είχε συγκεντρώσει 13 κρατικές συμμετοχές). Η άριστη οργάνωση, η μαζική συμμετοχή (60 – 70.000 θεατές) και οι υψηλές επιδόσεις των αθλητών δημιούργησαν εξαιρετική εντύπωση, που μεταφέρθηκε στον ελληνικό και τον διεθνή χώρο από πολλαπλές εφημερίδες και περιοδικά. Τονίζουμε εδώ πως η εισήγηση του Γάλλου ιστορικού Jean Dury, μέλους της Διεθνούς Επιτροπής Πιερ ντε Κουμπερτέν και ιδρυτή του Αθλητικού Μουσείου της Γαλλίας, ήταν πολύτιμη. Η θετική προσέγγισή του για

την αναγνώριση του 1906 ως πραγματικής Ολυμπιάδας έχει βαρύνουσα σημασία, διότι ο Κουμπερτέν είχε ο ίδιος στείλει τότε τη γαλλική αντιπροσωπεία, αλλά στη συνέχεια είχε αποφύγει την αναγνώριση.

Προσθέτουμε εδώ την εισήγηση του αντιστρατήγου Ι. Δ. Κακουδάκη, διευθυντή της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού, με θέμα τη συμβολή του ελληνικού στρατού στους Διεθνείς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1906, που έφερε μία πρωτότυπη πληροφόρηση. Μεταξύ των Αμερικανών εισηγητών, μας εντυπωσίασε η εισήγηση της κας Ε. Βαμβακίδη, ελληνοαμερικανίδας αρχαιολόγου από τη Βιβλιοθήκη του Dayton, με θέμα «Η Αμερικανική αποστολή στους Ο.Α. του 1906».

Την εκδήλωση, που πραγματοποιήθηκε με την στήριξη του Γ. Καρτάλη, πρώην Γεν. Γραμματέα της Ολυμπιακής Επιτροπής, χαιρέτησαν αντιπρόσωποι τοπικών αρχών και βουλευτές, καθώς και η Ελληνική Αρχαική Εταιρία που υπογράμμισε, διά του εκπροσώπου της που υπογράφει το σημείωμα, την αξία των ιστορικών αρχείων για την αναγνώριση των πραγματικών γεγονότων και δικαιωμάτων. Η Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή πάντως έλαβε ένα ισχυρό μήνυμα που δεν μπορεί να αγνοήσει εύκολα.

Παρέμβαση-χαιρετισμός στο Συνέδριο του Βόλου «Διεθνείς Ολυμπιακοί Αγώνες, Αθήνα 1906»

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ευχαριστεί τους κύριους διοργανωτές του παρόντος συνεδρίου και ιδίως τον κ. Γιώργο Δολιανίτη, στον οποίο οφείλεται η πρωτοβουλία, και ο οποίος είναι μέλος της ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ μας με πολύτιμη προσφορά, όπως επίσης και τον Πολιτιστικό Σύλλογο Βόλου. Το Συνέδριο αυτό είναι σημαντικό, γιατί παραθέτει τα απαραίτητα ιστορικά στοιχεία, με σκοπό την αποκατάσταση μιας μεγάλης αλήθειας, του χαρακτηρισμού δηλαδή των Αγώνων του 1906 στην Αθήνα, ως Ολυμπιακών Αγώνων. Δύο χρόνια πριν την έλευση εκατονταετίας από την τέλεσή τους, το αίτημα αυτό έχει πλέον υπερωριμάσει.

Συγχαίρουμε εξάλλου το διοργανωτή για τη σύνθεση της ομάδας των εισηγητών, διακεκριμένων Γερμανών, Γάλλων, Αμερικανών και άλλων ιστορικών του ολυμπιακού χώρου, πολυβραβευμένων συλλεκτών, προσωπικοτήτων και αρχαιολόγων, που θα μας επιτρέψει να έχουμε μία σφαιρική αντίληψη για το 1906. Η παρουσία και φιλοξενία της Εκκλησίας είναι επίσης σημαντικός παράγοντας επιτυχίας.

Η ΕΤΑΙΡΕΙΑ μας έχει εμπνευστεί από τον Γ. Δολιανίτη και συνεργάζεται μαζί του από το 1992, όταν, για πρώτη φορά, ο ομιλών μετέφερε στην επιστημονική οργάνωση των Ελλήνων Αρχαιολόγων τον πλούτο των εκθέσεων γραμματοσήμων και εγγράφων που διοργάνωσε ο προαναφερόμενος, με θέμα την Αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα, στο πλαίσιο της διεκδίκησης της Ολυμπιάδας της εκατονταετίας.

Στη συνέχεια συνεργασθήκαμε, με αποτέλεσμα να διοργανωθούν και με την κάλυψη των Γ.Α.Κ., χάρη στον Γ. Δολιανίτη, οι εκθέσεις του Μόντρεαλ, κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων το 1992, και με την ίδια ευκαιρία στο Πεκίνο, το 1996, μέσα στο χώρο του Μουσείου Ολυμπιακών Αγώνων.

Μία τρίτη σπουδαία στιγμή υπήρξε η διοργάνωση από τον Γ. Δολιανίτη μεγάλης έκθεσης αρχείων και γραμματοσήμων, με θέμα πάντα την ελληνική συμβολή στην υπόθεση της Αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων στο Ζάππειο Μέγαρο, το 1998. Στο πλαίσιο αυτό μάλιστα, η ΕΤΑΙΡΕΙΑ είχε ενεργοποιήσει τα ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ του ΚΡΑΤΟΥΣ (Γ.Α.Κ.) και το ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ της Ε.Τ.Ε., με αποτέλεσμα να εκτεθούν για πρώτη φορά σχετικά έγγραφα από τους παραπάνω θεσμούς.

Πρέπει να τονίσω εδώ πως η ΕΤΑΙΡΕΙΑ μας αριθμεί σήμερα τρεις εκατοντάδες περίπου μέλη, επαγγελματίες αρχειονόμους, ερευνητές και ιστορικούς, με ιδιαίτερη δράση στο χώρο των Αρχείων. Η Ε.Α.Ε. είναι μέλος του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων (Δ.Σ.Α.), οργανισμού της UNESCO, που συγκεντρώνει εκπροσώπους από τα κρατικά και ιδιωτικά αρχεία 130 περίπου κρατών, όπως και τις επαγγελματικές εταιρείες των αρχειονόμων.

Όπως είναι γνωστό, ο τομέας των Αρχείων παρουσιάζει μεγάλα προβλήματα στη χώρα μας, λόγω της έλλειψης μιας συνεπούς πολιτικής αντίληψης και πρακτικής. Η πραγματικότητα αυτή δυσκολεύει το έργο όσων ασχολούνται με την αρχειακή κληρονομιά και ιδίως των αρχειονόμων, που καθημερινά αναλώνονται ψυχικά και σωματικά.

Τονίζουμε ότι τα τελευταία 25 χρόνια έχει συντελεστεί ένα τεράστιο έργο στο χώρο των ελληνικών αρχείων, έργο, το οποίο είναι ελάχιστα γνωστό. Η πλούσια ιστορική βιβλιογραφική σοδειά που συχνά ανανέωσε τις γνώσεις και αντιλήψεις μας για την ιστορική εξέλιξη της νεοελληνικής κοινωνίας κατά τους τρεις τελευταίους αιώνες, στηρίχθηκε σε αυτήν την αρχειακή αναγέννηση.

Κορυφές του παρόντος αποτελούν ο νέος νόμος των αρχείων του 1992, το νέο κτήριο των Γ.Α.Κ., που εγκαινιάστηκε στα τέλη του 2003 και εκείνο του Ι.Α./Ε.Τ.Ε., το οποίο λειτουργεί για δεύτερο χρόνο.

Για να επανέλθουμε στα θέματα της Αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων και του αθλητισμού, αναφέρω πως ο υποφαινόμενος, ήδη από το 1988, είχε καταθέσει στο Συνέδριο του Δ.Σ.Α. στο Παρίσι, πρόταση για την οργάνωση έκθεσης για τα Αθλητικά Αρχεία και μετά το 1992, μέσω της Ε.Α.Ε., πρόταση για τη δημιουργία τομέα Αθλητικών Αρχείων. Μετά από τη συνεργασία μας με τον Γ. Δολιανίτη, η Ε.Α.Ε. συγκρότησε επιτροπή Αθλητικών και Ολυμπιακών Αρχείων και πρόγραμμα ερευνών, εμπνευσμένο από τα ανάλογα προγράμματα του εορτασμού των 200 χρόνων της Γαλλικής Επανάστασης στη Γαλλία, με υποβολή 14 περίπου ερευνητικών προτάσεων γύρω από τον άξονα της αθλητικής ιστορίας. Ο πρώτος στόχος ήταν τότε ένας μεγάλος πολιτιστικός εορτασμός των 100 χρόνων των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων. Λόγω έλλειψης χρηματοδότησης το πρόγραμμα αυτό δεν απέδωσε. Κάποιοι ερευνητές όμως του προγράμματος, όπως οι καθηγητές Θ. Καπαξής, Χ. Κουλούρη και Ε. Φουρναράκη, προχώρησαν τις έρευνές τους και ολοκλήρωσαν από τότε μία ή και περισσότερες σχετικές εργασίες.

Η Ε.Α.Ε. εξάλλου, προσπαθώντας να διαδώσει τις πρωτοπόμενες δραστηριότητες του Γ. Δολιανίτη γύρω από την ελληνική προσφορά στην αναβίωση των Ο.Α., μετέδωσε την αναγγελία του παρόντος συνεδρίου μέσω διαδικτύου προς όλα τα μέλη του Δ.Σ.Α. ανά τον κόσμο, με αποτέλεσμα να υπάρξει και η συμμετοχή της κυρίας Ελλης Βαμβακίδη, αρχειονόμου – βιβλιοθηκονόμου, μέλους της Εταιρείας των Αμερικανών Αρχειονόμων.

Μέσα στο πλαίσιο της διεθνούς διάστασης της Αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων είναι αλήθεια ότι η ελληνογαλλική συνεργασία έπαιξε ιδιαίτερο ρόλο. Είναι καιρός, λοιπόν, να ξεπεραστούν όλα τα εμπόδια και να αναβιώσουν οι συνεργασίες που έδωσαν τόσο λαμπρά αποτελέσματα εκείνον τον καιρό, ώστε να δικαιωθεί η ελληνική προσφορά στην κατοχύρωση των σύγχρονων Ολυμπιακών, κορυφαία στιγμή της οποίας υπήρξαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1906.

Χαιρετίζουμε, καταλήγοντας, τη σημερινή πρωτοβουλία και ευχόμαστε κάθε επιτυχία, υπογραμμίζοντας ότι τα αρχεία έχουν ιδιαίτερη αξία, γιατί διασφαλίζουν δικαιώματα ανθρώπινα, ιστορικά, κ.ά.

Α. Κράους

τέως Αντιπρόεδρος Ε.Α.Ε.

Υπεύθυνος Επιτροπής Ολυμπιακών και Αθλητικών Αρχείων της Ε.Α.Ε.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

Ο νέος Οδηγός Ιδιωτικών Αρχείων της Ε.Α.Ε.

Πέρασαν δέκα χρόνια από τότε που η Επιτροπή Ιδιωτικών Αρχείων της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας δημοσίευσε την πρώτη έκδοση του *Οδηγού Ιδιωτικών Αρχείων*, υλοποιώντας την προσπάθειά της για επισήμανση και καταγραφή των ιδιωτικών αρχείων στην Ελλάδα. Σύντομα ο *Οδηγός* εξαντλήθηκε επιβεβαιώνοντας την αναγκαιότητα και χρησιμότητά του. Η δεύτερη, εμπλουτισμένη έκδοση, αποτελεί την πραγματοποίηση του στόχου που είχαμε θέσει τότε ως Επιτροπή, ο οποίος ήταν η ενημέρωση, συμπλήρωση και επανέκδοση του *Οδηγού*.

Πολλά πράγματα άλλαξαν από τότε στο χώρο και στον κόσμο των αρχείων. Ιδρύθηκαν νέοι αρχειακοί φορείς, εξελίχθηκαν και εμπλουτίστηκαν παλαιότεροι, στελεχώθηκαν από νέους αρχειονόμους. Βιβλιοθήκες, μουσεία, αρχειακά ιδρύματα και φορείς, ερευνητικά κέντρα, ιδρύματα που φέρουν το όνομα πολιτικών προσωπικοτήτων, Αρχεία Επιχειρήσεων και Τραπεζών, Αρχεία πολιτικών κομμάτων και οργανώσεων, αρχεία συνδικαλιστικά, αρχεία Συλλόγων, Ενώσεων και Εταιρειών συνθέτουν το τοπίο των ιδιωτικών αρχείων. Το αποτέλεσμα είναι ενθαρρυντικό και αποτυπώνεται στην ετοιμότητα, προθυμία και στον τρόπο ανταπόκρισης που είχε η προσπάθειά μας.

Η διαδικασία που ακολούθησε η Επιτροπή Ιδιωτικών Αρχείων για την ενημέρωση και επανέκδοση του *Οδηγού*, το 2003, ήταν η αποστολή επιστολών σε περισσότερους από 200 φορείς και ιδιώτες με συνημμένο ένα ερωτηματολόγιο που περιλάμβανε τα εξής πεδία εκτός από τα στοιχεία ταυτότητας των αποδεκτών:

Τίτλος / όνομα αρχείου ή συλλογής (αρχεία ή συλλογές ιδιωτών, οικογενειών, κάθε λογής νομικών προσώπων και φορέων, επιχειρήσεων, τραπεζών, ιδρυμάτων, συλλόγων, ενώσεων κλπ.).

Χρονολογίες (ακραίες χρονολογίες που καλύπτει το αρχειακό υλικό).

Παραγωγός (έτη γέννησης/θανάτου, ιδιότητα αν πρόκειται για φυσικό πρόσωπο/μέλη οικογένειας και έτη ίδρυσης/λειτουργίας, αντικείμενο, αν πρόκειται για νομικό πρόσωπο).

Μέγεθος και υπόστρωμα του αρχείου ή της συλλογής (γραμμικά μέτρα, αριθμός κουτιών, φακέλων ή κιβωτίων, λυτά έγγραφα, κατάστιχα, μικροφίλμ, ψηφιακό ή οπτικοακουστικό υλικό).

Συνοπτική παρουσίαση περιεχομένου (ποια είναι η γενικότερη θεματική των αρχείων δηλ. ιστορία, οικονομία, πολιτική, λογοτεχνία, καλές τέχνες, επιστήμες, εκκλησία, συνδικαλισμός κ.ά. και ποια η τυπολογία των τεκμηρίων π.χ. αλληλογραφία, ημερολόγια, λογιστικά βιβλία κλπ.).

Όροι πρόσβασης (ελεύθερη, περιορισμένη ή κλειστό/αταξι-νόμητο αρχείο).

Εργαλεία έρευνας (καταγραφές, συνοπτικοί κατάλογοι, ευρετήρια, δημοσιεύσεις που αφορούν το υλικό του αρχείου).

Τα απαντητικά δελτία που λάβαμε (από ικανό αριθμό αρχειακών φορέων) ήταν άνισα όσον αφορά τη συμπλήρωση των ζητούμενων πεδίων. Πολλά δελτία ήταν πλήρη, άλλα όμως, εξ αιτίας εσωτερικών λόγων του φορέα, είχαν ελλείψεις ή ατέλειες. Εμείς κάναμε την εισαγωγή των στοιχείων στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων που σχεδιάσαμε, ακριβώς όπως μας δόθηκαν οι απαντήσεις. Η άνιση πληρότητα στη συμπλήρωση των πεδίων και η ενδεχόμενη ανομοιογένεια στον τρόπο αναγραφής ή παρουσίασης του αρχείου ή της συλλογής που αποτυπώνονται στην ηλεκτρονική μορφή του *Οδηγού*, μας καλούν να συνεργαστούμε όλοι σε μελλοντικές κοινές πρακτικές και ενέργειες τυποποίησης.

Δεν αρκεστήκαμε όμως στις απαντήσεις που λάβαμε. Συμπληρώσαμε εγγραφές αρχείων από ό,τι πηγή γνωρίζαμε: πληροφορίες γνωστών, φίλων ή συναδέλφων, δημοσιεύματα, ιστοσελίδες αρχειακών φορέων, παλαιότερους καταλόγους καθώς και από την πρώτη έκδοση του *Οδηγού*. Προτιμήσαμε να αναφερθούν οι επισημάνσεις των αρχείων, έστω και με τις στοιχειώδεις πληροφορίες (τίτλος, ακραίες χρονολογίες υλικού, όνομα φορέα), παρά να διαφύγει τελείως η πληροφορία. Στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων που δημιουργήσαμε, και που θα μπορεί ο καθένας να συμβουλευτεί με ποικίλες αναζητήσεις στην ιστοσελίδα της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας, βρίσκονται όλα τα στοιχεία που μπορέσαμε να συγκεντρώσουμε για κάθε αρχείο. Στην έντυπη μορφή του *Οδηγού*, που κρίθηκε απαραίτητη για λόγους χρηστικότητας και ευρύτερης διάδοσης, συμπεριλάβαμε για λόγους ομοιομορφίας και ουσίας αλφαβητικά τον τίτλο του αρχείου ή της συλλογής, τον φορέα όπου απόκειται και τις ακραίες χρονολογίες του υλικού. Η αρχική μας σκέψη ήταν να υπάρχει η ιδιότητα και τα έτη των προσώπων –που βοηθούν την αναζήτηση προσδιορίζοντας το πρόσωπο– αλλά αυτό αποδείχθηκε τελικά ανέφικτο γιατί τα στοιχεία που ήταν διαθέσιμα ήταν αναλόγως προς το σύνολο των εγγραφών, πολύ περιορισμένα.

Ο χρήστης του έντυπου *Οδηγού*, που θα κυκλοφορήσει το φθινόπωρο, θα μπορεί να εντοπίσει ονομαστικά (αλφαβητικά) τα ιδιωτικά αρχεία που είναι καταγραμμένα και να οδηγηθεί στο φορέα όπου απόκειται για περισσότερες πληροφορίες ή για να συμβουλευθεί τα εργαλεία έρευνας εάν αυτά είναι διαθέσιμα. Στο τέλος του *Οδηγού* έχουν συγκεντρωθεί –σε παράρτημα– όσοι φορείς ή ιδιώτες αναφέρονται, με τα στοιχεία που είχαμε στη διάθεσή μας (ονομασία, διεύθυνση, τηλέφωνα, φαξ, ηλεκτρονική διεύθυνση, ιστοσελίδα αν υπάρχει και το όνομα του/της υπευθύνου) για τη διευκόλυνση κάθε ενδιαφερόμενου.

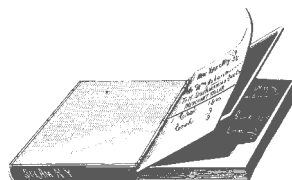
Το εντυπωσιακό αποτέλεσμα της συμπληρωμένης επανέκδοσης είναι ο αριθμητικός πλούτος των ιδιωτικών αρχείων που εμφανίζεται –διπλάσιος σχεδόν αριθμός των επισημάνσεων/εγγραφών–, και βεβαίως ο συναρπαστικός εντοπισμός τμημάτων/διασπάσεων διαφόρων αρχείων, κυρίως προσωπικών και οικογενειακών.

Ελπίζουμε ότι ο *Οδηγός*, παρά τις ελλείψεις που αναπόφευκτα υπάρχουν –γιατί η δική μας πρόθεση για πλήρη και εξαντλητική χαρτογράφηση του σχετικού αρχειακού χώρου προσκρούει ενίοτε σε αντικειμενικές δυσκολίες και αδυναμίες– θα φανεί χρήσιμο εργαλείο στους ερευνητές και στους αρχειονόμους, για τον αναγκαίο έλεγχο και γνώση των πρωτογενών αρχειακών πηγών και την ανάπτυξη της έρευνας.

Στην Επιτροπή, στην οποία συμμετείχαν οι συνάδελφοι Αμαλία Παππά, Σοφία Μπόρα, Αλέκος Ζάννας, Νίκος Παντελάκης, Ζήσιμος Συνοδινός συζητήσαμε και προβληματιστήκαμε εποικοδομητικά για διάφορα προβλήματα ουσίας και τύπου που αντιμετωπίσαμε κατά την επεξεργασία του *Οδηγού*. Κατ' αρχήν χρειάστηκε σε αρκετές περιπτώσεις να αναρωτηθούμε και να προσδιορίσουμε πότε ένα αρχείο μπορεί να θεωρηθεί ιδιωτικό και γιατί. Για παράδειγμα η εγγραφή με δεδομένο ή αποδιδόμενο τίτλο «Αγώνας» που αναφέρεται στην Ελληνική Επανάσταση, ενώ από τον τίτλο του και μόνο δεν παραπέμπει σε ιδιωτικό αρχείο, ωστόσο ο παραγωγός και η προέλευση του αρχείου ενδέχεται να το χαρακτηρίζουν ως τέτοιο. Χωρίς περισσότερες πληροφορίες και αυτοψία των τεκμηρίων, δύσκολα μπορεί να απαντηθεί η απορία. Χρειάστηκε επίσης μία ειδολογική και ως προς το περιεχόμενο αξιολόγηση των τίτλων αρχείων που συναντήσαμε. Αποτέλεσμα ήταν να μη συμπεριλάβουμε όσους τίτλους αρχείων ή συλλογών περιλάμβαναν αποκλειστικά εφημερίδες ή αποκόμματα εφημερίδων καθώς και όσους τίτλους συγκαταλέγονταν στην κατηγορία των συμμεϊκτών, ενώ κρατήσαμε τα αρχεία που απαρτιζόνταν από φωτοαντίγραφα με την αιτιολογία ότι αποτελούν συνήθως προσβάσιμο υλικό στις περιπτώσεις που το πρωτότυπο είναι δυσπρόσιτο. Συμπεριλάβαμε, καθαρά για λόγους επισήμανσης της πληροφορίας, τα αρχεία κάποιων φωτογράφων που απόκεινται σε αρχειακούς φορείς που δεν θεωρούνται αμιγώς Φωτογραφικά Αρχεία. Μας απασχόλησε ιδιαίτερα ο τρόπος αναγραφής ή/και παραπομπής των εμπορικών οίκων, των επιχειρήσεων και των ανωνύμων εταιρειών. Μεταξύ της άποψης ότι η ονομασία καταγράφεται ακριβώς όπως εμφανίζεται στο λογότυπο της ίδιας της εταιρείας ή του εμπορικού οίκου και της άποψης ότι αναγράφεται αλφαβητικά ακολουθώντας τη μορφή της επωνυμίας των φυσικών προσώπων, το ερώτημα τι είναι ορθό και τι είναι χρηστικό παραμένει ανοιχτό.

Οι παραλείψεις και ελλείψεις που τυχόν υπάρχουν στον *Οδηγό*, είναι θεμιτό και να συζητηθούν και να συμπληρωθούν μελλοντικά, γιατί η ανταλλαγή και κοινοποίηση των πληροφοριών είναι σήμερα μονόδρομος. Οι υποδείξεις σας, οι συμπληρώσεις και οι οποιεσδήποτε παρατηρήσεις σας θα μας είναι χρήσιμες.

Για την Επιτροπή Ιδιωτικών Αρχείων
Χριστίνα Βάρδα

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Η Επιτροπή Αρχείων Τραπεζών της Ελληνικής Αρχαικής Εταιρείας συναντήθηκε για πρώτη φορά μετά την εκλογή του νέου Διοικητικού Συμβουλίου στις 28 Μαΐου 2003. Στη συνάντηση συμμετείχαν τα μέλη της Ε.Α.Ε. που εργάζονται ή εργάστηκαν στο παρελθόν στα αρχεία της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος, της Alpha Bank, της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος και της Τράπεζας Πειραιώς ή ακόμα μέλη της Εταιρείας που κατά καιρούς έχουν συνεργασθεί με τα Αρχεία αυτά. Η Επιτροπή αποφάσισε να διεκρινθεί και να μετονομασθεί η Επιτροπή σε *Επιτροπή Αρχείων Τραπεζών και Επιχειρήσεων*, να οργανωθούν συναντήσεις υπό μορφή σεμιναρίων σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των αρχείων των τραπεζών και των επιχειρήσεων.

Στις 18 Ιουνίου 2003 πραγματοποιήθηκε η πρώτη συνάντηση με ομιλήτή τον κ. Ηλία Τζαννή, οικονομολόγο, περιφερειολόγο και σύμβουλο επιχειρήσεων με θέμα: *Οργάνωση και διαχείριση ενεργών αρχείων. Αυτοματισμοί. Χρονικά όρια τήρησης αρχαικού υλικού.*

Στις 22 Οκτωβρίου 2003 η Επιτροπή πραγματοποίησε τη δεύτερη συνάντησή της και καθόρισε την ακόλουθη θεματολογία για τα σεμινάρια τα οποία θα οργανωθούν μέχρι τον Μάρτιο του 2005:

1. Η αναγκαιότητα χάραξης αρχαικής πολιτικής στις τράπεζες και στις επιχειρήσεις.
2. Οι εκκαθαρίσεις των αρχείων των τραπεζών και των επιχειρήσεων.
3. Η ταξινόμηση και η περιγραφή των αρχείων των τραπεζών και των επιχειρήσεων.
4. Η διατήρηση και συντήρηση του αρχαικού υλικού.
5. Η μηχανογράφηση και η ψηφιοποίηση των αρχείων.
6. Η εξυπηρέτηση του κοινού.
7. Το παρόν και το μέλλον των Ιστορικών Αρχείων των τραπεζών και των επιχειρήσεων.

Η Επιτροπή αποφάσισε να δημιουργήσει επίσης έναν *Οδηγό φορέων αρχείων τραπεζών και επιχειρήσεων* ο οποίος θα περιλαμβάνει ένα ιστορικό της επιχείρησης, το ιστορικό ίδρυσης του Ιστορικού Αρχείου της επιχείρησης, μία σύντομη περιγραφή του περιεχομένου του αρχείου, διεύθυνση και τηλέφωνα επικοινωνίας.

Για την Επιτροπή Αρχείων Τραπεζών και Επιχειρήσεων
Νίκος Παντελάκης

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Έκθεση αρχαικών τεκμηρίων: 90 ΧΡΟΝΙΑ ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Τα Γενικά Αρχεία του Κράτους τιμούν την επέτειο των ενενήντα χρόνων λειτουργίας τους με μια μεγάλη έκθεση που αποσκοπεί να παρουσιάσει στο κοινό μια κατά το δυνατόν αντιπροσωπευτική εικόνα των συλλογών τους. Το ποικίλο υλικό το οποίο εκτίθεται (έγγραφα, κώδικες, χειρόγραφα, λιθογραφίες, χάρτες, σχέδια κλπ) αναφέρεται σχεδόν σε όλες τις περιόδους της νεοελληνικής ιστορίας, η οποία αναδεικνύεται μέσα από τις εξής θεματικές ενότητες:

- Ο Ελληνισμός στο πλαίσιο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας 1600-1820
- Η Ελληνική Επανάσταση 1821-1827
- Η Θεμελίωση του Νέου Ελληνικού Κράτους 1828-1832
- Στην Εποχή του Όθωνα 1833-1862
- Αναδιοργάνωση και Εξσυγχρονισμός 1863-1910
- Ο Θρίαμβος, η Καταστροφή και η Νέα Πορεία 1911-1935
- Βήματα στη Σύγχρονη Εποχή 1946-2004

Μεταξύ των εκθεμάτων ο επισκέπτης μπορεί να δει τη Χάρτα του Ρήγα Φεραίου, πιστοποιητικά μελών της Φιλικής Εταιρείας, επιστολές με τις υπογραφές αγωνιστών του 1821, όπως των: Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, Γεωργίου Καραϊσκάκη, Ανδρέα Μιαούλη, Μαντώ Μαυρογένους, Μπουμπουλίνας, έγγραφα του Ιωάννη Καποδίστρια, του Ελευθερίου Βενιζέλου, την πρώτη εφημερίδα του ελλαδικού χώρου «Σύμπληξ Ελληνική», χειρόγραφη συλλογή ποιημάτων του Γ. Βιζυηνού, τεκμήρια από τον αντιστασιακό αγώνα 1940-1944, μέχρι και υπογραφές πολιτικών που δεσπόζουν στη πολιτική σκηνή τα τελευταία 50 χρόνια. Πολλά από τα εκθέματα εκτός από την αναμφισβήτητη ιστορική τους αξία αποτελούν αντικείμενα τέχνης.

Η μόνιμη έκθεση (μουσείο) των Γ.Α.Κ. αποτελεί χορηγία του Ιδρύματος Μποδοσάκη. Δημιουργήθηκε για να υποστηρίξει και εκπαιδευτικές δραστηριότητες, αφού τα Γενικά Αρχεία, ως υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας, βλέπουν στους μαθητές των σχολείων όλων των βαθμίδων τους προνομακούς επισκέπτες της. Στόχος είναι ο εκθεσιακός χώρος να λειτουργήσει ως εργαστήριο ιστορίας και ταυτόχρονα να συμβάλει στη σταδιακή διαμόρφωση αρχαικής συνείδησης. Είναι γεγονός ότι η φύση των αρχαικών τεκμηρίων απαιτεί μια ιδιαίτερη μουσειολογική προσέγγιση, προκειμένου να προκληθεί το ενδιαφέρον των επισκεπτών, ιδιαίτερα των νέων. Το στόχο αυτό υπηρετεί η συγκεκριμένη μουσειογραφία που εφαρμόστηκε, ώστε ξεπερνώντας μια «συμβατική» παρουσίαση του υλικού να προκαλέσει προβληματισμό και διάλογο, στο πλαίσιο μιας διαδραστικής επικοινωνιακής σχέσης μεταξύ εκθεμάτων και κοινού. Η μουσειολογική σύλληψη, που επεξεργάστηκε η αναπληρώτρια καθηγήτρια του Ιονίου Πανεπιστημίου Ευρυδίκη Αντζουλάτου-Ρετσίδα, αξιοποιεί την έννοια της «κιβωτού μνήμης» που αποδίδεται στα Γ.Α.Κ., ενώ παράλληλα τη συνδέει με την έννοια της ανθρώπινης και ηλεκτρονικής μνήμης.

Κατά τη θερινή περίοδο από 12 Ιουλίου έως 31 Αυγούστου 2004 η έκθεση θα είναι ανοικτή για το κοινό τις παρακάτω ημέρες και ώρες:

Τρίτη και Πέμπτη: 10:00-13:00, Τετάρτη: 18:00-21:00

Γενικά Αρχεία του Κράτους. Κεντρική Υπηρεσία. Δάφνης 61, 152 42 Ψυχικό - τηλ. 210 6782200

ΔΙΕΘΝΗ ΝΕΑ

**Η 37η ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ
ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ (CITRA)
Κέιπ Τάουν, 20–25 Οκτωβρίου 2003**

*Ο αγώνας του ανθρώπου εναντίον
της εξουσίας είναι ο αγώνας της μνήμης
εναντίον της λήθης.*

(Milan Kundera)

Από τις 20 έως τις 25 Σεπτεμβρίου 2003 διεξήχθη στην Πόλη του Ακρωτηρίου (Κέιπ Τάουν) της Νότιας Αφρικής η 37η Διεθνής Συνδιάσκεψη Στρογγυλής Τράπεζας των Αρχείων (*XXXVIIème Conférence Internationale de la Table Ronde des Archives, C.I.T.R.A.*), που διοργάνωσε το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων, Δ.Σ.Α. (International Council on Archives, I.C.A.) από κοινού με τις αρμόδιες αρχές της Νότιας Αφρικής με θέμα «*Αρχεία και ανθρώπινα δικαιώματα*». Στη διεθνή αυτή συνάντηση κορυφής, η οποία αποτελεί σπουδαίο βήμα επικοινωνίας και χάραξης κοινής πολιτικής για τις κρατικές αρχειακές υπηρεσίες και τους αρχειονόμους σε παγκόσμιο επίπεδο, συμμετείχαν 168 αντιπρόσωποι (διευθυντές κρατικών αρχείων και πρόεδροι αρχειακών εταιρειών) από 70 διαφορετικές χώρες. Οι βασικοί ομιλητές ήταν διακεκριμένοι πανεπιστημιακοί καθηγητές, αρχειονόμοι και ειδικοί επιστήμονες, εκπρόσωποι διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων, πολιτικές και κοινωνικές προσωπικότητες.

Με αφορμή μάλιστα την ετήσια διεθνή αυτή συνάντηση, που έγινε για πρώτη φορά στην αφρικανική ήπειρο, παραστάθηκαν οι αρμόδιοι υπουργοί για θέματα αρχείων δέκα χωρών της Νότιας και Ανατολικής Αφρικής (Ν. Αφρική, Ζανζιβάρη, Ζιμπάμπουε, Κένυα, Λεσότο, Μαλάουι, Μποτσουάνα, Ναμίμπια, Σουαζιλάνδη, Τανζανία) και εκπόνησαν κοινή «Διακήρυξη για τα αρχεία στην Αφρική».

Η Ελλάδα εκπροσωπήθηκε από τον πρόεδρο της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας Ζήσιμο Χ. Συνοδινό, τόσο στη συνέλευση του Τομέα των Αρχειακών Εταιρειών του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων (I.C.A./S.P.A.) όσο και στην τακτική ετήσια Γενική Συνέλευση των μελών του Δ.Σ.Α. Τα έξοδα συμμετοχής, μετακινήσεων και διαμονής του καλύφθηκαν από ευγενική χορηγία της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος την οποία και ευχαριστούμε ιδιαίτερα.

Στόχος της 37ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης Στρογγυλής Τράπεζας ήταν η ευαισθητοποίηση των παραγωγών αρχείων όλων των ειδών για τη σπουδαιότητα και την ευπάθεια των πηγών που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Εξετάστηκαν πολλά σημαντικά ζητήματα όπως:

- Πώς θα εναρμονιστεί η έρευνα για την αλήθεια με το δικαίωμα της προστασίας της ιδιωτικής ζωής: το καθήκον της μνήμης με το δικαίωμα στη λήθη;
- Πώς θα επιτευχθεί η ασφαλής διατήρηση των ευαίσθητων τεκμηρίων με δεδομένο τον κίνδυνο της απόκρυψης ή και της εξαφάνισής τους;
- Πώς θα ευαισθητοποιηθούν οι οργανώσεις των ανθρώπινων δικαιωμάτων ώστε να διατηρούν στο διηνεκές τις πηγές που είναι μοναδικές και ζωτικές για τα άτομα και την κοινωνία;

- Πώς θα ενισχυθούν οι αρχειονόμοι στην αποστολή τους να διασώσουν τα σχετικά τεκμήρια σε δύσκολες, και κάποτε επικίνδυνες, συνθήκες μέσα σε ανελεύθερα καθεστώτα;

Είναι γνωστό από την παγκόσμια ιστορία ότι στα καταπιεστικά και αυταρχικά πολιτικά συστήματα σημειώθηκαν σοβαρές και επαναλαμβανόμενες παραβιάσεις ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, διακρίσεις παντός είδους, καταδιώξεις, φυλακίσεις, βασανιστήρια, γενοκτονίες κλπ. Επίσης ο πόλεμος, ο φασισμός και η αποικιοκρατία έχουν ταυτισθεί με ανάλογα φαινόμενα.

Στη σύγχρονη εποχή τα αρχεία και οι αρχειακές υπηρεσίες έχουν γίνει προϋπόθεση για την αποτελεσματική άσκηση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών. Διασώζουν τα τεκμήρια στα οποία καταγράφονται αυτά τα δικαιώματα που αφορούν την πρόσβαση των πολιτών στην πληροφόρηση, τη διαφάνεια, τη συμμετοχή στις αποφάσεις και τη γνώση της ιστορίας τους.

«Τα αρχεία είναι κρίσιμα για τον καταλογισμό των πράξεών μας... αποτελούν ένα ισχυρό ανάχωμα στις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πρέπει να θυμόμαστε το παρελθόν μας ώστε να μην το επαναλαμβάνουμε». Με αυτά τα λόγια έκλεισε την εναρκτήρια ομιλία του προς τους συνέδρους ο εμπνευσμένος αγγλικανός αρχιεπίσκοπος, και πρόεδρος της *Επιτροπής Αλήθειας και Συμφιλίωσης* της Ν. Αφρικής, Desmond Tutu, ο μικρόσωμος μαύρος που είχε αντιταχθεί γενναία στον παραλογισμό του apartheid (βραβείο Νόμπελ ειρήνης 1984).

Η Συνδιάσκεψη επικεντρώθηκε στη συζήτηση των πηγών που επιτρέπουν την τεκμηρίωση των μαζικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως της ελευθερίας της συνείδησης, της έκφρασης των στοχασμών, της μετακίνησης και του συνεταίριζοθαι.

Στις πηγές των παραπάνω δικαιωμάτων συγκαταλέγονται τα δημόσια και κυβερνητικά αρχεία καθώς και τα τεκμήρια των διεθνών μη κυβερνητικών οργανισμών. Η διατήρηση αυτών των στοιχείων δίνει τη δυνατότητα στα θιγόμενα άτομα να απαιτήσουν δικαιοσύνη και να διεκδικήσουν αποζημιώσεις. Διαδραματίζουν επίσης έναν αποφασιστικό ρόλο στην κοινωνία ως βάση στη διαδικασία συμφιλίωσης των πολιτών και τη μετάβαση στη δημοκρατία. «Μόνο η αλήθεια μπορεί να γαληνεύσει το παρελθόν» επισήμαινε ο αγωνιστής πρόεδρος Νέλσον Μαντέλα όταν υπέγραφε, στις 19 Ιουλίου 1995, την *Πράξη Εθνικής Ενότητας και Συμφιλίωσης* του πολύχρωμου πληθυσμού μιας χώρας που για μεγάλο χρονικό διάστημα είχε δοκιμαστεί σκληρά από αυταρχικά καθεστώτα λευκών, όταν οι έντονοι κοινωνικοί και φυλετικοί διαχωρισμοί έσπερναν τον πόνο, τη δυστυχία και κυρίως το μίσος μεταξύ των ανθρώπων διαφορετικού χρώματος, φυλής, θρησκείας, πολιτικών απόψεων κλπ.

Από αρκετούς ομιλητές επισημάνθηκε ότι ιδιαίτερα τα αρχεία των χωρών που βρίσκονται στη φάση της δημοκρατικής μετάβασης μπορούν να τεκμηριώσουν τις απαιτήσεις των θυμάτων για υλική και ηθική αποκατάσταση. Συγκροτούν επίσης βασική πηγή της συλλογικής μνήμης, ένα μέσο καταλογισμού ευθυνών δημόσιων λειτουργιών για τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων και τη βάση για τη συμφιλίωση και την απονομή δικαιοσύνης. Γιατί, όπως χαρακτηριστικά έχει γράψει και ο Έλληνας νομικός, ακάματος υπερασπιστής των αγωνιστών κατά του apartheid και στενός φίλος του Μαντέλα, Γεώργιος Μπίζος «η οι-

κοδόμηση μιας δίκαιης κοινωνίας θα επιτευχθεί καλύτερα μέσα από το δίκαιο κάλεσμα για την πλήρη αποκατάσταση της αλήθειας παρά μέσα από εκκλήσεις για αντεκδίκηση»¹.

Κάνοντας μία παρένθεση εδώ σημειώνουμε ότι μόνο η έκθεση της Επιτροπής Αλήθειας και Συμφιλίωσης, που παραδόθηκε στον πρόεδρο Μαντέλα τον Οκτώβριο του 1998, ξεπερνούσε τις 3.500 σελίδες. Ένα ατέλειωτο κατηγορώ παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ιστορίες άδικων φυλακίσεων και εκτοπισμών, απαγωγών, βασανιστηρίων, βιασμών, δολοφονιών και εξαφανίσεων αντιπάλων. Υπόψη ότι δέκα περίπου χρόνια μετά την ειρηνική δημοκρατική αλλαγή, η χώρα δεν έχει συνέλθει ακόμη, ενώ ένα μεγάλο μέρος του μαύρου πληθυσμού ζει περιθωριοποιημένο σε άθλιες συνθήκες.

Το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων, το οποίο λίγα χρόνια πριν είχαν απασχολήσει ανάλογα θέματα, όπως τα αρχεία των υπηρεσιών Ασφαλείας καταπιεστικών καθεστώτων ή η μεταφορά της αρμοδιότητας των αρχείων της Αστυνομίας και των νοσοκομείων στα Εθνικά Αρχεία των λατινοαμερικανικών χωρών, αποφάσισε να προχωρήσει σε μια σειρά πρωτοβουλιών και προγραμμάτων για να εντοπισθούν και καταγραφούν ανά τον κόσμο όλες οι δημόσιες και ιδιωτικές πηγές για την ιστορία των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πηγές τις οποίες σκοπεύει να συμπεριλάβει σε έναν ευσύνοπτο πρακτικό οδηγό. Επίσης αποφάσισε να θεσπίσει ένα ειδικό βραβείο, το οποίο θα δίνεται σε άτομα ή φορείς που συνέβαλαν στη διάσωση ή το άνοιγμα αρχείων σχετικών με τα ανθρώπινα δικαιώματα².

Τέλος στη Γενική Συνέλευση των μελών του ΔΣΑ συζητήθηκαν ορισμένα σοβαρά οργανωτικά και λειτουργικά προβλήματα του Διεθνούς Οργανισμού. Οι καταστατικές αλλαγές που προτάθηκαν θα επανεξετασθούν και θα ψηφισθούν στο Παγκόσμιο Συνέδριο των Αρχείων στη Βιέννη, τον Αύγουστο του 2004, ενώ η μεθεπόμενη συνάντηση της Διεθνούς συνδιάσκεψης των Αρχείων (38η CITRA) προγραμματίστηκε για το 2005 στο Abu Dhabi των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων.

Όσοι συνάδελφοι και αναγνώστες των *Αρχειακών Νέων* ενδιαφέρονται να ενημερωθούν για τα βασικά κείμενα της Συνάντησης, μπορούν να επισκεφθούν τους δικτυακούς κόμβους της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας (www.eae.org.gr) και του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων (www.ica.org).

Στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης οι σύνεδροι είχαμε την ευκαιρία να ξεναγηθούμε στα Κρατικά Αρχεία του Κέιπ Τάουν, τα οποία στεγάζονται, από το 1989, στο παλαιό κτήριο των Φυλακών στις οδούς Roeland (1859-1979). Το αναπλασμένο και εφοδιασμένο με σύγχρονες υποδομές κτήριο θυμίζει την ανάλογη δική μας περίπτωση των Κρατικών Αρχείων στη Σάμο.

Το πρόγραμμά μας περιλάμβανε ακόμη ένα μικρό ταξίδι-προσκύνημα στο νησί Robben, στον Ατλαντικό Ωκεανό απέναντι από την Πόλη του Ακρωτηρίου, εμβληματικό τόπο εξορίας, εγκλει-

σμού και απομόνωσης επί 350 περίπου χρόνια αποικιοκρατίας και φυλετικών διακρίσεων. Εδώ λειτουργούσαν, μέχρι το 1991, φυλακές υψίστης ασφαλείας με σκοπό να κάμψουν το ακατάβλητο φρόνημα των αγωνιστών του Εθνικού Αφρικανικού Κογκρέσου κατά του apartheid. Μάλιστα ο Νέλσον Μαντέλα έζησε εδώ τα 18 από τα 27 χρόνια της συνολικής φυλάκισής του.

Επισκεφθήκαμε επίσης το περίφημο Μουσείο της Έκτης Περιφέρειας (District Six Museum) το οποίο έχει αποκληθεί και «Μουσείο της συνειδήσης». Στην Έκτη Περιφέρεια του Κέιπ Τάουν, ένα φτωχό γκέτο εγχρώμων όπου ζούσαν αρμονικά άτομα κάθε φυλής, αποτυπώνεται ανάγλυφα η μοίρα της μεγάλης εγχρωμής κοινότητας της πόλης. Το 1966 η περιοχή, βάσει του φυλετικού νόμου του 1950, κατατάχθηκε στις περιοχές των λευκών. Οι 50.000 κάτοικοι της διώχθηκαν βιαίως, τα σπίτια τους ισοπεδώθηκαν από τις μπουλντόζες και όλοι τους μεταφέρθηκαν σε μίζερες και απρόσωπες πολίχνες. Οι κατοπινές αντιδράσεις δεν επέτρεψαν στο καθεστώς να αποδώσει την περιοχή σε μεγάλους επενδυτές για «αξιοποίηση» και μέχρι σήμερα η District Six παραμένει σχεδόν χέρσα γη (μόνο οι ναοί και τα τεμένη των θρησκευτικών κοινοτήτων διασώθηκαν), θλιβερό μνημείο του παρανοϊκού μηχανισμού του apartheid. Το Μουσείο, που διευθύνεται από διωγμένους παλαιούς κατοίκους της περιοχής, παρουσιάζει όψεις αυτής της, χαμένης πια, πολυπολιτισμικής κοινότητας.

Η Πόλη του Ακρωτηρίου, με τις συμβολικές για τα ανθρώπινα δικαιώματα αναφορές: το νησί του πόνου Robben Island (από το 1999 μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς), το συγκλονιστικό Μουσείο της Έκτης Περιφέρειας και το εντυπωσιακό Κέντρο του Ολοκαυτώματος, είναι συγχρόνως μια εντυπωσιακή μητρόπολη με υπερμοντέρνο σχεδιασμό, που δεν έχει όμως απολέσει τίποτε από το εξωτικό αφρικανικό χρώμα της. Στο ξεχωριστό αυτό χρώμα έχουν συμβάλει αποφασιστικά ο επιβλητικός όγκος του όρους Table, οι αμμόδεις παραλίες της, οι απέραντοι κήποι, οι γραφικές συνοικίες της, οι μοναδικοί αμπελώνες των περιχώρων και, πάνω από όλα, οι φιλόξενοι και ήρεμοι κάτοικοι της.

Η Γενική Συνέλευση του Τομέα Διαχείρισης Σύγχρονων Αρχείων και Επαγγελματιών Αρχειακών Εταιρειών (Section of Records Management and Archival Professional Associations (ICA/SPA) Κέιπ Τάουν, Ν. Αφρική, 20 Οκτωβρίου 2003

Στις 20 Οκτωβρίου προλάβσαμε, μετά το μεγάλο ταξίδι προς την Πόλη του Ακρωτηρίου, να συμμετάσχουμε στη Γενική Συνέλευση του Τομέα Διαχείρισης Σύγχρονων Αρχείων και Επαγγελματιών Αρχειακών Εταιρειών (Section of Records Management and Archival Professional Associations (ICA/SPA). Μάλλον λόγω απόστασης η παρουσία εκπροσώπων των αρχειακών εταιρειών ήταν σχετικά μικρή: Συμμετείχαν μόλις δεκαοκτώ σύνεδροι από Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ελβετία, Ελλάδα, Ηνωμένο

1 Βλ. George Bizos, *No One to Blame?*, 1998. Ελληνική έκδοση, Γεώργιος Μπίζος, Κανείς υπόλογος; Ένας Έλληνας κατά του Apartheid, μτφρ. Κώστας Γεώργιας, Αθήνα 2001, σελ. 358.

2 Σημειώνουμε ότι φέτος, στις 16-19 Μαΐου 2004, διοργανώθηκε στη Νάντη, υπό την αιγίδα του Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας J. Chirac, με κοινή πρωτοβουλία του Δημάρχου της Νάντης και της UNESCO, το *Πρώτο Παγκόσμιο Forum* για τα ανθρώπινα δικαιώματα με γενικό θέμα «Η πρόοδος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην εποχή της παγκοσμιοποίησης». Το Παγκόσμιο Forum ήταν αφιερωμένο στη μνήμη του ύπατου αρμοστή του Ο.Η.Ε. για τα ανθρώπινα δικαιώματα Sergio Vieira de Mello, ο οποίος σκοτώθηκε στη Βαγδάτη στις 19.8.2003, καθώς και στο Διεθνές έτος εορτασμού του αγώνα κατά της Δουλείας. Μεταξύ διαφόρων επιφανών συμμετοχών προσωπικοτήτων, εκπροσώπων διεθνών οργανισμών, αξιωματούχων του Ο.Η.Ε., της UNESCO, της Διεθνούς Αμνηστίας, πολιτικών, νομικών, διανοούμενων και ακτιβιστών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων παρουσίασε τις αποφάσεις της 37ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης του Κέιπ Τάουν και ιδιαίτερα το πρόγραμμα μιας έκθεσης εικονικής πραγματικότητας για τα ανθρώπινα δικαιώματα που ετοίμασε από κοινού με την οργάνωση «Ανοιχτή Μνήμη» (Memoria Abierta) και τα Εθνικά Αρχεία του Καναδά. Για το Παγκόσμιο Forum βλ. στη σχετική ιστοσελίδα www.forum-droitsdelhomme.org.

Βασιλείο, Ιαπωνία, Ισπανία, Ισραήλ, Καναδά, Ν. Αφρική, Ολλανδία, Πολωνία, καθώς και εκπρόσωποι της Αρχαικής Εταιρείας των Καταλανών Αρχειονόμων και των «Αρχειονόμων χωρίς Σύνορα».

Η Margaret Turner, πρόεδρος της διοικούσας επιτροπής του Τομέα και εκπρόσωπος της Εταιρείας των Βρετανών Αρχειονόμων (Society of Archivists), αναφέρθηκε στα προβλήματα που προκύπτουν από τον περιορισμό της χρηματοδότησης ορισμένων κρατικών αρχείων όπως των Ιταλικών. Τα θέματα που κυρίως απασχολούν τις αρχαικές εταιρείες σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο είναι η ανάπτυξη της επικοινωνίας και της συνεργασίας μεταξύ τους, η υιοθέτηση ενός κοινού κώδικα επαγγελματικής δεοντολογίας, η αρχαική εκπαίδευση/επιμόρφωση, οι τίτλοι σπουδών, τα συστήματα αξιολόγησης και ο ρόλος του αρχαικού στη σύγχρονη κοινωνία κλπ.

Στη μικρή του παρέμβαση ο πρόεδρος της Ε.Α.Ε. Ζήσιμος Συνοδινός παρουσίασε το προφίλ της Εταιρείας και τις πρόσφατες δραστηριότητές της.

Ζήσιμος Χ. Συνοδινός

**Το πρόγραμμα της 37ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης
Στρογγυλής Τράπεζας των Αρχείων
ΑΡΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
Κέιπ Τάουν, Ν. Αφρική, 20–25 Οκτωβρίου 2003**

Δευτέρα 20 Οκτωβρίου

Γενικές Συνελεύσεις και συναντήσεις των μελών των διαφόρων γεωγραφικών κλάδων, των τομέων και επιτροπών του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων (ΔΣΑ)

Γενική Συνέλευση των μελών του γεωγραφικού κλάδου της Ευρώπης (ICA/EURBICA)

Γενική Συνέλευση του Τομέα Διαχείρισης Σύγχρονων Αρχείων και Επαγγελματικών Αρχαικών Εταιρειών (Section of Records Management and Archival Professional Associations (ICA/SPA).

Τρίτη 21 Οκτωβρίου

Α' Σύνοδος

Αντιμετωπίζοντας και κρίνοντας το παρελθόν: Κρατικές και διακυβερνητικές πηγές

(Πρόεδρος: Daria Nalecz, Γενική Διευθύντρια των Κρατικών Αρχείων της Πολωνίας)

- Antonio Gonzalez Quintana (Ομοσπονδία των Ισπανικών Αρχαικών Εταιρειών, Ισπανία), *Τα αρχεία των Υπηρεσιών Ασφαλείας των πρώην καταπιεστικών καθεστώτων.*
- Guy Braibant (Επίτιμος Πρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας, Γαλλία), *Αρχεία και ανθρώπινα δικαιώματα.*
- Klaus Oldenhage (Αντιπρόεδρος των Κρατικών Γερμανικών Αρχείων-Γερμανία), *Δίωξη και αντίσταση, αποζημίωση και συμφιλίωση. Δύο καταπιεστικά συστήματα σε μια χώρα. Η περίπτωση των Γερμανικών Αρχείων.*
- Tom Adami (Αρχειονόμος του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για τη Ρουάντα, Τανζανία), *Αρχεία και διεθνής δίωξη-Γενοκτονία, δικαιοσύνη και καινοτόμος αρχαική πρακτική.*
- Gabrielle Nishiguchi (Αρχειονόμος στην Εθνική Βιβλιοθήκη και τα Εθνικά Αρχεία του Καναδά), *«Λαμβάνοντας θέση»: Τα Εθνικά Αρχεία και η υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία.*

Τελετή επίσημης έναρξης

(Πρόεδρος: Καθηγητής Itumeleng Mosala, Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Τεχνών και Πολιτισμού της Ν. Αφρικής)
Πολιτιστικά δρώμενα με το συγκρότημα της Ν. Αφρικής *Amasiko.*

Εισαγωγικές ομιλίες

- Δρ Graham Dominy (Διευθυντής των Εθνικών Αρχείων της Ν. Αφρικής)
- Δρ Ian Wilson (Πρόεδρος της Διεθνούς Συνδιάσκεψης Αρχείων)
- Elisa Carolina De Santos (Πρόεδρος του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, ΔΣΑ).

Επίσημη έναρξη της Διάσκεψης από τον Δρα Ben Ngubane, Υπουργό του Υπουργείου Τεχνών, Πολιτισμού, Επιστήμης & Τεχνολογίας της Ν. Αφρικής.

Κεντρικές ομιλίες

- Ketumile Masire (τέως Πρόεδρος της Μποτσουάνα), *Δημοκρατία και ειρήνη στην Αφρική και ο ρόλος των αρχείων.*
- Desmond M. Tutu (Επίτιμος Αρχιεπίσκοπος και τέως Πρόεδρος της Επιτροπής Αληθείας και Συμφιλίωσης της Ν. Αφρικής), *Απελευθέρωση, συμφιλίωση και η σπουδαιότητα των τεκμηρίων.*

Ευχαριστίες από τον Δρα Joan Van Albada, Γενικό Γραμματέα του ΔΣΑ.

Τετάρτη 22 Οκτωβρίου

Β' Σύνοδος

Αναπλάθοντας τη Μνήμη και την Ταυτότητα: Διεθνείς μη κυβερνητικές πηγές

(Πρόεδρος: Trudy Huskamp Peterson, εμπειρογνώμων αρχειονόμος, Η.Π.Α.).

- Gloria Alberti (UNESCO, Γραφείο για την εκπαίδευση στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική, Χιλή), *Τα «αρχεία του πόνου» στη Λατινική Αμερική.*
- Patricia Tappata de Valdez (Διευθύντρια της Οργάνωσης «Ανοικτή Μνήμη» [Memoria Abierta], Αργεντινή), *Αρχεία και Οργανώσεις προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Αργεντινή.*
- Georges Willemin (Αρχειονόμος της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού, Ελβετία), *Τα αρχεία της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού ως πηγή αποκατάστασης της αξιοπρέπειας των θυμάτων.*
- Alan Divack (Αρχειονόμος του Ιδρύματος Ford, Η.Π.Α.), *Η ενίσχυση του Ιδρύματος Ford στα αρχεία ανθρωπίνων δικαιωμάτων.*

Πέμπτη 23 Οκτωβρίου

Γ' Σύνοδος

Η διατήρηση της Μνήμης στις αφρικανικές παραδοσιακές κοινωνίες. Τα αρχεία και το δικαίωμα της αξιοπρέπειας

(Πρόεδρος: Joel das Neves Tembe, διευθυντής των Κρατικών Ιστορικών Αρχείων της Μοζαμβίκης).

- Idrissa Yansambou (Διευθυντής των Κρατικών Ιστορικών Αρχείων της Νιγηρίας), *Η διατήρηση της μνήμης του νιγηριανού λαού: Προφορικές και χειρόγραφες πηγές.*
- Henry Bredekamp (Στέλεχος της οργάνωσης *Iziko Museums* του Κέιπ Τάουν, Ν. Αφρική), *Ανθρώπινα δικαιώματα, προφο-*

ρική ιστορία και μνήμη των ιθαγενών: Το Πρόγραμμα Εθνική Προφορική Ιστορία της Ν. Αφρικής και η ιστορία των ανθρώπων της φυλής Griqua.

- Graham Dominy (Διευθυντής των Εθνικών Αρχείων της Ν. Αφρικής), *Τα αρχεία και η Αφρικανική Αναγέννηση. Επανακτώντας το δικαίωμα στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια: Το Πρόγραμμα Ν. Αφρικής-Μαλί για τη διατήρηση των μεσαιωνικών χειρογράφων του Timbuktu.*
- Mbaye Thiam (Διευθυντής της Σχολής βιβλιοθηκονόμων, αρχειονόμων και τεκμηριωτών της Σενεγάλης), *Μνήμη και ελευθερία της πληροφόρησης στην υποσαχάρια Αφρική: μια αρχαιική προοπτική.*

Παρασκευή 24 Οκτωβρίου

Γενική Συνέλευση των μελών του ΔΣΑ.

Σάββατο 25 Οκτωβρίου

Εκδρομή των συνέδρων στο Genadendal και στο Hermanus.

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΗΣ 37ης CITRA Κέιπ Τάουν 24 Οκτωβρίου 2003

Οι διευθυντές των Εθνικών Αρχείων και οι πρόεδροι των εθνικών επαγγελματικών εταιρειών, μέλη του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων (ΔΣΑ), συνεδρίασαν στο Κέιπ Τάουν με την ευκαιρία της 37ης Διεθνούς Συνδιάσκεψης Στρογγυλής Τράπεζας των Αρχείων (CITRA),

1. Γενικές αποφάσεις

1.1. Υπενθυμίζοντας το δικαίωμα και την ευθύνη κάθε χώρας να προστατεύει την πολιτιστική της κληρονομιά, και λαμβάνοντας υπόψη την Παγκόσμια Διακήρυξη για την Πολιτιστική ποικιλία, η οποία υιοθετήθηκε ομόφωνα από την UNESCO το 2001, υποστηρίζουν τη συνυπογραφή μιας διεθνούς συνθήκης για την πολιτιστική ποικιλία όπως προτάθηκε στην 32η Γενική Σύνοδο.

1.2. Λαμβάνοντας υπόψη την απόφαση της CITRA της Μασσαλίας, το 2002, καλούν τις κυβερνήσεις τους να ζητήσουν από τους αντιπροσώπους τους στην Παγκόσμια Σύνοδο Κορυφής για την Κοινωνία της Πληροφορίας να προβάλλουν τα θέματα της διατήρησης και της διηνεκούς προσβασιμότητας των αρχείων.

1.3. Προβληματισμένοι βαθιά από τους εμπρησμούς και τη λεηλασία των αρχαικών υπηρεσιών και των λοιπών πολιτιστικών ιδρυμάτων, αλλά και από την αφαίρεση δημοσίων εγγράφων, στο Ιράκ το 2003, εγκρίνουν την απόφαση της Διεθνούς Ομοσπονδίας Βιβλιοθηκονόμων (IFLA) της 9ης Σεπτεμβρίου 2003 και προτείνουν:

- οι κυβερνήσεις που δεν έχουν επικυρώσει τη Συνθήκη της Χάγης του 1954 για την προστασία της πολιτιστικής περιουσίας σε περιπτώσεις ένοπλης σύρραξης, καθώς και το Πρωτόκολλο του 1999, πρέπει να το κάνουν αμέσως,
- οι στρατιωτικές δυνάμεις της Συμμαχίας στο Ιράκ θα πρέπει να συμβάλλουν την προστασία των Ιρακινών Αρχείων, να επιτρέψουν την καταγραφή των καταστροφών στα αρχεία και την υιοθέτηση ενός προγράμματος αποκατάστασής τους, εξασφαλίζοντας τους απαραίτητους πόρους για την ανοικοδόμηση, τον εξοπλισμό και την ανασυγκρότηση του συστήματος των εθνικών

ικών ιρακινών αρχείων σε στενή συνεργασία με τους Ιρακινούς ειδικούς,

- όλες οι χώρες πρέπει να λάβουν μέτρα ελέγχου στο εμπόριο των αρχαιοτήτων, συμπεριλαμβανομένων και των αρχαιικών τεκμηρίων, και να παρέχουν υποστήριξη στην ανασυγκρότηση της ιρακινής υποδομής πληροφόρησης και στη διατήρηση της πολύτιμης τεκμηριωτικής κληρονομιάς που διασώθηκε,
- τα μέλη του ΔΣΑ σε εθνικό επίπεδο πρέπει να συστήσουν Εθνική Επιτροπή της Γαλάζιας Ασπίδας για την προστασία της πολιτιστικής περιουσίας σε περιπτώσεις φυσικών ή ανθρώπινων καταστροφών στη χώρα τους,
- οι σχετικές οργανώσεις των Ηνωμένων Εθνών πρέπει να συμπεριλάβουν την προστασία του αρχαιικού υλικού από καταστροφές ή μετακινήσεις στις εντολές των αποστολών ειρήνης του Ο.Η.Ε.

2. Αποφάσεις για τα Αρχεία της Αφρικής

2.1. Καλωσορίζουν την υιοθέτηση, από τους αρμόδιους για τα αρχεία Υπουργούς 9 χωρών από την Ανατολική και Νότια Αφρικανική ήπειρο που παρίστανται στην 37η CITRA, της Διακήρυξης που σκοπεύει να διασφαλίσει, μέσω της επαγγελματικής συνεργασίας, τη διατήρηση και τη χρήση των σύγχρονων και των ιστορικών αρχείων της Αφρικής, με σκοπό τη στήριξη της χρηστής διοίκησης και

Καλούν τις κυβερνήσεις των χωρών της Αφρικής, στο πλαίσιο της Αφρικανικής Ενότητας και της Νέας Συνεργασίας για την ανάπτυξη της Αφρικής, να υιοθετήσουν ένα πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της δημόσιας διοίκησης, καθιστώντας τα εθνικά τους ιστορικά αρχεία υπεύθυνα ιδρύματα στην ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης των κυβερνητικών αρχείων, με σκοπό να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα των κρατικών υπηρεσιών, να προωθήσουν τις αρχές της χρηστής διοίκησης και να επιτρέψουν στους πολίτες να ασκούν το δικαίωμα της πληροφόρησης, αποδίδοντας στις υπηρεσίες των κρατικών αρχείων την αναγκαία νομιμοποίηση, την αυτονομία και τα μέσα.

2.2. Λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν τα αρχαία χειρόγραφα της Αφρικής,

- καλωσορίζουν την κοινή πρωτοβουλία της Ν. Αφρικής και του Μαλί για τη διάσωση των αραβικών χειρογράφων του Τιμπουκτού,
- προσκαλούν τις αφρικανικές και αραβικές χώρες να αναλάβουν κοινή δράση για την επισήμανση και προστασία όλων αυτών των χειρογράφων,
- υποστηρίζουν τις προτάσεις που υποβλήθηκαν στην UNESCO να ενταχθεί όλη η σειρά των χειρογράφων του Τιμπουκτού στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

2.3. Λαμβάνοντας υπόψη τη σπουδαιότητα της προφορικής παράδοσης στην αναγνώριση των δικαιωμάτων των ιθαγενών και στην ανασύσταση της ταυτότητάς τους, καλούν τις κυβερνήσεις των κρατών της Αφρικής να οργανώσουν, σε συνεργασία με το ΔΣΑ, ένα παναφρικανικό κογκρέσο διαχείρισης και συντήρησης της προφορικής παράδοσης από μια διεπιστημονική προοπτική.

3. Αποφάσεις που αφορούν τα αρχεία

και τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Υπενθυμίζοντας τις αποφάσεις:

- της CITRA του Εδιμβούργου το 1997 για την παρεχόμενη βοήθεια στις χώρες που αναφέρονται στις συστάσεις της UNESCO

και στην από το 1995 μελέτη του ΔΣΑ σχετικά με τα αρχεία των υπηρεσιών ασφαλείας των πρώην αυταρχικών καθεστώτων,

- του Διεθνούς Συνεδρίου των Αρχείων στη Σεβίλλη το 2000, όπου προτάθηκε η ανάπτυξη ενός προγράμματος για τη διατήρηση τέτοιων αρχείων σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες της παραπάνω μελέτης του 1995,
- της CITRA της Μασσαλίας το 2002, σχετικά με τη μεταφορά των υπηρεσιακών αρχείων της αστυνομίας και των νοσοκομείων, των περιόδων καταπίεσης στις χώρες της Λατινικής Αμερικής, στα κρατικά αρχεία,

Παραπέμποντας στις υποδείξεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, του 2000 σχετικά με την πρόσβαση και του 2002 σχετικά με την πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα,

Λαμβάνοντας υπόψη τη θεμελιώδη σημασία των αρχείων σε όλα τα κράτη –ιδιαίτερα σε εκείνα που βρίσκονται στη διαδικασία μετάβασης προς τη δημοκρατία– ως αποδεικτικό μέσο στη διεκδίκηση αποζημίωσης των θυμάτων, ως ουσιαστικό στοιχείο της συλλογικής μνήμης, ως μέσο καταλογισμού ευθυνών σε παραβιάσεις δικαιωμάτων και ως βάση για τη συμφιλίωση και την παγκόσμια δικαιοσύνη,

Εκτιμώντας τη ζωτική σημασία τους στην προστασία των συλλογικών και ατομικών δικαιωμάτων των μειονοτήτων και των ιθαγενών,

Ανησυχώντας για τους κινδύνους στους οποίους υπόκεινται τα δημόσια και ιδιωτικά αρχεία που τεκμηριώνουν τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδιαίτερα στις χώρες όπου βρίσκεται σε εξέλιξη εμφύλια σύγκρουση με εμπλεκόμενες μειονότητες,

Επιδιώκοντας να αποτρέψουν οποιαδήποτε επιστροφή στην καταπίεση και να αποφύγουν στο μέλλον την επανάληψη τέτοιων παραβιάσεων,

3.1 Προτείνουν στις κυβερνήσεις και στους διεθνείς οργανισμούς:

3.1.1 Να διευκολύνουν την αποτελεσματική άσκηση των παραπάνω δικαιωμάτων, εξασφαλίζοντας τη διαφύλαξη και συντήρηση όλων των ειδών των αρχείων που αποδεικνύουν τέτοιες εγκληματικές πράξεις, ιδιαίτερα: υπηρεσιακά αρχεία της ασφάλειας και της αστυνομίας, των επιτροπών αληθείας και συμφιλίωσης, των διεθνών δικαστικών επιτροπών και ποινικών δικαστηρίων, των εθνικών και διεθνών οργανώσεων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και των τεκμηρίων που έχουν συλλέξει και έχουν δημιουργήσει οι μη κυβερνητικές οργανώσεις:

- Θέτοντας αυτά τα τεκμήρια, όσο το δυνατόν συντομότερα, υπό τον έλεγχο των νέων δημοκρατικών κυβερνήσεων και υπό την εποπτεία των δημόσιων αρχειακών φορέων
- Ενθαρρύνοντας τη θέσπιση ή την υιοθέτηση νομοθεσίας που να εξουσιοδοτεί τους αρχειακούς φορείς να διασφαλίζουν την πρόσκτηση και τη διατήρηση των αρχείων, επιδιώκοντας συμφωνίες κατάθεσης αρχειακού υλικού με τις οργανώσεις που δεν μπορούν να διαφυλάξουν τα αρχεία τους
- Εφοδιάζοντας αυτούς τους φορείς με τους απαραίτητους οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους που θα τους επιτρέψουν να διαφυλάξουν, να διαχειριστούν και να καταστήσουν προσπελάσιμα τα αρχεία
- Σεβόμενοι την ανεξαρτησία και την ελευθερία συνείδησης των αρχειονόμων καθώς και την επαγγελματική τους δεοντολογία, όπως προσδιορίζεται στον Κώδικα Δεοντολογίας του ΔΣΑ που έχει ψηφισθεί στο Πεκίνο το 1996,

3.1.2 Να γνωστοποιήσουν την ύπαρξη αυτών των αρχειακών συνόλων και να διευκολύνουν την πρόσβαση σε αυτά:

- Υιοθετώντας ή δημιουργώντας επαρκές νομικό πλαίσιο για την προσβασιμότητά τους
- Διασφαλίζοντας σε αυτές τις διατάξεις το σεβασμό του προσωπικού απορρήτου και την ανάγκη αποκάλυψης της αλήθειας
- Προάγοντας τη γενική πληροφόρηση και συντάσσοντας οδηγούς ώστε να διευκολυνθεί η αναγνώριση και η χρήση αυτών των αρχείων, θέτοντας την πληροφόρηση στη διάθεση του κοινού αλλά και δημοσιοποιώντας την.

3.2. Καλούν το ΔΣΑ και την UNESCO να εφαρμόσουν ένα πρόγραμμα διατήρησης για αυτά τα αρχειακά σύνολα, το οποίο θα συμπεριλαμβάνει:

- Την παρουσίαση, σε συνεργασία με τους σχετικούς αρχειακούς φορείς και τις επαγγελματικές αρχειακές εταιρείες, ενός διεθνούς οδηγού των πηγών που αφορούν την ιστορία των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με σκοπό να αναγνωρισθούν, επισημανθούν και δημοσιοποιηθούν αυτές οι πηγές,
- Την ενημέρωση της έκθεσης του 1995 για τα αρχεία των υπηρεσιών ασφαλείας των πρώην καταπιεστικών καθεστώτων,
- Τη σύσταση προς τις χώρες-μέλη της UNESCO να προτείνουν την ένταξη τόσο των αρχείων των υπηρεσιών ασφαλείας των πρώην καταπιεστικών καθεστώτων όσο και αυτών των οργανώσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον Κατάλογο της παγκόσμιας κληρονομιάς,
- Τη διάδοση και τη μετάφραση του πρακτικού οδηγού των αρχείων των διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων που αποφασίστηκε στη CITRA του Ρέικιαβικ το 2001.

Ευχαριστίες

4. Ευχαριστούν τον Αρχιεπίσκοπο Desmond Tutu, τον Πρόεδρο Ketumile Masire και τον κ. Ahmend Kathrada, οι οποίοι κατέθεσαν την πολύτιμη προσωπική τους εμπειρία, καθώς και τους εισηγητές και τους συνέδρους που συνέβαλαν στις συζητήσεις της Συνδιάσκεψης.
5. Ευχαριστούν τη Διακυβερνητική Αντιπροσωπεία των Γαλλόφωνων χωρών για τη χρηματοδότηση της συμμετοχής στη Συνδιάσκεψη των επτά γαλλόφωνων διευθυντών των κρατικών αρχείων αφρικανικών χωρών και τη συμβολή της στην ανάπτυξη των αρχείων στη γαλλόφωνη Αφρική.
6. Εκφράζουν τη βαθιά ευγνωμοσύνη τους στην Κυβέρνηση της Ν. Αφρικής, στο Υπουργείο Τεχνών και Πολιτισμού, στις περιφερειακές και τοπικές αρχές, στο διευθυντή των Εθνικών Αρχείων της Ν. Αφρικής και στο επιτελείο του, για τη θερμή τους υποδοχή, τη γενναιοδωρία της φιλοξενίας τους και την έξοχη οργάνωση της Συνδιάσκεψης.

Επαγγελματικές αποφάσεις

Οι συμμετέχοντες στην 37η CITRA,

1. Επιθυμώντας να ενθαρρύνουν πρωτοβουλίες που στοχεύουν στη συγκέντρωση και διατήρηση των αρχείων που τεκμηριώνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, και ιδιαίτερα τις ενέργειες των επαγγελματιών αρχειονόμων, ώστε να ενημερώνεται το ευρύτερο κοινό για αυτή τη δράση, προτείνουν στο Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων:

- να θεσπίσει ένα βραβείο για να ανταμείβει ένα ινστιτούτο, μία οργάνωση, έναν επαγγελματικό σύλλογο ή ένα άτομο με διακεκριμένη συμβολή στη διατήρηση ή το άνοιγμα αρχείων

που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα ή με την παραβίασή τους,

- να ενθαρρύνει τη διοργάνωση μιας διεθνούς περιόδους ή εικονικής έκθεσης σχετικά με το θέμα *αρχεία και ανθρώπινα δικαιώματα*.

2. Καλούν το Γραφείο της CITRA να αποφασίσει τη σύγκληση μιας άλλης συνδιάσκεψης με θέμα τα ανθρώπινα δικαιώματα κατά τα επόμενα έτη.

3. Ζητούν από την Επιτροπή Προφορικής Παράδοσης του ΔΣΑ (ICA/COT) να συνεχίσει και να επεκτείνει το σεμινάριο που έγινε στην προκαταρκτική συνδιάσκεψη της Πραιτόρια, θεσπίζοντας ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης και πληροφόρησης για την προφορική ιστορία σύμφωνα με την απόφαση του παραπάνω σεμιναρίου.

Απόδοση από τα αγγλικά
Ζήσιμος Χ. Συνοδινός

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΑΡΧΕΙΩΝ

Συνάντηση αντιπροσώπων
Cape Town, Ν. Αφρική, 24 Οκτωβρίου 2003

Προσδιορίζοντας τις προτεραιότητες του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων (ΔΣΑ)

Το ΔΣΑ είναι το σύνολο των μελών του και των εθελοντών που υπηρετούν τον Οργανισμό. Τα προγράμματα του ΔΣΑ θα πρέπει να διαπνέονται από στρατηγικές προτεραιότητες, προσδοκίες και ανάγκες οι οποίες προσδιορίζονται από τους ανθρώπους αυτούς και τα ιδρύματα.

Το διάστημα Ιουλίου-Αυγούστου 2003 στάλθηκε ένα απλό ερωτηματολόγιο στα μέλη (ιδρύματα και άτομα) τα οποία εμπλέκονται ενεργά στις τρέχουσες δραστηριότητες του ΔΣΑ, ζητώντας τους να προσδιορίσουν τις τρεις υψηλότερες προτεραιότητες για τα προγράμματα του ΔΣΑ της περιόδου 2004-2006. Δόθηκε σκόπιμα η δυνατότητα επιλογής της μορφής της απάντησης σε όποιον συμπληρώσει το ερωτηματολόγιο.

Έως το τέλος Αυγούστου 2003 είχαν συγκεντρωθεί περίπου 80 απαντήσεις. Η μεγάλη πλειοψηφία τους προερχόταν από τα μέλη του ΔΣΑ (90%). Σχεδόν το σύνολο όσων απάντησαν είχαν εμπλακεί με το ΔΣΑ μέσω των κλάδων, των τμημάτων και των επιτροπών (89%) και/ή παρακολούθηση πρόσφατων συνεδριάσεων του ΔΣΑ (94%). Πάνω από το 1/3 παρακολούθησε το Συνέδριο και το 1/4 τις συνεδριάσεις της CITRA τα τελευταία 5 χρόνια. Περισσότερες από τις μισές απαντήσεις προέρχονταν από την Ευρώπη και όλες οι άλλες περιοχές εκπροσωπούνταν με λιγότερο από δέκα απαντήσεις. Αν και υπήρχε μεγάλη διαφοροποίηση ως προς τη μορφή και το επίπεδο των απαντήσεων, παρουσιάστηκε μια γενική ομοφωνία ως προς τα σημεία-κλειδιά στα οποία θα πρέπει να επικεντρωθεί το ΔΣΑ.

Αυτά είναι:

- Ηλεκτρονικά αρχεία και αυτοματοποίηση αρχείων
- Ανάπτυξη και στήριξη του επαγγέλματος
- Διατήρηση και προστασία των αρχείων
- Βελτίωση του ΔΣΑ ως Οργανισμού
- Αρχειακή διεύρυνση και συνεργασία
- Πρότυπα και «υποδειγματικές πρακτικές εφαρμογές»
- Δίκτυο μεταξύ αρχειονόμων
- Υποστήριξη σε αρχειακά θέματα

Α. Αρχαιοθετώντας και αυτοματοποιώντας τα ηλεκτρονικά αρχεία

Ως η πιο υψηλή προτεραιότητα καταγράφηκε η επίδραση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στα αρχεία. Το ενδιαφέρον σ' αυτόν τον τομέα διαχέεται ομοιόμορφα σε όλες τις περιφέρειες του ΔΣΑ. Στο πλαίσιο των απαντήσεων ζητήθηκε (από το ΔΣΑ) να επικεντρωθούν οι προσπάθειες στη διαχείριση και διατήρηση των ηλεκτρονικών αρχείων και μόνο πέντε από τις επιστρεφόμενες απαντήσεις έθεταν ως μόνη προτεραιότητα τα ηλεκτρονικά αρχεία. Μερικές από τις απαντήσεις έδιναν έμφαση στη γενικότερη επίδραση των τεχνολογιών της πληροφορίας στις αρχειακές υπηρεσίες και τη δυνατότητα που παρέχουν το διαδίκτυο και η ψηφιοποίηση στην πρόσβαση ή στη διατήρηση. Προτάθηκαν προγράμματα προς αυτή την κατεύθυνση στα οποία περιλαμβάνονταν σχέδια στρατηγικών, πρότυπα, εξειδικεύσεις, εκπαίδευση, πρακτικές οδηγίες, τεχνική έρευνα και ανάπτυξη λογισμικού. Επιμέρους πεδία ενδιαφέροντος ήταν η αυθεντικότητα, τα μεταδεδομένα, οι εκκαθαρίσεις, η πρόσβαση και η ασφάλεια.

Β. Αναπτύσσοντας και υποστηρίζοντας το επάγγελμα

Τα μέλη ζήτησαν από το ΔΣΑ να ενισχύσει τον επαγγελματισμό του αρχειακού κλάδου, ιδιαίτερα με την υποστήριξη της επαγγελματικής επιμόρφωσης και της πρακτικής εξάσκησης των αρχειονόμων αναλαμβάνοντας (το ΔΣΑ) να συνοψίσει την επαγγελματική πληροφορία. Αυτή η ανάγκη επισημαίνεται ιδιαίτερα από τα μέλη εκτός Ευρώπης. Σε διάφορες απαντήσεις ζητήθηκε να οργανώσει το ίδιο το ΔΣΑ συναντήσεις εργασίας, σεμινάρια και εκπαιδευτικά μαθήματα. Άλλοι προσδοκούσαν από το ΔΣΑ να προωθήσει ευρύτερα την επαγγελματική επιμόρφωση, εκπονώντας έρευνες σχετικά με τις μεταβαλλόμενες ευθύνες των επαγγελματιών αρχειονόμων. Παρουσιάστηκαν προτάσεις στο ΔΣΑ για το σχηματισμό περιφερειακών επιτροπών που θα εκπονούν εκπαιδευτικά προγράμματα ή τη δημιουργία μιας διεθνούς επιτροπής για την πιστοποίηση των αρχειονόμων ως επαγγελματιών. Κατατέθηκαν διάφορες προτάσεις για την εξέλιξη της ιστοσελίδας του ΔΣΑ σε πύλη πληροφοριών ως προς τις «υποδειγματικές πρακτικές εφαρμογές» και τα τρέχοντα ζητήματα που ενδιαφέρουν τους αρχειονόμους. Ορισμένοι ζήτησαν από το ΔΣΑ να ενθαρρύνει και να διευκολύνει την έρευνα γενικά στην ανώτερη επαγγελματική γνώση.

Γ. Υποστηρίζοντας τη διατήρηση και την προστασία των αρχείων.

Η διατήρηση και η προστασία των αρχείων σε μη-ηλεκτρονικό υπόστρωμα ήταν επίσης υψηλή προτεραιότητα, με αιτήματα σχετικά με τη διαφύλαξη του παραδοσιακού αρχειακού υλικού το οποίο δεν θα πρέπει να «λησμονηθεί»: το ΔΣΑ θα πρέπει επίσης να παρέχει οδηγίες για την αποξίνιση του χαρτιού και τη διατήρηση του οπτικοακουστικού και άλλου ειδικού αρχειακού υλικού. Επισημάνθηκε σε πολλές απαντήσεις ο ρόλος του ΔΣΑ στην επείγουσα προστασία των ανακτηθέντων αρχείων τα οποία είχαν κλαπεί. Τα έργα που προτάθηκαν περιελάμβαναν περιφερειακά προγράμματα διατήρησης, προώθηση εθνικών στρατηγικών για τη διατήρηση, επιστημονικές έρευνες σχετικά με τη διατήρηση αρχειακού υλικού διαφορετικών υποστρωμάτων αλλά και εκπαίδευση στον τομέα της αποκατάστασης. Υποστηρίζεται ακόμη η συνεργασία με άλλους συναφείς οργανισμούς.

Δ. Βελτιώνοντας τη δομή, το σκοπό και τις μεθόδους του ΔΣΑ

Η βελτίωση του (ιδίου του ΔΣΑ ως οργανισμού θεωρήθηκε από πολλούς ως υψηλή προτεραιότητα, με αιτήματα για αλλαγές στη δομή του, το σκοπό και τις μεθόδους εργασίας. Προτάσεις για τη δημιουργία μιας νέας ομάδας στο ΔΣΑ (ένας κλάδος με ομιλούμενη γλώσσα την πορτογαλική, μια επαγγελματική επιτροπή η οποία θα ασχολείται με τα συμφέροντα των μικρών χωρών και ένα τμήμα για τα φωτογραφικά και οπτικοακουστικά αρχεία) και την αλλαγή του πλαισίου λειτουργίας σε μερικές ήδη υφιστάμενες επιτροπές. Προωθήθηκε η επέκταση των σκοπών του ΔΣΑ πέρα από τα κυβερνητικά αρχεία. Παρουσιάστηκαν επίσης απόψεις για την ευρύτερη συμμετοχή στις δραστηριότητες του ΔΣΑ, μέσα από αλλαγές στη διαδικασία εργασίας και οικονομικής υποστήριξης. Υπήρξαν διάφορα αιτήματα για ισχυρότερη επικοινωνία στους κόλπους του ΔΣΑ. Ορισμένοι ζήτησαν αυξημένη υποστήριξη άλλων γλωσσών, εκτός της αγγλικής και της γαλλικής.

Ε. Αναπτύσσοντας την αρχειακή διεύθυνση και ενθαρρύνοντας τη συνεργασία

Εκφράστηκε ανησυχία για την κατάσταση που επικρατεί στα αρχεία πολλών χωρών, απαιτώντας διεύθυνση και συνεργασία μεταξύ των χωρών-μελών του ΔΣΑ σε επίπεδο θεσμών ή απόμων. Προτάθηκε η προετοιμασία από το ΔΣΑ μιας παγκόσμιας στρατηγικής για την ανάπτυξη της αρχειακής διεύθυνσης και την υποστήριξη ενός σχεδίου δράσης. Το σχέδιο *Αρχειακής Αλληλεγγύης* υποστηρίχθηκε ως ένας τρόπος συμβολής των απόμων παρέχοντας συνδρομή σε συναδέλφους άλλων χωρών. Εκφράστηκε επίσης η ανάγκη να ανταποκρίνεται σ' αυτό που εννοείται με τον όρο «συνεργασία» και πώς ο όρος «ανάπτυξη» μπορεί να υποστηριχθεί αποτελεσματικά.

ΣΤ. Δίκτυο μεταξύ αρχειονόμων

Εγκρίθηκε ο ρόλος των συνεδρίων του ΔΣΑ, και ιδιαίτερα των περιφερειακών κλάδων και των τμημάτων ως προς τον σχηματισμό δικτύου μεταξύ των αρχειονόμων με συναφή ενδιαφέροντα ως τρόπος ανταλλαγής εμπειριών και εκμάθησης του ενός από τον άλλο.

Ζ. Πρότυπα και «υποδειγματικές πρακτικές εφαρμογές»

Επιπλέον των αιτημάτων που παρατέθηκαν πιο πάνω, για τη συνέχιση από το ΔΣΑ της ανάπτυξης προτύπων και «υποδειγματικών πρακτικών εφαρμογών» στους τομείς των ηλεκτρονικών αρχείων και της διατήρησης, πολλά απαντητικά δελτία υποστήριξαν ότι αποτελεί υψηλή προτεραιότητα η ανάπτυξη διεθνών προτύπων. Προτάθηκαν πολλοί τομείς για την ανάπτυξη οδηγιών «υποδειγματικών πρακτικών εφαρμογών» στους οποίους περιλαμβάνονται: η πολιτική πρόσβασης, η διανομή της πληροφορίας μέσω διαδικτύου, οι εκκαθαρίσεις, η εκπαίδευση και η επιμόρφωση, η ορολογία και η περιγραφή.

Η. Υποστήριξη σε αρχειακά θέματα

Επισημάνθηκε από πολλούς ο ρόλος του ΔΣΑ ως διεθνούς συμβούλου σε αρχειακά θέματα. Το ΔΣΑ θεωρείται ότι παίζει βασικό ρόλο στη δημιουργία ομάδων πίεσης σε διεθνές επίπεδο, για θέματα που αφορούν στο επάγγελμα, και στην προώθηση της αξίας και της χρήσης των αρχείων στους διακυβερνητικούς

οργανισμούς, στις κυβερνήσεις και στο δημόσιο τομέα. Προτάθηκε επίσης η καθιέρωση της «Διεθνούς ημέρας των αρχείων».

Θ. Άλλα θέματα (υποστηρίχθηκαν σε λιγότερες από δέκα απαντήσεις)

Επισημάνθηκε μια σειρά από άλλες προτεραιότητες. Σ' αυτές περιλαμβάνονται: νομικά θέματα (ανάπτυξη αρχειακής νομοθεσίας, δικαίωμα αναπαραγωγής, πνευματική ιδιοκτησία, ιδιωτικό απόρρητο), η χαλαρότητα των αρχειακών θεσμών, η πολιτική και στρατηγική εκκαθαρίσεων, η δυνατότητα πρόσβασης, αρχεία και κοινωνία, αρχεία και στρατηγικές διαχείρισης της πληροφορίας.

Abu Dhabi, Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα, 07-09-2003

*Απόδοση από τη αγγλική
Αμαλία Παππά*

ΙΑΡΥΣΗ ΤΟΜΕΑ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΡΧΕΙΩΝ (Section on Sports Archives, ICA /SPO)

**Η συμμετοχή της Ε.Α.Ε. στη συνάντηση της Μαδρίτης
για την προετοιμασία και την οργάνωση του Τομέα,
20 Απριλίου 2004**

Όπως γνωρίζετε, η Ε.Α.Ε. έχει προτείνει τη δημιουργία Τμήματος Αθλητικών και Ολυμπιακών Αρχείων στο Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων (Δ.Σ.Α.) από το 1992. Τα *Αρχειακά Νέα* έχουν αναφέρει πολλές φορές από τότε τις δραστηριότητες της σχετικής Επιτροπής της Εταιρείας. Ήδη το 1988 ο υπογράφων είχε προτείνει, στο πλαίσιο του Διεθνούς Συνεδρίου του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων στο Παρίσι, τη διοργάνωση έκθεσης με υλικό της Αναβίωσης των Ολυμπιακών Αγώνων για το επόμενο Συνέδριο του Δ.Σ.Α., που πραγματοποιήθηκε στο Μόντρεαλ το 1992. Εκεί η Ε.Α.Ε., με τη συνεργασία του Γ. Δολιανίτη και του τότε Διευθυντή των Γ.Α.Κ., Ν. Καραπιδάκη, πραγματοποίησε αυτόν τον πρώτο στόχο. Στη συνέχεια προτείνουμε τη δημιουργία της σχετικής Επιτροπής της Ε.Α.Ε., αλλά και του αντίστοιχου Τμήματος στο Δ.Σ.Α. Οι προτάσεις μας προχώρησαν στη συγκρότηση ερευνητικού προγράμματος με 14 ερευνητικές προτάσεις για την ιστορία και τα Αρχεία του Αθλητισμού και του Ολυμπισμού στην Ελλάδα (βλ. *Αρχειακά Νέα*, τχ. 8, σελ. 12-22).

Το Πρόγραμμα αυτό συγκέντρωσε υποψηφιότητες για χρηματοδότηση εγκεκριμένων ερευνητών, όπως ο καθηγητής Θ. Καλπαξής, η καθηγήτρια Χ. Κουλούρη, η καθηγήτρια Ε. Φουρνάρη και άλλοι, με πρωτότυπη θεματολογία. Προσπαθήσαμε τότε να το θέσουμε υπό την αιγίδα του ΚΝΕ/ΕΙΕ και της τότε διευθύντριας του, κας Λουκίας Δρούλια, για να πετύχουμε τη χρηματοδότηση, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Παράλληλα ο υπογράφων απευθύνθηκε στο Γάλλο Πρόεδρο, F. Mitterand, προτείνοντας ελληνογαλλική συνεργασία για την πραγματοποίηση μεγάλης πολιτιστικής εορτής, στο πλαίσιο της εκατονταετίας των Ο.Α. το 1996 με τίτλο «Αθήνα-Παρίσι-Ατλάντα» και στη βάση του πρότυπου προγράμματος εορτασμού των διακοσίων χρόνων της Γαλλικής Επανάστασης.

Πρόταση συνεργασίας στάλθηκε και στη Γαλλική Ολυμπιακή Επιτροπή. Το σύνολο των εγγράφων και ιδεών κοινοποιήθηκε στον τότε διευθυντή των Γαλλικών Αρχείων J. Favier και στο Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων. Το 1996, η Ε.Α.Ε., και πάλι με τη συνεργασία του Γ. Δολιανίτη, πραγματοποίησε έκθεση για το ρόλο της Ελλάδος στην πληρέστερη Αναβίωση, κατά τη διάρκεια του Διεθνούς Συνεδρίου των Αρχείων στο Πεκίνο. Η έκθεση έγινε μέσα στο Μουσείο Ολυμπιακών Αγώνων του Πεκίνου και γνώρισε μεγάλη επιτυχία. Μία ομάδα πρωτοβουλίας για τη σύσταση επιτροπής αθλητικών αρχείων στο Δ.Σ.Α. συγκροτήθηκε τότε.

Το ίδιο έτος η Εταιρεία πήρε μέρος στην Έκθεση που διοργάνωσε ο Γ. Δολιανίτης στο Ζάππειο, με θέμα την Αναβίωση των Ο.Α. Αποτέλεσμα ήταν η εθελοντική παρουσίαση εκθεμάτων, με σχετικά έγγραφα του Ιστορικού Αρχείου της Ε.Τ.Ε. και των Γ.Α.Κ. Όλες οι παραπάνω δραστηριότητες έλαβαν χώρα με σκοπό να ενεργοποιήσουν το νεότερο ιστορικό ερευνητικό δυναμικό (που έδειχνε αρκετή αδιαφορία) γύρω από τα σχετικά θέματα, όπως και να διασφαλίσουν την προβολή της χώρας στο εξωτερικό. Τέλος, το 2000 η Ε.Α.Ε., λαμβάνοντας μέρος στο Διεθνές Συνέδριο των Αρχείων στη Μαδρίτη, παρέδωσε στον νέο Γενικό Γραμματέα του Δ.Σ.Α., Joan Van Albada, σχετική επιστολή με προτάσεις. Δυστυχώς, η πολιτική κάλυψη που επανειλημμένα επιζητήσαμε με τη βοήθεια των Γ.Α.Κ. και της τότε Προέδρου της Ε.Α.Ε. Αμαλίας Παππά, ποτέ δεν επετεύχθη. Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα της Αθήνας αδιαφόρησε, με αποτέλεσμα τα δικά της έργα στον τομέα αυτόν να είναι εξαιρετικά ισχνά και πτωχά.

Τα παραπάνω δεδομένα παρουσιάσαμε εν συντομία στη συνάντηση της Μαδρίτης του υπό ίδρυση Τομέα Αθλητικών Αρχείων του Δ.Σ.Α. στις 20 Απριλίου 2004. Οι συνάδελφοι στο εξωτερικό, αναγνωρίζοντας το έργο της Ε.Α.Ε., επέλεξαν τον υπογράφοντα ως Αντιπρόεδρο του Τομέα του Δ.Σ.Α. και κατέγραψαν την πρότασή μας για διοργάνωση μεγάλης αρχειακής έκθεσης στο πλαίσιο των Ολυμπιακών Αγώνων του Πεκίνου το 2008.

Ο νέος Τομέας Αθλητικών Αρχείων του Δ.Σ.Α. που συστάθηκε στη Μαδρίτη αριθμεί τουλάχιστον τέσσερα μέλη της παλαιότερης επιτροπής. Την Isabella Orefice, Πρόεδρο της Εταιρείας των Ιταλών Αρχειονόμων, την Christina Bianchi, αρχειονόμο του Μουσείου της Δ.Ο.Ε. στη Λωζάνη, Αντιπρόεδρο του ICA/SPO, τον Kenth Sjoblom, υπεύθυνο των Φινλανδικών Αθλητικών Αρχείων, και τον υπογράφοντα. Η αλλαγή κυβέρνησης στην Ισπανία μας στέρησε από την παρουσία των Ισπανών αρχειονόμων που μας είχαν προσκαλέσει.

Παρόντες ήταν επίσης η P. Canavaggio, Γραμματέας της CITRA και υψηλό στέλεχος του Δ.Σ.Α., που, μαζί με τον M. Caya, Καναδό, πλαισίωσαν την Επιτροπή. Εντυπωσιακή υπήρξε η παρουσία της Διευθύντριας των Αρχείων του Κόσμου της Εργασίας της Γαλλίας (Centre des Archives du Monde du Travail-Archives nationales, France), Fr. Bosman, γραμματέως της Επιτροπής, η οποία έχει αφιερώσει μέρος της δραστηριότητάς της στον τομέα των αθλητικών αρχείων και η οποία ανέφερε σημαντικές ενέργειες, με σκοπό την αξιοποίηση της υποδομής των Αρχείων του Κόσμου της Εργασίας για τη διάσωση αθλητικών αρχείων.

Σημαντικές εισηγήσεις έγιναν επίσης από το Διευθυντή των Αθλητικών Αρχείων της Φινλανδίας, K. Sjoblom, και την Isabella Orefice.

Εξάλλου, ο Διευθυντής της Σχολής Βιβλιοθηκονομίας και Αρχειονομίας της Σενεγάλης, M. Thiam, παρουσίασε πολύ ενδιαφέρον κείμενο, στο οποίο ανέπτυξε το ρόλο του αθλητισμού

στη γενικότερη ανάπτυξη της Σενεγάλης και τη θέση που έχουν τα αθλητικά αρχεία στο πλαίσιο αυτό.

Η Επιτροπή αποφάσισε, μεταξύ άλλων, τη διοργάνωση ειδικών εκδηλώσεων για τα αρχεία του αθλητισμού, κατά τη διάρκεια του Διεθνούς Συνεδρίου του Δ.Σ.Α. στη Βιέννη τον Αύγουστο του 2004, όπως για παράδειγμα μιας μικρής έκθεσης εγγράφων και φωτογραφιών, μιας Στρογγυλής Τράπεζας, μιας συνάντησης με παλαιούς αθλητές κλπ.

Επίσης, προτάθηκαν ένα ειδικό συνέδριο για τα αρχεία του αθλητισμού, όπως και η δημιουργία δικτύου αρχειονόμων του αθλητισμού.

Το παρακάτω κείμενο, που παρουσιάζουμε περιληπτικά, έχει συνταχθεί από τη γραμματεία της επιτροπής (Fr. Bosman) και αποτελεί τη βάση, στην οποία κινείται η λογική των αρχειονόμων.

TOMEAS ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΡΧΕΙΩΝ (Section on Sports Archives, ICA /SPO)

Αρχεία του Αθλητισμού

Ο αθλητισμός σε όλον τον πλανήτη

Δραστηριότητα ατομική και κοινωνική, ο αθλητισμός σημάδεψε από την αρχή του πολιτισμού όλες τις ανθρώπινες κοινωνίες. Εκφράζει την προσπάθεια και την πειθαρχία, τον κανόνα και το παιχνίδι, την ευχαρίστηση και την υπέρβαση των ορίων, τη σύγκριση με τον εαυτό μας και τους άλλους, τη συντροφικότητα και τη μοναξιά, τη συγκίνηση και τον εορτασμό.

Στην εξέλιξη του χρόνου, ο αθλητισμός είναι αναψυχή, αναζήτηση επιδόσεων, επάγγελμα. Γεννά τον κώδικα λειτουργίας του από το φιλικό πρωτάθλημα, στο ματς ή το διεθνές πρωτάθλημα. Από ερασιτεχνική δραστηριότητα των σωματείων αθλητισμού έχει εξελιχθεί μέσα στο σύγχρονο κόσμο μας σε μεγάλο οικονομικό τομέα, λόγω των παγκοσμίων πρωταθλημάτων και λαμβάνει πλανητική διάσταση, λόγω της παρέμβασης των ΜΜΕ.

Όλες αυτές οι εξελίξεις, καλούν τους αρχειονόμους σε νέα καθήκοντα.

Αρχεία διαφοροποιημένα και σε μεγάλη ανάπτυξη

Μεγάλος αριθμός διαφόρων υποδομών και θεσμών υποστηρίζει την αθλητική ζωή και δημιουργεί αρχεία, τεκμηρίωση, εκδόσεις, βιογραφίες, αφίσες, βάσεις δεδομένων, ακουστικά και τηλεοπτικά αρχεία, φιλμ, που αφορούν τη θεσμική, οργανωτική, διοικητική λειτουργία, την τεχνική διάσταση των αθλημάτων, με την προετοιμασία, την πραγματοποίηση και τα αποτελέσματα, αλλά επίσης και τις δραστηριότητες που είναι σχετικές, όπως η ιατρική, αλλά και η τηλεοπτική διάδοση, ο γραπτός Τύπος και η παιδαγωγική λειτουργία προς τη νεότητα, στο σχολικό και μετασχολικό πλαίσιο, οι δωρεές των επιχειρήσεων και άλλες, για να αναφέρουμε μερικά μόνο παραδείγματα. Όλα αυτά τα ίχνη της αθλητικής δραστηριότητας παράγουν αρχεία που θέτουν τους αρχειονόμους μπροστά σε νέες προκλήσεις.

Αλέξανδρος Κράους

Υπεύθυνος Επιτροπής Αθλητικών
και Ολυμπιακών Αρχείων της Ε.Α.Ε.

ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«DIGITAL LONGEVITY OF PARLIAMENTARY ARCHIVES»

«Ψηφιακή Μακροζωία των Κοινοβουλευτικών Αρχείων»

Χάγη, 22-23 Μαΐου 2003

Το Συνέδριο αυτό αποτέλεσε το δεύτερο μέρος της συνάντησης που είχε πραγματοποιηθεί στις Βρυξέλλες το Μάιο του 2002, υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Κέντρου Κοινοβουλευτικής Έρευνας και Τεκμηρίωσης (ECPDR). Στο Συνέδριο συμμετείχαν 56 αντιπρόσωποι από 27 χώρες της Ευρώπης και ένας αντιπρόσωπος από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Τη Συνεδρία της πρώτης ημέρας, 22 Μαΐου 2003, χαιρέτισαν ο Πρόεδρος της Βουλής των Αντιπροσώπων της Ολλανδίας, F. Weisglas, ο Γενικός Γραμματέας της Βουλής των Αντιπροσώπων της Ολλανδίας, W.H. de Beaufort, ο Συν-Διευθυντής της ECPDR, Πολωνός W. Savicki και τέλος, ο G. Valk, αρχιονόμος, πρώην διευθυντής των Αρχείων της Πόλης της Χάγης και πρώην μέλος του Κοινοβουλίου της Ολλανδίας, υπεύθυνος σε ζητήματα αρχείων, μουσείων και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Όλοι οι ομιλητές τόνισαν τη σημασία της ανοικτής και εύκολης πρόσβασης στα κοινοβουλευτικά αρχεία και τη σημασία της διασποράς της γνώσης και της σοφίας. Αναφέρθηκαν στα προβλήματα της διατήρησής τους και της αυθεντικότητας των ηλεκτρονικά παραγόμενων εγγράφων και στη συνεχώς αυξανόμενη παραγωγή και διακίνηση πολλαπλασίων εγγράφων και πληροφοριών μέσω των νέων τεχνολογιών σε σχέση με το παρελθόν, με αποτέλεσμα να είναι περισσότερο κρίσιμη από ό,τι άλλοτε η επιλογή για την ψηφιακή διατήρησή τους. Τέλος, όλοι υπογράμμισαν τη σπουδαιότητα ανταλλαγής εμπειριών, ιδεών και προτάσεων καθώς οι προβληματισμοί και τα προβλήματα που ανακύπτουν είναι κοινά ή παρεμφερή.

Κύριος ομιλητής ήταν ο καθηγητής του Πανεπιστημίου του Άμστερνταμ, J. MacKenzie Owen, με θέμα: «Συνθήκες της Ηλεκτρονικής Διατήρησης» («Digital Preservation in Context»). Έκανε μία επισκόπηση των θεμάτων που αφορούν στην ψηφιοποίηση. Διαχώρισε τους όρους 'ψηφιακή αρχειοθέτηση' από 'ψηφιακή διατήρηση'. Ως 'ψηφιακή αρχειοθέτηση' όρισε τη δημιουργία αρχείου για ψηφιακά έγγραφα ενώ ως 'ψηφιακή διατήρηση' όρισε τη διατήρηση της ακεραιότητας, την δυνατότητα πρόσβασης, τη διατήρηση του πλήρους κειμένου (full text) και την εξασφάλιση μηχανολογικής υποδομής H/Y. Η ψηφιακή πληροφορία αυξάνει τη διασπορά στο χώρο αλλά συγχρόνως βάζει σε κίνδυνο τη διατήρηση σε βάθος χρόνου. Τίθεται μείζον ζήτημα με την αυθεντικότητα των εγγράφων και των υπογραφών. Σήμερα, δεν υπάρχουν εγγυήσεις για την αυθεντικότητα των ψηφιακών κειμένων και θα πρέπει να υπάρχει διαφορετικός σχεδιασμός από αυτόν που υπήρχε με τα έντυπα. Η ψηφιακή διατήρηση στοχεύει στη διατήρηση των ψηφιακών εγγράφων και τις νέες τεχνολογικές συνθήκες φύλαξής τους. Η ψηφιακή αρχειοθέτηση είναι μια αργή και συνεχής διαδικασία.

Περιέγραψε τα προβλήματα που παρουσιάζει αυτή η διαδικασία:

- ανάγκη των τεχνολογικών ενδιάμεσων μέσων,
- μικρή διάρκεια ζωής των μέσων αποθήκευσης (10 χρόνια η δισκέτα και υπολογίζεται 100 χρόνια το CD-ROM),
- και η συνεχής εξέλιξη των προτύπων, των λογισμικών και των H/Y.

Ως λύσεις πρότεινε:

- την τεχνική διατήρησης,

- την αντιγραφή σε νεότερο υλικό,
- τη μετανάστευση (migration) σε νέο περιβάλλον,
- τη μίμηση (emulation) του πρωτότυπου ηλεκτρονικού περιβάλλοντος ώστε να λειτουργούν παλαιότερα λογισμικά συστήματα –έως 100 χρόνια πίσω,
- ένα συνδυασμό μετανάστευσης και μίμησης μόνον κατόπιν παραγγελίας. Η λύση αυτή έχει δυσκολία στο ότι θα πρέπει να συντηρούνται τα πρωτότυπα συστήματα και μηχανήματα.

Οι αποφάσεις σχετικά με την ψηφιακή αρχειοθέτηση θα επηρεάσουν ανεπιστρεπτί το μέλλον. Όσον αφορά την αποθήκευση θα πρέπει να τίθενται τα ερωτήματα: τι, γιατί, για ποιον, πού, πότε, πώς, σε τι εξυπηρετεί τον οργανισμό και σε τι την κοινωνία εν γένει.

Η Jacqueline Slats ανέπτυξε τη δράση ενός ερευνητικού και πειραματικού προγράμματος («Practical Experiences of the Digital Preservation Testbed») το οποίο ήδη πειραματίζεται με την αρχειοθέτηση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, βάσεων δεδομένων και spreadsheets. Έχει τεθεί ζήτημα κοινής ορολογίας και χρησιμοποιούνται τα εργαλεία XML, εργαλείο που δεν είναι αναγνωρισμένο και προτυποποιημένο, και UVC (Universal Virtual Computer). Το πρόγραμμα συνεργάζεται στενά με το υπουργείο Άμυνας για την αρχειοθέτηση των ηλεκτρονικών επιστολών.

Ο ρόλος του προγράμματος είναι συμβουλευτικός: να υποβάλλει προτάσεις, να προϋπολογίζει τα απαραίτητα έξοδα και να υποδεικνύει μοντέλα λήψης αποφάσεων.

Στο σημείο αυτό είχε προβλεφθεί ειδικός χρόνος για παρεμβάσεις από άλλα Κοινοβούλια. Η πρώτη αναφέρθηκε στην έννοια της μακροβιότητας των αρχείων. Ο σχεδιασμός τους αφορά στην ψηφιοποίηση των κοινοβουλευτικών αρχείων τους από το 1821, την ιστορική περίοδο, όπως την αποκάλεσε, έως τα τρέχοντα των ημερών μας. Μας ενημέρωσε για το σύγχρονο και εξελιγμένο εξοπλισμό που απέκτησαν πριν από τρία χρόνια. Τόνισε τη σημασία της συνεργασίας που έχουν ξεκινήσει με τα πανεπιστήμια. Ενώ στα πρώτα στάδια μικροφωτογράφιζαν αρχικά τα έγγραφα, κατόπιν συμβουλής των πανεπιστημίων, πρόσφατα πέρασαν στην ψηφιοποίηση, παραλείποντας το στάδιο της μικροφωτογράφισης. Για αυτή τους την απόφαση έγινε αρνητικό σχόλιο με δύο επιχειρήματα: πρώτον ότι η μικροταινία ως μέσο φύλαξης του περιεχομένου είναι υλικό δοκιμασμένο, με αντοχή στο χρόνο και σχετικά απλό στην πρόσβαση, καθώς δεν απαιτείται ακριβή τεχνολογία για να διαβαστεί και δεύτερον ότι η ψηφιοποίηση αποδίδει καλύτερα αποτελέσματα εφόσον γίνεται μέσω μικροταινίας και ότι λιγότερο ικανοποιητική είναι η απόδοση όταν γίνεται απευθείας από το χαρτί.

Στη συζήτηση που επακολούθησε απασχόλησε το θέμα της προτυποποίησης του επιπέδου της αυθεντικότητας των εγγράφων, στην οποία θα πρέπει να υπάρξει κοινή συμφωνία και συνεννόηση.

Η επόμενη ημέρα, ξεκίνησε με την εισήγηση του καθηγητή του Πανεπιστημίου του Amsterdam, πρώην αρχιονόμου, F.C. J. Katelaar, με τίτλο: «Όντας ψηφιακός σε κοινοβουλευτικά αρχεία» («Being digital in Parliamentary Archives»), εισήγηση εξαιρετικά ενδιαφέρουσα διότι προσέγγισε θεωρητικά, τοποθέτησε δηλαδή σε φιλοσοφικό και κοινωνικό πλαίσιο τη διαχείριση και ψηφιακή αρχειοθέτηση της πληροφορίας γενικότερα και της κοινοβουλευτικής πληροφορίας ειδικότερα. Τα ψηφιακά κοινοβουλευτικά αρχεία του μέλλοντος δεν θα πρέπει να διατηρούν και απλά να παράγουν έγγραφα. Η ψηφιοποίηση παρουσιάζει μια τεχνολογική και πολιτιστική πρόκληση: να συνδέσει τα αρχεία με τους αν-

θρώπους. Τα κοινοβουλευτικά αρχεία θα πρέπει να χαρακτηριστούν 'δημόσια σφαίρα', όπου ιδιωτικές, οργανωτικές και συλλογικές μνήμες και ιστορίες βιώνονται, ανταλλάσσονται και εμπλουτίζονται. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να υπάρξουν αλλαγές και αναπροσαρμογές προς νέα, αναγκαία προϊόντα και υπηρεσίες. Οι στρατηγικές δεν θα πρέπει να περιορίζονται σε απλή ψηφιοποίηση εγγράφων, η οποία πραγματοποιείται άλλωστε, αλλά σε ανασχεδιασμό της χρήσης τους. Εκκινώντας από το έργο διαφόρων σύγχρονων φιλοσόφων, τόνισε την εφαρμογή των θεωριών τους σε ζητήματα συγκρότησης και διατήρησης της ατομικής και συλλογικής μνήμης. Η τεχνολογία της Πληροφορικής είναι τεχνολογία της επικοινωνίας. Δεν θα πρέπει πλέον να μετρίονται πλέον οι επισκέπτες σε μια βιβλιοθήκη αλλά η χρήση (hits) στο διαδίκτυο. Πληροφόρηση δεν είναι μια διαδικασία αλλά ένα προϊόν. Τα ψηφιακά έγγραφα προσφέρουν νέες δυνατότητες: είναι ευέλικτα, δυναμικά, συνδεδεμένα μεταξύ τους και διαδραστικά με τους αναγνώστες τους. Δεν έχει σημασία το πρωτότυπο των εγγράφων (στο σημείο αυτό μάλιστα, ο ομιλητής έσκισε και πέταξε ένα πρωτότυπο έγγραφο από το Κοινοβουλευτικό Αρχείο της Ολλανδίας). Σημασία έχει το περιεχόμενο που θα βρίσκεται σε διαφορετικό μέσο, με διαφορετική μορφή.

Θα πρέπει να διασυνδεθεί το κοινό με τα έγγραφα, να δημιουργηθεί ένα δίκτυο. «Συνδέστε τα αρχεία [τη μνήμη] με το μυαλό», («Connect archives with the mind»), ήταν το σύνθημά του. Το μυαλό του καθενός ξεχωριστά με έναν τρόπο προσωπικό που να αντιστοιχεί στις ατομικές του ανάγκες. Το μυαλό των βουλευτών θα πρέπει να συνδεθεί με τα αρχεία αλλά θα πρέπει να συνδεθεί και με τους πολίτες, οι οποίοι είναι και οι τελικοί αποδέκτες των κοινοβουλευτικών υπηρεσιών τους. Τα κοινοβουλευτικά αρχεία καλούνται να προσφέρουν νέες υπηρεσίες *προς, για, από* τους λαούς, ήταν το τελικό συμπέρασμα του ομιλητή.

Η τελευταία κύρια ομιλία έγινε από τον καθηγητή του Πανεπιστημίου των Βρυξελλών, F. Scheelings με τίτλο: «Χάθηκε η δημόσια πρόσβαση; Κριτικοί στοχασμοί για τη διαρκή πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα» («Public access lost? Critical reflections on the lasting public access of documents»). Στο ξεκίνημα της ομιλίας του, όρισε τη διττή ερμηνεία του όρου 'πρόσβαση': τις νομικές προϋποθέσεις που επιτρέπουν την πρόσβαση και αυτή καθεαυτή τη δυνατότητα χρήσης των αρχείων. Η δημόσια φύση των εγγράφων περιλαμβάνει και την πρόσβαση του κοινού σε αυτά. Πρόσβαση η οποία συχνά θεωρείται ότι οφείλει να είναι αδιάκοπη. Υπάρχουν νέες εξελίξεις που αφορούν την πρόσβαση. Είναι πιο ελεύθερη ή περιορίζεται; Ποιοι είναι οι παράγοντες που επιδρούν στην πρόσβαση του κοινού; Μπορούμε να είμαστε βέβαιοι για τις τεχνικές και τις ανθρώπινες συνθήκες που εξασφαλίζουν διαρκή πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα; Ποιος είναι ο ρόλος των αρχειονόμων; Ομαδοποίησε τις τάσεις που χαρακτηρίζουν τα θέματα:

Τάση 1: Μια ροπή προς τη διαφάνεια, για δημοκρατικότερη νομοθεσία που επιτρέπει μεγαλύτερη ελευθερία πρόσβασης σε αρχεία, μια αύξηση πρόσβασης που αποδίδεται στην αυτοματοποίηση.

Τάση 2: Περιορισμοί, εξαιρέσεις στην νομοθεσία, αντικρουόμενη νομοθεσία (προσωπικά δεδομένα) κ.ά.

Τάση 3: Διάφορα άλλα προβλήματα: Οι αρμοδιότητες για τους διαδικτυακούς τόπους. Ποιος χρίζεται υπεύθυνος; Ποιος διαχειρίζεται τα ηλεκτρονικά αρχεία;

Περιέγραψε τις διαφαινόμενες απειλές: ελλείμματα τεχνολογίας, έλλειμμα δημοκρατίας, πολιτική, διεθνείς κρίσεις και ο

πόλεμος (εδώ αναφέρθηκε στις πολιτιστικές καταστροφές του Ιράκ) και οι νοοτροπίες όσον αφορά τις έννοιες της προόδου και της ανάπτυξης.

Ως λύσεις πρότεινε την ενεργητική διαχείριση (active management) με προκαθορισμένες αρμοδιότητες, κανονισμούς, σχεδιασμούς για πιθανές καταστροφές (disaster planning). Μάλιστα, πρότεινε τα αντίγραφα να αποθηκεύονται διεθνώς και όχι μόνον εθνικά.

Συμπερασματικά κατέληξε, και αυτός, ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξει εγγύηση για την αδιάκοπη πρόσβαση (ever-lasting access).

Το Συνέδριο έκλεισε με μια γενικευμένη συζήτηση, όπου κυριάρχησε το ζήτημα της γνησιότητας των ηλεκτρονικών υπογραφών και του ελέγχου τους. Έχει κριθεί αναγκαία η ίδρυση ενός επίσημου ινστιτούτου πιστοποίησης ηλεκτρονικών υπογραφών.

Τέθηκαν δύο αντίστροφα ερωτήματα στα οποία δεν δόθηκε οριστική απάντηση:

- Εφόσον τα αρχεία ψηφιοποιηθούν, καταστρέφονται τα χειρόγραφα και τα έντυπα έγγραφα ή
- Τα ψηφιοποιημένα αρχεία θα πρέπει να βρίσκονται και σε χάρτινη μορφή για ασφάλεια;

Θα πρέπει να διατηρηθούν τα 'καλύτερα' στοιχεία και από τα δύο μέσα αποθήκευσης: του χαρτιού και της ψηφιοποίησης.

Ο Savicki έκλεισε τη Συνάντηση, τονίζοντας ότι η διατήρηση αφορά εμάς τους ίδιους και τις επερχόμενες γενιές. Είπε ότι η ECPDR στηρίζει την προσπάθεια διατήρησης αρχείων, ενισχύοντας και ενθαρρύνοντας παρόμοιες συναντήσεις. Διατύπωσε την πεποίθηση ότι η ανταλλαγή απόψεων και οι συνεργασίες ωφελούν όλους τους συμμετέχοντες. Έκλεισε με ένα μήνυμα αισιοδοξίας ότι τελικά θα ληφθούν οι σωστές πολιτικές αποφάσεις, και ότι η τεχνολογία θα είναι σύμμαχος στην προσπάθεια.

Έλλη Δρούλια-Μητράκου
Βιβλιοθήκη της Βουλής

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "CALIMERA"

Ύστερα από συνεννόηση με το διευθυντή της Κεντρικής Δημόσιας Βιβλιοθήκης Βέροιας Ι. Τροχόπουλο ως κρατικό συντονιστή και μετά από πρόταση του διευθυντή της Κ.Υ. των Γ.Α.Κ., συμμετείχα ως εκπρόσωπος των Γ.Α.Κ., προσκεκλημένος σε συναντήσεις εργασίας των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα CALIMERA. Η πρωτοβουλία αποτελεί συνέχεια του προγράμματος PULMAN (**P**ublic **L**ibraries **M**obilising **A**dvanced **N**etworks), το οποίο αφορούσε τις ευρωπαϊκές δημόσιες Βιβλιοθήκες.

Πραγματοποιήθηκαν δύο συναντήσεις. Η πρώτη στις Βρυξέλλες (16 και 17 Ιανουαρίου 2004) και η δεύτερη (συνάντηση εργασίας) στο Ντάνμπαρ της Αγγλίας (19 Απριλίου).

Στη συνάντηση των Βρυξελλών συμμετείχαν εκπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Ένωσης και φορείς από 33 χώρες (μέλη και υπό ένταξη) με περίπου εβδομήντα (70) συνέδρους. Στην εν λόγω συνάντηση είχαν προσκληθεί για πρώτη φορά και ορισμένοι εκπρόσωποι δημόσιων αρχειακών και μουσειακών φορέων καθώς και κρατικοί λειτουργοί, εκπρόσωποι κυβερνητικών μηχανισμών με αποφασιστικές αρμοδιότητες.

Η συντονιστική δράση με το ακρωνύμιο CALIMERA (**C**ultural **A**pplications: **L**ocal **I**nstitutions **M**ediating **E**lectronic **R**esource

Access), εντάσσεται στο πρόγραμμα της Ενωμένης Ευρώπης για τις Τεχνολογίες στην Κοινωνία της Πληροφορίας (Information Society Technologies). Θα συνδράμει τοπικούς φορείς (Βιβλιοθήκες, Μουσεία, Αρχεία) στην εφαρμογή και ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών και στρατηγικών για την εξυπηρέτηση των πολιτών στις ανάγκες της καθημερινής τους ζωής.

Αντικειμενικός σκοπός είναι να εξασφαλίσει ότι οι τοπικοί φορείς θα επωφεληθούν από τους στόχους του προγράμματος IST RDT 2000-2006, με την ανάπτυξη των δυνατοτήτων και ικανοτήτων τους και την ενεργή τους συμμετοχή στις δράσεις του παραπάνω προγράμματος.

Το πλάνο εργασίας, διάρκειας δεκαοκτώ (18) μηνών, περιλαμβάνει πέντε επιμέρους αντικείμενα:

- WP1 Τεχνολογίες και έρευνα για την παροχή τοπικών υπηρεσιών
- WP2 Τοπικές υπηρεσίες: κοινές πολιτικές και πρακτικές
- WP3 Το όφελος του τελικού χρήστη: χρησιμοποιήσιμη μνήμη της κοινότητας
- WP4 Εξάπλωση, δικτύωση και εκπαίδευση
- Διαχείριση, συντονισμός και αξιολόγηση.

Την έναρξη κήρυξε ο Υπουργός Πολιτισμού του Βελγίου, Paul Van Grembergen και οι εργασίες κατανεμήθηκαν σε τρεις συνεδρίες.

Η πρώτη συνεδρία περιλάμβανε:

- μια εισαγωγή και επισκόπηση των μέχρι τώρα δραστηριοτήτων,
- τη συμβολή του CALIMERA στο πρόγραμμα FP6 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,
- τους αντικειμενικούς σκοπούς, τη σκιαγράφηση του πλάνου εργασίας και το ρόλο των κρατικών συντονιστών και
- ενημέρωση για το δικτυακό τόπο του CALIMERA.

Η δεύτερη συνεδρία αφιερώθηκε στην περιγραφή του πλάνου εργασίας, του χρονοδιαγράμματος και τις ειδικές απαιτήσεις κάθε επιμέρους έργου (WP1-4) από τους επικεφαλής κάθε τομέα.

Η τρίτη συνεδρία περιλάμβανε την παρουσίαση ενός ολοκληρωμένου πιλοτικού προϊόντος νέας τεχνολογίας για τοπικούς πολιτιστικούς φορείς: χρήση εικονικής πραγματικότητας σε ατομική φορητή συσκευή συνδυασμένη με σύστημα GPS για άμεση επικαιροποίηση των προβαλλόμενων πληροφοριών ανάλογα με τη θέση του επισκέπτη σε κλειστό ή ανοικτό πολιτιστικό χώρο (εφαρμογή ARCHEOGUIDE της INTRACOM) και την ανάπτυξη διαχειριστικών ζητημάτων του προγράμματος.

Οι εργασίες συνεχίστηκαν την επόμενη μέρα με τις υπόλοιπες τρεις συνεδρίες.

Η πρώτη περιλάμβανε μία εισαγωγή για την ανάπτυξη προϊόντων ψηφιακής τεχνολογίας στα πλαίσια του προγράμματος DIGICULT της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την παρουσίαση τριών εφαρμογών:

- πολύγλωσση τράπεζα δεδομένων για τους μετανάστες (Infobank for Immigrants, Σουηδία)
- ιστοσελίδα για την καταχώρηση τοπικών μαρτυριών, ιστοριών, εκπαιδευτικών κειμένων κλπ με αυτόνομη ή ελεγχόμενη πρόσβαση (COINE, Ηνωμένο Βασίλειο)
- ιστορικός-τουριστικός-οδικός-πολιτιστικός οδηγός διοικητικής περιφέρειας με πρόσβαση και από φορητές συσκευές όπως palmtop, κινητό τηλέφωνο (Sogn and Fjordane, Νορβηγία).

Η δεύτερη συνεδρία είχε αντικείμενο το γενικό σχεδιασμό υποστήριξης των τοπικών πολιτιστικών φορέων και περιλάμβανε:

- την ανάπτυξη του πλαισίου της πολιτικής που θα πρέπει να εφαρμοστεί,

- την αξιολόγηση της απήχησης της διακήρυξης του PULMAN,
- τις κατευθυντήριες γραμμές για τα τοπικά Αρχεία και Μουσεία.

Στη συνέχεια οι σύνεδροι οργανώθηκαν σε πέντε ομάδες που συζήτησαν και διατύπωσαν σχόλια και προτάσεις για τα παραπάνω θέματα.

Η τρίτη συνεδρία αφορούσε την πορεία της έρευνας για τις δυνατότητες παροχής τοπικών υπηρεσιών, όπως αυτές μεταφέρονταν από τους παρόντες εκπροσώπους πολιτιστικών φορέων. Οι σύνεδροι οργανώθηκαν και πάλι σε πέντε ομάδες, με διαφορετική σύνθεση από τις προηγούμενες, όπου συζητήθηκε το θέμα και στην επόμενη φάση ενημερώθηκαν όλοι οι σύνεδροι για τα συμπεράσματα κάθε ομάδας.

Οι εργασίες έκλεισαν με την καταληκτική ομιλία από τον εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ian Pigott.

Σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η πολυ-πολιτισμική της ταυτότητα θα πρέπει να διατηρηθεί και να αναδειχθεί μέσα από την ενίσχυση και την προβολή των ιδιαιτεροτήτων σε τοπικό επίπεδο.

Η χρήση νέων τεχνολογιών θεωρείται ότι συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στη διάδοση των πολιτιστικών πληροφοριών, εφόσον οι τελικοί χρήστες είναι εξοικειωμένοι με αυτές και διαθέτουν τον ανάλογο εξοπλισμό ή μπορούν να έχουν δυνατότητα πρόσβασης. Οι νέες τεχνολογίες παρέχουν τη δυνατότητα συνδυασμού πολιτιστικών πληροφοριών από διαφορετικούς φορείς και την παραγωγή ποικίλων πολιτιστικών προϊόντων διαφόρων τεχνολογικών επιπέδων που να ανταποκρίνονται σε μια πλειάδα αναγκών των πολιτών.

Ένας από τους στόχους του CALIMERA είναι η διερεύνηση και χαρτογράφηση των τοπικών αναγκών και επιπέδων πρόσβασης στη νέα τεχνολογία, ώστε να προτείνει τους κατάλληλους τρόπους συνεργασίας, δράσης και συμμετοχής των κατά τόπους φορέων, ώστε να αναπτυχθούν πολιτιστικά προϊόντα που θα έχουν τον καλύτερο βαθμό 'απορρόφησης' από τις τοπικές κοινωνίες.

Σε συνέχεια της πρώτης συνάντησης, συνήλθε στο συνεδριακό κέντρο του Ντάνμπαρ (80 χλμ από το Λονδίνο) η ομάδα εργασίας που ασχολήθηκε με το θέμα των κατευθυντήριων γραμμών για ικανοποιητικές πρακτικές (good practice guidelines).

Συμμετείχαν συνολικά δώδεκα (12) άτομα:

- εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
- ο υπεύθυνος σχεδιασμού και επιστημονικός συντονιστής του προγράμματος CALIMERA,
- ο σύμβουλος του υπουργείου Παιδείας & Πολιτισμού Κύπρου για θέματα διαδικτύου,
- εκπρόσωπος της υπηρεσίας Βιβλιοθηκών της Καταλωνίας,
- ο διευθυντής των περιφερειακών Αρχείων του Κάουνας της Λιθουανίας,
- ο διευθυντής των Κρατικών Αρχείων του Χάμσαϊρ,
- η αντιπρόεδρος του Αρχαιολογικού Πάρκου & Μουσείου της Ουγγαρίας,
- ο σύμβουλος των Περιφερειακών Αρχείων του Μάριμπορ της Σλοβενίας,
- η σύμβουλος του Τμήματος νέων τεχνολογιών και διεθνούς συνεργασίας των Αρχείων της Σερβίας-Μαυροβουνίου
- η υπεύθυνη Στρατηγικής Πληροφόρησης του Νομαρχιακού Συμβουλίου του Έσσεξ,
- η υπεύθυνη διαχείρισης του CALIMERA στο Νομαρχιακό Συμβούλιο του Έσσεξ και
- ο υποφαινόμενος.

Η πρώτη συνεδρία περιλάμβανε:

- μια εισαγωγή στους στόχους του προγράμματος και γνωριμία των συμμετεχόντων,
- την ανάλυση των επιδιώξεων, των θεμάτων, του περιεχομένου και της δομής του γενικού πλαισίου εφαρμογής της “ικανοποιητικής πρακτικής”,
- την αναζήτηση τεσσάρων ή περισσότερων μελών του CALIMERA που θα συντάξουν εξειδικευμένες οδηγίες για την εφαρμογή στον τομέα των Αρχείων και Μουσείων,
- τη συγκρότηση δύο ομάδων συζήτησης για τις απόψεις επί του θέματος των Αρχείων και Μουσείων.

Η δεύτερη συνεδρία αφιερώθηκε στην εξέταση από τις δύο ομάδες των επιμέρους θεμάτων που αναφέρονταν στο γενικό πλαίσιο εφαρμογής του προγράμματος PULMAN και την προσαρμογή-συμπλήρωσή τους σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες Αρχείων και Μουσείων.

Κατά την τρίτη συνεδρία κάθε ομάδα εργάστηκε για τον καθορισμό του περιεχομένου και την επεξεργασία των επιμέρους θεμάτων του τομέα της.

Η τέταρτη συνεδρία αφιερώθηκε στην αλληλοενημέρωση των δύο ομάδων εργασίας για τα συμπεράσματα και τα αποτελέσματα της επεξεργασίας των θεμάτων από τη σκοπιά των Αρχείων και των Μουσείων.

Ακολούθησε γενική τοποθέτηση όλων των συμμετεχόντων και η διαμόρφωση του γενικού πλαισίου για καθένα από τους δύο τομείς.

Οι εργασίες έκλεισαν με τον καθορισμό των ενεργειών που πρέπει να ακολουθήσουν για να βοηθηθεί και να προωθηθεί το έργο της επιτροπής μέσα στα προκαθορισμένα χρονικά πλαίσια.

Σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η πολυ-πολιτισμική της ταυτότητα θα πρέπει να διατηρηθεί και να αναδειχθεί μέσα από την ενίσχυση και την προβολή των ιδιαιτεροτήτων σε τοπικό επίπεδο.

Κάτω από αυτό το πρίσμα πραγματοποιήθηκαν οι συνεδριάσεις της συγκεκριμένης ομάδας εργασίας, η οποία προσδιόρισε τις παραμέτρους που αφορούν τη διαμόρφωση της “καλύτερης πρακτικής”.

Η συμμετοχή στις δραστηριότητες που προγραμματίζονται θα έχει να προσφέρει πολλά θετικά στοιχεία, μεταξύ των οποίων:

- συμμετοχή περιφερειακών αρχειακών φορέων σε ευρωπαϊκές διεργασίες,
- ενημέρωση για τις δυνατότητες, τις πρακτικές και τα προβλήματα αντίστοιχων φορέων διαφόρων ευρωπαϊκών χωρών,
- προοπτικές συνεργασιών με περιφερειακούς πολιτιστικούς φορείς, τόσο εντός όσο και εκτός συνόρων,
- παραγωγή άμεσα αξιοποιήσιμων πολιτιστικών προϊόντων ‘ευρείας κατανάλωσης’
- προβολή στο ευρύτερο -και ευρωπαϊκό- κοινό του σημαντικού έργου που έχουν επιτελέσει μέχρι σήμερα ελληνικοί αρχειακοί φορείς, δημόσιοι και ιδιωτικοί,
- αναβάθμιση της εικόνας και του ρόλου της κρατικής αρχειακής υπηρεσίας, ως συντονιστή των ενεργειών που αφορούν την ανάδειξη της πολιτιστικής διάστασης των αρχείων.

XV ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΑΡΧΕΙΩΝ

Βιέννη, 23-29 Αυγούστου 2003

Το 15^ο Διεθνές Συνέδριο των Αρχείων δεν μοιάζει σε κανένα από τα προηγούμενα. Αντί να υπάρχουν μεγάλες γενικές συνεδριάσεις, το συνέδριο της Βιέννης είναι οργανωμένο έτσι ώστε να προσφέρει μεγάλη ποικιλία προτάσεων σε πολλούς τομείς επαγγελματικών γνώσεων, πολιτιστικών θεμάτων και γλωσσών. Όλο το φάσμα των αρχειονομικών γνώσεων και καινοτομιών θα έχει την ευκαιρία να παρουσιαστεί μέσα από τις κεντρικές συνεδριάσεις, τις συναντήσεις εργασίας, τα εργαστήρια, τις συνελεύσεις των τομέων και των επιτροπών και από μια διεθνή έκθεση πάνω στα προϊόντα και τις υπηρεσίες των Αρχείων.

Συνολικά θα διεξαχθούν σχεδόν 160 συνεδρίες με περίπου 500 εισηγητές. Σε πολλές συνεδριάσεις θα υπάρχει ταυτόχρονη μετάφραση στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ισπανικά και ρωσικά.

Οι συνεδρίες περιστρέφονται γύρω από το κεντρικό θέμα «αρχεία, γνώση και μνήμη» και καλύπτουν πολλά ζητήματα: διατήρηση ηλεκτρονικών αρχείων και μέσα για τη δημιουργία εργαλείων έρευνας στο διαδίκτυο· προβλήματα οξύτητας των μελανιών· η αρχειακή εκπαίδευση· η αρχειακή δεοντολογία· η αλλαγή της εικόνας των δημοτικών αρχείων· η διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς των μεταναστών· τα πρότυπα περιγραφής του ΔΣΑ και η κωδικοποιημένη αρχειακή περιγραφή (EAD & EAC)· κτήρια Αρχείων· οι αρχές της νομοθεσίας περί αρχείων· νομικές και πρακτικές όψεις της αλλαγής πολιτικών συστημάτων· η εκπαίδευση από απόσταση· η δημιουργία εθνικής μνήμης· ανάπτυξη και πρόσβαση και πολλά άλλα.

Τα αρχεία, που παραδοσιακά θεωρούνται αποθήκες τεκμηρίων, μεταβάλλονται σταδιακά σε χώρους μνήμης. Αυτή η νέα τους λειτουργία εγείρει το ερώτημα «μνήμη τίνος;» Ποιες μαρτυρίες του παρελθόντος μπορούν να αναζητηθούν εκεί; Πώς διαπλάθεται η μνήμη; Ποια είναι η φύση της κοινής ή συλλογικής μνήμης και πώς την εντοπίζει κανείς στα αρχεία; Τι συμβαίνει με τη σιγή των αρχείων, όταν η μνήμη δεν μπορεί ούτε να ανακτηθεί ούτε να πιστοποιηθεί; Ποια σχέση υπάρχει ανάμεσα στη μνήμη και την ατομική ή τη συλλογική ταυτότητα;

Η κατανόηση του ρόλου των αρχείων ως αποθέτη μνήμης βοηθά στην αντίληψη της σημασίας τους ως χώρου γνώσης. Τα αρχεία διαμορφώνουν και μεταδίδουν τη γνώση. Είναι ο ενδιάμεσος κρίκος ανάμεσα στο παρελθόν και τις αναμνήσεις που έχουμε από αυτό. Γύρω από αυτό το γενικό θέμα, ετοιμάστηκε η επιμέρους θεματολογία του συνεδρίου που ομαδοποιήθηκε ως εξής:

Αρχεία και μνήμη

- Οι έννοιες της μνήμης • Κίνδυνοι, απώλειες και αποκατάσταση • Διατήρηση της εικονικής μνήμης • Περιπτωσιολογία • Εργαστήρια και σεμινάρια

Αρχεία και γνώση

- Επαγγελματικές εξελίξεις • Πρότυπα και ικανοποιητικές πρακτικές • Έρευνα • Περιπτωσιολογία • Εργαστήρια και σεμινάρια

Αρχεία και κοινωνία

- Υπηρεσίες προς την κοινωνία • Προβολή, διάθεση και πρόσβαση • Νομικά ζητήματα • Περιπτωσιολογία • Εργαστήρια και σεμινάρια.

Για περισσότερες πληροφορίες: www.wien2004.ica.org.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ – ΗΜΕΡΙΔΕΣ

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ. ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΠΗΓΗ ΕΡΕΥΝΑΣ, ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πανελλαδικό Συνέδριο Αρχειονομίας οργανωμένο
από το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και
τα Γενικά Αρχεία του Κράτους – Αρχεία Νομού Σάμου
Σάμος, 11-13 Σεπτεμβρίου 2003

Στις 11, 12 και 13 Σεπτεμβρίου 2003 πραγματοποιήθηκε στη Σάμο πανελλαδικό συνέδριο με θέμα «Η πολιτιστική κληρονομιά των αρχείων. Τα αρχεία πηγή έρευνας, γνώσης και εκπαίδευσης», από το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και τα Γενικά Αρχεία του Κράτους. Συμμετείχαν εκπρόσωποι της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας, των πανεπιστημίων της χώρας, των υπουργείων Παιδείας, Εσωτερικών και Πολιτισμού, εργαζόμενοι στα Γενικά Αρχεία του Κράτους, το Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας, το Μπενάκειο Μουσείο, κ.ά. (ιστορικοί, αρχειονόμοι, χημικοί-συντηρητές, καθηγητές πανεπιστημίων με ειδικότητα στην ιστορία, τη λαογραφία, την ψηφιοποίηση αρχείων, την αρχειονομία και βιβλιοθηκονομία, ιστορικοί τέχνης, διοικητικοί επιστήμονες). Τις δύο πρώτες ημέρες οι εργασίες του συνεδρίου διεξήχθησαν στην αίθουσα «Σίβυλλα» του Πνευματικού Ιδρύματος Σάμου «Ν. Δημητρίου». Την τρίτη ημέρα οι σύνεδροι επισκέφθηκαν το Αρχαιολογικό Μουσείο της Σάμου και ξεναγήθηκαν στο κτήριο των Γενικών Αρχείων του Κράτους Νομού Σάμου, όπου είχαν την ευκαιρία να δουν και έκθεση αρχαιικού υλικού αντιπροσωπευτικών εγγράφων των σαμιακών αρχείων. Στη συνέχεια στην αίθουσα διαλέξεων των Γ.Α.Κ. Σάμου έγιναν εισηγήσεις και διεξοδική συζήτηση με θέματα: «Εκκαθαρίσεις αρχείων. Πρακτικές και προβλήματα» και «Μέθοδοι διαχείρισης αρχαιικού υλικού».

Το συνέδριο παρακολούθησαν εκπρόσωποι δημοσίων υπηρεσιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, της πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης, της Στρατιωτικής Διοίκησης και της Αστυνομικής Διεύθυνσης Σάμου. Οι σύνεδροι είχαν την ευκαιρία το βράδυ της Παρασκευής να περιηγηθούν το νησί με λεωφορείο που διέθεσε ευγενικά ο δήμαρχος Πυθαγορείου.

Στο συνέδριο αναπτύχθηκαν η εθνική αρχειακή πολιτική, η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών προς τον πολίτη και οι τρόποι βελτίωσής της, τα διάφορα ηλεκτρονικά προγράμματα που στόχο έχουν την ευκολότερη πρόσβαση στη γνώση και την ανάπτυξη των φορέων της εκπαίδευσης (μέσα σ' αυτούς περιλαμβάνονται και τα Αρχεία) στην κοινωνία της πληροφορίας, η ψηφιοποίηση και διατήρηση του περιεχομένου Αρχείων και Βιβλιοθηκών. Ετέθησαν επίσης τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η αρχειακή κοινότητα της χώρας μας σχετικά με τον εντοπισμό, την εκκαθάριση και ταξινόμηση των αρχείων, τη συντήρηση εγγράφων και άλλων τεκμηρίων της ιστορίας, την ιστορική αξιοποίηση των αρχείων και τους φορείς διαχείρισής τους, τη σύνδεση των τοπικών Αρχείων με τις τοπικές κοινωνίες, με την εκπαίδευση και τον εθελοντισμό. Από τα σημαντικότερα ζητήματα που ετέθησαν προς συζήτηση ήταν η συνεργασία των υπηρεσιών του δημοσίου που παράγουν και διαχειρίζονται αρχειακό υλικό με τις υπηρεσίες των Γενικών Αρχείων του Κράτους ώστε να διευκολύνονται στην εκκαθάριση των αρχείων

τους και στην όσο το δυνατό καλύτερη και αρτιότερη παράδοσή τους στις αρχειακές υπηρεσίες, που με τη σειρά τους είναι υπεύθυνες να διατηρήσουν το υλικό αυτό και να το διαθέσουν στους πολίτες και στους ερευνητές της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας, που είναι και οι τελικοί αποδέκτες του υλικού των αρχείων.

Χρήστος Λάνδρος

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΕΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΕΙΑΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ Ανακοίνωση στο Πανελλαδικό Συνέδριο Αρχειονομίας της Σάμου

Στα δεκατρία χρόνια ζωής της, η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία (Ε.Α.Ε.), ο επιστημονικός σύλλογος που συσπειρώνει σήμερα περισσότερους από τριακόσιους Έλληνες αρχειονόμους, ιστορικούς, ερευνητές και πανεπιστημιακούς, έχει να επιδείξει πλούσιο έργο, όπως ενεργό συμμετοχή στο αρχειακό γίνεσθαι στην Ελλάδα και το εξωτερικό, οργάνωση εκθέσεων, σεμιναρίων, επιστημονικών ημερίδων και συνεδρίων, εκδόσεις βιβλίων, εγχειριδίων, περιοδικού, προτύπων κλπ. Είναι μέλος του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, Δ.Σ.Α. (I.C.A., International Council on Archives / Conseil International des Archives), και εκπροσωπείται στις Συναντήσεις του Τομέα Αρχειακών Εταιρειών (I.C.A./S.P.A.) και τις ετήσιες Διασκέψεις Στρογγυλής Τράπεζας (CITRA) καθώς και στις ευρωπαϊκές συνδιασκέψεις και τα διεθνή συνέδρια που διοργανώνει το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων.

Σταθερή πολιτική της Ε.Α.Ε. υπήρξε όλο το προηγούμενο διάστημα:

- Η διαμόρφωση έργου υποδομής (ενημέρωση, επιμόρφωση των μελών, έκδοση χρήσιμων θεωρητικών επαγγελματικών εργαλείων, γόνιμη συνεργασία σε διεθνές επίπεδο)
- Η συμμετοχή στις ποικίλες δραστηριότητές της όσο το δυνατόν περισσότερων συναδέλφων (επιτροπές, επικοινωνία και ανάπτυξη επιστημονικού διαλόγου, υπέρβαση του απομονωτισμού) και
- Η ανάπτυξη νέων μεθόδων και τρόπων συλλογικής επιστημονικής δράσης (στενότερη επαφή με τα μέλη μέσω των νέων τεχνολογιών, αποκεντρωτικές διαδικασίες, δράσεις για αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των επιστημονικών-επαγγελματικών προβλημάτων, προβολή και θεσμική παρέμβαση της Εταιρείας, όπου απαιτείται).

Επειδή στους σκοπούς της συμπεριλαμβάνονται η προαγωγή της μελέτης και έρευνας θεμάτων της αρχειονομίας για τη διάσωση και προστασία πάσης φύσεως αρχαιικού υλικού καθώς και η προβολή και αξιοποίηση της αρχειακής μας κληρονομιάς, η Ε.Α.Ε. κατάφερε κατά καιρούς να κινητοποιήσει αρκετό κόσμο από διάφορα επιστημονικά πεδία.

Θα επιχειρήσουμε παρακάτω μια συνοπτική, χρονολογική και όχι αξιολογική, παρουσίαση των σημαντικότερων πρωτοβουλιών που ανέλαβε η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία στην κατεύθυνση της προώθησης και προαγωγής της αρχειακής έρευνας.

Ι. Στόχοι και προγράμματα αρχειακής έρευνας της Ε.Α.Ε. που υλοποιήθηκαν

Η Ε.Α.Ε. ιδρύθηκε μια περίοδο που είχε σηματοθευτεί με την εξαφάνιση τεκμηρίων των υπουργείων κατά τις αλλαγές κυβερνήσεων, το μαζικό κάψιμο των φακέλων της Ασφάλειας και την προσπάθεια συρρίκνωσης ή διάλυσης πρωτοποριακών αρχειακών θεσμών, όπως αυτών των τραπεζών Εθνικής και Εμπορικής. Από την άλλη κάτι νέο κυφορούνταν στα κρατικά αρχεία της χώρας, νέα διοίκηση και μορφωμένο προσωπικό πρόθυμο να αλλάξει τα λιμνάζοντα νερά επί δεκαετίες. Ο γνωστός νόμος για Γενικά Αρχεία του Κράτους ήταν αποτέλεσμα αυτού του δημιουργικού κλίματος. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η Εταιρεία κινήθηκε με ενθουσιασμό για να ενδυναμώσει αυτόν τον αδιάσπαστο ιστό μεταξύ του αρχειακών και ερευνητών-ιστορικών, να αλλάξει την εικόνα των αρχειακών υπηρεσιών, να διευκολύνει την έρευνα. Τα πρώτα συμπίσματα που οργάνωσε, από κοινού με τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, στην Πρέβεζα (1990) και την Κέρκυρα (1991) είχαν αυτόν ακριβώς το χαρακτήρα¹.

Επίσης οι πρώτες ομάδες της Ε.Α.Ε. που προβληματίστηκαν πάνω στην αρχειακή έρευνα ήταν οι Επιτροπές των ιδιωτικών αρχείων και της βιβλιογραφίας. Έτσι η πρώτη, «διαπιστώνοντας την έλλειψη συστηματικής επισήμανσης και καταγραφής των ιδιωτικών αρχείων στην Ελλάδα», εκδίδει το 1993 τον γνωστό *Οδηγό Ιδιωτικών Αρχείων* με περισσότερα από 1.100 λήμματα (που συμπεριλαμβάνουν ονόματα ή θεματικές αναγραφές, ακραίες ημερομηνίες αρχειακού υλικού, και κάτοχο ή φορέα φύλαξης), ο οποίος σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα εξαντλήθηκε, επιβεβαιώνοντας την αναγκαιότητα και χρησιμότητά του. Ήδη η Επιτροπή Ιδιωτικών Αρχείων έχει επεξεργασθεί σχέδιο, που υλοποιείται αυτήν την εποχή, για την έκδοση του νέου επανημερωμένου *Οδηγού*, αφού στα δέκα χρόνια που μεσολάβησαν αρχειακοί φορείς, ιδρύματα και ιδιώτες εμπλούτισαν τις συλλογές τους, ενώ τα ιδιωτικά τεκμήρια έχουν πολλαπλασιαστεί, χάρη στην ανάπτυξη του γενικότερου ενδιαφέροντος της κοινωνίας μας για τη διάσωσή τους. Σε λίγες μέρες μάλιστα όλοι οι υπεύθυνοι των αρχειακών φορέων/υπηρεσιών θα λάβουν το σχετικό ερωτηματολόγιο με το οποίο η Επιτροπή συλλέγει τις πληροφορίες της.

Όσον αφορά τη σύνταξη ειδικών βιβλιογραφιών για τα αρχεία, βασικά εργαλεία υποδομής για ολόκληρη την κοινότητα των αρχειακών και των ιστορικών, η αντίστοιχη Επιτροπή δεν κατάφερε τότε να φέρει εις πέρας κάτι δημοσιεύσιμο. Το μόνο που απλώς έμεινε από την πρωτοβουλία αυτή ήταν μια δική μας μικρή συμβολή, μια *Βιβλιογραφία Ελληνικών Αρχείων*, που δημοσιεύθηκε στα τέλη του 1992 στο 6ο τεύχος των *Αρχειακών Νέων*².

Από τα μέσα της τελευταίας δεκαετίας, μέσα στο κλίμα των ραγδαίων κοινωνικοοικονομικών και τεχνολογικών αλλαγών στον ανεπτυγμένο κόσμο, που οδήγησαν σε συνολικό μετασχηματισμό ολόκληρου σχεδόν του πλανήτη, άρχισε να διαμορφώνεται σταδιακά η νέα κοινωνία της πληροφορίας. Στο νέο αυτό πλαίσιο αναπτύχθηκε διεθνώς ένας διάλογος για τη φύση και τη χρήση της πληροφορίας στο σύγχρονο κόσμο, τις δυνατότητες/ τα όρια της πρόσβασης σε συνδυασμό με τα ατομικά και δημοκρατικά δικαιώματα, το ρόλο του αρχειονόμου όχι μόνο ως θεματοφύλακα της συλλογικής μνήμης αλλά συγχρόνως και διαχειριστή πολύπλοκων συστημάτων πληροφοριών κλπ. Η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία ανταποκρίθηκε στην πρόκληση. Μετέφρασε τον *Κώδικα Δεοντολογίας των Αρχειονόμων* που είχε θεσπίσει πρόσφατα το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων³ και οργάνωσε, το 1998, δύο *ημερίδες* που στόχευαν ακριβώς στην ανάπτυξη του διαλόγου μεταξύ των ιστορικών και των αρχειονόμων ως προς τη διευκόλυνση της έρευνας. Η πρώτη με θέμα «Η πρόσβαση στα αρχεία: δυνατότητες, δεοντολογία, απόρρητο» και η δεύτερη «Αρχεία πολιτικών κομμάτων και πολιτικών προσωπικοτήτων: διαχείριση και πρόσβαση». Τον επόμενο χρόνο άλλη με θέμα «Ανοικτά αρχεία: προβλήματα πρόσβασης, απόρρητα αρχεία και ελευθερία της πληροφόρησης. Εμπειρίες και πρακτικές», με συμμετοχή και του Jaap Kloosterman, διευθυντή του Διεθνούς Ινστιτούτου Κοινωνικής Ιστορίας του Άμστερνταμ⁴, ενώ το 2001 στην ημερίδα με θέμα «Δικαίωμα στην πληροφόρηση: Νέα όρια και αντιφάσεις» επαναδιατυπώθηκαν στους υπευθύνους της Αρχής Προστασίας Δεδομένων του ν. 2472/1997 οι σοβαρές ενστάσεις της ερευνητικής και αρχειακής κοινότητας ως προς τα όρια της πρόσβασης. Μάλιστα τα πρακτικά των περισσότερων έχουν λάβει δημοσιότητα και αποτελούν χρήσιμα εργαλεία σε πολλούς ειδικούς επιστήμονες αφού έχουν εκδοθεί με φροντίδα της Ε.Α.Ε.⁵

Μία άλλη αξιόλογη προσφορά στους φιλόλογους, τους ιστορικούς και τους μελετητές της ελληνικής λογοτεχνίας αποτελεί ο *Κατάλογος Αρχείων Λογοτεχνίας 19ου και 20ού αιώνα*, ο οποίος είναι καρπός συνεργασίας της Επιτροπής Αρχείων Λογοτεχνίας της Ε.Α.Ε. με το Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.). Ο κατάλογος συγκροτήθηκε με την αποστολή ερωτηματολογίου σε ελληνικά αρχεία, πανεπιστημιακές έδρες και βιβλιοθήκες της Ελλάδας και του εξωτερικού, λογοτέχνες, συλλέκτες κλπ., από τις συναδέλφους Χριστίνα Βάρδα και Σοφία Μπόρα, στο πλαίσιο ενός ανάλογου προβληματισμού στην αντίστοιχη Επιτροπή του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων. Αποτελεί μια ανοικτή βάση δεδομένων η οποία περιέχει σήμερα πάνω από 300 λήμματα (με το όνομα του λογοτέχνη ή του αρχείου, τις ακραίες χρονολογίες του συγκεκρι-

1 Τα πρακτικά του συμποσίου της Πρέβεζας δεν εκδόθηκαν ποτέ. Τα υλικά του συμποσίου της Κέρκυρας εκδόθηκαν με τη συμβολή της Ε.Α.Ε. και των Γ.Α.Κ.- Αρχείων Ν. Κέρκυρας, βλ. *Συμπόσιο Αρχειονομίας, Αρχεία και αρχεϊκοί: ένας ιστός. Κέρκυρα, 11-13 Οκτωβρίου 1991*. Συνοργανωτές: Νομαρχία Κερκύρας, Δήμος Κερκύρας, Αρχεία Νομού Κερκύρας, Αθήνα 1992, σελ. 182.

2 Βλ. Ζ. Συνοδινός, «Για τη βιβλιογραφία περί Ελληνικών Αρχείων. Μια πρώτη καταγραφή», περιοδ. *Αρχεϊκά Νέα*, τχ. 6/Νοέμβριος 1992, σελ. 58-85.

3 *Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία, Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων (Δ.Σ.Α.): Κώδικας Δεοντολογίας των Αρχειονόμων*, (Εγκριθείς από τη Γενική Συνέλευση του ΔΣΑ στη 13η Συνόδo της, Πεκίνο, 6 Σεπτεμβρίου 1996), μετάφραση Νίκος Παντελάκης - Ζήσμος Συνοδινός, Αθήνα 1998.

4 Την ημερίδα οργάνωσαν από κοινού η Ε.Α.Ε. και τα Αρχεία Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (Α.Σ.Κ.Ι.) στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και συμμετείχαν, εκτός του J. Kloosterman, οι Φ. Ηλιού, Ν. Καραπιδάκης και Γ. Κουκουλές.

5 Βλ. *Η πρόσβαση στα αρχεία: δυνατότητες, δεοντολογία, απόρρητο. Στοργυλή Τράπεζα* (Φ. Ηλιού, Ν. Καραπιδάκης, Β. Κρεμμυδάς, Α. Μήτρον, Γ. Μητροφάνης, Ζ. Συνοδινός), Εντευκτήριο Εκδηλώσεων Σχολής Μωραΐτη, Αθήνα, 24 Ιανουαρίου 1998, Θεσσαλονίκη 1998, σελ. 54. *Αρχεία ελληνικών πολιτικών κομμάτων και πολιτικών προσωπικοτήτων: διαχείριση και πρόσβαση. Ημερίδα* (Φ. Ηλιού, Π. Κουντουφάς, Ξ. Μπαλωτή, Ε. Μπέλλον, Π. Πετρίδης, Κ. Σβολόπουλος, Γ. Σουλαδάκης, Ζ. Συνοδινός, Β. Τσελίκα), Αμφιθέατρο Γ.Σ.Ε.Ε., Αθήνα 14 Μαρτίου 1998, Αθήνα 1999, σελ. 101. *Δικαίωμα στην πληροφόρηση: Νέα όρια και αντιφάσεις. Ημερίδα* (Εφη Αβδελά, Νίκος Αλιβιζάτος, Σπύρος Αοδραχάς, Δημήτρης Παπαδημητρίου, Κάλια Χατζηγιάννη), Αμφιθέατρο Εθνικού Ιδρυμάτων Ερευνών, Αθήνα 2 Μαρτίου 2001, Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 53.

μένου υλικού, τον κάτοχο ή το φορέα φύλαξής του, τα διαθέσιμα εργαλεία έρευνας) και είναι στη διάθεση κάθε ενδιαφερομένου μέσω των ηλεκτρονικών διευθύνσεων των δύο φορέων.

Τέλος, ως το σημαντικότερο επίτευγμα της Εταιρείας, σε σχέση με την επιστημονική πληροφόρηση και τη διευκόλυνση της αρχαικής έρευνας σε πολλά επίπεδα, πρέπει να θεωρηθεί η ίδρυση του δικτυακού κόμβου της Ε.Α.Ε. (<http://www.eae.org.gr>), ο οποίος προσφέρει σήμερα σε κάθε επισκέπτη απίστευτες δυνατότητες μέσω των κόμβων, των τοποθεσιών και των ιστοσελίδων αρχαικού, ιστορικού και ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος που περιλαμβάνει. Η συνεχής βελτίωση και ο εμπλουτισμός του με νέες πληροφορίες, από την Ελλάδα και το εξωτερικό, για τα αρχεία, την αρχαιονομία και την έρευνα αποτελεί μια χωριστή προτεραιότητα της πολιτικής μας.

II. Προγράμματα και πρωτοβουλίες της Ε.Α.Ε. που δεν υλοποιήθηκαν

Είχαμε όμως πρωτοβουλίες ή προγράμματα που είτε δεν ολοκληρώθηκαν είτε έμειναν απλά σχέδια. Τα αναφέρουμε όχι απλώς για την ιστορική τους καταγραφή, αλλά για να δείξουμε το νέο πνεύμα που προσπάθησε να εμψυχήσει η Ε.Α.Ε., από την ίδρυσή, της σε ολόκληρη την αρχαική και ερευνητική κοινότητα.

Γιατί η Εταιρεία δεν δίστασε να αναλάβει δυσανάλογα με τις δυνάμεις της έργα. Προγράμματα και δράσεις που έπρεπε να εκτελούνται με την υποστήριξη των κρατικών υπηρεσιών ή με γενναία χρηματοδότηση από ανάλογους ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς. Χωρίς ιδιαίτερους πόρους, χωρίς προβολή και δημοσιότητα, με την εθελοντική εργασία των στελεχών, των μελών ή φίλων και κυρίως με τις ιδέες, τις προτάσεις, τη φαντασία, τις ικανότητές τους, ολοκληρώθηκαν έργα που είχαν γενικότερη απήχηση.

Στην αρχή της δεκαετίας του '90, στην προοπτική των εκατόχρονων της αναβίωσης των Ολυμπιακών αγώνων (1896-1996), ένα πολύ μεγάλο, φιλόδοξο πρόγραμμα αρχαικών και ιστορικών ερευνών, καρπός σύλληψης του υπευθύνου της Επιτροπής Αθλητικών και Ολυμπιακών Αρχείων της Ε.Α.Ε. κ. Αλέξη Κράους, με τον τίτλο «Ερευνητικό Πρόγραμμα ιστορίας του σύγχρονου ολυμπισμού και του αθλητισμού στην Ελλάδα»⁶ προσπάθησε να καλύψει ένα ευρύ φάσμα θεματικών κατευθύνσεων, κινητοποιώντας παράλληλα το πιο ανήσυχο τμήμα του ερευνητικού δυναμικού της χώρας: προϊστορία της ολυμπιακής ιδέας, περιηγητισμός, κλασικό ιδεώδες, αρχαιολογία και πολιτική, εθνική ιδέα, ομογένεια και αθλητισμός, εργατικό κίνημα, ελεύθερος χρόνος, αθλητικά σωματεία και ομοσπονδίες, μαζικός αθλητισμός, γυναίκες και αθλητισμός, εκπαίδευση, πολιτική, τύπος, οικονομία, δίκαιο, ηθική, υγεία, εκκλησία και αθλητισμός, διπλωματική ιστορία, λογοτεχνία, πολεοδομική ανάπτυξη, μεταφορές και αθλητισμός κλπ.

Όλοι αυτοί οι θεματικοί άξονες θα κατέληγαν σε επιστημονικές συναντήσεις και διεθνή συνέδρια οργανωμένα από κοινού με επιστημονικούς φορείς, μελέτες, μονογραφίες, δημοσιεύσεις, εκθέσεις, με στόχο την ανάδειξη της πολύπλευρης σχέσης του αθλητι-

σμού και του ολυμπισμού με την ιστορία μιας σειράς φαινομένων της νεοελληνικής κοινωνίας⁷. Δυστυχώς το μεγάλο αυτό πρόγραμμα, παρά την στήριξη του Κέντρου Νεοελληνικών Ερευνών, δεν κατάφερε να εξασφαλίσει την απαραίτητα χρηματοδότηση. Ωστόσο έδωσε δυνατά ερεθίσματα στην ελληνική ερευνητική κοινότητα, αφού αρκετοί επιστήμονες από όσους είχαν δηλώσει συμμετοχή συνέχισαν την έρευνά τους με τη στήριξη ανώτατων εκπαιδευτικών ή ερευνητικών ιδρυμάτων. Μερικές μάλιστα σημαντικές συμβολές έχουν ήδη δει το φως της δημοσιότητας, σηματοδοτώντας ένα νέο σχετικά πεδίο της ελληνικής ιστοριογραφίας⁸.

Επίσης η Επιτροπή έθεσε στη διεθνή αρχαική κοινότητα τον ανάλογο προβληματισμό, προτείνοντας τη δημιουργία Επιτροπής Αθλητικών και Ολυμπιακών Αρχείων στο πλαίσιο του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων. Το όλο θέμα βρίσκεται σε εξέλιξη και αποκτά ιδιαίτερη επικαιρότητα εν όψει των Ολυμπιακών αγώνων της Αθήνας. Μπορεί να χάθηκε από τη μεριά μας σημαντικός χρόνος, αφού δεν καταφέραμε να εντάξουμε κάποια τμήματα του Προγράμματος στην Πολιτιστική ολυμπιάδα, αλλά υπάρχει ακόμη η προοπτική συνεργασίας με κρατικούς ή ιδιωτικούς αρχαιικούς φορείς τουλάχιστον για μια μεγάλη έκθεση αθλητικών αρχαικών τεκμηρίων το 2004 στην Αθήνα.

Στην υλοποίηση ενός τομέα του Προγράμματος στόχευε μία ακόμη πρωτοβουλία της Επιτροπής Αθλητικών και Ολυμπιακών Αρχείων το 1998. Επρόκειτο για τη συνεργασία της Εταιρείας με το νεοϊδρυθέν τότε στο Πάντειο Πανεπιστήμιο *Κέντρο έρευνας της ιστορίας του πολιτισμού και του αθλητισμού* (κυρίως με τους πανεπιστημιακούς Ν. Θεοτοκά, Β. Καρδάση και Ν. Κοταρίδη) σε ένα πρωτότυπο σχέδιο για την καταγραφή των αρχείων των αθλητικών σωματείων της χώρας. Η διευρυμένη πρόταση της Ε.Α.Ε. απέβλεπε τότε σε ανακοίνωση του προγράμματος στο 23^ο Διεθνές Συνέδριο Αρχείων στη Σεβίλλη το 2000 και ένταξή του στις δραστηριότητες της Πολιτιστικής ολυμπιάδας του 2004, αλλά δυστυχώς το σχέδιο δεν ευοδώθηκε.

Την ίδια περίπου περίοδο είχαμε συζητήσει επίσης σε ένα πρώτο επίπεδο με τους ερευνητές του Κ.Ν.Ε./Ε.Ι.Ε. Άννα Ταμπάκη και Φλορίν Μαρινέσκου την προοπτική ενός κοινού ερευνητικού προγράμματος για τον εντοπισμό και την αναλυτική καταγραφή των αρχείων των φαναριώτικων οικογενειών εντός και εκτός Ελλάδας.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί η προσπάθεια να εκδώσουμε, παράλληλα με το ενημερωτικό δελτίο, ένα ετήσιο επιστημονικό περιοδικό απαιτήσεων, τον *Αρχαιονόμο*, που σκόπευε «να αποτελέσει ένα θεωρητικό βήμα μελέτης και διαλόγου για τα αρχεία, την αρχαιονομία και τις επιστήμες τεκμηρίωσης»⁹. Το σχέδιο δεν έχει εγκαταλειφθεί. Σήμερα είμαστε πιο κοντά στο στόχο. Ο επαγγελματικός μας χώρος διευρύνεται, τα μέλη μας αυξάνονται, διαθέτουμε περισσότερα μέσα και εμπειρία.

Τελειώνοντας, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι, μέσα σ' ένα περιβάλλον που αλλάζει δραματικά, τα ελληνικά κρατικά αρχεία, παρά τις συρρικνωμένες τους αρμοδιότητες και τα προβλήματα στελέχωσής τους, φαίνονται ότι κάνουν φιλότιμες προσπάθειες

6 Οι αναγνώστες μπορούν να βρουν αναλυτικές πληροφορίες για το σκεπτικό, το περιεχόμενο και την εξέλιξη του Προγράμματος στα *Αρχαιακά Νέα*, τχ. 5-7, 9, 13, 15, 19. Επίσης στην ιστοσελίδα *Ολυμπιακά* της Ε.Α.Ε. (<http://www.eae.org.gr/olymp1.html>).

7 Βλ. ανάλυση του ερευνητικού προγράμματος με τις επιμέρους ερευνητικές προτάσεις του στο: Ελένη Φουρνάρη, «Αθληση, αθλητισμός, ολυμπισμός: απόπειρα για την ανάδειξη ενός νέου ιστορικού πεδίου», *Αρχαιακά Νέα*, τχ. 9/ Μάιος 1993, σελ. 17-23.

8 Όπως η μονογραφία της Χριστίνας Κουλούρη, *Αθλητισμός και όψεις της αστικής κοινωνικότητας. Γυμναστικά και αθλητικά σωματεία 1870-1922*, έκδ. Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολογίας, ΚΝΕ/ΕΙΕ, Αθήνα 1997 ή οι εργασίες του Γιώργου Κόκκινου και της Ελένης Φουρνάρη για τη γυμναστική στην εκπαίδευση κ.ά.

9 Βλ. *Αρχαιακά Νέα*, τχ. 16/Ιούνιος 1997, σελ. 12.

να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της νέας εποχής της πληροφορίας. Ο ενιαίος δικτυακός τους τόπος, η ολοκλήρωση της διαδικασίας στέγασής τους και η νέα αντίληψη για την εξυπηρέτηση του πολίτη δείχνουν αδιαμφισβήτητη πρόοδο. Έχουν όμως να διατρέξουν μεγάλο ακόμη διάστημα για να ανατρέψουν τη μέτρια εικόνα των αρχείων στη χώρα μας, τη στιγμή που στα άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως και στον υπόλοιπο ανεπτυγμένο κόσμο, συντελείται αληθινή κοσμογονία. Από την άλλη μεριά, οι σπουδές και τα προγράμματα αρχειονομίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μας δεν ανταποκρίνονται στοιχειωδώς στις σύγχρονες επαγγελματικές ανάγκες, ενώ ο θεσμικός ρόλος της Ε.Α.Ε. παραμένει περιθωριακός.

Για τους λόγους αυτούς καλούμε, και από αυτό το βήμα, τα Γ.Α.Κ. σε μια μονιμότερη συνεργασία στα κοινά θέματα που μας απασχολούν, είτε πρόκειται για την αρχειακή έρευνα, το εθνικό ευρετήριο αρχείων, τη σύνταξη ειδικών βιβλιογραφιών ή τη διαρκή εκπαίδευση/επιμόρφωση των αρχειονόμων και τα προγράμματα σπουδών αρχειονομίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της χώρας. Καλούμε ακόμη τα μέλη, τους συναδέλφους αρχειονόμους, τους φίλους, τους πανεπιστημιακούς και τους ερευνητές να εμπλουτίσουν τα μελλοντικά σχέδια και τα προγράμματά μας, συμμετέχοντας ενεργά στις επιτροπές, στις ομάδες εργασίας ή στις λοιπές δραστηριότητες της Εταιρείας μας.

Ζήσιμος Χ. Συνοδινός

Πρόεδρος Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΓΝΩΣΗ: ΑΡΧΕΙΑ, ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ¹

Ανακοίνωση στο Πανελλαδικό Συνέδριο
Αρχειονομίας στη Σάμο

Το κοινό των αρχείων

Πόσοι άνθρωποι έρχονται, έστω και μια φορά στη ζωή τους, σε επαφή με αρχειακό υλικό, πέρα από τις περιπτώσεις που αυτή η επαφή έχει σχέση με τη διεκπεραίωση κάποιας υπόθεσής τους ως πολιτών; Το ποσοστό είναι συντριπτικά μικρό. Οι αιτίες γι' αυτό είναι πολλές:

- Δεν μας γνωρίζουν.
- Δεν γνωρίζουν το περιεχόμενο των αρχείων μας.
- Δεν μας έχουν ανάγκη.
- Δεν γνωρίζουν ότι μας έχουν ανάγκη.

Πόσοι φοιτητές του Γεωπονικού Πανεπιστημίου κάνουν ερ-

γασίες με βάση τα αρχεία των υπηρεσιών του υπουργείου Γεωργίας; Πόσοι φοιτητές Κτηνιατρικών Σχολών κάνουν εργασίες με βάση τα αρχεία των κτηνιατρικών υπηρεσιών;

Πόσες εργασίες για το περιβάλλον χρησιμοποιούν στοιχεία από τα αρχεία των λιμενικών υπηρεσιών, των υπηρεσιών του ΥΠΕ-ΧΩΔΕ, των Διευθύνσεων Βιομηχανίας, των Χημικών υπηρεσιών;

Πόσοι φοιτητές και καθηγητές των σχολών Θεολογίας γνωρίζουν ότι στα αρχεία των αστυνομικών αρχών υπάρχουν φάκελοι που το περιεχόμενό τους τούς ενδιαφέρει;

Πόσοι μηχανολόγοι –και οικονομολόγοι– γνωρίζουν ότι στα αρχεία των Διευθύνσεων Απασχόλησης υπάρχουν φάκελοι με στοιχεία για την εισαγόμενη στην Ελλάδα τεχνολογία;

Πόσες ενώσεις καταναλωτών γνωρίζουν ότι μπορούν να συμβουλευθούν τα αρχεία των χημικών υπηρεσιών;

Πόσοι γιατροί συμβουλευόμαστε αυτά τα ίδια αρχεία;

Μία μεγάλη μερίδα του κοινού θεωρεί ότι η υπόθεση των αρχείων, της έρευνας, της ιστορίας είναι αποκλειστική υπόθεση μιας μικρής ομάδας ειδικών, μιας ελίτ².

Έτσι, αν και συνήθως πιστεύουμε ότι κοινό μας είναι σχεδόν αποκλειστικά οι ερευνητές, στην πραγματικότητα, οι αρχειακοί φορείς απευθύνονται **σε κάθε διαχειριστή, χρήστη ή εν δυνάμει διαχειριστή ή χρήστη του αρχειακού υλικού**, όπως:

- Ερευνητές και ερευνητικά ιδρύματα³.
- Αρχειονόμοι, συντηρητές, βιβλιοθηκονόμοι κλπ.
- Φορείς της Διοίκησης / Υπάλληλοι – σύνδεσμοι⁴.
- Φορείς διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Φορείς της εκπαίδευσης.
- Πολίτες που αναζητούν αρχειακό υλικό για τη διεκπεραίωση υπόθεσής τους.
- Μη επαγγελματίες ιστορικοί⁵.
- «Ευρύ κοινό».

Αυτό που συνήθως ονομάζουμε ευρύ κοινό δεν είναι κάτι το ενιαίο⁶. Στην περίπτωση μας, ωστόσο, υπάρχουν ορισμένα κοινά, λίγο-πολύ, χαρακτηριστικά που θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας:

Παρατηρείται σήμερα ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το παρελθόν, το οποίο, όπως έχει επισημανθεί, έχει σχέση με τις γενικότερες συνθήκες αβεβαιότητας και ανασφάλειας. Αυτό το ενδιαφέρον μπορεί να αξιοποιηθεί από τις αρχειακές υπηρεσίες για να αναπτυχθεί και το ενδιαφέρον για το αρχειακό υλικό. Παράλληλα, όλο και περισσότεροι άνθρωποι αναζητούν στοιχεία για τους προγόνους τους. Τέλος, μεγάλη μερίδα του κοινού εκδηλώνει ενδιαφέρον για την ιστορία του τόπου. Οι «μη ειδικοί», αυτοί που δεν έχουν ειδικές σπουδές, δεν έχουν ειδική παιδεία η

1 Τα συνέδρια που οργανώνονται από το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης συχνά έχουν παράλληλα και σεμιναριακό χαρακτήρα. Το χαρακτήρα αυτό έχει και το κείμενο που ακολουθεί.

2 Ενδεικτική από αυτή την άποψη είναι μια δημοσκόπηση που έγινε στη Γαλλία το Νοέμβριο του 2001 για λογαριασμό της Ένωσης Une cité pour les Archives Nationales (<http://membres.lycos.fr/citearchives/>) και αφορούσε τη σχέση των Γάλλων με τα αρχεία και τα αρχειακά ιδρύματα (Αρχεία). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα αυτής της δημοσκόπησης, τα αρχεία είναι «λίγο γνωστά και πολύ αγαπημένα». Οι Γάλλοι πιστεύουν ότι τα αρχεία και τα Αρχεία είναι προσβάσιμα μόνο στους ειδικούς, στους οποίους συμπεριλαμβάνουν ερευνητές, πανεπιστημιακούς, δικηγόρους, πολιτικούς, δημοσιογράφους, στρατιωτικούς, γιατρούς κλπ.

3 Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται γενικά οι ερευνητές και όχι μόνον οι ιστορικοί.

4 Ο θεσμός των υπαλλήλων-συνδέσμων προβλέπεται από το άρθρο 12 παρ. δ' του ν. 1946/1991.

5 Στην Ελλάδα ένας μη επαγγελματίας ιστορικός δύσκολα θα καταφύγει σε μια συστηματική χρήση του αρχειακού υλικού. Ναι, έχει ίσως ακούσει ή διαβάσει ότι η ιστορία γράφεται με βάση τις πηγές. Όμως δεν έχει πεισθεί γι' αυτό. Ακόμη, δεν έχει πάντα ευρεία αντίληψη όσον αφορά το τι ενδιαφέρει την ιστορία και τι είναι ιστορική πηγή. Από την άλλη, λόγω και των σοβαρών προβλημάτων οργάνωσης και διαχείρισης των αρχείων στη χώρα μας, δεν γνωρίζει το περιεχόμενο των διαφόρων αρχείων ή δεν μπορεί να αποσυνδέσει ορισμένες κατηγορίες υλικού από μια καθαρά διοικητική χρήση. Τέλος, δεν έχει διδαχθεί πώς να χρησιμοποιεί μεθοδικά τις πηγές.

6 Πολλά εγχειρίδια μάχαιναν επισημαίνουν ότι είναι λάθος να απευθυνόμαστε σε όλους και ότι κάθε φορά πρέπει να κάνουμε ανάλυση του προφίλ του κοινού μας, ώστε, επισημαίνοντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, να βρούμε τον πιο κατάλληλο και αποτελεσματικό τρόπο να το προσεγγίσουμε.

οποία θα τους επέτρεπε να εκμεταλλευτούν στο μέγιστο τις δυνατότητες που τους προσφέρουν τα αρχεία, έχουν ένα άλλο χαρακτηριστικό που, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί: δίψα να μάθουν και ν' ανακαλύψουν.

Στόχοι της διαδικτυακής παρουσίας των αρχειακών φορέων

Σε σύγκριση με άλλες χώρες, σε ό,τι αφορά την παρουσία των αρχειακών φορέων στο διαδίκτυο, παρουσιάζουμε καθυστέρηση. Αυτή η καθυστέρηση όμως ίσως έχει και ένα... καλό: ο δρόμος έχει χαραχτεί, ορισμένα πράγματα έχουν δοκιμαστεί, γενικά δεν χρειάζεται να γίνουν τα πάντα εκ του μηδενός. Υπάρχει ήδη μια εμπειρία, η οποία, αν μελετηθεί και ληφθεί σοβαρά υπόψη, χωρίς όμως να μεταφερθεί μηχανιστικά στην ελληνική πραγματικότητα, μπορεί να αποδειχθεί πολύτιμη⁷.

Γενικότερα μιλώντας, στην Ελλάδα συχνά αντιλαμβανόμαστε το διαδίκτυο περισσότερο ως εναλλακτικό τρόπο διάχυσης της πληροφορίας, παρά ως ένα μέσο που δημιουργεί και συνεπάγεται νέες μορφές δράσης και αλληλεπίδρασης.

Οι επιδιωκόμενοι μέσω της διαδικτυακής παρουσίας στόχοι μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- εδραίωση του θεσμού των Αρχείων,
- ανάδειξη της χρησιμότητας των αρχείων,
- δημιουργία συνθηκών για τη διευρυμένη και ορθή χρήση του αρχειακού υλικού,
- δημιουργία νέων χρηστών,
- δημιουργία νέων συμμάχων στην υπόθεση υποστήριξης των αρχείων.

Ειδικότερα, μπορούμε να δούμε τα εξής ζητήματα:

- **Ανάδειξη και προβολή της φυσιογνωμίας των Γ.Α.Κ.** Τι είδους εντύπωση θέλουμε να δημιουργείται από την όψη και το περιεχόμενο μιας τοποθεσίας του Ιστού που έχει δημιουργηθεί από αρχειακή υπηρεσία των Γ.Α.Κ.; Ποια θέλουμε να είναι η αίσθηση που δίνει;
 - *Φορέας σύγχρονος:* Ο καλύτερος τρόπος για να «σπάσει» η κλασική εικόνα περί Αρχείων, αλλά και για να υπερασπίσουμε το θεσμό και το επάγγελμά μας από σημερινούς και μελλοντικούς κινδύνους είναι να δώσουμε την εικόνα –που θα βασίζεται στην πραγματικότητα– ενός φορέα που θα ανταποκρίνεται γρήγορα και αποτελεσματικά στις ανάγκες του κοινού στο οποίο απευθύνεται, θα προσφέρει έγκυρη και έγκαιρη ενημέρωση κλπ. Επομένως, ιδιαίτερος στόχος, τόσο για λόγους επικοινωνιακής πολιτικής, όσο και, κυρίως, για λόγους ουσίας, θα πρέπει να είναι η αλληλεπιδραστικότητα (αμφίδρομη επικοινωνία).
 - *Ενιαίος χαρακτήρας υπηρεσίας.* Έτσι, αναδεικνύεται και ο εθνικός χαρακτήρας των λειτουργιών των Γ.Α.Κ.
- **Ανάδειξη του όγκου, του πλούτου και της ποικιλίας του υλικού, καθώς και της δουλειάς που έχει γίνει.** Η επίτευξη αυτού του στόχου, πέραν του πλούτου των πληροφοριών που θα προσφέρονται στους ενδιαφερομένους, έχει ιδιαίτερη σημασία και σε ό,τι αφορά τους πόρους που διατίθενται για τους αρχειακούς φορείς. Σήμερα, η χρηματοδότηση δημοσίων και ιδιωτικών αρχειακών φορέων είναι αντιστρόφως ανάλογη του όγκου και της σημασίας του αρχειακού υλικού που διαχειρίζονται. Θα ήταν ίσως περιττό να επισημάνει κανείς ότι το ζήτημα του μεριδίου

που έχει ο δημόσιος και ο ιδιωτικός φορέας στην κρατική χρηματοδότηση είναι ένα θέμα που αφορά συνολικά την κοινωνία.

- **Παροχή υπηρεσιών** προς τις διάφορες κατηγορίες χρηστών – δημιουργία νέου κοινού.
- **Καταπολέμηση φαινομένων αποκλειστικότητας στη χρήση των αρχείων.** Η ευρεία γνωστοποίηση του περιεχομένου των αρχείων στο κοινό, πέραν των άλλων, εμποδίζει τάσεις αποκλειστικότητας που μπορεί να παρατηρηθούν τόσο ανάμεσα στους εργαζόμενους στα Αρχεία, όσο και ανάμεσα στους ερευνητές.
- **Ανάδειξη σημαντικών αρχειονομικών ζητημάτων** – ανάπτυξη διαλόγου γύρω από αυτά.
- **Δημιουργία ενός ιστού** των φορέων και των επαγγελματιών της διαχείρισης των αρχείων.
- **Διευκόλυνση της συγκρότησης ενός ευρέος, ευέλικτου και αποτελεσματικού δικτύου υποστήριξης των Αρχείων.**

Επιπλέον, μέσω της διαδικτυακής παρουσίας, μπορεί να επιτευχθεί *μείωση των εξόδων και της απαιτούμενης εργασίας για την αναπαραγωγή του υλικού*, δυνατότητα ιδιαίτερα σημαντική στις περιπτώσεις μειωμένων ανθρωπίνων πόρων, αφού το προσωπικό δεν χρειάζεται να απασχολείται συνέχεια με τέτοιες εργασίες. Αιτήματα και απορίες χρηστών που διατυπώνονται μέσω τηλεφώνου ή αλληλογραφίας μπορούν να ικανοποιηθούν/απαντηθούν με παραπομπή στις σχετικές ιστοσελίδες.

Τέλος, δεν πρέπει να ξεχνάμε την ιδιαίτερη χρησιμότητα ορισμένων σελίδων του ιστότοπου (ή ενός ενδοδικτύου) για έναν οργανισμό όπως τα Γ.Α.Κ., για παράδειγμα: θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν τρέχουσες ανάγκες, όπως άμεση ενημέρωση για εγκυκλίους, επαγγελματική ζωή κλπ., να διευκολύνουν την ανταλλαγή εμπειρίας μεταξύ των εργαζομένων, να βοηθήσουν στην κωδικοποίηση όλων αυτών των στοιχείων και να αποτελέσουν σημαντικό στοιχείο ανατροφοδότησης για το φορέα.

Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι η παρουσία των Γ.Α.Κ. στο διαδίκτυο (έστω και αν πηγαίνουμε ανάποδα, όσον αφορά τις προτεραιότητες) μπορεί, κάτω από προϋποθέσεις, να οδηγήσει στην επιτάχυνση της ανάπτυξης, διαχείρισης και προσβασιμότητας ψηφιακού περιεχομένου και συλλογών.

Το κοινό του διαδικτύου

Διεθνώς, από τα τέλη της δεκαετίας του '90 υποχωρεί σιγά–σιγά η κυρίαρχη εικόνα που ήθελε το διαδίκτυο ένα μέσο επικοινωνίας για ανθρώπους, κυρίως άνδρες, με υψηλό μορφωτικό και ετισοδηματικό επίπεδο, που ζούσαν σε μητροπολιτικές περιοχές.

Το κοινό του διαδικτύου είναι *ενεργό*, με την έννοια ότι έχει στην οθόνη του πολλές επιλογές. Το κοινό του διαδικτύου είναι επίσης *βιαστικό*, υπό πίεση. Από την άλλη μεριά, οι χρήστες του διαδικτύου *διαβάζουν περισσότερο* από τους αναγνώστες των εντύπων: μελετούν, κατά μέσο όρο, το 75% ενός online άρθρου, έναντι 30% του περιεχομένου ενός τυπωμένου κειμένου.

Για τον καθορισμό του *τρόπου παρουσίασης* του περιεχομένου θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ορισμένοι παράγοντες που έχουν σχέση με το χαρακτήρα και την επικοινωνιακή πολιτική του φορέα, αλλά και με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των χρηστών του διαδικτύου. Ένας βασικός παράγοντας είναι ο *τρόπος που διαβάζουν* οι χρήστες: Η ανάγνωση στην οθόνη ενός Η/Υ

⁷ Πολύ χρήσιμη θα ήταν μια σχετική έρευνα στο διαδίκτυο για τοποθεσίες αρχειακού περιεχομένου (πρώτα απ' όλα τοποθεσίες εθνικών και κρατικών υπηρεσιών–επαγγελματιών / επιστημονικών ενώσεων του χώρου), τόσο για τους ελληνικούς φορείς, όσο και για φορείς άλλων χωρών.

είναι 3 φορές πιο κουραστική από εκείνη στο τυπωμένο χαρτί. Έτσι, οι χρήστες σπανίως διαβάζουν τις ιστοσελίδες λέξη προς λέξη. Αντίθετα, σαρώνουν τη σελίδα, εστιάζοντας την προσοχή τους σε μεμονωμένες λέξεις ή φράσεις. Σημαντικό ρόλο παίζει και το μέγεθος, η έκταση της πληροφορίας (κειμένου) που παρέχουμε ανά ιστοσελίδα / ανά οθόνη. Δεν πρέπει να αγνοούμε ότι μια αυξανόμενη μερίδα μη ειδικού κοινού δεν μπορεί να αφομοιώσει μεγάλης έκτασης πληροφορία⁸.

Εικόνα ή κείμενο; Η απάντηση στο δίλημμα δεν είναι πάντα απλή. Είναι γεγονός ότι συνήθως οι χρήστες διαβάζουν πρώτα το κείμενο και μετά κοιτούν τις φωτογραφίες και τα γραφικά. Από την άλλη μεριά, δεν πρέπει να ξεχνάμε την επικοινωνιακή πολιτική ενός αρχαιολογικού φορέα, που σημειώθηκε πιο πάνω (ανάδειξη της ποικιλίας και του πλούτου του υλικού κλπ.), αλλά και, κυρίως, τη φύση του ίδιου του υλικού.

Γενικά, απαιτείται **ισορροπία** ανάμεσα στους στόχους της επικοινωνιακής πολιτικής, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των χρηστών και την ανάγκη ανάδειξης του ίδιου του υλικού.

Το περιεχόμενο μιας αρχαιολογικής τοποθεσίας του ιστού

- Κατάλογοι αρχείων και συλλογών – Εργαλεία έρευνας
- Κανονισμοί χρήσης αρχαιολογικού υλικού
- Εκδόσεις
- Βιβλιογραφία
- Αρχαιολογική νομοθεσία
- Συνέδρια, ημερίδες, σεμινάρια κλπ. (αναγγελία – περιεχόμενο – πρακτικά)
- Κατάλογοι εκθέσεων – Εικονικές εκθέσεις – Οπτικοακουστικές παρουσιάσεις (όταν ο φορέας αναπτύσσει τέτοιες δραστηριότητες)
- Εκπαιδευτικά προγράμματα – Βοηθήματα για εκπαιδευτικούς και μαθητές
- Χάρτης πλοήγησης
- Χρήσιμες συνδέσεις
- Επικοινωνία – Όρες λειτουργίας
- Συνήθη ερωτήματα
- Οδηγίες χρήσης υπηρεσιών
- Online εκπαίδευση για διάφορες κατηγορίες χρηστών
- Μηχανή αναζήτησης (από τις δημοφιλέστερες επιλογές των χρηστών)
- Υπηρεσίες ταχυδρομικού καταλόγου – ομάδων συζήτησης
- Υπηρεσίες που να επιτρέπουν την έκφραση γνώμης από τους χρήστες, ώστε να μπορούμε να ανταποκριθούμε στις ιδιαίτερες ανάγκες τους
- Υπηρεσίες κοινότητας (message board ή chat room).

Οι ανάγκες των χρηστών

Για να μπορεί ένας φορέας να ανταποκριθεί στις ανάγκες του κοινού στο οποίο απευθύνεται, θα πρέπει να γνωρίζει αυτές τις ανάγκες και να τις παρακολουθεί καθώς αλλάζουν ή εξελίσσονται⁹. Ιδιαίτερης σημασίας είναι το στοιχείο της αμφίδρομης επικοινωνίας.

Ανάμεσα στους στόχους του φορέα είναι ως ένα βαθμό και η μετατροπή των απλών ή περιστασιακών επισκεπτών μιας αρχαιολογικής τοποθεσίας σε χρήστες ή η μετατροπή του χρήστη μιας υπηρεσίας σε χρήστη περισσοτέρων. Για παράδειγμα, αν παρακολουθήσουμε τις κινήσεις των επισκεπτών, μπορούμε να διαπι-

στώσουμε ότι ο ένας χρήστης ενδιαφέρθηκε για το τάδε αρχείο, αλλά διέθεσε και χρόνο στις σελίδες με τη νομοθεσία για την πρόσβαση στα αρχεία ή στις σελίδες με τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Η συγκέντρωση και επεξεργασία τέτοιων στοιχείων είναι ένα πρώτο βήμα για την εξασφάλιση σταθερού κοινού, με διευρυμένα μάλιστα ενδιαφέροντα όσον αφορά τις υπηρεσίες που του παρέχουμε¹⁰.

Θα πρέπει επίσης να δώσουμε στους χρήστες τη δυνατότητα να προσδιορίσουν οι ίδιοι τις ανάγκες τους. Από αυτή την άποψη, χρήσιμα είναι τα *ερωτηματολόγια* που μπορούν να απευθύνονται και σε ιδιαίτερες κατηγορίες χρηστών (ερευνητές, εκπαιδευτικούς, μαθητές, πολίτες κλπ.). Επιπλέον, πέρα από τη συγκεκριμένη χρησιμότητα, έτσι προωθείται και η εικόνα ενός οργανισμού ο οποίος έχει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντός του τις ανάγκες των χρηστών¹¹.

Η παροχή στατιστικών στοιχείων από τον server έχει επίσης μεγάλη σημασία για το φορέα. Πρώτα-πρώτα, μας δίνει αξιόπιστα στοιχεία για την επισκεψιμότητα (τη στιγμή, μάλιστα, που τα μηχανάκια δεν είναι καθόλου αξιόπιστα): πόσες επισκέψεις, κατά μήνα, κατά ημέρα, κατά ώρα – από ποιες μηχανές αναζήτησης και με ποιες λέξεις-κλειδιά βρίσκουν τις σελίδες μας – πόσες και ποιες σελίδες βλέπουν και πόσο μένουν, άρα πόσο τους ενδιαφέρει αυτό που βρήκαν και, κυρίως, με ποιες λέξεις-κλειδιά γίνεται η αναζήτηση. Αυτό το τελευταίο αποτελεί ένδειξη για το ποια είναι τα ενδιαφέροντα των χρηστών και δίνει τη δυνατότητα ανταπόκρισης της αρχαιολογικής υπηρεσίας σε αυτά, σύμφωνα βεβαίως και με τους γενικότερους στόχους της.

Αποτελέσματα μπορεί να έχει και η παρακολούθηση της ανταπόκρισης των χρηστών ή ομάδων χρηστών σε ενημέρωση, προσφορές κλπ.¹² Ακόμα και το απλό στοιχείο της επισκεψιμότητας της τοποθεσίας αποτελεί δείκτη.

Η χρήση και αξιοποίηση τέτοιων υπηρεσιών είναι σημαντικό στοιχείο αμφίδρομης επικοινωνίας.

Υπηρεσίες προς τους χρήστες

Οι κυριότερες από τις παρεχόμενες προς κάθε κατηγορία χρηστών υπηρεσίες, πέραν των γενικών, μπορούν να συνοψιστούν στα πιο κάτω:

1. Χρήση αρχαιολογικού υλικού

- Κανόνες χρήσης αρχαιολογικού υλικού.
- Ζητήματα πρόσβασης.
- Βήμα προς βήμα οδηγίες για τον εντοπισμό των αρχείων που ενδιαφέρουν το χρήστη.
- Ψηφιακά εργαστήρια.
- Μεθοδολογικά ζητήματα επεξεργασίας αρχαιολογικού υλικού για διάφορα θέματα (σε συνεργασία με την κοινότητα των ιστορικών).

8 Σε αυτό έχουν συντελέσει πολλοί παράγοντες, μεταξύ των οποίων τα περιοδικά life-style, η τηλεόραση κλπ.

9 Customer Relationship Management.

10 Visitor Conversion.

11 Πβλ. το παράδειγμα του Public Record Office (PRO): Κατά τον επανασχεδιασμό της τοποθεσίας τους, τα Εθνικά Αρχεία της Βρετανίας (<http://www.nationalarchives.gov.uk/>) στο τακτικό δελτίο που στέλνουν στους συνδρομητές ενημέρωσαν, μεταξύ άλλων, για ένα online ερωτηματολόγιο, που είχε σκοπό να καταγράψει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των χρηστών, ώστε η τοποθεσία να ανταποκριθεί καλύτερα στις απαιτήσεις τους. Το φάσμα των ερωτήσεων ήταν ευρύ, από την ιδιότητα του χρήστη (ερευνητής, αρχαιολογικός κλπ.) μέχρι τι ανάλυση έχει στην οθόνη του. Το PRO όμως έχει παράδοση σ' αυτόν τον τομέα: καρό τώρα σχεδιάζει και πραγματοποιεί έρευνες για συγκέντρωση ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων σχετικά με σειρά υπηρεσιών που προσφέρουν τα Αρχεία στη Μεγάλη Βρετανία. Τα αποτελέσματα των ερευνών είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο (<http://www.nationalarchives.gov.uk/archives/surveys/>). Ανάλογη προσπάθεια είναι και αυτή του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων (Request for Feedback on ICA Websites, <http://www.ica.org/news.php?pnnewsid=154&plangue=eng>).

12 Campaign Analysis.

2. Ερευνητές

• Κατάλογοι αρχείων και συλλογών και άλλα εργαλεία έρευνας.

- Μηχανή αναζήτησης.

Οι κατάλογοι αρχείων και συλλογών και τα άλλα εργαλεία έρευνας είναι στοιχεία απαραίτητα για την τοποθεσία ενός αρχειακού φορέα. Η καλή, έστω και συνοπτική σε αυτή τη φάση, περιγραφή του περιεχομένου των αρχείων, αποτελεί προϋπόθεση για να ανταποκριθούμε στις απαιτήσεις των παλαιών χρηστών και να δημιουργήσουμε νέους (δεν γνωρίζουν πάντα οι ερευνητές το περιεχόμενο όλων των αρχείων, ειδικά των σύγχρονων και, επομένως, δεν αναζητούν σε αυτά πληροφορίες χρήσιμες για τις έρευνές τους). Απαραίτητη προϋπόθεση είναι επίσης η προτυποποίηση.

- Οδηγίες.

Η τοποθεσία θα πρέπει να περιέχει ιδιαίτερη ενότητα με οδηγίες για την αναζήτηση στις σελίδες με τα αρχεία και τις συλλογές και την ορολογία που χρησιμοποιείται (ειδικό ευρετήριο, ΔΙΠΑΠ κλπ.).

3. Αρχειονόμοι, ταξινομήτες, συντηρητές κλπ.

Πολλές τοποθεσίες ξένων αρχειακών υπηρεσιών¹³ διαθέτουν μεγάλο αριθμό σελίδων με ευρύ φάσμα πληροφοριών εξαιρετικά χρήσιμων πρωτίστως στους επαγγελματίες της διαχείρισης του αρχειακού υλικού, αλλά και γενικότερα στους χρήστες των αρχείων: αρχειακή νομοθεσία, αρχειακή πολιτική για πρόσβαση, προτυποποίηση, βιβλιογραφία, συνδέσεις κλπ., υπηρεσίες απαραίτητες για την καθημερινή ενημέρωση, την παρακολούθηση των εξελίξεων, την αποτελεσματική αντιμετώπιση ζητημάτων της δουλειάς, την επικαιροποίηση σημαντικών αρχειονομικών ζητημάτων κλπ.

Τέτοιες, συχνά σημαντικές και διαρκώς ανανεούμενες, υπηρεσίες προσφέρουν και επαγγελματικές ενώσεις του χώρου, όπως, για παράδειγμα, η Εταιρεία Αρχειονόμων των Η.Π.Α. (Society of American Archivists, SAA, <http://www.archivists.org/>).

Στη χώρα μας μια τέτοια ανάγκη παρουσιάζεται ακόμη πιο επιτακτική. Τα Γ.Α.Κ.¹⁴, όπως είπαμε, είναι μια ενιαία υπηρεσία που απλώνεται σε όλη την Ελλάδα. Είναι επίσης μια υπηρεσία με μειωμένο έως και ανύπαρκτο προϋπολογισμό για την πραγματοποίηση σεμιναρίων, ενώ το κόστος για μετακινήσεις, διαμονή, αμοιβές επιμορφωτών κλπ. είναι μεγάλο.

Από την άλλη μεριά, λόγω και της ίδιας της φύσης της δουλειάς μας, η ανάγκη για σεμινάρια, συνέδρια εργαστήρια κλπ. είναι πολύ μεγάλη. Εξίσου μεγάλη είναι και η ανάγκη για συναντήσεις, ανταλλαγή εμπειριών κλπ.

Αν, λοιπόν, επρόκειτο να επιλέξουμε (λόγω προϋπολογισμού) ποιες θα πραγματοποιούνταν εξ αποστάσεως και για ποι-

ες θα συγκεντρωνόμασταν, θα διαλέγαμε για WBT¹⁵ τα γενικά σεμινάρια για νέους υπαλλήλους κλπ. Αν αναπτύξουμε ένα τέτοιο σύστημα (και μέσω ενδοδικτύου), θα μπορούμε, επιπλέον, εύκολα και γρήγορα να επιμορφώνουμε για ποικίλα ζητήματα, ιδιαίτερα γι' αυτά που απαιτούν άμεση αντιμετώπιση.

4. Διοίκηση – Υπάλληλοι σύνδεσμοι

Λόγω του χαρακτήρα της κρατικής υπηρεσίας και της εποπτείας που ασκεί στα δημόσια αρχεία, μια μεγάλη κατηγορία χρηστών στην οποία απευθύνεται είναι η Διοίκηση και ιδιαίτερα οι υπάλληλοι. Η παροχή υπηρεσιών προς αυτή την κατηγορία καλό είναι να αποτελέσει προϊόν συνεργασίας με το υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Ενδεικτικά αναφέρεται εδώ το περιεχόμενο:

- Εγχειρίδια για την οργάνωση και διαχείριση του αρχείου μιας δημόσιας υπηρεσίας ή ενός δήμου¹⁶.
- Εγκύκλιοι.
- Νομοθεσία περί εκκαθαρίσεων.
- Θεματολόγια αρχείων.
- Αλφαβητικοί πίνακες θεμάτων με βάση τα Π.Δ. περί εκκαθαρίσεων (χρόνος υπηρεσιακής χρησιμότητας των εγγράφων) και θεματολόγια που να διευκολύνουν τη Διοίκηση στην αναζήτηση των σχετικών πληροφοριών¹⁷.
- Διοικητική ιστορία.
- Πίνακες διατήρησης (με τα κριτήρια των Αρχείων – και μετά την πάροδο του χρόνου κατά τον οποίο έχουν υπηρεσιακή χρησιμότητα).
- Πληροφόρηση για άλλες δραστηριότητες των Αρχείων, που θα βοηθήσουν τη Διοίκηση να δει το υλικό που διαχειρίζεται και από την πλευρά της δευτερογενούς αξίας.

5. Φορείς της εκπαίδευσης

Για να μάθει το παιδί να σκέφτεται ιστορικά, θα πρέπει να εξοικειωθεί με τις μεθόδους και τις τεχνικές της ιστορικής έρευνας. Αυτό είναι, σε γενικές γραμμές, ένα από τα βασικά συμπεράσματα των σχετικών ερευνών σε διεθνές επίπεδο. Το αρχειακό υλικό προσφέρεται κατεξοχήν για κάτι τέτοιο. Επιπλέον, η χρήση του συντελεί στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης του μαθητή, αλλά και στη δημιουργία αρχειακής συνείδησης από τις μικρές ηλικίες, ώστε οι σημερινοί μαθητές ως αυριανοί ενήλικες (ορισμένοι απ' αυτούς μάλιστα, ως διαχειριστές αρχειακού υλικού) να γνωρίζουν τη σημασία του αρχειακού υλικού και να δείχνουν ευαισθησία απέναντί του.

Φυσικά, οι σελίδες ενός αρχειακού site που είναι αφιερωμένες στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν υποκαθιστούν μια επίσκεψη στο Αρχείο, την επαφή των παιδιών με το χώρο, τα πρωτότυπα, τους ανθρώπους των Αρχείων, δεν υπο-

13. Βλ. ενδεικτικά: Τα Εθνικά βρετανικά Αρχεία (<http://www.pro.gov.uk/>), τα Εθνικά Γαλλικά Αρχεία (<http://www.archivesnationales.culture.gouv.fr/>), τα Αμερικανικά, NARA (<http://www.archives.gov/>), τα Καναδικά (<http://www.archives.ca/>) κ.ά.

14. Σε αυτό το σημείο οι αναφορές θα περιοριστούν στην κρατική αρχειακή υπηρεσία.

15. Web Based Training.

16. Ανάλογες υπηρεσίες προσφέρει η Εταιρεία Γάλλων Αρχειονόμων (<http://membres.lycos.fr/archivistes/> >> Sections). Για τη χώρα μας ένα τέτοιο μικρό εγχειρίδιο (Οργάνωση και διαχείριση δημοσίων αρχείων) είναι διαθέσιμο στις σελίδες της τοποθεσίας των Γ.Α.Κ. – Αρχείων Νομού Ευβοίας (http://gak.eyv.sch.gr/Ekd/Ekd_org-02.htm, απ' όπου η μετάβαση στο online περιεχόμενο).

17. Ένας τέτοιος αλφαβητικός πίνακας, που αφορά τα αρχεία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, είναι διαθέσιμος στις σελίδες της τοποθεσίας του Σωματίου Εργαζομένων στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (<http://users.otenet.gr/~hatzikal/PubR-00.htm>). Αρκετούς πίνακες αυτού του τύπου έχουν συντάξει τα Γ.Α.Κ. – Αρχεία Νομού Ευβοίας. Οι πίνακες είναι διαθέσιμοι σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή.

καθιστούν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που γίνεται στο χώρο του Αρχείου, την αίσθηση της περιπέτειας, της αναζήτησης του «χαμένου θησαυρού». Οι δύο αυτές μορφές δεν έρχονται σε αντίθεση, ούτε αποβαίνουν η μια σε βάρος της άλλης, λειτουργούν παράλληλα και συμπληρωματικά και η κάθε μια απ' αυτές έχει τα δικά της μοναδικά χαρακτηριστικά. Οι σχετικές σελίδες στο διαδίκτυο προσφέρουν τις εξής ιδιαίτερες δυνατότητες:

- Ενημερώνουν τους φορείς της εκπαίδευσης και ένα ευρύτερο κοινό για τα εκπαιδευτικά μας προγράμματα, που αλλιώς δεν θα τα ανακάλυπταν. Εξάλλου, οι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν το περιεχόμενο των αρχείων μας ή τουλάχιστον δεν το γνωρίζουν σε όλο το εύρος και την ποικιλία του.
- Επιτρέπουν σε απομακρυσμένα από την έδρα του Αρχείου σχολεία να έρθουν σε επαφή με το υλικό και τα εκπαιδευτικά προγράμματα της αρχειακής υπηρεσίας. Διαφορετικά, μπορεί οι μαθητές αυτών των σχολείων να μην έρθουν ποτέ σε επαφή με το Αρχείο και τα αρχεία. Η χρήση των σχετικών σελίδων της τοποθεσίας θα τους ωθήσει περισσότερο σε μια επίσκεψη κατά τη διάρκεια εκπαιδευτικής εκδρομής. Θα ωθήσει επίσης τους εκπαιδευτικούς αυτών των σχολείων σε στενότερη συνεργασία με το προσωπικό του Αρχείου και, ενδεχομένως, θα δώσει τη δυνατότητα δημιουργίας ενός κατά τόπο δικτύου εθελοντών.
- Καθιστούν διαθέσιμα online προγράμματα που έχουν δοκιμαστεί για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα στο χώρο του Αρχείου, προγράμματα δηλαδή που θα είναι πλέον διαθέσιμα μόνο στο διαδίκτυο.
- Μειώνουν το κόστος αναπαραγωγής του εκπαιδευτικού υλικού για την αρχειακή υπηρεσία, καθώς την αναπαραγωγή αναλαμβάνει το σχολείο και ο εκπαιδευτικός.
- Δίνουν τη δυνατότητα επεξεργασίας του υλικού στα εργαστήρια πληροφορικής των σχολείων, σύμφωνα με τα φύλλα εργασίας που έχει ετοιμάσει η αρχειακή υπηρεσία.
- Δίνουν τη δυνατότητα χρήσης και αναπαραγωγής του υλικού από τα σχολεία για δικά τους εκπαιδευτικά προγράμματα, εκθέσεις, οπτικοακουστικές παρουσιάσεις και άλλες εκδηλώσεις.
- Δίνουν τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να προετοιμάσει την επίσκεψη των μαθητών του στο Αρχείο, χρησιμοποιώντας σχετικό υλικό που είναι διαθέσιμο στο διαδίκτυο.

6. Πολίτες

- Νομοθεσία – νομολογία σχετικά με την πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα και στα αρχεία γενικότερα.
- Πληροφορίες για αρχειακό υλικό που είναι απαραίτητο για τη διεκπεραίωση υποθέσεων των πολιτών (δικαστικά, συμβολαιογραφικά, κτηματολόγιο, ληξιαρχικά κλπ.).
- Πληροφορίες για δραστηριότητες των Αρχείων (ποικίλες εκδηλώσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα, εργαστήρια κλπ.).

Εκπαίδευση μέσω διαδικτύου

Ο φορέας που παρέχει την εκπαίδευση και οι αποδέκτες πρέπει να αποκτήσουν προσανατολισμό στο online περιβάλλον εκ-

παίδευσης. Όχι μόνο να μάθουν **για** την τεχνολογία του περιβάλλοντος, αλλά και για το πώς μπορούν **να χρησιμοποιήσουν** αποτελεσματικά αυτό το περιβάλλον για επικοινωνία και εκπαίδευση.

Επανελημμένα έχει σημειωθεί από επαγγελματίες του χώρου ότι «πρέπει να σχεδιάζουμε έχοντας ως πρότυπο τον πιο ηλίθιο και άσχετο χρήστη». Για παράδειγμα, δεν πρέπει να θεωρούμε αυτονόητο ότι όλοι οι χρήστες ή, έστω, ένας ικανοποιητικός αριθμός χρηστών γνωρίζει πώς γίνεται η πλοήγηση σε ένα έγγραφο Acrobat ή πώς να εκμεταλλευτεί πλήρως τις δυνατότητες που δίνει το πρόγραμμα (προσαρμογή εκτύπωσης στο μέγεθος της σελίδας, αντιγραφή και αποθήκευση γραφικών, μεγέθυνση-σμίκρυνση κλπ.)¹⁸.

Αν χρησιμοποιήσουμε ταχυδρομικές λίστες, ομάδες συζήτησης κλπ., θα πρέπει να παράσχουμε μια σειρά μαθημάτων ή βοηθημάτων σχετικά με τη χρήση του e-mail.

Εξάλλου, για να μιλήσουμε γενικότερα, η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων που έχουν σχέση με την τεχνολογία των Η/Υ είναι μέρος ενός αγώνα για τη γνώση που είναι πολύ παλιός και έχει –για να χρησιμοποιήσω έναν όρο που μπορεί να ακούγεται παλιομοδίτικος σε μερικά αφτιά– ταξικά χαρακτηριστικά.

Διαδίκτυο και απομόνωση

Σε μια παρόμοια διαδικασία, η έλλειψη φυσικής παρουσίας είναι ασφαλώς δεδομένη. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι οι εκπαιδευόμενοι χάνουν έτσι το κοινωνικό πλαίσιο της τάξης. Ωστόσο, σχετικές έρευνες αναδεικνύουν την εκπαίδευση μέσω διαδικτύου ως ένα μέσο για να «σπάσει» η απομόνωση της τυπικής τάξης. Εξάλλου, η φυσική απομόνωση δεν είναι απαραίτητο να οδηγεί σε πνευματική, κοινωνική ή συναισθηματική απομόνωση.

Στη δική μας περίπτωση, μάλιστα, οι αποδέκτες της εκπαίδευσης την οποία μπορεί να προσφέρει ένας οργανισμός όπως τα Γ.Α.Κ. δεν είναι οι τυπικοί εκπαιδευόμενοι. Πρόκειται περισσότερο για ανθρώπους που ανήκουν σε διαφορετικές ομάδες-στόχους και οι οποίοι με αυτό τον τρόπο επιμορφώνονται και μάλιστα σε τομείς και θέματα για τα οποία συνήθως δεν παρέχεται εκπαίδευση σε τυπική τάξη.

Επίσης, μέσα από την επαφή με ανθρώπους που, κάτω από άλλες συνθήκες, δεν θα συναντούσαν ποτέ, σπάζουν αυτού του τύπου την απομόνωση, συνειδητοποιούν την κοινότητα των προβλημάτων, συνειδητοποιούν ότι υπάρχει κι ένας άλλος κόσμος εκεί έξω. Διαλύονται επίσης προκαταλήψεις που μπορεί να έχει ο ένας χώρος για τον άλλον και αυτό οδηγεί σε μεγαλύτερη προσέγγιση. Όλοι αυτοί αποκτούν την αίσθηση ότι ανήκουν σε μια ευρύτερη κοινότητα.

Όλα αυτά όμως ισχύουν, με την προϋπόθεση ότι, για να ξεπεραστεί η αίσθηση της απομόνωσης που δημιουργείται από την έλλειψη της φυσικής τάξης, ο οργανισμός που παρέχει την εκπαίδευση θα πρέπει να προσφέρει διάφορες μεθόδους *αμφίδρομης επικοινωνίας* με τους εκπαιδευόμενους.

Η χρήση οποιασδήποτε από αυτές τις μορφές θα πρέπει να περιλαμβάνει σχετικές οδηγίες ή βοηθήματα σχετικά με τη χρήση της τεχνολογίας και του μέσου.

¹⁸ Όταν η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία ετοίμασε σε CD-ROM το Διεθνές Πρότυπο Αρχειακής Περιγραφής (αρχείο pdf), συμπεριέλαβε στο CD-ROM και οδηγίες χρήσης του Acrobat. Το ίδιο έκαναν και τα Αρχεία Νομού Ευβοίας, όταν απέστειλαν σε ηλεκτρονική μορφή στα σχολεία της περιοχής Χαλκίδας την έκδοση *Η Χαλκίδα στον πόλεμο του '40*, θεωρώντας πως, αν, για παράδειγμα, ο εκπαιδευτικός θέλει να στήσει με την τάξη του μια έκθεση τεκμηρίων, χρησιμοποιώντας τεκμήρια από το βιβλίο, θα πρέπει να ξέρει πώς θα αποθηκεύσει και θα επεξεργαστεί τα γραφικά, πώς θα εκτυπώσει κάποιο από αυτά κλπ.

Συχνές ερωτήσεις, FAQ (Frequently Asked Questions)

Στην ουσία, πρόκειται για τη δημιουργία σεναρίων επικοινωνίας: πιθανές ερωτήσεις χρηστών – απαντήσεις¹⁹. Μέσω των FAQ προσφέρονται πολλές δυνατότητες, όπως:

- Απάντηση σε απορίες σχετικά με τη φύση της δουλειάς μας.
- Διάλυση συγχύσεων και λανθασμένων απόψεων γύρω από ποικίλα ζητήματα που αφορούν τα αρχεία.
- Παροχή συμβουλών σε ένα κοινό που δεν είναι ειδικό για ζητήματα που έχουν σχέση με τα αρχεία. Είναι ένας τρόπος να προσελκύσουμε νέο κοινό, να κάνουμε τα Αρχεία (ως θεσμός, ως φορείς) να αφορούν άμεσα ένα όλο και μεγαλύτερο κομμάτι της κοινωνίας²⁰.

Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ταχυδρομικοί κατάλογοι, ομάδες συζήτησης

Πρόκειται για μορφές ενημέρωσης χρηστών μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Σε άλλες χώρες, η χρήση του e-mail από ένα ευρύτατο φάσμα φορέων είναι πολύ διαδεδομένη. Οι φορείς αυτοί μπορεί να είναι δημόσιοι ιδιωτικοί, ερευνητικά ιδρύματα, επιχειρήσεις, κοινωνικά κινήματα.

- *Ηλεκτρονικά ενημερωτικά δελτία*

Τα ηλεκτρονικά περιοδικά και ενημερωτικά δελτία που διανέμονται μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου παρουσιάζουν πολλά πλεονεκτήματα. Αντί να περιμένουμε τους επισκέπτες να έρθουν σε μας, πηγαίνουμε εμείς σ' αυτούς, δημιουργώντας ένα νέο κανάλι επικοινωνίας με δυναμική²¹. Οι χρήστες προτιμούν να βρίσκουν την πληροφορία στο γραμματοκιβώτιό τους και τα δελτία αυτά τους ενημερώνουν για ό,τι νέο υπάρχει σε ένα site. Πέρα απ' όλα τα άλλα, βοηθούν στην εξοικονόμηση χρόνου από το χρήστη, αφού εκείνος επισκέπτεται ό,τι τον ενδιαφέρει. Ο χρήστης συνήθως «σαρώνει» το θέμα ή τους τίτλους των βασικών ενότητων του e-mail και αποφασίζει τι είναι επείγον, τι μπορεί να περιμένει, τι τον ενδιαφέρει και τι όχι. Επιπλέον, το e-mail έχει πολύ χαμηλό κόστος παραγωγής σε σύγκριση με τα έντυπα.

Τα ηλεκτρονικά ενημερωτικά δελτία προφέρουν επίσης τη δυνατότητα προσαρμογής του περιεχομένου τους στις ιδιαίτερες ανάγκες και χαρακτηριστικά επιμέρους κατηγοριών χρηστών. Έτσι, επιτρέπουν τη δημιουργία πολλών προφίλ του φορέα, αναλόγως των χαρακτηριστικών της ή των ομάδων στις οποίες απευθυνόμαστε. Η μορφή αυτή μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικά αποτελέσματα, μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα. Όπως έχει σημειωθεί, η τακτική ανάγνωση ενός ηλεκτρονικού ενημερωτικού δελτίου αναπτύσσει ισχυρούς δεσμούς και αι-

σθήματα εμπιστοσύνης μεταξύ των συνδρομητών και του αποστολέα. Τα ενημερωτικά δελτία που βασίζονται σε συγκεκριμένες ημερομηνίες ή εκδηλώσεις²² μας επιτρέπουν να ανταποκρινόμαστε καλύτερα στις ιδιαίτερες ανάγκες συγκεκριμένων κατηγοριών χρηστών και να διευρύνουμε το κοινό στο οποίο απευθυνόμαστε²³.

- *Ταχυδρομικές λίστες – φόρουμ*

Μέσω αυτής της μορφής διευκολύνεται η ανταλλαγή πληροφοριών και απόψεων σχετικά με όλες τις πλευρές της διαχείρισης και αξιοποίησης των αρχείων καθ' όλο τον κύκλο της ζωής τους, ανεξάρτητα από το υπόστρωμά τους και το φορέα παραγωγής ή κάτοχο. Μπορούν να λειτουργήσουν στο πλαίσιο του διαδικτύου ή ενός ενδοδικτύου, να απευθύνονται σε μια ή σε ξεχωριστές κατηγορίες χρηστών. Προσφέρουν εξαιρετικά γρήγορη, έγκαιρη ενημέρωση, βοηθούν στην επίλυση καθημερινών προβλημάτων στην εργασία²⁴ και διευκολύνουν τη δημιουργία κοινότητας.

Αλλά και ο παροχέας της υπηρεσίας κερδίζει. Μαθαίνει με ποιον τρόπο χρησιμοποιείται το αρχαιολογικό υλικό, ποια είναι τα προβλήματα και οι ανάγκες των χρηστών, βρίσκει λύσεις σε προβλήματα, μπορεί να κωδικοποιήσει την εμπειρία πολλών ανθρώπων, περισσότερο ή λιγότερο ειδικών, να αναβαθμίσει τις υπηρεσίες του κλπ. Όλη αυτή η διαδικασία μακροπρόθεσμα βοηθάει το φορέα να δημιουργήσει καλύτερα «προϊόντα».

Ωστόσο, στην Ελλάδα όχι μόνο δεν υπάρχει παράδοση σε αυτό το ζήτημα, αλλά είναι εμφανής και μια υποτίμηση της λίστας και του φόρουμ: ταυτίζονται συχνά με την κατηγορία του chat room, όπου ο καθένας λέει τη σαχλαμαρία του.

Επιπλέον, εκτός του ότι δεν γνωρίζουμε καλά το μέσο, μπορεί και να μην έχουμε συνηθίσει να συζητάμε (μη θιγεί η αυθεντία μας, πώς να δείξουμε ότι αυτό δεν το γνωρίζουμε;). Ο καθένας στη γωνιά του.

Ποιοι θα μπορούσαν να συμμετέχουν σε μία ή περισσότερες εξειδικευμένες ταχυδρομικές λίστες; Αρχειονόμοι του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, διοικητικοί υπάλληλοι επιφορτισμένοι με τη διαχείριση αρχείων, ερευνητές, εκπαιδευτικοί, πανεπιστημιακοί και φοιτητές.

Προβολή και προώθηση της διαδικτυακής παρουσίας

Η προώθηση της διαδικτυακής παρουσίας ενός αρχαιολογικού φορέα μπορεί να γίνει τόσο μέσω του ίδιου του διαδικτύου, όσο και με εξωδιαδικτυακές δραστηριότητες.

19 Customer retention.

20 Πολλά είναι τα σχετικά παραδείγματα από site εθνικών αρχαιολογικών υπηρεσιών και επαγγελματικών ενώσεων. Έτσι, τα NARA (Η.Π.Α.) παρέχουν συμβουλές για τη διατήρηση οικογενειακών φωτογραφιών ή άλλων τεκμηρίων ενός προσωπικού αρχείου: ακόμη και τι άμψιμοι θα χρησιμοποιήσει ο ενδιαφερόμενος ή πώς θα στερεώσει τις φωτογραφίες (http://www.archives.gov/frequently_asked_questions/index.html).

21 Push Technology.

22 Event Driven Campaigns.

23 Για παράδειγμα, η Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρεία τον Οκτώβριο 2003 περιέλαβε στο τακτικό ηλεκτρονικό ενημερωτικό δελτίο της αναφορές σε εκπαιδευτικά προγράμματα αρχαιολογικών φορέων σχετικά με το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το δελτίο απεστάλη και σε φορείς της εκπαίδευσης.

24 Πριν από λίγο καιρό, σε ένα περιφερειακό Αρχείο χρειάστηκε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της χρήσης ψηφιακής κάμερας από ερευνητή (το ερώτημα θα μπορούσε να αφορά και φορητό scanner). Παρόλο που η απάντηση δείχνει να είναι απλή, δεν είναι και τόσο. Ωστόσο, η ύπαρξη του διαδικτύου και των δυνατοτήτων που προσφέρει διευκόλυνε την προσέγγιση: Λόγω του ότι τα σχετικά κείμενα υπήρχαν στο διαδίκτυο (κανονισμοί πρόσβασης στο αρχαιολογικό υλικό), μπορέσαμε να τα βρούμε άμεσα, καλύπτοντας άμεσα ένα ευρύ φάσμα αρχαιολογικών υπηρεσιών από πολλές χώρες, βλέποντας πού συγκλίνουν και πού αποκλίνουν οι προσεγγίσεις τους και με ποια επιχειρήματα και κριτήρια. Τέτοιες συζητήσεις είναι συχνές σε ταχυδρομικές λίστες αρχειονόμων άλλων χωρών. Το ερώτημα από το περιφερειακό Αρχείο είχε απευθυνθεί σε συγκεκριμένο συνάδελφο άλλου περιφερειακού Αρχείου. Αν είχε απευθυνθεί σε λίστα, το ζήτημα θα είχε ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον, γιατί η συζήτηση θα έδειχνε επιπλέον αν τέτοια ατήματα από ερευνητές είναι γενικά ή μεμονωμένα και πόσο άμεση είναι η ανάγκη επεξεργασίας ενιαίας πολιτικής στα θέματα αυτά.

1. Μέσω του διαδικτύου

- Προβολή μέσα από μηχανές αναζήτησης και διαδικτυακές πύλες (και σε τοπικό επίπεδο).
- Προβολή μέσα από άλλα sites²⁵.
- Ανακοινώσεις για τις νέες σελίδες στους χώρους που υπάρχουν για το σκοπό αυτό στο διαδίκτυο (Νέα του Internet, Λίστα net-happenings).
- Αποστολή ενημερωτικού e-mail σε ελληνικές ταχυδρομικές λίστες και σε λίστες ξένων αρχειακών φορέων.
- Αξιοποίηση της τεχνολογίας FTA²⁶, που δίνει στο χρήστη τη δυνατότητα να στείλει σε άλλους ένα e-mail με το οποίο θα συνιστά την τοποθεσία²⁷.
- Προβολή στους χώρους που προσφέρουν υπηρεσίες χρήσης του διαδικτύου.

Ένα μεγάλο μέρος των χρηστών στους οποίους απευθυνόμαστε συνδέονται με το διαδίκτυο από το χώρο εργασίας²⁸. Υπάρχει όμως και μια σημαντική μερίδα που δεν έχει πρόσβαση ούτε από το σπίτι ούτε από το χώρο εργασίας, αλλά μέσω σχετικών υπηρεσιών των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των δημοσίων βιβλιοθηκών, των Internet café κλπ. Άρα, πρέπει να εξετάσουμε τρόπους προβολής των αρχειακών ιστότοπων και σε τέτοιους χώρους.

2. Προώθηση – γνωστοποίηση της διαδικτυακής παρουσίας με εξωδιαδικτυακές δραστηριότητες:

- Δημοσιεύματα σε εφημερίδες και περιοδικά.
- Άρθρα – παρουσίαση σε περιοδικά Πληροφορικής. Τα άρθρα μπορούν να συνοδεύονται από demo (δραστηριότητες, υλικό που απόκειται στο φορέα, υπηρεσίες προς το κοινό κλπ.) που θα περιληφθεί στα CD που τα περιοδικά διανέμουν μαζί με το τεύχος. Έτσι προσεγγίζουμε ένα κοινό στο οποίο διαφορετικά δύσκολα θα είχαμε πρόσβαση.
- Ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές.
- Ενημερωτικά που αποστέλλονται με τους λογαριασμούς ρεύματος, νερού κλπ.
- Φυλλάδια, με προσαρμογή του περιεχομένου σε ειδικές κατηγορίες κοινού: γενικά, ποι οι είμαστε / βασικές ενότητες ιστότοπου / πιο εκτεταμένη αναφορά στο περιεχόμενο που ενδιαφέρει συγκεκριμένη κατηγορία.
- Διαφημιστικό υλικό: σελιδοδείκτες, ημερολόγια, που μπορούν να διακινηθούν, μεταξύ άλλων, μέσω βιβλιοπωλείων γενικά, και ιδιαίτερα βιβλιοπωλείων που το κοινό τους μας ενδιαφέρει.

Δίκτυο υποστήριξης των αρχείων και των αρχειακών φορέων

Το διαδίκτυο προσφέρει εξαιρετικές δυνατότητες για συμμαχίες και συνεργασίες με επιστημονικές ενώσεις και σωματεία, με σκοπό την οργάνωση κύκλων πληροφόρησης, ανοιχτών για όλους. Αυτοί οι κύκλοι θα μπορούσαν να έχουν ως αντικείμενο γενικές και ειδικές γνώσεις για τη χρήση των αρχείων.

Η χρήση του διαδικτύου ως –ιδιαίτερα αποτελεσματικού– μέσου για τη συγκρότηση δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης και αντίσταση είναι φαινόμενο των τελευταίων κυρίως χρόνων²⁹.

Μια παρόμοια χρήση σήμερα σε ό,τι αφορά τα αρχεία είναι απολύτως αναγκαία, δεδομένης και της γενικότερης κατάστασης, τόσο στη χώρα μας, όσο και διεθνώς:

Η ελλιπής χρηματοδότηση, ως προοίμιο ιδιωτικοποίησης, είναι πλέον σύνθημα φαινόμενο διεθνώς. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των δραστηκών περικοπών στους προϋπολογισμούς των ιταλικών Κρατικών Αρχείων από την κυβέρνηση Μπερλουσκόνι.

Παρόμοια προβλήματα αντιμετωπίζουν και τα Εθνικά Αρχεία και οι Βιβλιοθήκες των Η.Π.Α. Στο σχετικό κείμενο της SAA, διαθέσιμο στο διαδίκτυο³⁰ επισημαίνονται οι σοβαρές συνέπειες των περικοπών και τονίζεται η σημαντική σχέση αρχείων και κοινωνίας.

Αν όμως διεθνοποιείται το πρόβλημα, διεθνοποιείται και η αντίδραση. Στο παράδειγμα των ιταλικών Αρχείων, ιδιαίτερο ρόλο στη γνωστοποίηση του προβλήματος στη διεθνή κοινότητα αρχειονόμων, πανεπιστημιακών, ερευνητών κλπ. έπαιξε η χρήση του διαδικτύου (e-mail) και οι ταχυδρομικές λίστες των επιστημονικών και επαγγελματικών οργανώσεων του χώρου, με αποτέλεσμα διεθνή αντίδραση στις περικοπές αυτές: ψηφίσματα και επιστολές συμπάραστασης αρχειακών, επιστημονικών, ερευνητικών, πανεπιστημιακών φορέων και προσωπικοτήτων απ' όλο τον κόσμο, βομβαρδισμός της κυβέρνησης Μπερλουσκόνι με e-mail διαμαρτυρίας κλπ.³¹

Το διαδίκτυο, λοιπόν, μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιηθεί για τη δημοσιοποίηση των προβλημάτων του χώρου και την εξασφάλιση δικτύου συμμάχων³².

Η σκοτεινή πλευρά της σελήνης

Αν η τεχνολογία των υπολογιστών χρησιμοποιηθεί μόνο για την αυτοματοποίηση της εργασίας, μπορεί να μειώσει το επίπεδο δεξιοτήτων και να αποθαρρύνει την πίεση για μεγαλύτερη

25 Επιπλέον, ο αριθμός άλλων sites στα οποία υπάρχει παραπομπή στις σελίδες μας είναι παράγοντας για τη σειρά κατάταξης από τις μηχανές αναζήτησης.

26 Forward-to-a-friend.

27 Viral Marketing.

28 Ας σημειωθεί ότι αυτό σημαίνει ταχύτερες συνδέσεις, νεότερες εκδόσεις Explorer ή Netscape Navigator, καλύτερη ανάλυση οθόνης κλπ.

29 Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του κινήματος της λεγόμενης αντι-παγκοσμιοποίησης ή η περίπτωση του υποδιοικητή Μάρκος, ηγέτη του Εθνικοαπελευθερωτικού Στρατού των Ζαπατίστας, που φαίνεται να είναι εξαιρετικός γνώστης των δυνατοτήτων που προσφέρει το διαδίκτυο.

30 Society of American Archivists, Statement on the Importance of Supporting State Archival Program στη διεύθυνση <http://www.archivists.org/statements/statearchives.asp>.

31 Σχετικό υλικό στη διεύθυνση <http://www.anai.org/materiali/sos2003.htm>. Βλ. και International Council on Archives - Section of Professional Associations (SPA), Statement on Italian Archives (<http://www.ica.org/news.php?newsid=152&language=eng>).

32 Υποδειγματική από αυτή την άποψη είναι η δουλειά της American Library Association (www.ala.org), της παλαιότερης Ένωσης Βιβλιοθηκονόμων στον κόσμο, με 64.000 μέλη. Οι δραστηριότητες στους προϋπολογισμούς απειλούν πολλές βιβλιοθήκες των ΗΠΑ με κλείσιμο και πολύ περισσότερες με σημαντικό περιορισμό των υπηρεσιών που προσέφεραν μέχρι τώρα στην κοινότητα. Η Ένωση έχει αφιερώσει μεγάλο αριθμό ιστοσελίδων στο site της στην εκστρατεία «Save America's Libraries». Μέσω των σελίδων αυτών, χάρη στην επινοητικότητα, τη δημιουργικότητα και τη συστηματική-τεράστια-δουλειά των πολύ καλών –προφανώς– ακτιβιστών και άλλων στελεχών της Ένωσης μπορεί κανείς να βρει χρησιμότερες πληροφορίες για το θέμα, αλλά και οδηγίες για ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών και οργάνωση κινητοποιήσεων! Το ιδιαίτερα σημαντικό εδώ είναι ότι δεν δίνονται μόνον οι κατευθύνσεις, αλλά και τα εργαλεία για την υλοποίηση των στόχων (<http://www.ala.org/ala/pio/piopromotions/campaignsave.htm>).

συμμετοχικότητα και αποκεντρωμένες μορφές διαχείρισης. Αντίθετα, μια προσέγγιση στην ανάπτυξη της τεχνολογίας που δίνει έμφαση στην πληροφοριακή της ικανότητα χρησιμοποιεί την τεχνολογία για πολύ περισσότερα πράγματα: για αύξηση του πνευματικού περιεχομένου της εργασίας σε κάθε οργανωτικό επίπεδο ως ικανότητα αποκρυπτογράφησης της πληροφορίας και λήψης αποφάσεων που βασίζονται σ' αυτή τη γνώση.

– *Πνευματική ιδιοκτησία*

Το ζήτημα της *πνευματικής ιδιοκτησίας* είναι από τα πιο σημαντικά. Από τη μεγάλη ποικιλία τεκμηρίων που απόκεινται στην κρατική αρχειακή υπηρεσία και σε άλλους αρχειακούς φορείς, δεν γνωρίζουμε πάντα ποια τεκμήρια ή ποιες κατηγορίες τεκμηρίων προστατεύονται ή μπορεί να προστατεύονται (π.χ. αρχιτεκτονικά σχέδια – από αρχεία αρχιτεκτόνων – , υλικό που αφορά βιομηχανίες, καρτ ποστάλ, διαφημίσεις κλπ.). Αλλά ούτε και καμιά σχετική συζήτηση έχει ανοίξει γι' αυτά τα θέματα στην Ελλάδα, σε ό,τι αφορά το υλικό των Αρχείων. Ούτε πλούσια νομολογία διαθέτουμε πάνω σ' αυτό το θέμα. Όσο για την υπάρχουσα, αυτή δεν είναι γενικά γνωστή ούτε στους αρχειακούς.

– *Η εμπορευματοποίηση κοινωνικών αγαθών και υπηρεσιών*

Όλο και περισσότερα επίσημα κείμενα των κυβερνήσεων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά, τα δημόσια αρχεία κλπ. βρίθουν όρων, όπως «αγορά», «προϊόν», «βιομηχανία πολιτισμού», «ανταγωνιστικότητα». Από αυτά τα κείμενα έχουν υποχωρήσει έως και εξαφανιστεί όροι όπως «κοινωνικό αγαθό», «πολιτιστικό αγαθό», «δημιουργία». Πρόκειται για μια διαδικασία εμπορευματοποίησης της γνώσης. Σε αυτή τη λογική τα τεκμήρια έχουν αγοραστική αξία, σε πείσμα του γεγονότος ότι τα κοινωνικά αγαθά είναι αταίριαστα με τον ανταγωνισμό και την οικονομία της αγοράς. Από την άλλη μεριά, η ελιτίστικη, σε ορισμένες περιπτώσεις, αντίληψη περί αρχείων, ιστορίας κλπ. διευκολύνει τη μη απόδοση των αρχείων στον κόσμο ως κοινωνικού αγαθού.

Δεν είναι τυχαίο ότι όλες οι αρνητικές εξελίξεις στο δημόσιο τομέα (ιδιωτικοποιήσεις κλπ.) σημειώθηκαν στο όνομα του εκσυγχρονισμού, της ανάγκης ανταπόκρισης στις απαιτήσεις του πολίτη, συχνά με επίκληση της ανάγκης ανάπτυξης ψηφιακού περιεχομένου που θα είναι διαθέσιμο στο διαδίκτυο και, κυρίως, στη βάση υπαρκτών προβλημάτων λειτουργίας των φορέων τα οποία έχουν δημιουργηθεί από την ίδια την κρατική πολιτική και χρησιμοποιήθηκαν στη συνέχεια ως άλλοθι, για να αποσπάσουν την κοινωνική συναίνεση για αλλαγές αρνητικές για την κοινωνία συνολικά.

Σε ό,τι μας αφορά ως αρχειακούς φορείς, είναι πάντα παρών ο κίνδυνος *έμμεσης ιδιωτικοποίησης του δημοσίου* και μάλιστα στο όνομα της αναγκαιότητας παρουσίας των αρχειακών υπηρεσιών στο διαδίκτυο, ανάπτυξης ψηφιακού περιεχομένου κλπ. Χαρακτηριστική από αυτή την άποψη -και ιδιαίτερα ανησυχητική- είναι η *Οδηγία της ΕΕ για την εμπορική εκμετάλλευση των εγγράφων του δημόσιου τομέα*, η οποία συνάντησε τη γενική αντίθεση της διεθνούς αρχειακής κοινότητας.

Κάλλια Χατζηγιάννη

Αρχιόντομος

Γ.Α.Κ.-Αρχεία Νομού Ευβοίας

**ΟΝΤΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΟΡΩΝ-
ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ
Ανακοίνωση στο Πανελλαδικό Συνέδριο
Αρχειονομίας στη Σάμο**

Εισαγωγή

Με την ιλιγγιώδη ανάπτυξη των δικτύων και των υπολογιστικών συστημάτων παρατηρείται μια αυξανόμενη ανάπτυξη των ψηφιακών βιβλιοθηκών. Με τον όρο ψηφιακή βιβλιοθήκη εννοούμε τις συλλογές εγγράφων που έχουν αποθηκευτεί και είναι προσβάσιμες με ηλεκτρονικό τρόπο. Σημαντικό ενδιαφέρον στο χώρο των ψηφιακών βιβλιοθηκών, παρουσιάζει η διαχείριση αρχειακών εγγράφων.

Μια ψηφιακή βιβλιοθήκη αρχειακών εγγράφων υποστηρίζει τις βασικές λειτουργίες καταχώρησης ψηφιακών εικόνων, ευρετηριασμού, υπομνηματισμού και ανάκτησης¹. Για τις ανάγκες της παρούσας εισήγησης και προκειμένου να γίνει μια ρεαλιστική και όχι αποκλειστικά θεωρητική προσέγγιση, με τον όρο ψηφιακή βιβλιοθήκη ορίζουμε την καταγραφή και την καταχώρηση των αρχειακών συλλογών (και όχι των εγγράφων τους) σε μια κοινή βάση δεδομένων, προσβάσιμη τόσο στους επαγγελματίες αρχειονόμους της αρχειακής υπηρεσίας μέσω του προσωπικού τους υπολογιστή, όσο και στους χρήστες μέσω του διαδικτύου. Αυτό ονομάζουμε πρώτο στάδιο της καταγραφής («μηχανική ανάκτηση»). Ένα σημαντικό μέρος της επεξεργασίας μιας αρχειακής συλλογής συνίσταται βέβαια στη θεματική ταξινόμηση του περιεχομένου των εγγράφων και στον υπομνηματισμό τους με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολυνθεί η ανάκτηση και η αξιοποίηση τους στο μέλλον. Αυτό ονομάζουμε δεύτερο στάδιο της καταγραφής («ευφυής ανάκτηση»).

Εδώ παρουσιάζουμε την προβληματική για την ανάπτυξη ενός συστήματος σημασιολογικού ευρετηριασμού και πολυδιάστατης ταξινόμησης εγγράφων σε επίπεδο φακέλου αρχείου, με τη βοήθεια ενός ενσωματωμένου θησαυρού όρων μέσα από συστήματα οντολογίας. Οι διαπιστώσεις αφορούν σαφώς το δεύτερο στάδιο της επεξεργασίας, όπως το ορίσαμε προηγουμένως. Κύριο χαρακτηριστικό του συστήματος που αναζητείται είναι το πλούσιο και επεκτάσιμο μοντέλο περιγραφής δεδομένων. Βασικοί στόχοι της ανάπτυξης του συστήματος είναι πέρα από την εξοικονόμηση του χρόνου ταξινόμησης και την ταχύτητα ανάκτησης, η εννοιολογική πληρότητα και η μέγιστη δυνατή ακρίβεια της ανακτημένης πληροφορίας.

Πρόκειται για τις πρώτες εκτιμήσεις και συμπεράσματα της συνεργασίας της γράφουσας σε επίπεδο μεταδιδακτορικής έρευνας με το Διατμηματικό Τμήμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Λέξεις-κλειδιά: αρχεία, τεκμηρίωση, σημασιολογικός ευρετηριασμός, οντολογίες, μεταδεδομένα

Προβληματική και σχέδιο ανάπτυξης θησαυρού όρων

Η ενότητα αυτή αναφέρεται στον προβληματισμό για την αξιοποίηση στο χώρο μας των τεχνικών και των ευφυών αρχών των «Συστημάτων Οργάνωσης Γνώσεων», λαμβάνοντας υπόψη τη δυναμική ανάπτυξης αυτών των συστημάτων στο άμεσο μέλλον.

1 Digital Libraries: Future Research Directions for a European Research Programme, June 13-15, 2001, San Cassiano (Dolomites), Italy, τελευταία επίσκεψη 2/9/2003: <http://delos-noe.iei.pi.cnr.it/activities/researchforum/Brainstorming/brainstorming-report.pdf>.

Τα αρχεία ως οργανισμοί προσφέρουν την πρόσβαση σε ένα μεγάλο αριθμό θησαυρών γνώσεων καταχωρημένων και ταξινομημένων². Στη διαδικασία καταγραφής και μαζικής εισαγωγής αρχείων σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων είναι γνωστό ότι έχουν δημιουργηθεί τυπολογικά συστήματα για να εξυπηρετήσουν την τοποθέτηση υλικού σε πρώτη φάση κατά κατηγορίες θεμάτων (π.χ. ενδεικτικά για το Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας: ΔΙΟΙΚ= διοικητικά αρχεία, ΔΙΚ= δικαστικά αρχεία κλπ.), σε δεύτερη φάση κατά κατηγορίες φορέων παράδοσης του υλικού (π.χ. ΔΙΟΙΚ < ΙΚΑ, ΟΑΕΔ, ΕΛΑΣ κλπ.).

Η ανάγκη για μια ανάκτηση πληροφοριών με μηχανικό τρόπο από τις ομάδες αρχείων οδηγεί αμέσως μετά την παραλαβή στην καταγραφή δεδομένων με βασικές συνιστώσες (ABE= Αριθμός Βιβλίου Εισαγωγής, ΑΕΕ= Αριθμός Ειδικού Ευρετηρίου). Εκεί και για κάθε αρχείο καταχωρούνται στοιχεία όπως ο φορέας παράδοσης, η ημερομηνία παράδοσης, οι χρονολογίες περιεχομένων, μια ενδεικτική καταγραφή των περιεχομένων της παραλαβής κλπ. Έτσι εξασφαλίζεται η καταγραφή των βασικών δεδομένων. Σε επόμενο στάδιο, και εφόσον έχει ολοκληρωθεί η ταξινόμηση του υλικού, γίνεται η ηλεκτρονική αποδελτίωση του υλικού κατά φάκελο. Σε κάθε φάκελο αντιστοιχεί ένα δελτίο.

Το πρώτο στάδιο (αυτό της μηχανικής επεξεργασίας) έχει κίολας συμβάλει καταρχήν στην εισαγωγή των δεδομένων σε μια κοινή βάση. Σε δεύτερη φάση και πάντα στο ίδιο στάδιο προσφέρεται η δυνατότητα για τη δημιουργία πινάκων (=ευρετήρια θεμάτων, χρονολογιών, ονομάτων κλπ.).

Προς στιγμήν η ευκολία της αυτόματης αναζήτησης αρχείων με αντιπαράταξη βασικών όρων μοιάζει να καθιστά τη νοητική ταξινόμηση απαρχαιωμένη. Με την κατακλυσμία όμως αύξηση των πληροφοριών η υπάρχουσα τεχνολογία μπορεί να αξιοποιηθεί ως αρχική βάση επεξεργασίας, αφού μπορεί να επιτευχθεί μεγαλύτερη ακρίβεια με τη χρήση προηγμένων συστημάτων. Επόμενο στάδιο αποτελεί η συγκέντρωση ορολογίας που απαιτείται για τη βελτίωση και την ανάπτυξη του θησαυρού όρων. Στο δεύτερο αυτό στάδιο (της «ευφυούς» διαχείρισης) η επεξεργασία των αρχείων και των περιεχομένων τους οδηγεί στην ανάπτυξη θεματολογικών οντοτήτων και στην οργάνωση και ιεράρχηση της περιγραφικής ορολογίας.

Ποια ωστόσο μπορεί να είναι άμεσα η συμβολή του δεύτερου αυτού σταδίου επεξεργασίας στην αποτελεσματικότερη διαχείριση της πληροφορίας των αρχείων; Αρκετοί παράγοντες όπως ο βαθμός της εξειδίκευσης, η ποικιλομορφία των πεδίων, η γλώσσα και η ποιότητα, οι απαιτήσεις για διασταύρωση και επαναχρησιμοποίηση της πληροφορίας από διαφορετικά πρότυπα απαιτούν, ιδιαίτερα στο χώρο της πολιτιστικής πληροφορίας, περισσότερη εξειδίκευση και πολυπλοκότερα ταξινομικά συστήματα από τα υπάρχοντα. Έτσι οδηγούμαστε στη διατύπωση νέων απαιτήσεων για τη διαχείριση και επεξεργασία της πληροφορίας σε όλα τα στάδια (π.χ. της αυτόματης ταξινόμησης, της ανάκτησης πληροφοριών, κλπ.)³.

Η χρήση γλωσσικής τεχνολογίας απαιτεί να προσαρμοστούμε το σύστημα μας στη θεματική περιοχή που επεξεργαζόμαστε. Βασικό βήμα στη διαδικασία αυτή είναι να εμπλουτίσουμε τους γλωσσικούς πόρους («language resources») με την ενσωμάτωση της κατάλληλης ορολογίας. Η αυτόματη εξαγωγή όρων με σημασιολογικό ευρετηριασμό μας προσφέρει μια έγκυρη και γρήγορη λύση στη διαδικασία προσαρμογής. Τα συστήματα αυτά τελευταία είναι γνωστά με την τυπική ονομασία *θησαυροί όρων* και πρόσφατα έχουν βελτιωθεί σε τυπικές οντολογίες.

Εισαγωγή στις οντολογίες

Η λέξη «οντολογία» προέρχεται από τη φιλοσοφία και αφορά τον κλάδο που ασχολείται με τη φύση και την ουσία των όντων. Στην επιστήμη της πληροφορικής ο όρος εμφανίστηκε μόλις στις αρχές της δεκαετίας του 1990, όταν το Υπουργείο Άμυνας των Η.Π.Α. εγκαινίασε το πρόγραμμα για το διαμοιρασμό γνώσης, προσβλέποντας στη δημιουργία ενός μοντέλου υλοποίησης «ευφυών» συστημάτων.

Σήμερα οι οντολογίες στοχεύουν στη γενικευμένη μοντελοποίηση της γνώσης γύρω από ένα γνωστικό αντικείμενο («domain»), π.χ. τον τραπεζικό χώρο, τον τομέα της υγείας, τον αρχειακό χώρο κλπ. Η σημασία της έρευνας για τις οντολογίες αναγνωρίζεται σε πολλά διαφορετικά ερευνητικά πεδία και περιοχές εφαρμογής, όπως η εννοιολογική διαμόρφωση, η ανάκτηση πληροφοριών, ο σημασιολογικός σχολιασμός. Στην πιο κλασσική διατύπωσή της η οντολογία («ontology») ορίζεται ως το σημασιολογικό μοντέλο που διαπιστώνει με σαφήνεια τις σημαντικότερες έννοιες ενός γνωστικού αντικείμενου⁴. Μια οντολογία είναι λοιπόν μια επίσημη προδιαγραφή ενός εννοιολογικού λεξιλογίου που χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα συγκεκριμένο δικτυακό τόπο⁵.

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτόν μια οντολογία δεν περιλαμβάνει μόνο τους όρους που ορίζονται ρητά σε αυτήν, αλλά επιπλέον περιλαμβάνει όρους που έχουν εξαχθεί μέσα από τους κανόνες συμπερασματολογίας (δεδομένα > μεταδεδομένα= «metadata»). Έτσι οι οντολογίες παρέχουν γενικά μια κοινή αντίληψη ενός θεματικού πεδίου και διευκολύνουν την επικοινωνία μεταξύ ανθρώπων και μεταξύ υπολογιστικών συστημάτων. Εξ ορισμού λοιπόν η οντολογία θα πρέπει να εκφραστεί ρητά σε μια τυποποιημένη γλώσσα με εννοιολογική επεξεργασία ώστε να είναι προσβάσιμη όχι μόνο από τους ανθρώπους, αλλά και από τα υπολογιστικά συστήματα. Ταυτόχρονα η διατύπωση της οντολογίας θα πρέπει να γίνει δημόσια ώστε η γνώση που κωδικοποιείται με αυτήν να είναι προσβάσιμη από όλους.

Η ανάπτυξη μιας οντολογίας συνήθως αποσκοπεί στους ακόλουθους στόχους:

- να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε καλύτερα ένα γνωστικό αντικείμενο,

2 P. Brunton, and T. Robinson (2000), «Εισαγωγή του Αρχαιακού Υλικού», στο Ellis, J. (επιμ.), *Η Διαχείριση των Αρχείων*, Αθήνα: Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρεία, σ. 268-284.

3 A. Eberhart (2001) «Applications of the Semantic Web for document retrieval», *First Semantic Web Working Symposium, Palo Alto, California, USA, 2001*, τελευταία επίσκεψη 1/9/2003, <http://www.semanticweb.org/SWWS/program/position/soi-eberhart.pdf>.

4 Y. Ding & D. Fensel, (2001) «Ontology library systems: the key for successful ontology reuse», στο I.F. Cruz, S. Decker, J. Euzenat & D.L. McGuinness, (επιμ.) *The emerging Semantic Web: Selected papers from the first Semantic Web Working Symposium* σ. 93-112. Amsterdam: IOS Press., Volume 75 Frontiers in artificial intelligence and applications, τελευταία επίσκεψη 2/9/2003: <http://www.semanticweb.org/SWWS/program/full/paper58.pdf>.

5 M. Doerr, J. Hunter & C. Lagoze, «Towards a Core Ontology for Information Integration», *Journal of Digital Information*, volume 4, issue 1, April 2003.

- να μας επιτρέψει να βοηθήσουμε άλλους να κατανοήσουν καλύτερα το σημασιολογικό μοντέλο που ακολουθούμε για να περιγράψουμε τη γνώση που έχουμε αποκτήσει γύρω από ένα γνωστικό αντικείμενο,
- να διαμορφώσουμε μια κοινά αποδεκτή αντίληψη για ένα γνωστικό αντικείμενο ως κοινό πρότυπο διαμόρφωσης ηλεκτρονικών εγγράφων, πρότυπο που να μπορούν να ακολουθήσουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι.

Εξαγωγή και διαχείριση ορολογίας

Απαραίτητη για την αξιοποίηση της ορολογίας στο πλαίσιο της ανάκτησης πληροφορίας είναι η οργάνωση των όρων σε θησαυρούς ή σε βάσεις ορολογικών δεδομένων. Οι σχέσεις σημασίας που υπάρχουν μεταξύ των όρων αναπαρίστανται στις δομημένες αυτές βάσεις γνώσης (θησαυρούς, βάσεις) με τη μορφή δικτύων. Στα δίκτυα αυτά οι λέξεις/ όροι αποτελούν κόμβους που συνδέονται με ονομασμένες σχέσεις. Η χρήση θησαυρών καθιστά την ανάκτηση πληροφορίας πιο αποτελεσματική, δεδομένου ότι η προσθήκη εννοιολογικής πληροφορίας αυξάνει την ευφυΐα του συστήματος⁶.

Οι θησαυροί όρων με δομημένα λεξιλόγια όρων, όταν χρησιμοποιούνται για την εισαγωγή και ανάκτηση πληροφορίας σε δεδομένο γνωστικό πεδίο, υποστηρίζουν:

- την ταχύτερη ταξινόμηση από την απόδοση «λέξεων-κλειδίων»
- τη μεγαλύτερη ακρίβεια
- τη διατήρηση της ταυτότητας των εννοιών και όχι των «λέξεων-κλειδίων»
- τη δημιουργία μιας βάσης με γνώση για το πεδίο εφαρμογής.

Οι οντολογίες ως μεθοδολογικά εργαλεία παρέχουν τη δυνατότητα εξαγωγής όρων από ταξινομικά δελτία, αποθήκευσης των όρων σε ορολογικές βάσεις και οργάνωσής τους σε δίκτυο ονομασμένων σχέσεων.

Στο στάδιο αυτό διερευνάται η αξιοποίηση των οντολογικών μεθοδολογιών στα συστήματα της πολιτιστικής πληροφορικής και μάλιστα στις αρχειακές εφαρμογές.

Ας ορίσουμε καταρχήν τον επιδιωκόμενο στόχο. Κύριος στόχος είναι η ανάπτυξη εξειδικευμένων εννοιολογικών λεξιλογίων κατά περίπτωση (=κατά αρχείο). Πρόκειται για την κατηγοριοποίηση των ήδη χρησιμοποιούμενων όρων, όπως προκύπτουν κατά αρχείο από τους πίνακες και τα ευρετήρια -προφανώς εμπλουτισμένων- και τη σύνδεσή τους με παράλληλες έννοιες με τις οποίες εννοιολογικά συνδέονται. Ζητούμενο είναι επίσης να γίνει η σύνδεση αυτή μέσα από μια κυρίαρχη ανθρωποκεντρική θεώρηση και όχι μόνο μέσα από μια μηχανική διαδικασία ανάκτησης των πληροφοριών.

Στον προβληματισμό αυτό πρέπει αρχικά να ληφθούν υπόψη οι επικρατούντες σχηματισμοί ισχύος στην πολιτισμική πληροφορική (=διάσωση, διαχείριση, προβολής και κοινωνίας της πολιτιστικής κληρονομιάς με ηλεκτρονική διάθεση πληροφοριών):

- η επικράτηση συστημάτων λογισμικού
- η τυποποίηση κωδικοποιήσεων
- η γλωσσική κυριαρχία
- η ανάπτυξη οντολογιών και η καθιέρωση ορολογιών
- η συγκέντρωση και η κατοχή υλικού
- η τάση σχηματισμού «πληροφοριακών μητροπόλεων»

Οι κατευθύνσεις της πολιτισμικής πληροφορικής μπορούν να εστιαστούν στα εξής σημεία:

- στην ταχεία, μαζική καταχώρηση πρωτογενούς πληροφορίας
- στην ανάπτυξη και την καθιέρωση ορολογίας
- στη διασύνδεση και αξιοποίηση επιτυχών συστημάτων, με συνοδευτικές πολιτικές συντήρησης και εξέλιξης
- στη διάθεση υλικού από βάσεις δεδομένων και ψηφιακές συλλογές στον παγκόσμιο ιστό
- στη διασφάλιση της βιωσιμότητας των δεδομένων

Αναγκαία στοιχεία για την ύπαρξη ενός συστήματος ηλεκτρονικής διαχείρισης ιστορικών εγγράφων με οντολογικές μεθοδολογίες είναι:

- η ψηφιακή βιβλιοθήκη ιστορικών εγγράφων
- η θεματική ευρετηρίαση
- η πολλαπλή ταξινόμηση
- η υποστήριξη περιγραφών των εγγράφων
- το σύστημα χρήσης τύπου Παγκόσμιου Ιστού («World Web»)
- η αξιοποίηση του Σημασιολογικού Ιστού («Semantic Web»)⁷.

Η επεξεργασία ενός αρχείου με οντολογικές προσεγγίσεις είναι αναγκαία όταν έχουμε μεγάλο αριθμό εγγράφων, γιατί τότε η εκμετάλλευση δεδομένων στηρίζεται σε μια βάσιμη στατιστική πραγματικότητα. Για το λόγο αυτό προτείνουμε τη χρήση ενός εννοιολογικού γλωσσαρίου περιγραφικών όρων για την τυπολογική ανάλυση των εγγράφων. Μπορεί για το σκοπό αυτό να χρησιμοποιήσουμε ένα σύστημα αναλυτικής ταξινόμησης κατά έννοιες. Το σύστημα στη φάση αυτή μπορεί να βασίζεται στη διαλεκτική σύνθεση τριών στοιχείων: στην παρατήρηση, στον πειραματισμό και στη θεωρία. Αποσκοπεί, κυρίως, στο να μεταφράσει αποτελεσματικά τις ανησυχίες του αρχειονόμου τη στιγμή της μελέτης και να τον καθοδηγήσει στην πορεία της επεξεργασίας του υλικού του.

Ενδεικτικές εφαρμογές στον ελληνικό χώρο

Η εξαγωγή όρων με την ανάπτυξη των οντολογιών βρίσκεται ήδη αρκετές εφαρμογές στο χώρο της πολιτιστικής πληροφορίας και στην Ελλάδα. Αξίζει να αναφερθούν τουλάχιστον δύο, ακριβώς επειδή προσεγγίζουν σε μεγάλο βαθμό τις ιδιαιτερότητες των πληροφοριών που παρέχει ο χώρος των αρχειακών οργανισμών, η πρώτη τυπολογικά και η δεύτερη σημασιολογικά. Η πρώτη εφαρμογή επεξεργάζεται την αρχειοθέτηση, το σχολιασμό και την ανάκτηση ιστορικού αρχείου. Αφορά την ταξινόμηση, την καταγραφή και τη μικροφωτογράφιση του Τουρκικού αρχείου Ηρακλείου, του Δημοτικού Αρχείου του Ηρακλείου και του Τουρκικού Αρχείου των Χανίων από τους συνεργαζόμενους φορείς του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Έρευνας (ΙΤΕ) και του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών (ΙΜΣ)⁸. Πρόκειται

6 J. Duffy, "The tools and technologies needed for knowledge management", *Information Management Journal*, 2001, 35(1), 64-67.

7 T. Berners-Lee, J. Hendler & O. Lassila, (2001), «The Semantic Web: A new form of Web content that is meaningful to computers will unleash a revolution of new possibilities», *Scientific American* (May), τελευταία επίσκεψη στις 2/9/2003: <http://www.sciam.com/article.cfm?articleID=00048144-10D2-1C70>.

8 Panos Constantopoulos, Martin Doerr, Maria Theodoridou, Manolis Tzobanakis, "Historical documents as monuments and as sources", *Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology Conference, CAA2002*, 2-6 April, 2002, Heraklion, Greece, τελευταία επίσκεψη στις 2/9/2003: <http://www.ics.forth.gr/isl/publications/paperlink/caa2002.pdf/2004-04-20>.

για μια πολυδιάστατη ταξινόμηση βάσει εννοιών, όπου η καταγραφή του πρωτότυπου υλικού ή έστω της περιγραφής του, βασίζεται σε πέντε άξονες:

- Ποιος → πρόσωπα και οργανισμοί
- Που → τόποι
- Πότε → χρόνος
- Τι → αντικείμενα
- Πως → δραστηριότητες

Η δεύτερη εφαρμογή αφορά το Λεξικό όρων του συστήματος πολιτιστικής τεκμηρίωσης «Κλειώ». Το σύστημα Κλειώ δημιουργήθηκε στο Ινστιτούτο Πληροφορικής του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας για να καλύψει τις ανάγκες της θεματικής πολιτισμικής τεκμηρίωσης με εφαρμογή κυρίως στο χώρο της αρχαιολογικής επιστήμης. Οι πληροφορίες στο Κλειώ οργανώνονται ως βάση γνώσεων σύμφωνα με ένα ειδικά σχεδιασμένο σημασιολογικό μοντέλο. Λειτουργικός πυρήνας του Κλειώ είναι το Σύστημα Σημασιολογικού Ευρετηριασμού⁹.

Το μοντέλο Κλειώ εκφράζει μια γενική οντολογία που περιλαμβάνει έννοιες ύλης (θέσης- υπόστασης- ποσότητας), ανθρωπολογικές, πνευματικής δημιουργίας και τη σχετική ονοματολογία.

Εφαρμογή σε αρχειακή συλλογή

Παρουσιάζουμε εν συντομία ένα παράδειγμα ταξινόμησης εγγράφων σε μια τυπική αρχειακή συλλογή του ΙΚΑ, χρησιμοποιώντας ως βασικά δεδομένα τα αντίστοιχα της ταξινόμησης του Τουρκικού αρχείου των Χανίων, αφού πρώτα τα προσαρμόσουμε στις ανάγκες του αρχείου μας, δημιουργώντας τις δικές μας βάσεις μεταδεδομένων¹⁰:

– Ποιος → τα πρόσωπα και οι οργανισμοί

Ομαδοποιούνται οι φορείς – άτομα, ομάδες, οργανώσεις, υπηρεσίες – που εμπλέκονται στη δημιουργία του εγγράφου (π.χ. ως δημιουργός, συντάκτης, συγγραφέας, αποστολέας ή παραλήπτης, αποδέκτης, ενδιαφερόμενος, είτε ως Δ.Υ., ΔΕΚΟ, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ, ΟΤΑ, ιδιώτης, κλπ. είτε ως ιατρός, ασθενής, διοικητικό προσωπικό, νοσηλευτικό προσωπικό κλπ.), ή αναφέρονται στο έγγραφο (π.χ. ως συμμετέχων φορέας, συν-δημιουργός, παράλληλος φορέας, συγγενής φορέας κλπ.).

Η τυποποίηση των πληροφοριών οργανώνεται σύμφωνα με τις ιδιότητες ή τα χαρακτηριστικά τους, π.χ. διοικητικός ρόλος, εθνική προέλευση, επάγγελμα, κοινωνική θρησκευτική κατάσταση, κλπ. Για την πιο αποτελεσματική ανάκτηση, που βασίζεται στην ονοματολογία των φορέων, κρατάμε και ένα χωριστό ευρετήριο των ονομάτων με τις αντίστοιχες αναφορές στα έγγραφα, αλλά και των πρόσθετων πληροφοριών, π.χ. εφόσον πρόκειται για πρόσωπα, στοιχεία όπως πατρώνυμο, εθνική προέλευση κλπ., εφόσον πρόκειται για υπηρεσίες, στοιχεία του οργανογράμματός της κατά τμήματα, υποδιευθύνσεις, διευθύνσεις, κλπ.

– Που → Τόπος

Ομαδοποιούνται οι θέσεις που αναφέρονται σε ένα έγγραφο ή οι χώροι, όπου αυτό δημιουργήθηκε. Οι τύποι σύμφωνα με την ταξινόμηση αυτή περιλαμβάνουν το γεωγραφικό χώρο (π.χ. είτε υπαίθρος, άστυ, είτε βουνό, λίμνη, κοιλάδα), το διοικητικό χώρο (π.χ. νομαρχιακό διαμέρισμα, πόλη, συνοικία) ή το κτήριο (π.χ. νοσοκομείο, ιατρείο, κέντρο υγείας, τοπική μονάδα υγείας, σταθμό προστασίας μάνας και παιδιού κλπ.).

– Πότε → Χρόνος

Εδώ ομαδοποιούνται οι χρονολογικές αναφορές που γίνονται μέσα στο έγγραφο ή που αποδίδονται στο συγκεκριμένο έγγραφο¹¹.

– Τι → Αντικείμενα

Αυτή η ταξινόμηση ομαδοποιεί το υλικό των εγγράφων (βιβλίο, φωτογραφία, ακτινολογικό υλικό, κλπ.), είτε τα αντικείμενα που αναφέρονται στα έγγραφα (τα κινητά/ σταθερά αντικείμενα, τα νομισματικά συστήματα, οι συναλλαγές πληρωμής κλπ.).

– Πως → Οι δραστηριότητες και οι ενέργειες

Στη βάση αυτή ομαδοποιούνται οι σκοποί δημιουργίας (π.χ. χρηματοοικονομικές συναλλαγές, ενημέρωση πολιτών, ιατρικές διαδικασίες, προληπτική ιατρική, στατιστικές, κοινωνική πολιτική, δημογραφικά, συνταξιοδοτικά κλπ.) και τα είδη των εγγράφων (π.χ. εγκύκλιοι, πρωτόκολλο, μητρώο, βεβαιώσεις κλπ.).

Εννοείται πως όλα τα προηγούμενα στοιχεία μπορούν να αποτελέσουν μέρος μόνο της βάσης μεταδεδομένων για το συγκεκριμένο αρχείο, καθώς, όπως τονίστηκε ήδη στην αρχή της εισήγησης, οι οντολογίες αποτελούν ένα πλούσιο και επεκτάσιμο μοντέλο εφαρμογής δεδομένων.

Συμπεράσματα

Καταλήγοντας, αναφέρω ότι στο Seattle των ΗΠΑ διεξάγεται στο διάστημα από τις 28/9- έως την 2/10/2003, το διεθνές συνέδριο του Dublin Core με θέμα τα μεταδεδομένα σε επίπεδο έρευνας και εφαρμογών¹². Σε μια από τις ομάδες εργασίας του συνεδρίου θα ανακοινωθούν οι οντολογίες για την τεκμηρίωση συλλογών με πολιτιστικό περιεχόμενο. Στο μεταξύ η συζήτηση στο διαδίκτυο μεταξύ των αρχειονόμων, μουσειολόγων και βιβλιοθηκονόμων που συμμετέχουν στην ομάδα εργασίας είναι διαρκής, έντονη και δημιουργική, καθώς βρίσκονται ήδη στο τελευταίο στάδιο, εκείνο της τελικής δημόσιας διατύπωσης της ορολογίας στα πλαίσια των οντολογικών τους αναζητήσεων¹³.

Με τη σημερινή μου εισήγηση ευελπιστώ ότι συνεισφέρω στον προβληματισμό της επαγγελματικής ομάδας των Ελλήνων αρχειονόμων για την αξιοποίηση των οντολογιών στις εφαρμογές μας. Είναι βέβαιο ότι πολλά πράγματα μπορούν να γίνουν για να προωθήσουν την οργάνωση πληροφοριών με τη σημασιολογική προσέλαση, τους εννοιολογικούς θησαυρούς όρων και τις οντολογίες.

9 P. Constantopoulos, Cultural Documentation: The CLIO System. *Technical Report FORTH-ICS/TR-115*, January 1994.

10 Πρβλ. και ISAD (G) General International Standard Archival Description: <http://www.ica.org/> και EAD Encoded Archival Description <http://lcweb.loc.gov/ead>.

11 Eric Ketelaar, 'The Archive as a Time Machine', *Proceedings of the DLM-Forum 2002: @ccess and Preservation of Electronic Information: Best Practices and Solutions, Barcelona, 6-8 May 2002, INSAR European Archives News, Supplement VII*, Luxembourg, 2002, σ. 576-81, τελευταία επίσκεψη: <http://cf.hum.uva.nl/bai/home/eketelaar/publication.html>.

12 Dublin Core Metadata Elements Set, <http://dublincore.org>, τελευταία επίσκεψη 2/9/2003: <http://www.ukoln.ac.uk/metadata/dcmi/collection-application-profile>.

13 <http://dc2003.ischool.washington.edu>, τελευταία επίσκεψη 2/9/2003.

Υπάρχει ωστόσο ακόμα ένα χάσμα μεταξύ των επαγγελματιών των αρχειακών οργανισμών από τη μια πλευρά, και των ειδικών των υπολογιστικών συστημάτων από την άλλη. Ενώ οι πρώτοι διαχειρίζονται τη γνώση των εγγράφων, οι δεύτεροι έχουν την τεχνολογία για να βελτιώσουν το χειρισμό της. Δεν είναι εύκολο για τους επαγγελματίες αρχειονόμους να καταλάβουν και να εκτιμήσουν τη δυνατότητα και τους περιορισμούς της τεχνολογίας. Από την άλλη, συχνά οι εκπρόσωποι της πληροφορικής επιστήμης αγνοούν, όπως άλλωστε είναι φυσικό, τις ιδιαιτερότητες των διανοητικών προβλημάτων του υλικού μας, ιδιαίτερα μάλιστα όταν αυτά δεν προσαρμόζονται άμεσα στα μοντέλα τους.

Είναι ωστόσο σαφώς ευδιάκριτη:

- η ανάγκη για τις αυξανόμενες διεπιστημονικές μελέτες και στο επίπεδο της έξυπνης διαχείρισης της αρχειακής πληροφορίας,
- η επαλήθευση των θεωρητικών προσεγγίσεων σε πρακτικές εφαρμογές.

Και εμείς οι αρχειονόμοι δεν μπορούμε να αγνοήσουμε την πρόκληση της συνεργασίας μας με το χώρο αυτό στον τομέα της διαχείρισης της γνώσης που απλόχερα προσφέρουν τα αρχεία μας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η συγγραφέας αισθάνεται την ανάγκη να ευχαριστήσει θερμά τον καθηγητή Κωνσταντίνο Ταραμπάνη, Πρόεδρο του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στα Πληροφοριακά Συστήματα του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, για τις πολύτιμες οδηγίες του και την άμεση ανταπόκρισή του, το Δρ Γεώργιο Γιαννακόπουλο, Γενικό Διευθυντή των Γενικών Αρχείων του Κράτους, και την Εφορεία των Γενικών Αρχείων του Κράτους, για την αγαστή συνεργασία τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Berners-Lee, T., Hendler, J. & Lassila, O. (2001), «The Semantic Web: A new form of Web content that is meaningful to computers will unleash a revolution of new possibilities», *Scientific American* (May), τελευταία επίσκεψη στις 2/9/2003: <http://www.sciam.com/article.cfm?articleID=00048144-10D2-1C70>.
- Brunton, P. & Robinson, T. (2000), «Εισαγωγή του Αρχειακού Υλικού», στο Ellis, J. (επιμ.), *Η Διαχείριση των Αρχείων*, Αθήνα: Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία, σ. 268-284.
- Constantopoulos, P., Doerr, M., Theodoridou, M. & Tzobanakis, M. (2002), «Historical documents as monuments and as sources», *Computer Applications and Quantitative Methods in Archaeology Conference, CAA2002*, 2-6 April, 2002, Heraklion, Greece, τελευταία επίσκεψη στις 2/9/2003: <http://www.ics.forth.gr/isl/publications/paperlink/caa2002.pdf/2004-04-20>.
- Constantopoulos, P. (1994), Cultural Documentation: The CLIO System. *Technical Report FORTH-ICS/TR-115*, January 1994.
- Digital Libraries: Future Research Directions for a European Research Programme, June 13-15, 2001, San Cassiano (Dolomites), Italy, τελευταία επίσκεψη 2/9/2003: <http://delos-noe.iei.pi.cnr.it/activities/researchforum/Brainstorming/brainstorming-report.pdf>.
- Ding, Y. & Fensel, D. (2001), «Ontology library systems: the key for successful ontology reuse», στο I.F. Cruz, S. Decker, J. Euzenat & D.L. McGuinness, (επιμ.) *The emerging Semantic Web: Selected papers from the first Semantic Web Working Symposium* σ. 93-112. Amsterdam: IOS Press., Volume 75 Frontiers in artificial intelligence and applications, τελευταία επίσκεψη 2/9/2003: <http://www.semanticweb.org/SWWS/program/full/paper58.pdf>.

Doerr, M., Hunter, J. & Lagoze (2003), C., «Towards a Core Ontology for Information Integration», *Journal of Digital Information*, volume 4, issue 1, April.

Dublin Core Metadata Elements Set, <http://dublincore.org>, τελευταία επίσκεψη 2/9/2003: <http://www.ukoln.ac.uk/metadata/dcmi/collection-application-profile>.

Duffy, J. (2001), «The tools and technologies needed for knowledge management», *Information Management Journal*, 35(1), 64-67.

EAD Encoded Archival Description τελευταία επίσκεψη 1/9/2003 <http://lcweb.loc.gov/ead>.

Eberhart, A. (2001) «Applications of the Semantic Web for document retrieval», *First Semantic Web Working Symposium, Palo Alto, California, USA, 2001*, τελευταία επίσκεψη 1/9/2003, <http://www.semanticweb.org/SWWS/program/position/soi-eberhart.pdf>.

ISAD (G) General International Standard Archival Description, τελευταία επίσκεψη 1/9/2003: <http://www.ica.org>.

Ketelaar, E. (2002), «The Archive as a Time Machine», *Proceedings of the DLM-Forum 2002: @ccess and Preservation of Electronic Information: Best Practices and Solutions, Barcelona, 6-8 May 2002, INSAR European Archives News, Supplement VII*, Luxembourg, σ. 576-81, τελευταία επίσκεψη: <http://cf.hum.uva.nl/bai/home/eketelaar/publication.html>.

Δρ Τριανταφυλλιά Κουρτούμη

Αρχειονόμος, Γ.Α.Κ. – Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας
e-mail: frini95@yahoo.gr

ΑΡΧΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ Ανακοίνωση στο Πανελλαδικό Συνέδριο Αρχειονομίας της Σάμου

Παρά το γεγονός ότι σε μια τοπική κοινωνία η λειτουργία ενός Αρχαιοφυλακείου ή Ιστορικού Αρχείου ή των Γενικών Αρχείων του Κράτους ασκεί μια ιδιαίτερη γοητεία, ακούγεται σαν να υπάρχει εκεί ένα θησαυροφυλάκιο, εντούτοις «ελάχιστοι άνθρωποι γνωρίζουν τι είναι τα Αρχεία, το είδος του έργου που επιτελούν και τους λόγους που το έργο αυτό είναι ανεκτίμητο». Αυτή η αντίληψη οφείλεται στο ότι οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έρχονται σε επαφή με τα πρωτότυπα τεκμήρια ακόμα κι όταν φοιτήσουν σε πανεπιστήμια, εκτός αν ασχοληθούν σοβαρά με την έρευνα.

Στις τοπικές κοινωνίες τα Αρχεία θεωρούνται χώροι όπου φυλάσσονται παλιά χαρτιά, χρήσιμα μονάχα σε κάποιους λοξούς ερευνητές ή χαρτοπόντικες που κάθονται με τις ώρες να διαβάσουν άχρηστα πράγματα που δεν ενδιαφέρουν κανένα. Όσο για την ιστορία, για την οποία κατά τεκμήριο είναι χρήσιμα τα ντοκουμέντα των αρχείων, οι περισσότεροι από τους συμπολίτες μας είτε αδιαφορούν είτε τα θεωρούν ήσσονος σημασίας, ενώ παράλληλα υποστηρίζουν την ανάγκη να μάθουμε την ιστορία μας ή ότι δεν διδάσκεται ιστορία στα σχολεία ή ότι δεν γράφεται η πραγματική μας ιστορία και άλλα παρόμοια. Πάντως, για διάφορους λόγους, δεν μπορούν να συνδέσουν το έργο των Αρχείων με την ιστορία, την έρευνα, την εκπαίδευση, τη γνώση, τον πολιτισμό, ακόμα κι όταν γίνονται προσπάθειες –κι έχουν γίνει πάμπολλες τα τελευταία χρόνια από τα Γ.Α.Κ.– ν' ανοίξουν τα αρχεία στο κοινό, να έλθουν σ' επαφή μ' αυτά περισσότεροι πολίτες, να γνωρίσουν τον πλούτο, τους θησαυρούς

που πράγματι διαθέτουν και να αντιληφθούν πόσο χρήσιμα μπορεί να είναι ακόμα και στην καθημερινότητά τους. Στην καλύτερη περίπτωση τα Αρχεία θεωρούνται χρήσιμα από τους πολίτες, όταν διαθέτουν συμβόλαια και ληξιαρχικές πράξεις, όπου με τα πρώτα υποβοηθούν δικαστικές υποθέσεις και με τις δεύτερες αναζητούν οι απόγονοι των μεταναστών τις ρίζες τους, όπως είναι της μόδας τελευταία.

Η ίδια η Πολιτεία αγνοεί ή υποτιμά τις αρχειακές της υπηρεσίες όχι απλά με την έννοια ότι δεν δίνει χρήματα ή δεν προσλαμβάνει το απαραίτητο προσωπικό – και αυτά είναι ζωτικής σημασίας αλλά έχουν να κάμουν με τις πολιτικές και οικονομικές προτεραιότητές της – αλλά και με την έννοια ότι δεν αναγνωρίζει τη σημασία τους, το ρόλο τους, το έργο που επιτελούν ή μπορούν να επιτελέσουν. Αυτά όμως που αρνείται για τις δικές της υπηρεσίες – τα δημόσια κρατικά αρχεία – τα προσφέρει αφειδώς σε άλλα μη κρατικά ιδρύματα που συγκεντρώνουν και διαχειρίζονται αρχειακό υλικό, έτσι ώστε εκείνα μεν έχουν την ευχέρεια να προβάλουν το έργο τους, ενώ τα ίδια τα Γ.Α.Κ. αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες για το σκοπό αυτό.

Εξάλλου και οι δημόσιες υπηρεσίες που παράγουν αρχεία, αν και υπάρχει το νομοθετικό πλαίσιο για την τήρησή τους και την παράδοσή τους στα Γ.Α.Κ., διαπνέονται από μια παρόμοια νοοτροπία είτε καταστρέφοντας το υλικό τους είτε συσσωρεύοντάς το και αποθηκεύοντάς το σε ακατάλληλους χώρους, ώστε ύστερα από κάποιο χρονικό διάστημα να υπάρχει το αυτό αποτέλεσμα. Πολλές φορές η καχυποψία έναντι των Γ.Α.Κ. και η απαξία με την οποία τα περιβάλλουν έχει συντελέσει στο να χάνονται δημόσια αρχεία ή να δίδονται σε ιδιωτικούς φορείς για φύλαξη και αξιοποίησή τους.

Αλλά και οι χώροι όπου στεγάζονται τα Γ.Α.Κ. ενισχύουν αυτές τις αντιλήψεις. Δεν είναι πολλά τα κτήρια των Γ.Α.Κ. που διαθέτουν τουλάχιστον τις περισσότερες από τις προδιαγραφές που απαιτούνται για την ασφαλή φύλαξη και διαχείριση των αρχειακών ενοτήτων τους.

Αυτή η εικόνα του άλλου για τα Αρχεία στις τοπικές κοινωνίες είναι ανάγκη να ανατραπεί κι αυτό δεν είναι εύκολη υπόθεση ούτε γίνεται σε μικρό χρονικό διάστημα. Απαιτείται σχεδιασμός και μεθοδικότητα, μια ποικιλία δραστηριοτήτων που θα βγάλουν σταδιακά τα Αρχεία από την αφάνεια και θα τα συνδέσουν με την τοπική κοινωνία ώστε η ίδια να κατανοήσει ότι αυτά αποτελούν δική της υπόθεση, πνευματική κληρονομιά και αναπόσπαστο στοιχείο της ιστορίας της. Όσο η τοπική κοινωνία θα γνωρίζει το έργο των Αρχείων, όσο θα εξυπηρετείται από αυτά με πληροφορίες και με ποικίλες εκδηλώσεις που ενδιαφέρουν και τα σύγχρονα προβλήματά της, τόσο περισσότερο νομίζω θα νοιάζεται για τη λειτουργία τους και τη στήριξή τους.

Τα Αρχεία δεν μπορεί να είναι μόνον ένας οργανισμός πληροφοριών. Σε μια τοπική κοινωνία αποτελούν παράλληλα και ερευνητικό κέντρο τοπικών σπουδών και πνευματικό ίδρυμα που μπορεί να προσφέρει πολλά στην πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου. Αυτή η αποστολή συναντά βέβαια μεγάλες δυσκολίες, μια από τις οποίες είναι ότι τα Αρχεία δεν μπορούν γρήγορα να ταξινομήσουν και να διαθέσουν τις συλλογές τους, ώστε να ασχοληθούν και με άλλους είδους δραστηριότητες. Χρειάζεται χρόνος και κόπος πολύς αλλά και προσωπικό (που συνήθως δεν έχουν) μέχρι να ετοιμάσουν μian αρχειακή ενότητα. Η δυσκολία γίνεται μεγαλύτερη διότι πολύ συχνά το υλικό τους αυξάνεται

με νέες απρόσμενες προσκτήσεις που και αυτές θέλουν το χρόνο τους για να ετοιμασθούν.

Ένα πλήρως οργανωμένο και ταξινομημένο Αρχείο έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει σχέσεις με την τοπική κοινωνία. Αντιθέτως, τα Αρχεία που δεν στεγάζονται σε κατάλληλα κτήρια, δεν έχουν τον απαιτούμενο εξοπλισμό και διαθέτουν σημαντικές ενότητες αταξινόμητες είναι φυσικό να προτάσσουν την επίλυση αυτών των ζωτικών προβλημάτων τους (κτηρίου, προσωπικού, εξοπλισμού κλπ.). Αλλά και πάλι, αν περιμένουμε πότε τα παντοειδή προβλήματα θα λυθούν, τότε θα αναλωθούμε σε ένα έργο άχαρο που θα κρατά για μεγάλα χρονικά διαστήματα τα Αρχεία κλειστά και θα συντηρεί την αρνητική εικόνα γι' αυτά. Σ' αυτή την περίπτωση το προσωπικό κόστος γίνεται ακόμη μεγαλύτερο, καθώς συνοδεύεται από άγχη και μη αναγνώριση του πνευματικού ρόλου των Αρχείων. Οι θεσμικές λύσεις είναι αναγκαίες αλλά και τα ατομικά οράματα των αρχειακών εξίσου σημαντικά.

Το άνοιγμα των αρχείων σε μεγαλύτερες ομάδες πληθυσμού και η σύνδεσή τους με την κοινωνία, παρά τις δυσκολίες που παρουσιάζονται, αποτελούν νομίζω έναν από τους στόχους μας. Αποτελούν τη φυσική προέκταση του αρχείου και προάγουν και τις άλλες αρχειακές εργασίες όπως είναι η έρευνα, η εκπαίδευση, η γνώση, αλλά και ο εντοπισμός, η πρόσκτηση, ταξινόμηση και διατήρηση του αρχειακού υλικού. Όσο ανοίγουν τα αρχεία τόσο περισσότεροι άνθρωποι έρχονται σε επαφή με αυτά, εκτιμούν τη σημασία τους, ενώ αντίθετα λιγότεροι υποτιμούν τον όγκο της εργασίας που επιτελείται. Τότε ανοίγουν περισσότερα παράθυρα στη γνώση, πιο πολλά μονοπάτια στην έρευνα. Ο χώρος των Αρχείων παύει να είναι ο σκοτεινός χώρος των αρχειοστασιών και αντικαθίσταται από την έρευνα, τη μελέτη και τον πολιτισμό. Συνεπώς είναι αναγκαίος εκ μέρους μας ένας σχεδιασμός στρατηγικής για την έξοδο των Αρχείων από την ασημότητα και την υποτίμηση που ξεκινά με την οικοδόμηση μέτρων εμπιστοσύνης και θα φτάνει στη δυναμική παρέμβαση των Αρχείων στην πολιτιστική ζωή μιας κοινωνίας.

Θα σκιαγραφήσω λοιπόν μερικές πρακτικές λύσεις - προτάσεις που κατά τη γνώμη μου συντελούν στην ανάδειξη του έργου των Αρχείων, στην ανάπτυξη καλών σχέσεων με τις τοπικές κοινωνίες.

1. Αρχείο, τοπικός Τύπος και ΜΜΕ

Το πρώτο βήμα για τη σύνδεση με την τοπική κοινωνία είναι νομίζω να γνωστοποιηθούν στο ευρύ κοινό η ύπαρξη του Αρχείου, η ιστορία του, τα περιεχόμενά του, οι αρμοδιότητές του, το έργο του, η σημασία του αλλά και οι ελλείψεις και οι αδυναμίες του. Ο τοπικός Τύπος προσφέρεται για τέτοιου είδους ενημερώσεις. Στους μικρούς νομούς όπως ο δικός μας, όπου οι εφημερίδες είναι εβδομαδιαίες, επιζητούνται συνεργασίες με τα Αρχεία. Στις τοπικές κοινωνίες οι εφημερίδες είναι μικρού μεγέθους και διαβάζονται. Τα σύντομα κείμενα λειτουργούν σαν τα νέα της γειτονιάς. Παράλληλα προς τις ενημερωτικούς χαρακτήρα δημοσιεύσεις μπορεί να γίνεται – κι απ' ό,τι γνωρίζω αυτό συμβαίνει σε όλη την Ελλάδα – αξιοποίηση του αρχειακού υλικού είτε σε τακτά χρονικά διαστήματα είτε με διάφορες ευκαιρίες που παρουσιάζονται. Τον ίδιο ρόλο παίζουν και τα περιοδικά, όπου οι δημοσιεύσεις έχουν πιο επιστημονικό χαρακτήρα.

Εξίσου σημαντική και πιο άμεση είναι η παρουσία του Αρχείου μέσω ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών. Οι υπεύθυνοι

αυτών των σταθμών στις τοπικές κοινωνίες έχουν ανάγκη να οργανώσουν εκπομπές επετειακού χαρακτήρα, να κάνουν αφιερώματα σε θέματα ή ιστορικά πρόσωπα ή να θίξουν ζητήματα όπως για παράδειγμα η κατεδάφιση ενός παραδοσιακού κτηρίου, η αλλαγή χρήσης του, η ανάπλαση μιας ιστορικής πλατείας. Σε πάρα πολλές περιπτώσεις δεν υπάρχει βιβλιογραφία στην οποία συνήθως ανατρέχουν και αντιγράφουν, ενώ μπορεί να υπάρχει άφθονο αρχειακό υλικό που αξιοποιείται και έτσι προβάλλεται το Αρχείο όχι μόνο για τις πληροφορίες που διαθέτει αλλά και για την άποψη ιστορίας που στηρίζεται σε πρωτογενές υλικό. Η ωφέλεια από αυτές τις συμμετοχές είναι οφθαλμοφανής. Το Αρχείο αποκτά δημοσιότητα και χρησιμότητα για την τοπική κοινωνία, αυξάνεται η εκτίμηση προς αυτό και διευρύνεται το κοινό του.

2. Εξυπηρέτηση πολιτών

Τα μέλη της κοινότητας που ενημερώνονται για το έργο των Αρχείων εκτιμούν καλύτερα τα νομικά, οικονομικά και πολιτιστικά οφέλη που απορρέουν από τις προσφερόμενες υπηρεσίες του, δεδομένου ότι τις γνώσεις που αποκομίζουν από τα αρχεία μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν ως πλεονέκτημα στις προσωπικές και επαγγελματικές τους δραστηριότητες. Η άμεση εξυπηρέτηση των πολιτών και η συζήτηση μαζί τους, εκτός του ότι τους ικανοποιεί, κάνει πιο γνωστό το Αρχείο και μπορεί να οδηγήσει σε εντοπισμό σπάνιου υλικού ή στην προσέλκυση δωρητών που είναι πολύ χρήσιμοι, εφόσον οι πόροι των Αρχείων είναι περιορισμένοι. Στην τελευταία περίπτωση οι δημόσιες ευχαριστίες για μια δωρεά προς το Αρχείο αποτελούν κίνητρο και για άλλες. Στα Γ.Α.Κ. Σάμου έχουμε αρκετά παραδείγματα ανυστερόβουλων δωρεών, ακόμα και διαθήκης με την οποία το Αρχείο κληρονόμησε το προσωπικό αρχείο ενός τοπικού λογίου.

3. Σχολείο και Αρχείο

Η επαφή και συνεργασία με τα σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης μπορούν να φέρουν κόσμο στα Αρχεία. Θυμάμαι πόσο τρομοκρατημένοι έφευγαν οι μαθητές των δημοτικών σχολείων όταν επισκέπτονταν τα αρχειοστάσια στο παλιό μας κτήριο, αλλά ταυτόχρονα πόσο γοητευμένοι εγκατέλειπαν το Αρχείο ύστερα από ένα σύντομο μάθημα τοπικής ιστορίας με την χρήση αρχειακού υλικού κι ακόμα πόσο γοητευμένοι είναι από την επίσκεψη στα αρχειοστάσια του νέου κτηρίου που δεν μυρίζουν παλιό χαρτί και κλεισούρα, και όπου μπορεί να βρεθεί κάτι πολύ εύκολα τόσο στις αρχειοθήκες όσο και μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή με τις πολλαπλές αναζητήσεις. Αν τα σχολεία δεν έρχονται σε μας πηγαίνουμε εμείς σ' αυτά.

Οι επισκέψεις στα σχολεία είτε για εντοπισμό υλικού είτε για οργάνωση επί τόπου μαθημάτων τοπικής ιστορίας κινούν το ενδιαφέρον των μαθητών και των δασκάλων που εντάσσουν πια στο πρόγραμμά τους την επίσκεψη στο Αρχείο ή αναθέτουν εργασίες οι οποίες τεκμηριώνονται με αρχειακό υλικό. Η επίσκεψη στο σχολείο ικανοποιεί και τα δικά μας απωθημένα ως πρώην εκπαιδευτικών. Πολλές από τις αρχειακές μας υπηρεσίες έχουν εκπονήσει εκπαιδευτικά προγράμματα με άριστα αποτελέσματα π.χ. Γ.Α.Κ. Εύβοιας, με εκθέσεις, εκδόσεις CD και άλλα. Δεν υπάρχει πιστεύω καλύτερος τρόπος προσέγγισης της τοπικής κοινωνίας από αυτόν μέσω των σχολείων. Οι μαθητές γίνονται κήρυκες του έργου των Αρχείων και ελπίζω στο μέλλον συνειδητοί πολίτες διατήρησης και σεβασμού στο αρχειακό υλικό. Τα τελευταία χρόνια, μετά τη μεταστέγασή μας στο νέο κτήριο στη Σάμο, δεν υπάρχει

τάξη σχολείου του νησιού που να μην έχει επισκεφθεί το Αρχείο και να μην έχει φύγει ενθουσιασμένη. Άλλοτε πηγαίναμε εμείς στα σχολεία, τώρα μας προσκαλούν, ύστερα από κατάλληλη προετοιμασία [τον περασμένο Απρίλιο μας επισκέφθηκαν οι μαθητές της Γ' τάξης του Κολεγίου Αθηνών. Παρά το ταξίδι, την κούραση τους από επισκέψεις άλλων μουσείων όχι μόνο παρακολούθησαν την ενημέρωση για το Αρχείο αλλά έμειναν επί τριώρο 6 – 9 το βράδυ υποβάλλοντας ερωτήσεις για το έργο, το περιεχόμενο και την οργάνωση των Αρχείων.] Δυστυχώς, νομίζω πως το υπουργείο μας δεν γνωρίζει αυτή την εκπαιδευτική δραστηριότητα των αρχειακών του υπηρεσιών, ώστε να τις ενισχύσει κατάλληλα με εξοπλισμό που θα διευκολύνουν την εκπαίδευση των μαθητών, τη στιγμή μάλιστα που στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση εκπονούνται εκπαιδευτικά προγράμματα για την τοπική ιστορία, τα οποία απαραίτητως στηρίζονται σε έρευνα και χρήση αρχειακού υλικού.

4. Σεμινάρια-διαλέξεις

Η οργάνωση μαθημάτων τοπικής ιστορίας ή σεμιναρίων με θέματα που αντλούνται από τα περιεχόμενα των Αρχείων ή από γενικότερα θέματα σχετικά με την ιστορία, απαιτούν ξεχωριστή προετοιμασία και απευθύνονται σε πιο ειδικές ομάδες ανθρώπων που πραγματικά ενδιαφέρονται για τα ζητήματα αυτά. Μια διάλεξη, μια συζήτηση στο χώρο του Αρχείου ή οργανωμένη από το Αρχείο έχει κατά κύριο λόγο σημεία αναφοράς τα ντοκουμέντα που φυλάσσονται σ' αυτό και είτε θα γίνεται αξιοποίησή τους είτε θα επισημαίνεται η ανάγκη να ταξινομηθούν έτσι, ώστε να μπορούν να είναι χρηστικά για τους ερευνητές και το κοινό. Τα Γ.Α.Κ. Σάμου επιχείρησαν στο παρελθόν τέτοιου είδους συναντήσεις με συναδέλφους κυρίως της Μέσης Εκπαίδευσης, συγκρότησαν μια καλή, ολιγομελή ωστόσο ομάδα, όπου εκτός από θεωρητικά ζητήματα ιστορίας αναπτύχθηκαν και άλλα σχετικά με τη μεθοδολογία της ιστορίας και ειδικότερα θέματα τοπικής ιστορίας και των πηγών της. Εξάλλου οι κατά καιρούς διαλέξεις που έδωσαν τα μέλη του Αρχείου σε συνεργασία με συλλόγους ή άλλους τοπικούς φορείς στο ευρύ κοινό γνωστοποίησαν περισσότερο το έργο που μπορεί να επιτελέσει ένα Αρχείο. Τα σεμινάρια, οι ομιλίες, οι διαλέξεις σιγά - σιγά συγκροτούν ένα κοινό φιλικό προς το Αρχείο, από το οποίο προέρχονται οι εθελοντές και υποστηρικτές του.

5. Εκθέσεις αρχειακού υλικού

Σημαντική προβολή του Αρχείου γίνεται μέσω των εκθέσεων αρχειακού υλικού, οι οποίες οργανώνονται από τα Αρχεία είτε για εκπαιδευτικούς λόγους είτε με την ευκαιρία ενός συνεδρίου ή των επετειακών εκδηλώσεων μιας τοπικής κοινωνίας. Η έκθεση χρειάζεται προετοιμασία, συγκεκριμένο στόχο και συνεργασία με άλλους ανθρώπους που κατέχουν συλλογές. Το κοινό την επισκέπτεται με ευχαρίστηση, οι συλλέκτες με τα αντικείμενά τους βοηθούν με κέρδος την επίδειξη της προσωπικής συλλογής, ενώ και άλλοι παρακινούνται να υποδείξουν υλικό ή και να δωρίσουν στα Γ.Α.Κ. τη συλλογή τους. Νομίζω ότι από πολλά Γ.Α.Κ. έχουν οργανωθεί εκθέσεις αρχειακού υλικού με πολύ καλά αποτελέσματα και ανταποδοτικά οφέλη. Οι εκθέσεις είναι ιδιαίτερα ευπρόσδεκτες από τους μαθητές των σχολείων και από ανθρώπους που δεν έχουν ερευνητικά ενδιαφέροντα, αλλά επιθυμούν να δουν κάτι από την ιστορία του τόπου τους. Αυτοί δεν γίνονται μόνον φίλοι των Αρχείων αλλά και ευαίσθητο-

ποιούνται να διατηρήσουν οικογενειακά τους αρχεία, να επισημάνουν, να ενημερώσουν το Αρχείο, να συμβουλευθούν άλλους να πράξουν το ίδιο. Είναι γνωστό πως οι συλλέκτες λειτουργούν ανταγωνιστικά, αλλά η συνεργασία μαζί τους μας κάνει γνωστό το υλικό τους, το οποίο και μπορούμε να αξιοποιήσουμε. Μερικές φορές, επειδή οι ίδιοι έχουν ειδικά ενδιαφέροντα, μπορούν εντοπίζοντας κάτι να το κατευθύνουν στα Γ.Α.Κ. όπου είναι ο φυσικός χώρος φύλαξής του.

6. Συνέδρια

Η οργάνωση συνεδρίου αποτελεί μια από τις κορυφαίες εκδηλώσεις ενός Αρχείου, διότι είναι μια επιστημονική συνάντηση εργασίας που απαιτεί χρόνο, πολλή εργασία και χρήμα το οποίο συνήθως δεν διαθέτουν τα Αρχεία και θα πρέπει να προσφύγουν στη συνεργασία με άλλους φορείς όπως τα υπουργεία και την τοπική αυτοδιοίκηση ή ακόμα και τους ιδιώτες. Για να έχει επιτυχία το συνέδριο είναι ανάγκη να προετοιμασθεί τουλάχιστον ένα χρόνο πριν, να σχεδιαστούν οι άξονες και η προβληματική του, να αναζητηθούν εισηγητές από την επιστημονική κοινότητα και αυτοί να δουλέψουν σε ανεξερεύνητες περιοχές της τοπικής ιστορίας. Οι συμμετέχοντες δεν είναι κατ' ανάγκην ιστορικοί αλλά περιλαμβάνουν και πολλές άλλες ειδικότητες επιστημόνων. Συνήθως εργάζονται με βάση αδημοσίευτο αρχειακό υλικό. Τα Αρχεία προσανατολίζονται στον εντοπισμό υλικού που πιθανόν θα ενδιέφερε τις εργασίες του συνεδρίου και συστηματοποιούν περισσότερο την οργάνωσή τους. Η προετοιμασία ενός συνεδρίου συνεγείρει μελετητές, τους συστρατεύει στη συγκεκριμένη υπόθεση και έχει ως αποτέλεσμα, πέραν του δικτύου ερευνητών, ένα εκτεταμένο σώμα μελετών για την τοπική ιστορία πάρα πολύ χρήσιμο για μελλοντικές πιο συνθετικές εργασίες. Το γεγονός ότι πολλοί επιστήμονες από διαφορετικούς χώρους καταθέτουν στο συνέδριο τις ανακοινώσεις τους –που κατά κανόνα δημοσιεύονται– εκτός του ότι δημιουργεί μια γερή υποδομή για τη μελέτη της τοπικής ιστορίας, αποδυναμώνει την εμπειρική έρευνα και τις αυθαίρετες προσεγγίσεις, ελαχιστοποιεί την επίδραση των τοπικών λογίων και του τοπικισμού στη μελέτη της ιστορίας. Καθώς τα συνέδρια αυτά είναι ανοιχτά και μπορούν να τα παρακολουθήσουν μαθητές και πολίτες, δίνουν τη δυνατότητα μιας δυναμικής παρέμβασης του Αρχείου στη διαμόρφωση ιστορικής συνείδησης στην τοπική κοινωνία.

7. Εκδόσεις

Ένα συνέδριο, αν δεν προχωρήσει στην έκδοση των ανακοινώσεων ή των πρακτικών, παραμένει μια απλή πολυέξοδη πολιτιστική εκδήλωση. Πολλά Αρχεία με την οικονομική στήριξη τοπικών παραγόντων ή του υπουργείου έχουν δημοσιεύσει τις εισηγήσεις που έγιναν, έχουν εκδώσει επιστημονικές μονογραφίες, ευρετήρια και καταλόγους του υλικού τους και έχουν πλουτίσει την ελληνική βιβλιογραφία, γεγονός που είναι από μόνο του πολύ χρήσιμο για το παρόν και το μέλλον. Σχεδόν όλα τα Γ.Α.Κ. έχουν να επιδείξουν τέτοια εκδοτική δραστηριότητα και πιστεύω θα ήταν εντονότερη αν δεν προσέκρουε στις οικονομικές δυσχέρειες. Πιο εντυπωσιακές εκδόσεις αλλά πολυδάπανες είναι τα λευκώματα, όταν μάλιστα συνδυάζουν την πολυτέλεια με την επιστημονική εγκυρότητα. Και τέτοιες εκδόσεις εγγράφονται στη δράση των Γ.Α.Κ. (π.χ. Ύδρα, Κεφαλονιά, Βόλος). Αξιόλογες είναι πιστεύω και οι περιοδικές εκδόσεις των Γ.Α.Κ.,

της Ε.Α.Ε. αλλά και τοπικών επιστημονικών περιοδικών, όπου κατά καιρούς φιλοξενούνται δημοσιεύσεις στελεχών των Γ.Α.Κ. Στη Σάμο έχουμε τις Σαμιακές Μελέτες του ΠΙΣΝΔ. Σε άλλες περιοχές κυκλοφορούν αντίστοιχα περιοδικά με ανάλογο περιεχόμενο. Οι εκδόσεις αναβαθμίζουν το ρόλο των Αρχείων, προβάλλουν το έργο τους και συμβάλλουν στην αναγνώριση του έργου των Αρχείων και στη διαμόρφωση καλών σχέσεων με τις τοπικές κοινωνίες.

8. Συνεργασία με πανεπιστήμια και άλλα ερευνητικά κέντρα

Τα συνέδρια και οι εκδόσεις οδηγούν σε μια καλύτερη συνεργασία των Αρχείων με τα πανεπιστήμια και άλλα ερευνητικά κέντρα. Τα Αρχεία είναι ούτως ή άλλως και ερευνητικά κέντρα. Οι ερευνητές προέρχονται κυρίως από τον πανεπιστημιακό χώρο. Η συνεργασία μαζί τους είναι συμφέρουσα για τα Αρχεία. Τα μεν Αρχεία τροφοδοτούν τους ερευνητές, φοιτητές, καθηγητές με πληροφορίες και υλικό, τα δε πανεπιστήμια μπορούν να εντάξουν τα Αρχεία σε δικά τους προγράμματα που σχετίζονται με την καλύτερη ταξινόμηση και αξιοποίηση υλικού ή να στείλουν φοιτητές να εργασθούν στη διάρκεια της θερινής άσκησης σε Αρχεία. Η εμπειρία μας από τη συνεργασία με το πανεπιστήμιο Αιγαίου είχε πολύ καλά αποτελέσματα. Εδώ και τέσσερα χρόνια έχουμε στα Γ.Α.Κ. Σάμου ένα πολύ καλό ηλεκτρονικό πρόγραμμα μέσω του πανεπιστημίου, κατασκευασμένο σύμφωνα με τα πρότυπα του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων, που συστηματοποίησε περισσότερο την ταξινόμηση και ευρετηρίαση του Αρχείου, ενώ φέτος στη θερινή άσκηση φοιτητών εργάστηκαν από τις σχολές Κοινωνικής Ανθρωπολογίας – Ιστορίας και Κοινωνιολογίας τρεις φοιτήτριες στην ταξινόμηση και καταλογογράφηση συγκεκριμένων αρχειακών ενότητων.

9. Προσωπικές επαφές με την τοπική αυτοδιοίκηση και άλλους φορείς

Οι επαφές με την τοπική αυτοδιοίκηση και άλλους τοπικούς παράγοντες, εφόσον μάλιστα εξυπηρετούνται από το Αρχείο σε διάφορες δικές τους εκδηλώσεις και ανάγκες, η καλή συνεργασία μαζί τους στο μέτρο του δυνατού δημιουργεί σε μια τοπική κοινωνία θεσμικούς υποστηρικτές του Αρχείου, αναβαθμίζει το ρόλο του και μπορεί να δώσει λύσεις σε δυσεπίλυτα προβλήματα του, όπως είναι αυτά των πόρων, της οργάνωσης μιας εκδήλωσης και του εργατικού δυναμικού που απουσιάζει παντελώς από τα Γ.Α.Κ. αλλά είναι πολύ αναγκαίο σχεδόν σε καθημερινή βάση.

10. Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Τα Αρχεία, εφόσον διαθέτουν κατάλληλους χώρους, μπορούν να οργανώσουν ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις: εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας, συναυλίες, παρουσιάσεις βιβλίων, φιλολογικές βραδιές, συναυλίες και άλλα. Πολλές από αυτές μπορεί να μην έχουν άμεση σχέση με το έργο του Αρχείου, ωστόσο προσελκύουν στο χώρο του ένα ευρύτερο κοινό που σε καμία άλλη περίπτωση δεν θα το επισκέπτονταν. Με την προσέλευση του κοινού σ' αυτές τις εκδηλώσεις όλο και περισσότεροι άνθρωποι μαθαίνουν την ύπαρξη, λειτουργία και το έργο των Αρχείων και τα εντάσσουν στους χώρους πολιτισμού της περιοχής τους αποβάλλοντας τη νοοτροπία ότι τα Αρχεία είναι αποθήκες παμπάλαιων, ανθυγιεινών και άχρηστων χαρτιών.

Επίλογος

Οι δραστηριότητες που περιέγραψα φέρνουν πιο κοντά την κοινωνία στο Αρχείο και αντίστροφα. Το μετατρέπουν από μια διοικητική – κρατική υπηρεσία σε παράγοντα πολιτιστικής παρέμβασης στις τοπικές κοινωνίες, εδραιώνουν τη φήμη του και βελτιώνουν τις συνθήκες εργασίας σ' αυτό, όσο κι αν είναι δραστηριότητες πολύ κοπιαστικές και χρονοβόρες. Με τους τρόπους αυτούς η αρχειακή εργασία γίνεται κατανοητή και σεβαστή από την ευρύτερη κοινότητα και όχι μόνον από λίγους ερευνητές και λογίους. Χρειάζεται, βέβαια, φαντασία, ενθουσιασμός, αυταπάρνηση στην υπόθεση των αρχείων ώστε να αναπτυχθούν καλές σχέσεις με την τοπική κοινωνία και να σταθεί αυτή αρωγός στις προσπάθειες των αρχειακών. Τούτο όμως ούτε μειώνει ούτε καταργεί τις μεγάλες ευθύνες και υποχρεώσεις της Πολιτείας έναντι των αρχειακών της υπηρεσιών. Αν η Πολιτεία αισθάνεται το σημαντικό ρόλο των Αρχείων, αν κατανοεί το πνευματικό τους έργο και την προσφορά τους στην κοινωνία, οφείλει να τα ενισχύει με κάθε τρόπο με προσωπικό, υποδομές και εξοπλισμό και να απαιτεί ανάλογα την προσφορά τους στους τομείς που έχουν αρμοδιότητα. Αν πάλι θέλει στα Αρχεία να υπηρετούν μεταφορείς και αχθοφόροι, τι χρειάζεται τους διδάκτορες και τους γλωσσομαθείς φιλόλογους; Είναι γνωστό όμως πως οι εργαζόμενοι στα Αρχεία προκειμένου να ανταποκριθούν σ' αυτόν τον άλλο ρόλο που αναδεικνύει το έργο των Αρχείων, καταβάλλουν καθημερινά το τίμημα με προσωπικό και οικογενειακό κόστος. Αλλά έως τότε θα είμαστε ιεραπόστολοι; Κι αν γινόμαστε, ας μην το ξέρουμε μόνον εμείς. Ας το βλέπουν και οι άλλοι.

Χρήστος Λάνδρος

Φιλόλογος – Αρχειονόμος
Προϊστάμενος Γ.Α.Κ. Σάμου

**ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ
ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΟ ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ**
Ανακοίνωση στο Πανελλαδικό Συνέδριο
Αρχειονομίας της Σάμου

Εισαγωγή

Ο σκοπός των Αρχείων είναι γνωστός: η διατήρηση των πρωτογενών πηγών πληροφόρησης και η διάθεσή τους στο κοινό. Η αρχειακή ορολογία είναι ένα απαραίτητο εργαλείο για τη διαχείριση του αρχειακού υλικού σε όλα τα στάδια που την απαρτίζουν, από τον εντοπισμό και την επιλογή μέχρι την τελική διάθεση στο κοινό. Αν συγχέονται για παράδειγμα οι όροι *αρχείο* και *συλλογή*, *ταξινόμηση* και *αρχειοθέτηση*, *φάκελος* και *αρχειακή ενότητα*, ή ακόμα *εκκαθάριση* και *επιλογή*, αν χρησιμοποιούνται αδόκιμοι όροι, δεν είναι δυνατόν να επιτύχουμε στο έργο της διαχείρισης. Ένα από τα υποχρεωτικά στάδια για την επίτευξή της, είναι και η περιγραφή του αρχειακού υλικού. Αυτή αποτελεί το μέσο πρόσβασης στο περιεχόμενό του. Η περιγραφή συνίσταται από όρους, οι οποίοι αποδίδουν τις έννοιες των χαρακτηριστικών του και του περιεχομένου του. Το σύνολο των χρησιμοποιούμενων όρων, σε όλες τις φάσεις διαχείρισης των αρχείων, αποτελεί την *αρχειακή ορολογία*.

Πριν προχωρήσουμε, πρέπει να γίνει μια αναγκαία διευκρίνιση: το πρόβλημα με το αντικείμενο αυτής της εισήγησης είναι

ότι η συγκροτημένη αρχειακή ορολογία αποτελεί ένα από τα ζητούμενα στο χώρο μας. Η ανυπαρξία της όμως δεν αναιρεί τις καθημερινές ανάγκες, τις οποίες καλούμαστε να καλύψουμε εμπειρικά –όπως συνήθως. Λείπει λοιπόν ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στη θεωρητική αντιμετώπιση και την καθημερινή πράξη, που θα λειτουργούσε αποσαφηνιστικά και προς τις δύο κατευθύνσεις.

Ορισμοί

Όρος: ειδική ονομασία εννοίας ή πράγματος εν επιστήμη, τέχνη κττ [Δ. Δημητράκος]

Η λέξη ή φράση με ειδικό περιεχόμενο, η οποία δηλώνει έννοια από συγκεκριμένο χώρο (επιστήμες, καλές τέχνες, επαγγέλματα κλπ.) [Μπαμπινιώτης]

Η έννοια υπό τη γλωσσική της διατύπωση, η οποία είναι ειδικά καθορισμένη στις επιστήμες και τις τέχνες [Πάπυρος]

Ορολογία: ...συναγωγή των όρων επιστήμης ή τέχνης [Δ. Δημητράκος]

το σύνολο των ειδικών όρων που χρησιμοποιούνται σε συγκεκριμένο γνωστικό ή επαγγελματικό χώρο [Μπαμπινιώτης]

...συναγωγή των όρων της επιστήμης, της τέχνης και της τεχνικής. Το σύνολο των ειδικών όρων ενός γνωστικού τομέα, μιας επιστήμης ή ενός καλλιτεχνικού τεχνολογικού κλάδου [Πάπυρος].

Ορολογία και αρχειακή περιγραφή

Η αρχειακή περιγραφή είναι ένα από τα βασικά πεδία εφαρμογής της αρχειακής ορολογίας. Η κατάλληλη χρήση των όρων είναι αυτή που θα αναδείξει την περιγραφή ως το κατάλληλο εργαλείο πρόσβασης, ώστε να γίνουν κατανοητά τα εξωτερικά χαρακτηριστικά και το περιεχόμενο των αρχείων.

Ποιος είναι ο σκοπός της περιγραφής;

Στην Εισαγωγή της 2^{ης} έκδοσης του ΔΙΠΑΠ (Γ) παρουσιάζεται αναλυτικά¹:

«Σκοπός της αρχειακής περιγραφής είναι ο προσδιορισμός και η επεξήγηση του πλαισίου παραγωγής και του περιεχομένου του αρχειακού υλικού ώστε να διευκολυνθεί η δυνατότητα πρόσβασης. Αυτό επιτυγχάνεται με ακριβείς και κατάλληλες παρουσιάσεις και με την οργάνωσή τους σύμφωνα με προκαθορισμένα πρότυπα ... Οι διαδικασίες αυτές καθιστούν δυνατό τον διανοητικό έλεγχο που είναι απαραίτητος για την εξασφάλιση της αξιοπιστίας, της αυθεντικότητας, της σημασίας αλλά και της πρόσβασης των περιγραφόμενων αρχείων μέσα στο χρόνο... Το σύνολο αυτών των γενικών κανόνων αρχειακής περιγραφής αποτελεί τμήμα μιας διαδικασίας η οποία:

- διασφαλίζει τη δημιουργία περιεκτικών, κατάλληλων και επεξηγηματικών περιγραφών,
- διευκολύνει την ανάκτηση και την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με το αρχειακό υλικό,
- καθιστά δυνατή τη χρήση κοινών και καθιερωμένων βάσεων δεδομένων και
- καθιστά δυνατή την ενσωμάτωση των περιγραφών από διαφορετικούς τόπους φύλαξης σ' ένα ενοποιημένο σύστημα πληροφόρησης.»

1 ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΡΟΤΥΠΟ ΑΡΧΕΙΑΚΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ (ΓΕΝΙΚΟ), Ε.Α.Ε., Αθήνα 2002 [ηλεκτρονική έκδοση]: σ. 14.

Ποιος την καθορίζει;

Στο διεθνές χώρο και όσον αφορά την αρχειακή ορολογία σε επίπεδο περιγραφής, οι κατευθυντήριες γραμμές προέρχονται από το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων. Η Επιτροπή Προτύπων Περιγραφής [Committee on Descriptive Standards (ICA/CDS)] έχει κωδικοποιήσει το είδος και το επίπεδο των όρων περιγραφής που πρέπει να χρησιμοποιούνται κατά τη διαχείριση του αρχείου υλικού. Αποτέλεσμα των εργασιών της είναι το International Standard of Archival Description General (ISAD/G) και το International Standard Archival Authority Record for Corporate Bodies, Persons and Families (ISAAR/CPF)².

Στην Ελλάδα, μια από τις πρώτες επιτροπές που είχε συγκροτήσει από το 1990 η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία ήταν εκείνη του «Εγχειριδίου και αρχειακής ορολογίας». Το έργο της είναι σε όλους μας γνωστό, κυρίως μέσα από τις δύο εκδόσεις του ΔΙΠΑΠ(Γ) και τη μετάφραση του εγχειριδίου «Η διαχείριση των αρχείων». Εδώ εντοπίζονται και οι πρώτες προσπάθειες, από έναν επιστημονικό φορέα του χώρου, καθιέρωσης όρων αρχειακής περιγραφής: είτε μέσα από την ανάγκη απόδοσης (κατά κύριο λόγο) αγγλικών και γαλλικών όρων, είτε μέσα από το *γλωσσάρι* που περιλάμβανε η αυστραλιανή έκδοση του εγχειριδίου και την απόδοσή του στην ελληνική. Το έργο πρωτότυπο και αποτελεσματικό, αφού η χρήση των προτεινόμενων όρων και της ερμηνείας τους γενικεύτηκε, ανεπίσημα έστω, στους εργασιακούς χώρους των αρχειονόμων.

Σε σεμινάριο που οργάνωσε το ΥΠΕΠΘ για τους αποσπασμένους υπαλλήλους των Γ.Α.Κ., (Αθήνα, 6-10.12.99) ο ομιλών παρουσίασε μια εισήγηση με θέμα *Αρχειακή ορολογία*. Περιλάμβανε μια πρώτη απόπειρα συγκέντρωσης όρων με τις ερμηνείες τους από το «Εγχειρίδιο» και την πρώτη έκδοση του ΔΙΠΑΠ. Συνοδεύτηκε από την πρόταση καθιέρωσης και ερμηνείας μερικών ακόμη, καθημερινά χρησιμοποιούμενων από τους εργαζόμενους στα Αρχεία (π.χ. από τον Ν.1946/91 και τις εγκυκλίους των Γ.Α.Κ.), όρων που δεν περιλαμβάνονταν στις προηγούμενες πηγές. Το σύνολο έφτασε τους 139 όρους, οι οποίοι εννοείται ότι δεν καλύπτουν παρά μέρος μόνο των αναγκών διαχείρισης των αρχείων.

Όσον αφορά τους ίδιους τους όρους περιγραφής του περιεχομένου των αρχείων, αυτοί είναι υπόθεση των *θησαυρών όρων* που έχουν συνταχθεί από τους περί τα αρχεία ασχολούμενους σε κάθε χώρα: κρατικές αρχειακές υπηρεσίες, ενώσεις αρχειονόμων, παραγωγούς αρχείων και αρμόδια εκπαιδευτικά ιδρύματα. Στη Γαλλία λόγου χάρι, η κρατική αρχειακή υπηρεσία έχει συντάξει και καταχωρίσει στο διαδίκτυο *θησαυρούς* για την τυπολογία των τεκμηρίων, τη διοικητική δομή, τις λειτουργίες και ενέργειες κ.ά.³. Ανάλογες πρωτοβουλίες έχουν να παρουσιάσουν και τα Αρχεία του Καναδά, της Αυστραλίας, η Ένωση Αμερικανών Αρχειονόμων,...

Ποιος τη διδάσκει;

Στις ιστοσελίδες ξένων πανεπιστημίων και ιδιαίτερα εκείνων της αμερικανικής ηπείρου, συναντά κανείς στα προγράμματα σπουδών αυτή τη διδακτική ενότητα, σε διάφορα επίπεδα εξειδίκευσης, ανάλογα με τα ειδικότερα ενδιαφέροντα κάθε Σχολής.

Στο Τμήμα Αρχειονομίας-Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, στο πρόγραμμα του Ε' Εξαμήνου εντοπίζεται το μόνο σχετικό αντικείμενο διδασκαλίας με τα στοιχεία: «*Συστήματα Θεματικής Πρόσβασης TAB B 329 ΥΠΟ ΧΕΙΜ: Εξετάζεται η φύση της επικοινωνίας και η διοχέτευση της πληροφορίας. Φιλοσοφία της ταξινόμησης και της οργάνωσης της γνώσης. Διαδικασία ευρετηρίασης και συντάξεις περιλήψεων. Μέθοδοι ευρετηρίασης και τεκμηρίωσης. Έλεγχος λεξιλογίου ευρετηρίασης και η λειτουργία των "Θησαυρών". Βασικές αρχές δημιουργίας "Θησαυρού". Δημιουργία ευρετηρίων. Χαρακτήρας και τύποι ευρετηρίων. Αξιολόγηση ευρετηρίων. Χαρακτήρας και τύποι περιλήψεων. Ευρετηρίαση και περιληπτική απόδοση τεκμηρίων*»⁴.

Ποιος τη χρησιμοποιεί;

Η αρχειακή ορολογία είναι ένα εργαλείο που χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο από το προσωπικό των αρχειακών φορέων. Οι θησαυροί καθιερωμένων αρχειακών όρων όμως, όταν έχουν την διεξοδικότητα που τους πρέπει, μπορούν να χρησιμεύσουν σε μεγάλο βαθμό και για τη διαχείριση των ενεργών αρχείων, από την παραγωγή τους μέχρι και την απόφαση οριστικής τους διατήρησης –και εισαγωγής τους στον αρμόδιο αρχειακό φορέα. Είναι προφανές ότι η χρήση ενός κοινού λεξιλογίου από όλους τους εμπλεκόμενους στη δημιουργία και διακίνηση αρχειακών τεκμηρίων έχει ευεργετικά αποτελέσματα, κυρίως κατά τις φάσεις της εκκαθάρισης και επιλογής.

Προβλήματα ορολογίας κατά την περιγραφή

Μια σημαντική πλευρά των προτύπων περιγραφής είναι η ανάπτυξη καθιερωμένων όρων με τους οποίους θα χειριζόμαστε το λεξιλόγιο που αφορά τη διαχείριση των συλλογών και οι οποίοι θα πρέπει να περιλαμβάνουν τις ουσιώδεις πληροφορίες για τους δημιουργούς και το πλαίσιο παραγωγής.

Ο καθιερωμένη χρήση μερικών όρων σε άλλα γνωστικά πεδία, με διαφορετική πάντως έννοια (π.χ. νέες τεχνολογίες: φάκελος, αρχείο, μορφή) δυσχεραίνει τη σύνταξη ορολογίας, αφού η αποκλειστικότητα των όρων λειτουργεί θετικά σε πολλαπλά επίπεδα: ευκολία χρήσης, ευκολία διάκρισης από παρεμφερείς όρους, ανεξαρτησία του γνωστικού αντικείμενου. Ωστόσο, σε όλες τις επιστήμες, υπάρχουν πολλές λέξεις που αποκτούν το ειδικό τους νόημα στο συγκεκριμένο πλαίσιο και εντάσσονται έτσι στην ορολογία τους [τεκμήριο, πρόσβαση, ανάκτηση κλπ.]

Η ορολογία εκφράζει τις έννοιες στις οποίες αναφέρεται: κατά συνέπεια η ανάλυση των όρων επιτρέπει την επαλήθευση, του αν δηλαδή η θεωρία είναι σαφής και κατανοητή.

Η ορθότητα και κυρίως η αποτελεσματικότητα των όρων που έχουν χρησιμοποιηθεί κατά την αρχειακή περιγραφή, δοκιμάζεται και αποδεικνύεται κατά το στάδιο της αναζήτησης. Κι αυτή διακρίνεται σε δύο επίπεδα:

- αναζήτηση στοιχείων που αφορούν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του αρχειακού υλικού και
- αναζήτηση στοιχείων που αφορούν τις πληροφορίες που περιέχει.

Ο πρώτος που θέτει σε δοκιμασία το σύστημα, είναι το ίδιο το αρχειακό προσωπικό, το οποίο χρειάζεται συχνά να συμβου-

2 Διαθέσιμα και τα δύο σε μορφή αρχείων PDF στην ιστοσελίδα του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων <http://www.ica.org> [9.9.2003]

3 <http://www.archivesdefrance.culture.gouv.fr/fr/textenorme/> [9.9.2003]

4 <http://www.ionio.gr/tab/index.html> [9.9.2003]

λεύεται το υλικό στα πλαίσια των διαχειριστικών του αρμοδιοτήτων και καθηκόντων (σύνταξη εργαλείων έρευνας π.χ.)

Η τυποποίηση των όρων περιγραφής είναι αναγκαία ειδικά στις κρατικές αρχειακές υπηρεσίες, όπου η ποικιλία του φυλασσόμενου αρχειακού υλικού, ως προς το πλαίσιο παραγωγής αλλά και ως προς το περιεχόμενο, δημιουργεί ένα μωσαϊκό στο οποίο χρειάζεται να μπει τάξη. Οι όροι που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν δημιουργούς, λειτουργίες ή οποιοδήποτε άλλο ουσιαστικό στοιχείο πρέπει να είναι αξιόπιστοι ώστε οι παραπομπές να είναι αποδοτικές. Μόνον όταν οι συνάψεις μεταξύ φακέλων, δημιουργών και λειτουργιών καταδεικνύονται με σαφήνεια, μπορούν να γίνουν αποτελεσματικοί συσχετισμοί στο χάος του αρχειακού υλικού (αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο στην περίπτωση των ηλεκτρονικών αρχείων λόγω των ποικίλων παρεμβάσεων που δέχονται κατά τη διάρκεια της ενεργού φάσης της ζωής τους).

Αυτή η «σχεσιακή» προσέγγιση απωθεί τον ορισμό του τεκμηρίου ως κύριου και μοναδικού σημείου πρόσβασης. Αυτό βέβαια δεν συνεπάγεται την κατάρριψη των αναλυτικών εργαλείων έρευνας. Εννοείται ότι σε ειδικές περιπτώσεις, ανάλογα με τη φύση του υλικού, μπορεί ή και πρέπει να χρησιμοποιηθεί, ώστε να ικανοποιηθεί η ανάγκη του άμεσου εντοπισμού⁵.

Η διάδοση των εργαλείων έρευνας στο διαδίκτυο έχει τις δικές της συνέπειες: αφενός μπορεί να ελαφρύνει την απασχόληση του προσωπικού για την επιτόπια μελέτη, αφετέρου κάνει πιο πιεστική την ανάγκη για «αντικειμενική» περιγραφή του αρχειακού υλικού, αφού ο απομακρυσμένος ερευνητής δεν έχει τη δυνατότητα διερεύνησης του ίδιου του υλικού. Σε αυτή την περίπτωση είναι σαφέστερο το πρόβλημα συνδυασμού της ορολογίας που χρησιμοποιείται από τον παραγωγό, της ορολογίας που χρησιμοποιείται από τον διαχειριστή και της ορολογίας που γίνεται κατανοητή από τον ερευνητή [15 ντοσιέ/1,2 γραμμικά μέτρα/642 έγγραφα] .

Παραδοσιακό αρχειακό υλικό

Ένα πρόβλημα που έρχεται αβίαστα στο νου, είναι τα ακρωνύμια που χρησιμοποιεί ο παραγωγός για να προσδιορίσει συνήθως διοικητικές μονάδες, τύπους τεκμηρίων ή λειτουργίες του: τις περισσότερες φορές δεν σημαίνουν απολύτως τίποτε για τους αρχειακούς αλλά και τους ερευνητές κατ' επέκταση [ΣΠΜΠ = Σταθμός Προστασίας Μάνας-Παιδιού, Δελτίο ΛΟ Επιδόματος Μητρότητας, ΥΠΟΔ108].

Κατά την περιγραφή, η διαδοχική μετάβαση από το γενικό στο μερικό είναι η λογική και παραδεδομένη τακτική. Μερικές φορές όμως, ειδικά όσον αφορά το περιεχόμενο, δεν είναι πάντοτε αυτονόητο ποια είναι η γενική και ποια η μερική έννοια. Σ' αυτές τις περιπτώσεις είναι σωτήρια η συγκρότηση *Θησαυρού*, ο οποίος θα ταξινομήσει, έστω και συμβατικά, παρόμοιες περιπτώσεις [ανεργία → επιδόματα, καταστάσεις ανέργων, καταστάσεις εργοδοτών ή επιδόματα → ανεργίας, μητρότητας, πολυτέκνων κλπ.]

Οι διασταυρούμενες παραπομπές (cross-references) αποτελούν μια κάποια λύση σε παρόμοια προβλήματα. Διπλασιάζουν ωστόσο τον όγκο των βοηθητικών εργαλείων και επιμηκύνουν

το χρόνο αναζήτησης, ενώ μερικές φορές είναι αρκετά δύσκολοι [ΑΚΡΑΙΕΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ, βλέπε ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ, ΑΚΡΑΙΕΣ: χρονοβόρα η μετάβαση από Α σε Χ].

Μη παραδοσιακό αρχειακό υλικό

Όσον αφορά τα τεκμήρια που δεν περιέχουν πληροφορίες σε κείμενο (non textual documents), τα προβλήματα παρουσιάζονται αυξημένα σε όλους τους τομείς: τεχνολογία, πλαίσιο παραγωγής και περιεχόμενο. Στην περίπτωση των οπτικοακουστικών αρχείων για παράδειγμα, η ποικιλία των μέσων και των υποστρωμάτων απαιτεί πιο εξειδικευμένο λεξιλόγιο (και ένα μίνιμουμ γνώσεων).

Οι πρακτικές του διανοητικού ελέγχου πρέπει επίσης να προσαρμοστούν και στο επίπεδο της περιγραφής. Η διεθνής σύγχρονη εμπειρία έχει δείξει ότι οι αναζητήσεις λ.χ. των ερευνητών που ενδιαφέρονται για εικαστικό, φωτογραφικό ή οπτικοακουστικό υλικό, έχουν τάση μοναδικότητας: το επίκεντρο του ενδιαφέροντός τους είναι ένα συγκεκριμένο γεγονός, τόπος ή πρόσωπο. Συνεπώς, τόσο το επίπεδο περιγραφής όσο και η ορολογία που χρησιμοποιούμε, πρέπει να προσαρμόζεται στις ανάγκες των «πελατών».

Ψηφιακό αρχειακό υλικό

Τα αρχεία σε ψηφιακή μορφή είναι πραγματικότητα στον περιβάλλοντα χώρο και οσονούπω στις υπηρεσίες μας. Μάλιστα, πολλά από αυτά υπάρχουν μόνο σε ψηφιακή μορφή. Η νέα τεχνολογία οδηγεί σε νέες πρακτικές επικοινωνίας και νέες μορφές τεκμηρίων. Στα τεκμήρια νέας τεχνολογίας, η πρόοδος και οι αλλαγές συντελούνται με ιλιγγιώδη ταχύτητα. Συνέπεια είναι η ανάγκη διαρκούς ανανέωσης των όρων περιγραφής (τουλάχιστον).

Ένα άλλο από τα προβλήματα που αφορούν την περιγραφή τους, είναι και το ασταθές και προσωρινό της μορφής, του υποστρώματος και των μεταδεδομένων που πρέπει να τα συνοδεύουν κάθε φορά.

Η επιτροπή του ΔΣΑ για τα ηλεκτρονικά και ενεργά αρχεία (ICA/CER-Committee on Electronic and Other Current Records) συνέταξε ένα πρώτο κείμενο τον Αύγουστο του 2000, στο οποίο, μεταξύ των άλλων επισημάνσεων που αφορούν τη δυσχερή δημιουργία καθιερωμένων όρων για τα ηλεκτρονικά αρχεία, αναφέρεται: «όταν στο ηλεκτρονικό περιβάλλον, ένας φάκελος δεν αποτελεί μια σταθερή φυσική οντότητα και ωστόσο πρέπει να πληροί νομικές και τυπολογικές απαιτήσεις, η αρχειακή ορολογία θα πρέπει να συνδυάσει τις αρχές της με νομικές, διπλωματικές και τεχνολογικές έννοιες»⁶.

Μεταδεδομένα

Κατά τον ισχύοντα σήμερα ορισμό, είναι τα «δεδομένα που περιγράφουν δεδομένα και συστήματα δεδομένων. Δηλαδή τη δομή μιας τράπεζας δεδομένων, τα χαρακτηριστικά της, την τοποθεσία της και τον τρόπο χρήσης της»⁷. Είναι σαφές ότι, με τις εναλλαγές που πληθαίνουν στον κόσμο των τεκμηρίων σε νέα υποστρώματα, ο ρυθμός μεταβολής και η ποικιλία της περιγραφής των μεταδεδομένων αυξάνονται δραματικά.

5 Παράδειγμα τα αρχεία με προσωπικούς φακέλους (ΙΚΑ, ΟΑΕΔ, ...) όπου φτάνουμε στην ταξινόμηση κατ' όνομα ή στις περιπτώσεις αρχείων που περιέχουν στοιχεία για τη μετανάστευση (ονόματα πλοίων, λιμανιών, καταστάσεις επιβατών, εθνικοτήτων, ημερομηνιών κλπ).

6 <http://ica.org/committees/CER/publications> (28-08-2000) [9.9.2003]

7 A Glossary for Archivists, Manuscript Curators and Record Managers. Compiled by L.J.Bellardo and L.L.Bellardo. S.A.A., Archival Fundamentals Series, Chicago, 1992

Προβλήματα ορολογίας κατά την πρόσβαση

Πολλές φορές ο ερευνητής ενδιαφέρεται μόνο για την πληροφορία που περιέχεται στα τεκμήρια και δεν χρειάζεται το πρωτότυπο. Αυτό ενισχύει την ανάγκη ακριβέστερης περιγραφής του περιεχομένου, ώστε να αποφεύγεται περιττή διακίνηση τεκμηρίων. Φαίνεται ότι οδηγούμαστε βαθμιαία στη λογική της τράπεζας πληροφοριών, απ' όπου θα απαιτεί κανείς άμεση και συγκεκριμένη πληροφορία, την οποία βέβαια θα πρέπει να μπορεί να την έχει εντοπίσει μέσα από τα κατάλληλα διαμορφωμένα εργαλεία έρευνας.

Οι σημερινές πρακτικές περιγραφής διαμορφώνουν εργαλεία έρευνας που απαιτούν τις περισσότερες φορές την παρέμβαση του αρχαιικού προσωπικού, με την έννοια ότι επικεντρώνονται στο «φάκελο» και δεν παρέχουν επαρκείς πληροφορίες για το πλαίσιο παραγωγής ώστε να διευκολύνουν την ανεξάρτητη μελέτη. Η αποσπασματική προσέγγιση στην περιγραφή οδηγεί σε αποσπασματική έρευνα. Κακόπιστα μάλιστα έχει υποστηριχθεί ότι οι αρχειονόμοι συντάσσουν εργαλεία έρευνας με αυτό τον τρόπο ώστε να είναι απαραίτητη η παρέμβασή τους –και κατ' επέκταση η ύπαρξή τους.

Μόνον όταν οι φάκελοι χρησιμοποιούνται, αποδεικνύεται η χρησιμότητα των Αρχείων. Τελικός σκοπός λοιπόν της διαχείρισης είναι, μέσα και από την περιγραφή, να διευκολύνει την πρόσβαση και να άρει τα όποια εμπόδια (στην περίπτωση που εξετάζουμε διανοητικό ελέγχου: ορολογίας, περιγραφής) προς το αρχαιακό υλικό.

Στόχος μας είναι να έρθουν σε άμεση επαφή με τις πληροφορίες που διατηρούμε όσο το δυνατόν περισσότερα άτομα. Ειδικά στην εποχή της πληροφόρησης και στην *κοινωνία της πληροφορίας*, δεν αρκεί να γνωρίζουμε απλώς ότι έχουμε διατηρήσει χρήσιμες πληροφορίες.

Απρόσιτες πληροφορίες = άχρηστες πληροφορίες.

Ορολογία και εργαλεία έρευνας

Η χρήση ορολογίας που χρησιμοποιήθηκε από τον παραγωγό είναι αναγκαία για την ταύτιση του αρχαιακού υλικού (τόσο από τον διαχειριστή όσο και από τον παραγωγό για μελλοντική πρόσβαση). Παράλληλα, η χρήση ορολογίας κατανοητής από τον ερευνητή είναι αναγκαία για την πρόσβαση (και αξιοποίηση) στο αρχαιακό υλικό. Οι χρήστες θα πρέπει να εξοικειωθούν με τη χρήση των εργαλείων έρευνας αλλά και να κατανοήσουν τις διαδικασίες με τις οποίες οι φάκελοι παράγονται, οργανώνονται και καταλήγουν στα αρχαιοστάσια. Χρειαζόμαστε λοιπόν εργαλεία όπου η ορολογία που χρησιμοποιείται στην περιγραφή να είναι τέτοια που να διευκολύνει όσο το δυνατόν περισσότερο την ανεξάρτητη έρευνα –είτε επιτόπια είτε από απόσταση (χωρίς τη βοήθεια του αρχειονόμου). Εργαλεία, όπου η ορολογία που χρησιμοποιείται στην περιγραφή να είναι τέτοια που να καθιστά κατά το δυνατόν περιττή την προσφυγή στο ίδιο το υλικό ή, στη χειρότερη περίπτωση, τον περιορισμό της αναζήτησης σε μικρότερο όγκο τεκμηρίων. Πρέπει να μειωθεί το φαινόμενο όπου το προσωπικό προσπαθεί να εντοπίσει εκείνο –αντί του ερευνητή– τις ζητούμενες πληροφορίες στο αρχαιακό υλικό. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα σύνταξη αναλυτικών ευρετηρίων, αλλά περισσότερο αλλαγή του τρόπου περιγραφής (π.χ. αντί «Μέτρα τάξης σε αθλητικές εκδηλώσεις», «Αγώνες ποδοσφαίρου Α' Εθνικής-Μέτρα τάξης [ντέρμπυ ΠΑΟΚ - Άρη]»).

Κατά τον καθορισμό των σημείων πρόσβασης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη παροχής στοιχείων για το πλαίσιο πα-

ραγωγής. Ο ερευνητής θα πρέπει να μπορεί να αντιληφθεί τους λόγους για τους οποίους η πληροφορία δημιουργήθηκε, πώς και πού «έζησε», γιατί επιλέχθηκε για διατήρηση.

Συμπεράσματα

Σε τελική ανάλυση,

- ένα αποτελεσματικό σύστημα πρόσβασης βασίζεται στη λειτουργικότητα της περιγραφής.
- Το εργαλείο που καθιστά λειτουργική την περιγραφή είναι η χρήση κοινά αποδεκτών και καθιερωμένων όρων.
- Η συγκρότηση ολοκληρωμένης αρχαιακής ορολογίας, η οποία θα συμπληρώνεται από *θησαυρούς* καθιερωμένων όρων που θα καλύπτουν κάθε έννοια που αφορά την περιγραφή του αρχαιακού υλικού, είναι απαραίτητη.
- Η αναγκαιότητά της γίνεται ακόμη πιο πιεστική εξαιτίας της ποικιλίας των τεκμηρίων που καθημερινά παράγονται και εισάγονται στις αρχαιακές υπηρεσίες.
- Το επιστημονικό δυναμικό που υπηρετεί την αρχειονομία στη χώρα μας διαθέτει τις γνώσεις, την εμπειρία και τις δυνατότητες να αναλάβει το εγχείρημα. Είναι ευθύνη των αρμόδιων για την αρχαιακή πολιτική να διαμορφώσουν τις συνθήκες και να παράσχουν τα μέσα για την υλοποίησή του.

Νέστωρ Μπαμίδης

Αρχειονόμος

Διευθυντής Γ.Α.Κ. - Ι.Α.Μ.

**ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΩΣ ΠΗΓΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ**
Ανακοίνωση στο Πανελλαδικό Συνέδριο
Αρχειονομίας της Σάμου

Εισαγωγή

Η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη που γνωρίζουν οι κοινωνίες μετά τη βιομηχανική επανάσταση βασίζεται στην ύπαρξη και λειτουργία επιχειρήσεων που παράγουν και διανέμουν κάθε είδους προϊόντα και υπηρεσίες.

Για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο αναπτύχθηκαν μέχρι σήμερα και εξακολουθούν να αναπτύσσονται οι σύγχρονες κοινωνίες, είναι απαραίτητο να μελετήσουμε την ιστορία των επιχειρήσεων, η οποία μας διαφωτίζει για τους σκοπούς ίδρυσής τους, τον τρόπο λειτουργίας τους και την επίδραση που άσκησαν και ασκούν στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ανάπτυξη των σύγχρονων βιομηχανικών κοινωνιών.

Η οικονομική ιστορία και ειδικότερα ο κλάδος της ιστορίας των επιχειρήσεων, που αναπτύχθηκε μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στη δεκαετία του '50 στην Ευρώπη, και πολύ πιο πρόσφατα στην Ελλάδα τη δεκαετία του '80, ανέλαβε να καλύψει το πεδίο της επιστημονικής έρευνας για το ρόλο της οικονομίας στην ανάπτυξη των σύγχρονων κοινωνιών.

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη μελέτη της ιστορίας των επιχειρήσεων αποτελεί η διάσωση και διατήρηση των τεκμηρίων εκείνων που προέρχονται από τις ίδιες τις επιχειρήσεις και περιέχουν πληροφορίες για την ίδρυση και λειτουργία τους και τις σχέσεις τους με την υπόλοιπη κοινωνία.

Στόχος της σημερινής μου εισήγησης είναι, αφενός μέσα από την μελέτη και την απαρίθμηση των ιδιαιτεροτήτων των αρχείων των επιχειρήσεων, και αφετέρου μέσα από μια σύντομη παρουσίαση ορισμένων πλευρών του μέχρι σήμερα εφαρμόζομενου στην Εθνική Τράπεζα αρχειακού προγράμματος διάσωσης, διατήρησης και διαχείρισης των ιστορικής σημασίας τεκμηρίων της Τράπεζας, να επισημάνει τις λύσεις που επιλέχθηκαν στην εφαρμογή του προγράμματος, αλλά ταυτόχρονα να καταγράψει και να οριοθετήσει τα προβλήματα και τα πιθανά αδιέξοδα που αντιμετωπίζουν ή θα αντιμετωπίσουν στο μέλλον ανάλογα αρχειακά προγράμματα σε επιχειρήσεις, ώστε να αναζητηθούν και συζητηθούν πιθανές εναλλακτικές λύσεις.

Οι ιδιαιτερότητες των αρχείων των επιχειρήσεων

Τα αρχεία διακρίνονται σε δύο κυρίως κατηγορίες, σε δημόσια και ιδιωτικά. Τα αρχεία των επιχειρήσεων έχουν την ιδιαιτερότητα ότι μπορεί να εντάσσονται είτε στα δημόσια είτε στα ιδιωτικά αρχεία. Μπορούν επίσης αρχικά να εντάσσονται στην κατηγορία των δημόσιων αρχείων και στη συνέχεια, με μια αλλαγή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της επιχείρησης, να ιδιωτικοποιηθούν και να περιέλθουν στην κατηγορία των ιδιωτικών αρχείων, ή αντίθετα, ιδιωτικές επιχειρήσεις να κρατικοποιηθούν και τα αρχεία τους να περιέλθουν στην κατηγορία των δημόσιων αρχείων. Αυτή και μόνο η ιδιαιτερότητα θέτει μια σειρά από προβλήματα στη χάραξη της αρχειακής πολιτικής ως προς το ποιος έχει την ευθύνη για τη διάσωση, τη διατήρηση και τη διαχείριση των αρχείων αυτών.

Μία ακόμα δυσκολία στη διαχείριση των αρχείων των επιχειρήσεων δημιουργείται με τις συχνές συγχωνεύσεις τους. Η αλλαγή ιδιοκτησιακού καθεστώτος και η συγχώνευση μιας επιχείρησης σε μίαν άλλη έχει συχνά ως αποτέλεσμα:

1. Τη διατάραξη της αρχικής ταξινόμησης τους διάρθρωσης
2. Τη μεταφορά των αρχείων μακριά από τον τόπο παραγωγής ή διατήρησής τους, που ήταν συνήθως η παλιά έδρα της επιχείρησης
3. Στην εγκατάλειψη και καταστροφή τους.

Εκείνο που χαρακτηρίζει επίσης τα αρχεία των επιχειρήσεων είναι:

1. Η ποικιλία των αρχείων που δημιουργούνται, η οποία ανταποκρίνεται στην ποικιλία των επιχειρήσεων που λειτουργούν και στο πλήθος των προϊόντων και των υπηρεσιών που παράγουν. Δεν υπάρχει σήμερα τομέας οικονομικής δραστηριότητας, προϊόν που παράγεται ή υπηρεσία που προσφέρεται, στα οποία να μη δραστηριοποιούνται αντίστοιχες επιχειρήσεις (γεωργικές, εμπορικές, βιομηχανικές, παροχής υπηρεσιών).
2. Το μεγάλο πλήθος των αρχείων των επιχειρήσεων, το οποίο θεωρητικά ισοδυναμεί με το σύνολο των επιχειρήσεων που έχουν ιδρυθεί και λειτουργήσει για μικρό ή μεγάλο χρονικό διάστημα και ανεξάρτητα αν αυτές είναι μικρές ή μεγάλες. Βέβαια το πλήθος των αρχείων των επιχειρήσεων που έχουμε να διαχειριστούμε, περιορίζεται από το ότι έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα ελάχιστα. Εάν όμως μελλοντικά πρόκειται να επεμβούμε και να καθορίσουμε τι πρέπει να διατηρείται, θα πρέπει να έχουμε λάβει σοβαρά υπόψη μας τόσο την ποικιλία των επιχειρήσεων όσο και το μεγάλο πλήθος τους.
3. Η χρονική περίοδος που καλύπτουν και που αντιστοιχεί στη χρονική διάρκεια λειτουργίας των επιχειρήσεων, η οποία μπορεί να κυμαίνεται από μερικά χρόνια μέχρι αιώνες.

4. Ο τεράστιος όγκος των τεκμηρίων που δημιουργούνται καθημερινά στο πλαίσιο λειτουργίας των ίδιων των επιχειρήσεων. Ο όγκος αυτός δημιουργεί ιδιαίτερες δυσκολίες στη διαχείρισή τους και ιδιαίτερα στον καθορισμό και εντοπισμό των ιστορικής σημασίας τεκμηρίων.

Από την απαρίθμηση των παραπάνω χαρακτηριστικών των αρχείων των επιχειρήσεων είναι νομίζω κάτι παραπάνω από οφθαλμοφανές πως θα ήταν ουτοπία να πιστέψουμε ότι θα ήταν δυνατό να διασωθεί το σύνολο των αρχείων των επιχειρήσεων. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι θα πρέπει να εκπονηθούν οι βασικές αρχές ενός αρχειακού προγράμματος διάσωσης των αρχείων των επιχειρήσεων, το οποίο θα δίνει κατευθύνσεις και κριτήρια που θα πρέπει να εφαρμοσθούν στις επιλογές που γίνονται για τη διάσωση και διατήρηση των αρχείων, ώστε να διατηρηθούν όλες οι απαραίτητες πληροφορίες που χρειάζεται η έρευνα. Οι επιλογές αυτές θα πρέπει να γίνονται σε επίπεδο παραγωγικών κλάδων, σε επίπεδο επιχειρήσεων, αλλά και στο επίπεδο των σειρών (κατηγοριών) του παραγόμενου αρχειακού υλικού. Γύρω από το θέμα της επιλογής των αρχείων που πρέπει να διατηρηθούν και των εκκαθαρίσεων που απαιτούνται έχει αναπτυχθεί μεγάλη φιλολογία μέσα στη διεθνή αρχειακή κοινότητα. Άλλοι αρχειονόμοι κυρίως αξιολογούν τις αρχειακές σειρές και τους φακέλους που παράγουν οι υπηρεσίες τους για να καθορίσουν ποια τεκμήρια αξίζει να διατηρηθούν. Άλλοι πάλι θεωρούν ότι η αξιολόγηση αυτή πρέπει να πραγματοποιείται αφού μελετηθούν και αναλυθούν οι λειτουργίες των υπηρεσιών, ώστε τα αρχεία που θα διατηρηθούν να τεκμηριώνουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τη λειτουργία του οργανισμού ή της επιχείρησης. Άλλοι θεωρούν ότι η επιλογή πρέπει να στηρίζεται περισσότερο στην αξιολόγηση της σημασίας του παραγωγού των τεκμηρίων παρά στην αξιολόγηση των πληροφοριών που περιέχουν τα τεκμήρια. Τέλος, ορισμένοι θεωρούν ότι πρέπει η επιλογή να στηρίζεται στην αξιολόγηση του πόσο συχνά χρησιμοποιείται ένα τεκμήριο.

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε επιγραμματικά σε μια από τις τελευταίες μεθόδους που εφαρμόζεται στην επιλογή των αρχείων των επιχειρήσεων, στη μέθοδο της Minnesota Historical Society για τα αρχεία των επιχειρήσεων στην πολιτεία της Minnesota. Η μέθοδος αυτή, που αναπτύχθηκε γύρω στο 1996, δανείσθηκε πολλά στοιχεία από τις θεωρίες που αναφέραμε και παρόλο που έχει αμφισβητηθεί από τους υπεύθυνους ορισμένων αρχειακών φορέων, θεωρούμε ότι έχει πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία τα οποία θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη στη χάραξη των αρχειακών μας προγραμμάτων για τα αρχεία των επιχειρήσεων.

Η μέθοδος αυτή συνίσταται:

1. Στην οριοθέτηση της συλλεκτικής πολιτικής του αρχείου (γεωγραφική περιοχή που θα καλύπτει, χρονική περίοδο, είδος των επιχειρήσεων που θα περιλαμβάνει), ανάλυση των συλλογών.
2. Στον εντοπισμό των τεκμηρίων που αφορούν τη δραστηριότητα των επιχειρήσεων σε άλλα αρχεία όπως π.χ. στα αρχεία του δημοσίου, στην αξιολόγηση της σημασίας των πληροφοριών που περιέχουν σε σχέση με αυτές που περιέχουν τα ίδια τα αρχεία των επιχειρήσεων. Για την αξιολόγηση των πληροφοριών που περιέχουν τα τεκμήρια μιας επιχείρησης σε σχέση με τις πληροφορίες που εντοπίζονται και εκτός του αρχείου της επιχείρησης πρέπει να χρησιμοποιηθούν οι γνώσεις των ερευνητών, άλλων αρχειονόμων, ιστορικών κλπ.
3. Στον καθορισμό κριτηρίων για την αξιολόγηση της σημασίας για την ανάπτυξη μιας περιοχής ή μιας χώρας:

- των διαφόρων οικονομικών τομέων δραστηριότητας,
- των διαφόρων επιχειρήσεων,
- των γεωγραφικών περιοχών
- των χρονολογικών περιόδων

Μετά την αξιολόγησή τους, την κατάταξή τους σε ομάδες μέγιστης, υψηλής, μεσαίας, χαμηλής και μηδαμινής σημασίας. (Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένα κριτήρια, όπως είναι το ύψος του ακαθάριστου εισοδήματος του κλάδου ή της επιχείρησης σε σχέση με τους άλλους κλάδους ή τις άλλες επιχειρήσεις, ο αριθμός των υπαλλήλων που απασχολούνται στον κλάδο ή στην επιχείρηση, ο αριθμός των επιχειρήσεων, πόσο ταυτίζεται η επιχείρηση με την περιοχή δραστηριότητάς της, το μέγεθος και η σημασία των τεκμηρίων, η ηλικία των επιχειρήσεων). Τα κριτήρια αυτά μπορούν να ισχύσουν τόσο για την αξιολόγηση των διαφόρων κλάδων των επιχειρήσεων μεταξύ τους, δηλαδή ποιος κλάδος έχει μεγαλύτερη αξία σε σχέση με άλλον, όσο και για την αξιολόγηση των ίδιων των επιχειρήσεων.

4. Στον καθορισμό λειτουργιών και τη μελέτη του τρόπου με τον οποίο τεκμηριώνονται οι λειτουργίες αυτές.

5. Μετά την κατηγοριοποίηση των επιχειρήσεων ακολουθεί καθορισμός, για κάθε κατηγορία επιχειρήσεων, του εύρους των αρχειακών σειρών και των φακέλων που θα διατηρούνται, εάν διατηρούνται. Η μέθοδος καθορίζει πέντε επίπεδα:

- Το πρώτο επίπεδο περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις με μηδαμινή αξία. Στο επίπεδο αυτό δεν θα διατηρηθεί κανένα τεκμήριο.
- Το δεύτερο επίπεδο περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις με χαμηλή αξία. Στο επίπεδο αυτό θα διατηρηθούν ελάχιστα στοιχεία που απλώς τεκμηριώνουν την ύπαρξη και τους σκοπούς της επιχείρησης, όπως είναι οι ετήσιοι απολογισμοί και οι δημοσιευμένες ιστορίες της επιχείρησης.
- Το τρίτο επίπεδο περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις μεσαίας σημασίας. Στο επίπεδο αυτό θα διατηρηθούν στοιχεία, όπως πρακτικά Διοικητικού Συμβουλίου, πενταετή σχέδια ανάπτυξης, πληροφοριακά δελτία της επιχείρησης, στοιχεία για τους ιδρυτές της επιχείρησης, φωτογραφίες από τους ιδρυτές και τις εγκαταστάσεις, κ.ά.
- Το τέταρτο επίπεδο περιλαμβάνει επιχειρήσεις υψηλής σημασίας. Στο επίπεδο αυτό θα διατηρηθούν στοιχεία για την εσωτερική λειτουργία της επιχείρησης, όσο και τεκμήρια για τις σχέσεις της επιχείρησης με την υπόλοιπη κοινωνία. Η αλληλογραφία και φάκελοι υποθέσεων στην περίπτωση αυτή θα διατηρηθούν, όπως και μελέτες για τα προϊόντα που παράγει η επιχείρηση, έρευνες αγοράς, ετήσιες αναφορές για την παραγωγή, αναλύσεις των πωλήσεων, υλικό σχετικό με την εκπαίδευση του προσωπικού, αρχεία σχετικά με τους μετόχους.
- Το πέμπτο επίπεδο περιλαμβάνει επιχειρήσεις μέγιστης σημασίας. Στο επίπεδο αυτό θα διατηρηθούν τεκμήρια από όλες τις δραστηριότητες και σε βάθος, μέχρι επιπέδου τμήματος ή υπηρεσίας και όχι μόνο σε επίπεδο διοίκησης. Θα αναζητηθούν τα προσωπικά αρχεία των ιδρυτών. Να τονίσουμε ότι στην κατηγορία αυτή μπορεί να ανήκει μια επιχείρηση που συγκαταλέγεται σε οικονομικό κλάδο με χαμηλή αξιολόγηση για τον οποίο έχουμε προσδιορίσει ότι δεν συγκεντρώνουμε αρχεία ενώ αντίθετα μια επιχείρηση που βρίσκεται σε οικονομικό κλάδο πρώτης προτεραιότητας μπορεί να μη συγκαταλέγεται στις επιχειρήσεις για τις οποίες διατηρούμε αρχεία, καθώς στην αξιολόγηση των επιχειρήσεων βρίσκεται πολύ χαμηλά γιατί δεν είναι μεγάλη επιχείρηση με σημαντικό προσωπικό.

6. Επικαιροποίηση. Η ανάλυση των συλλογών θα πρέπει να επικαιροποιείται κάθε τρία με επτά χρόνια.

Με βάση όσα αναφέραμε παραπάνω, η Minnesota Historical Society προχώρησε στη μελέτη της οικονομίας της πολιτείας της Minnesota και οι επιχειρήσεις αξιολογήθηκαν, ανάλογα με τη θέση τους στην οικονομία της πολιτείας. Στη συνέχεια οι αρχειονόμοι της Minnesota άρχισαν να δέχονται τα αρχεία των επιχειρήσεων εκείνων που είχαν, σύμφωνα με το σύστημα αξιολόγησης που υιοθετήθηκε, κάποια αξία, ενώ απορρίπτουν τα αρχεία των επιχειρήσεων με μηδαμινή αξία. Η μέθοδος αυτή, που εντούτοις αμφισβητείται από ορισμένους αρχειονόμους, ερευνάται προσεκτικά από άλλους ευρωπαϊκούς αρχειακούς θεσμούς, όπως είναι το Business Records Centre of Glasgow University, και το Danish Business Archive in Aarhus.

Φορείς διαχείρισης αρχείων επιχειρήσεων στην Ελλάδα

Οι φορείς που διασώζουν και διατηρούν ιστορικά αρχεία επιχειρήσεων στην Ελλάδα σήμερα είναι:

1. Υπηρεσίες που έχουν δημιουργήσει οι ίδιες οι επιχειρήσεις στο πλαίσιο λειτουργίας τους. Πρόκειται κυρίως για μεγάλες επιχειρήσεις, τράπεζες και βιομηχανίες.
2. Ερευνητικά κέντρα και πανεπιστήμια (Αρχείο Ρετσίνα στο ΚΝΕ/ ΕΙΕ)
3. Ιδρύματα μη κερδοσκοπικά, που έχουν σκοπό τους τη συλλογή αρχείων
4. Αρχεία Δήμων
5. Τα Γενικά Αρχεία του Κράτους.

Οι φορείς που αναφέραμε, ενώ επιτελούν σημαντικό έργο στη διάσωση των ιστορικών αρχείων των επιχειρήσεων, δεν είναι σε θέση να λύσουν το πρόβλημα διάσωσης και διατήρησης του συνόλου των ιστορικών τεκμηρίων που δημιουργούνται από τις επιχειρήσεις όπως έγινε κατανοητό από αυτά που ήδη αναφέραμε. Η λύση απαιτεί την προσπάθεια χάραξης μιας ευέλικτης συνολικής αρχειακής πολιτικής, μέσα στην οποία θα εντάσσονται και τα αρχειακά προγράμματα που ήδη λειτουργούν.

Είναι σαφές ότι οι υπηρεσίες ιστορικών αρχείων που δημιουργούν οι ίδιες οι επιχειρήσεις μπορούν να ανταποκριθούν στο στόχο τους εφόσον συνήθως πρόκειται για μεγάλες επιχειρήσεις που διαθέτουν τους αναγκαίους πόρους, που είναι σημαντικοί, για την εκτέλεση της συγκεκριμένης αποστολής. Οι ίδιες οι επιχειρήσεις είναι σε θέση να ελέγξουν το περιεχόμενο των συλλογών τους, με την απαραίτητη συνδρομή και εξειδικευμένου αρχειονόμου, καθώς γνωρίζουν καλύτερα το περιεχόμενό τους. Καθορίζουν προτεραιότητες στο τι συλλέγουν, αξιολογούν σειρές τεκμηρίων και προχωρούν σε εκκαθαρίσεις. Έτσι, για παράδειγμα, το Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας έχει καθορίσει προτεραιότητες στη συλλεκτική του πολιτική. Πρώτη προτεραιότητα είναι η διάσωση και διατήρηση των ιστορικών τεκμηρίων της ίδιας της Εθνικής, των συγχωνευμένων με την Εθνική Τράπεζα τραπεζών, καθώς και τα προσωπικά αρχεία των στελεχών της. Δεύτερη προτεραιότητα είναι η διάσωση των αρχείων άλλων επιχειρήσεων που περιήλθαν στην κυριότητα της Τράπεζας. Στην περίπτωση αυτή οι εταιρείες αξιολογούνται με κριτήρια ανάλογα με αυτά που αναφέρθηκαν προηγουμένως στην περιγραφή της μεθόδου της Minnesota και διατηρούνται εκείνα που αξιολογήθηκαν ως πολύ σημαντικά (λαμβάνεται υπόψη το μέγεθος της επιχείρησης, το εύρος και

η μοναδικότητα των εργασιών της, η χρονική περίοδος δραστηριότητας, η γεωγραφική εμβέλειά της και η πληρότητα των τεκμηρίων). Με βάση τη μέθοδο αυτή το Ιστορικό Αρχείο συμπεριέλαβε στις συλλογές του το αρχείο της τυπογραφικής εταιρείας Ασπίωτη ΕΛΚΑ, της καπνοβιομηχανίας Καραβασίλη κ.ά. Αντίθετα έκρινε σκόπιμο να παραχωρήσει σε περιφερειακά Γενικά Αρχεία του Κράτους, ώστε να παραμείνει στη διάθεση των τοπικών κοινωνιών, αρχειακό υλικό που είχε εγκαταλειφθεί σε εγκαταστάσεις επιχειρήσεων που περιήλθαν στην κυριότητά της όπως π.χ. το αρχειακό υλικό του σταφιδεργοστασίου Δρούλια στο Αίγιο ή το αρχειακό υλικό Γκλαβάνη στο Βόλο. Τελευταία προτεραιότητα για το Ιστορικό Αρχείο είναι η συγκέντρωση, σε αντίγραφα, τεκμηρίων που αφορούν την Εθνική Τράπεζα από άλλους φορείς, καθώς και σπάνια τεκμήρια που αφορούν γενικότερα την οικονομία της χώρας και τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος.

Στο επίπεδο των εκκαθαρίσεων, το Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας εφαρμόζει από το 1963 συγκεκριμένη πολιτική που βασίζεται στην ύπαρξη πίνακα χρονικών ορίων τήρησης στοιχείων του αρχείου. Οι εκκαθαρίσεις που πραγματοποιούνται ακολουθούν γενικά τους κανόνες και τα πρότυπα που έχουν υιοθετηθεί διεθνώς, αν και σε γενικές γραμμές στην Εθνική Τράπεζα διατηρούμε περισσότερα στοιχεία από όσα διατηρούνται σε άλλες χώρες, και αυτό με το σκεπτικό ότι τα αρχειακά προγράμματα στην Ελλάδα είναι πίσω και πρέπει να είμαστε επιφυλακτικοί στο τι μπορεί να έχει διασωθεί εκτός Ιστορικού Αρχείου Εθνικής, τόσο για πληροφορίες που αφορούν την ίδια τη δραστηριότητα της Τράπεζας όσο και για πληροφορίες που αφορούν τρίτους και υπάρχουν στα αρχεία της Τράπεζας. Ένα ερώτημα που θα μπορούσε να τεθεί στο σημείο αυτό είναι, εάν έχει πέσει στην αντίληψη μας να έχουμε καταστρέψει αρχεία που στη συνέχεια αναζητήσαμε οι ίδιοι ή οι πελάτες μας. Μέσα στα 25 χρόνια λειτουργίας του Αρχείου κάτι τέτοιο δεν έχει προκύψει, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί να προκύψει στο μέλλον, υποψιαζόμαστε όμως ότι και στην περίπτωση αυτή θα είναι περιθωριακής σημασίας. Αντίθετα, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι υπάρχει ένα σημαντικό σε όγκο αρχειακό υλικό για το οποίο κανείς δεν έχει δείξει μέχρι σήμερα ενδιαφέρον να το μελετήσει. Στην περίπτωση αυτή πρέπει κάποια στιγμή να προχωρήσουμε σε επανεκτίμηση των εκκαθαρίσεων και να εκκαθαρίσουμε το Ιστορικό Αρχείο από τις σειρές που δεν παρουσίασαν ενδιαφέρον για τους ερευνητές. Ακόμα θα πρέπει να εξετάσουμε την πιθανότητα καταστροφής ορισμένων πρωτότυπων τεκμηρίων και διατήρηση των αντιγράφων τους σε άλλο υπόστρωμα (π.χ. μικροφίλμ) ώστε να εξοικονομήσουμε χώρο.

Να επισημάνουμε τέλος, ότι οι αρχειονόμοι πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί στον τομέα των εκκαθαρίσεων για πολλούς λόγους. Θα αναφέρω ενδεικτικά δύο.

Ο πρώτος είναι ότι πέρα από τις συνηθισμένες αρχειακές σειρές που συναντά κανείς σε μια επιχείρηση, όπως είναι μια τράπεζα, είναι ενδεχόμενο να βρεθεί μπροστά σε τεκμήρια που δεν εμπίπτουν στις συνηθισμένες κατηγορίες αλλά είναι καθοριστικής σημασίας.

Παράδειγμα 1^ο. Στη διάρκεια του Πρώτου αλλά και του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου στο πλαίσιο των Τεχνικών Υπηρεσιών της Εθνικής Τράπεζας λειτούργησε ομάδα που εκπόνησε μελέτες για την κατασκευή συγκεκριμένων υδροηλεκτρικών

έργων. Οι μελέτες αυτές διασώζονται σήμερα μαζί με τα σχέδια. Το αρχειακό υλικό αποτελεί ένα πολύ μικρό κομμάτι των αρχείων των Τεχνικών Υπηρεσιών που έχουν ως αποστολή την κατασκευή, επισκευή και μεταρρύθμιση των κτηρίων που χρησιμοποιεί η Εθνική Τράπεζα για τα καταστήματά της.

Παράδειγμα 2^ο. Στη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου 1940-1941 η Εθνική Τράπεζα διαχειρίστηκε τον αμερικανικό έρανο για την περίθαλψη των παθόντων. Οι φάκελοι μας δίνουν ενδιαφέροντα στοιχεία για το ύψος της βοήθειας, την κατανομή της στο χώρο, και για τις οικογένειες που ενισχύθηκαν.

Δεύτερος λόγος είναι ότι υπάρχουν αρχειακές σειρές, ιδιαίτερα στα αρχεία των τραπεζών, που περιέχουν συνοπτικά ή συγκεντρωτικά στοιχεία για άλλες επιχειρήσεις όπως απολογισμοί, καταστατικά, μελέτες, κ.ά. Τα τεκμήρια αυτά βρίσκονται στις σειρές των αρχείων των νομικών υπηρεσιών και των υπηρεσιών βιομηχανικής πίστης. Οι εν λόγω υπηρεσίες συγκεντρώνουν στοιχεία για τις επιχειρήσεις που πρόκειται να χρηματοδοτήσει η Τράπεζα προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι αυτή χρηματοδοτεί σωστά τις συγκεκριμένες επιχειρήσεις. Σήμερα πρέπει να ομολογήσουμε ότι οι περισσότεροι πελάτες του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τράπεζας συμβουλευόμαστε τις σειρές αυτές. Για να επανέλθουμε στα κριτήρια της Minnesota, πρέπει να διερευνήσουμε σε ποιο βαθμό το περιεχόμενο αυτών των αρχειακών σειρών καλύπτει τις ανάγκες των ερευνητών και να συμφωνήσουμε με τους αρχειονόμους της Minnesota ότι μια μεγάλη κατηγορία επιχειρήσεων μεσαίας σημασίας δεν χρειάζεται μεγαλύτερη τεκμηρίωση. Τα στοιχεία αυτών των φακέλων καλύπτουν τα στοιχεία του επιπέδου τέσσερα ή τρία της μεθόδου αξιολόγησης που αναφέραμε.

Όμως, η χρονική διάρκεια που θα κρατήσει το αρχειακό πρόγραμμα μιας επιχείρησης, δυστυχώς εξαρτάται από την οικονομική πορεία της ίδιας. Εάν η επιχείρηση κάποια στιγμή αντιμετωπίσει οικονομικό πρόβλημα, οι περικοπές θα περιλάβουν και τα αρχειακά προγράμματα. Στην περίπτωση μάλιστα πτώχευσής της, το αρχείο κινδυνεύει να χαθεί για πάντα μαζί με την επιχείρηση. Στη μέχρι σήμερα πορεία της Εθνικής Τράπεζας δεν έχουμε αντιμετωπίσει το ενδεχόμενο να κλείσει η επιχείρηση αλλά έχουμε ζήσει χρονικές περιόδους περικοπών. Ωστόσο το τι θα γίνει μακροπρόθεσμα, κανείς δεν μπορεί να το προβλέψει.

Η λύση οργάνωσης αρχειακών υπηρεσιών σε όλες τις επιχειρήσεις είναι ανέφικτη για τη μεγάλη πλειοψηφία τους, γιατί το κόστος είναι απαγορευτικό. Ποιος θα αναλάβει να διασώσει τα αρχεία επιχειρήσεων οικονομικών κλάδων με μικρότερη σημασία στην οικονομία μιας κοινωνίας, ή ακόμα τα αρχεία μικρών επιχειρήσεων σημαντικών οικονομικών κλάδων;

Προβληματισμοί μπορούν επίσης να διατυπωθούν για τη βιωσιμότητα των ιδρυμάτων που συλλέγουν ή έχουν συλλέξει περιστασιακά αρχεία επιχειρήσεων. Το κόστος διαχείρισης πολύ σύντομα θα δοκιμάσει τις αντοχές τους, εάν δεν τις έχει ήδη υπερβεί.

Ξεχωριστή περίπτωση αποτελούν τα Γενικά Αρχεία του Κράτους στην αρμοδιότητα των οποίων ανήκουν οι δημόσιες επιχειρήσεις και η εποπτεία των ιδιωτικών αρχείων. Τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, ως δημόσια υπηρεσία, σε αντίθεση με τους ιδιωτικούς φορείς, έχουν μεγάλες πιθανότητες να αντέξουν στο χρόνο, αφού η κατάργηση του κράτους δεν φαίνεται προς το παρόν στον ορίζοντα. Όμως και αυτά είναι αμφίβολο αν έχουν και αν θα έχουν και στο μέλλον τη δυνατότητα να αναλάβουν τη

διαχείριση σημαντικού τμήματος των αρχείων των επιχειρήσεων. Η κυριότερη συνεισφορά τους θα συνίστατο, κατά τη γνώμη μας, στο συντονισμό των προσπαθειών για τη χάραξη μιας αρχειακής πολιτικής στον τομέα αυτό, ανάλογης με τη μέθοδο της Minnesota, ώστε η όποια διάσωση αρχείων επιχειρήσεων να γίνεται με ορθολογικό τρόπο.

Τελειώνοντας, πιστεύουμε ότι είναι καιρός, παράλληλα με την καθημερινή μας εργασία, διάσωσης, εκκαθάρισης, ταξινόμησης και ευρετηρίασης του αρχειακού πλούτου που ο καθένας μας φυλάσσει στη δική του αρχειακή υπηρεσία, να προχωρήσουμε σε ευρύτερους σχεδιασμούς, στη χάραξη ενός αρχειακού προγράμματος με βάθος χρόνου. Διαφορετικά παραμένουμε απλοί παρατηρητές σε μια επιλογή που ενεργείται ανεξάρτητα από εμάς και η οποία καθορίζεται από κριτήρια όπως είναι π.χ. το κόστος, το μέγεθος μιας επιχείρησης, η ευαισθησία της διοίκησής της στη διατήρηση της ιστορίας της, και δεν αποβλέπει στη θεραπεία των ερευνητικών αναγκών. Η οικονομική ιστορία πρέπει να είναι σε θέση να τεκμηριώσει ποιοι παράγοντες καθόρισαν την επιτυχία ορισμένων επιχειρήσεων, καθώς και την αποτυχία άλλων. Η οικονομική ιστορία πρέπει επίσης να έχει στη διάθεσή της στοιχεία για την επίδραση που άσκησαν τόσο οι επιτυχημένες επιχειρήσεις, όσο και οι αποτυχημένες, στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας.

Μήπως έφτασε η στιγμή να σκεφθούμε αν θα υπήρχε η δυνατότητα η διάσωση των αρχείων να γίνει σε συνεργασία με τους φορείς των επιχειρηματικών κλάδων όπως είναι η Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, ο Σύνδεσμος Ελληνικών Βιομηχανιών, κ.ά.;

Μήπως οι φορείς αυτοί θα μπορούσαν να αναλάβουν τη δημιουργία και λειτουργία Ιστορικών Αρχείων που να συγκεντρώνουν και να διαχειρίζονται σε επίπεδο κλάδων ή τομέων της οικονομίας το ιστορικό αρχειακό υλικό των επιχειρήσεων, ώστε η διάσωσή τους να μην εξαρτάται από τη βιωσιμότητα των ίδιων των επιχειρήσεων και τη δυνατότητα να διατηρούν ιστορικό αρχείο; Πιστεύουμε ότι οι φορείς των επιχειρηματικών κλάδων θα μπορούσαν να επωμιστούν το κόστος λειτουργίας τέτοιων αρχειακών υπηρεσιών, εάν κατάφερναν να πείσουν το σύνολο των επιχειρήσεων του κλάδου να συμβάλει οικονομικά, ανάλογα με το μέγεθός τους. Το κόστος λειτουργίας αρχειακών υπηρεσιών, εάν επιμεριστεί σε όλες τις επιχειρήσεις, θα είναι μικρό και αντιμετωπίσιμο.

Νίκος Παντελάκης

Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Mark A. Greene and Todd J. Daniels-Howell, «Documentation with an Attitude: A Pragmatist's Guide to the Selection and Acquisition of Modern Business Records», *The Records of American Business*, 1997, σ. 161.
2. S.G.H. Freeth, «Dealing with Business Depositors: The Guildhall Library experience», *Journal of the Society of Archivists*, τ. 17, αρ. 2, Οκτώβριος 1996.
3. S.G.H. Freeth, «Business Archives at Guildhall Library: New developments», *Journal of the Society of Archivists*, τ. 21, αρ. 2, October 2000.
4. Chris Jansen, «The role of the Archive Administration in private enterprise», *Janus*, International Council on Archives, 1992.
5. F. Gerald Ham, *Selecting and Appraising Archives and Manuscripts*, Σικάγο, Society of American Archivists, 1993.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΡΧΕΙΑ

ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ανακοίνωση στο Πανελλαδικό Συνέδριο
Αρχειονομίας της Σάμου

Πολλές από τις δράσεις του υπουργείου Παιδείας που βρίσκονται σήμερα σε εξέλιξη αφορούν την ποιοτική αναβάθμιση της βασικής και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αναφέρω ενδεικτικά τους τομείς:

- των προγραμμάτων σπουδών και την αναπροσαρμογή τους σε νέα δεδομένα που σχετίζονται άμεσα με την υγεία, το τοπικό και ευρύτερο περιβάλλον, την τηλε-εκπαίδευση,
- των διδακτικών μεθόδων σε συνδυασμό με τα υλικοτεχνικά μέσα διδασκαλίας,
- της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης,
- της ενδοσχολικής αντιμετώπισης μαθητών με αδυναμίες στη μάθηση,
- της μόρφωσης και επιμόρφωσης του διδακτικού προσωπικού και των στελεχών της εκπαίδευσης,
- της ολιστικής αντιμετώπισης μεθοδολογιών που αφορούν την αξιολογική διαδικασία και πρόσφατα
- τη συγγραφή νέων διδακτικών βιβλίων με σχετική προκήρυξη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Οι δράσεις που αφορούν σ' αυτούς τους γενικούς άξονες της εκπαιδευτικής πολιτικής εκφράζονται:

- με τη λειτουργία του ολοήμερου σχολείου, η οποία εμπλουτίζεται και επεκτείνεται συνεχώς,
- με τη λειτουργία τάξεων υποδοχής για τη διευκόλυνση των μαθητών που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα,
- με την ίδρυση τάξεων ένταξης και μονάδων ειδικής αγωγής για την παροχή πρόσθετης βοήθειας σε μαθητές με μαθησιακές, ψυχοκινητικές, ψυχοπνευματικές κ. ά. αδυναμίες,
- με τη διαθεματική προσέγγιση της ύλης κατά τη διεξαγωγή της διδασκαλίας στην εφαρμογή του προγράμματος της ευέλικτης ζώνης,
- με την υλοποίηση προγραμμάτων για την τοπική ιστορία, την αγωγή υγείας και την περιβαλλοντική εκπαίδευση,
- με τις τρεις φάσεις της εισαγωγικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών,
- με την εξομίωση των πτυχίων και τη μετεκπαίδευση του προσωπικού,
- με το σύστημα εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου.

Κοινό υπόβαθρο αυτών των δράσεων είναι η σύνδεση του σχολείου με την κοινωνία, η ζύμωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με την καθημερινότητα, το άνοιγμα των ορίων κάθε εκπαιδευτηρίου στην τοπική και ευρύτερη κοινότητα. Είναι η ανάμιξη της τοπικής κοινωνίας και των υπηρεσιών της στα σχολικά πράγματα μέσα από ένα ορο- και οριοθετημένο δίκτυο σχέσεων, με απώτερο στόχο τη μετατροπή του σχολείου σε ζωντανό οργανισμό, που επηρεάζει και επηρεάζεται από την κοινωνία και βεβαίως αιτιολογεί και απαντά στους σκεπτόμενους μαθητές σε ό,τι αφορά την αναγκαιότητα ύπαρξης του εκπαιδευτικού συστήματος, έτσι ώστε η μάθηση να καθίσταται μονιμότερη και να γίνεται τρόπος ζωής.

Φυσικό είναι πως για να γίνει πραγματικότητα η συγκεκριμένη εκπαιδευτική πολιτική πρέπει να σχεδιάζονται και να υλοποι-

ούνται διάφορες ενέργειες από τους αρμόδιους εκπαιδευτικούς, τις διευθύνσεις των σχολείων και τους μαθητές με βάση:

- προκαθορισμένους διδακτικούς στόχους οι οποίοι συνάδουν με τα άμεσα ενδιαφέροντα των μαθητών,
- γενικές αρχές και ρυθμιστικό πλαίσιο,
- σχεδιασμό τρόπων εργασίας,
- ευελιξία και πρωτοτυπία στην εφαρμογή των σχεδίων,
- αξιοποίηση των αποτελεσμάτων των δράσεων με τεχνολογία, παραδοτέο υλικό και γενική αξιολόγηση των προγραμμάτων.

Πάνω σε αυτό το πλαίσιο προσπαθούν να προσαρμοστούν τα σχολεία της Σάμου με τους περιορισμούς, τις αδυναμίες και τις δυνατότητες που διαθέτουν τα ίδια και ο τόπος μας σε:

- υλικοτεχνική υποδομή κυρίως για τη δυνατότητα που υπάρχει στη σύνδεση με το διαδίκτυο και την εφαρμογή τηλε-εκπαίδευσης,
- επισκέψιμους τόπους,
- χρηματοδότηση προγραμμάτων και μετακινήσεων,
- αποστάσεις,
- διδακτικό προσωπικό,
- οργανικότητα σχολείων.

Είναι προφανές ότι για να λειτουργήσει όλο αυτό το σύστημα χρειάζεται να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της εκπαίδευσης, και της ιστορικής παιδείας εν προκειμένω, και όσες κοινωνικές ομάδες, υπηρεσίες, σύλλογοι, διοίκηση, μουσεία, αρχαιολογικοί τόποι, βιβλιοθήκες, ιδρύματα, εκπαιδευτήρια άλλων βαθμίδων κτλ. βρίσκονται (τουλάχιστον) στη Σάμο, σε απόσταση δηλαδή μιας ημερήσιας εκπαιδευτικής εξόδου του σχολείου ή είναι συνδεδεμένα με το διαδίκτυο για την παροχή τηλε-εκπαίδευσης, άσχετα αν λειτουργούν αυτόνομα και έξω από το χώρο της οργανωμένης παιδείας.

Τα Γ.Α.Κ. του νομού Σάμου, έχοντας επίγνωση του ρόλου που εξυπηρετούν στην εκπαιδευτική διαδικασία στην οποία αναφέρθηκε, από το 1990 αλλά κυρίως μετά από τη μεταστέγασή και την οργάνωσή τους στο κτήριο των παλαιών φυλακών του νησιού το 1999, συμβάλλουν στη διδασκαλία και στη μελέτη της νεότερης τοπικής ιστορίας. Αυτό έγινε οπότε έπαψαν να θεωρούνται από την τοπική κοινωνία σιωπηλά αρχειοφυλακεία προσιτά μόνο στους εξειδικευμένους ερευνητές και επιτεύχθηκε σταδιακά με την ανάμειξή τους στη σύγχρονη ζωή της Σάμου με ιστορικές, πολιτιστικές και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις.

Στον τομέα της εκπαίδευσης τα Γ.Α.Κ. νομού Σάμου έχουν διατυπώσει πειστικά την άποψη ότι η μελέτη του ιστορικού περιβάλλοντος, απώτερου και σύγχρονου, που ερευνά τον άνθρωπο, τις δραστηριότητές του και τη φύση που τον περιβάλλει είναι μια υπεύθυνη δημιουργική διαδικασία με διάρκεια και συνοχή. Η πεποίθηση, για παράδειγμα, ότι η πυροσβεστική υπηρεσία με το προσωπικό και τους αξιωματικούς της, το περίπτερο και ο περιπτεράς της πλατείας, ένα εγκαταλειμμένο νεοκλασικό σπίτι με σκονισμένα κάδρα και σφραγισμένα μπαούλα, το κτήριο των παλαιών φυλακών και το προσωπικό των Γ.Α.Κ. μαζί με το πάρκιγκ των αυτοκινήτων, ένα κατάστημα ηλεκτρικών ειδών και το τυπογραφείο μιας τοπικής εφημερίδας, που βρίσκονται σε μια έκταση 1000 περίπου τ. μ. συνθέτουν το ερευνητέο ιστορικό περιβάλλον, είναι μια καινοτομία στην οποία ήδη πιστεύουν οι εκπαιδευτικοί της Σάμου. Αυτουργοί αυτής της πεποίθησης είναι η επίπονη προσπάθεια που καταβάλλουν τα Γ.Α.Κ. Σάμου ως υπηρεσία και ως φυσικά πρόσωπα. Δεν μπορώ να ξεπεράσω τις εμπειρίες που έζησα στη δεκαετία του 1980 οπότε διευθυντές σχολείων, έμπειροι και μορφωμένοι εκπαι-

δευτικοί κατά τα άλλα, έκαιγαν ή πετούσαν στα σκουπίδια αρχεία και παλιά βιβλία, χαρακτηρίζοντάς τα ως άχρηστα υλικά.

Σήμερα οι εκπαιδευτικοί είναι ευαισθητοποιημένοι σε τέτοιο βαθμό, που από τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού μεταβιβάζουν στους μαθητές τους την πεποίθηση ότι «δεν καταστρέφουμε τίποτα παλιό, άχρηστα υλικά δεν υπάρχουν και αν υπάρχουν, θα πρέπει να τα αξιολογήσουν οι ειδικοί».

Αυτό επιτεύχθηκε στα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και κατ' επέκταση έγινε κτήμα της δευτεροβάθμιας με οργανωμένη μεθοδολογία από το σχολικό έτος 1998-99 εκτός από την παρέμβαση των Γ.Α.Κ. Σάμου και μέσα από το μάθημα της τοπικής ιστορίας που ονομάστηκε Μελέτη του Τοπικού Περιβάλλοντος. Η Μελέτη του Τοπικού Περιβάλλοντος έχοντας φορέα υλοποίησης το Π.Ι.Σ. «Ν. Δημητρίου» διδάχθηκε πειραματικά σε 215 μαθητές που φοιτούσαν σε έξι δημοτικά σχολεία της Σάμου. Οι 18 εκπαιδευτικοί που ενεπλάκησαν με τη διδακτική και τα διαδικαστικά του προγράμματος παρακολούθησαν διήμερο σεμινάριο με εισηγήσεις από τα μέλη της επιστημονικής ομάδας και από εξωτερικούς συνεργάτες. Από την προετοιμασία δεν έλειψε και η δειγματική διδασκαλία. Στην 5μελή επιστημονική ομάδα συμμετείχε ως αναπληρωτής υπεύθυνος προγράμματος και ο προϊστάμενος των Γ.Α.Κ. Σάμου, ο οποίος έθεσε το υλικό των αρχείων στη διάθεση του προγράμματος και είχε ενεργό συμμετοχή στην επιμόρφωση του προσωπικού, όχι μόνο στη φάση του πειραματισμού αλλά και στη μέχρι σήμερα διδασκαλία του αντικειμένου, που διδάσκεται συστηματικά στις τάξεις Ε' και Στ' του Δημοτικού με το βιβλίο «Σάμος, πατρίδα μου» και με πλούσιο οπτικοακουστικό και αξιολογικό υλικό εγκεκριμένο από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Σε ό,τι αφορά το βιβλίο «Σάμος, πατρίδα μου» νομίζω ότι αποτελεί μια πολύ σοβαρή πρόταση για τη συγγραφή και άλλων παρόμοιων βιβλίων τοπικής ιστορίας στην υπόλοιπη Ελλάδα. Βασική αρχή της συγγραφής του ήταν η διαχρονική και διαθεματική αντιμετώπιση των ιστορικών δρώμενων της Σάμου από τα πανάρχαια χρόνια μέχρι τις μέρες μας, με πρωτότυπο και ευφάνταστο τρόπο και η ανακαλυπτική προσέγγιση της γνώσης μέσα από πλήθος δημιουργικών δραστηριοτήτων και οδηγιών, μέρος των οποίων είναι ενσωματωμένες στο βιβλίο του μαθητή και πολλές άλλες στο βιβλίο του δασκάλου.

Αποτέλεσμα αυτού του εγχειρήματος και της κινητικότητας που παρουσιάζεται στη Σάμο τα τελευταία χρόνια γύρω από θέματα τοπικής ιστορίας είναι η ολοκλήρωση και δημοσίευση πολλών αξιοπρόσεχτων ομαδικών και ατομικών εργασιών. Αφορούν την αρχιτεκτονική, τα παλιά παιχνίδια, τη μετανάστευση, την ιστορία του χωριού, τον καιρό, τη φύση, τα επαγγέλματα. Διαβάζω ενδεικτικά μερικούς τίτλους:

1. *Προικοσύμφωνα του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα*, Πολυκλαδικό Λύκειο Σάμου, 1995.
2. *Η σαμιακή μετανάστευση το 19^ο και 20^ο αιώνα*, Β' Λυκείου Σάμου, 1998.
3. *Τα βυρσοδεψεία*, Λύκειο Καρλοβάσου, 1999.
4. *Ιστορία Μαρογενείου Σχολής Σάμου*, ΤΕΕ Σάμου, 1999.
5. *Τα σαμιώτικα τρεχαντήρια*, Γυμνάσιο Σάμου, 1999.
6. *Ιστορία Λιμένος Βαθέος Σάμου*, ΤΕΕ Σάμου, 1999.
7. *Ταρσανάδες και σκαριά*, Γυμνάσιο Καρλοβάσου, 1999.
8. *Η Σάμος, Δ' τάξη 2^{ου} Δ.Σ.* Σάμου, 2000.
9. *Η ναυπηγική τέχνη στη Σάμο*, 2^ο Δημοτικό Σάμου, 2000.
10. *Το λιμάνι του Πυθαγορείου*, Γυμνάσιο Πυθαγορείου, 2000.
11. *Παλιά κι ανέμελα*, Δημοτικό Σχολείο Πυθαγορείου, 2001.

12. *Κοντακεία Σάμου, Απ' το χθες στο σήμερα*, 2003 Δημοτικό Σχολείο Κοντακείων.
13. *Η ερήμωση και ο αποικισμός της Σάμου (15^{ος} - 16^{ος} αιώνας)*, Γ' Γυμνασίου Καρλοβάσου, 2002-03.
14. *Δημόσια κτήρια στην πόλη της Σάμου*, Β' Ενιαίου Λυκείου Σάμου, 2003.

Η συνάντηση της εκπαίδευσης με τα Γ.Α.Κ. του νομού Σάμου, που όπως αποδεικνύεται πρακτικά είναι ο πιο δραστήριος και οργανωμένος εξωτερικός συνεργάτης των σχολείων της Σάμου για θέματα τοπικής ιστορίας, πραγματοποιείται με άμεσο και με έμμεσο τρόπο είτε στις σχολικές αίθουσες διδασκαλίας είτε στο κτήριο των φυλακών Σάμου όπου στεγάζονται τα Γ.Α.Κ.

Η άμεση παρέμβαση των Γ.Α.Κ. αφορά:

Α. Στη συχνή επαφή των μαθητών των σχολείων με τις πηγές της τοπικής ιστορίας ώστε να τις γνωρίσουν και να τις αξιοποιήσουν δημιουργικά σε πρωτότυπες ατομικές ή ομαδικές εργασίες. Βασικός χώρος συνάντησης είναι οι αίθουσες των Γ.Α.Κ., όπου υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης στο αρχαιολογικό υλικό.

Β. Στην οργάνωση μαθημάτων τοπικής ιστορίας στους μαθητές, με προβολές διαφανειών και επίδειξη του τρόπου ηλεκτρονικής ταξινόμησης και αξιοποίησης των αρχείων.

Γ. Στην οργάνωση μαθημάτων τοπικής ιστορίας στους εκπαιδευτικούς. Ήδη από το 1992 και για μια τετραετία οργάνωσαν τέσσερις κύκλους συναντήσεων με εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας με θέματα τοπικής ιστορίας, μεθοδολογίας της ιστορίας, προφορικής ιστορίας και διδακτικής της ιστορίας με εισηγήσεις των Α. Σεβαστάκη, Γ. Μουτάφη, Χ. Λάνδρου, Μ. Βαρβούνη, Μ. Βουρλιώτη, Α. Χατζημιχάλη, Δ. Θρασυβούλου κ. ά. Το Νοέμβριο του 2002 τα Γ.Α.Κ. οργάνωσαν ημερίδα για τους καθηγητές της Δευτεροβάθμιας που αποσκοπούσε στην εξεύρεση τρόπων συνεργασίας αρχείων και σχολείου και στην ενημέρωσή τους (να ληφθεί υπόψη ότι στη Σάμο υπηρετούν πάρα πολλοί καθηγητές που κατάγονται από άλλες περιοχές της Ελλάδας) γύρω από τα γεγονότα της σαμιακής επανάστασης του 1912 και την ένωση με την Ελλάδα.

Δ. Στη συμμετοχή τους σε επιμορφωτικά συνέδρια και συναντήσεις που οργανώνουν η Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Τον Οκτώβριο του 1998 πήραν μέρος στο διήμερο σεμινάριο έργου ΕΠΕΑΕΚ για τη Μελέτη του Τοπικού Περιβάλλοντος με θέμα «Η Σάμος από τον αποικισμό μέχρι σήμερα». Από το 1999 εισηγούνται σε ημερίδες των σχολικών συμβούλων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στο Βαθύ και στο Καρλόβασι με θέματα όπως «Τοπική ιστορία και σχολείο», «Τοπική ιστορία και οικογένεια», «Η νεότερη ιστορία της Σάμου» κ. ά.

Η έμμεση παρέμβαση των Γ.Α.Κ. νομού Σάμου στην εκπαίδευση πραγματοποιείται:

Α. Με συνέδρια για τον πολιτισμό και την ιστορία τα οποία οργανώνουν, συνδιοργανώνουν, συμμετέχοντας με πρωτότυπες εισηγήσεις και θέτοντας στη διάθεση των ερευνητών τις πηγές της τοπικής ιστορίας.

Β. Με εκθέσεις τεκμηρίων, που επισκέπτονται ομάδες μαθητών. Οι συχνές εκθέσεις αρχαιολογικού υλικού τις οποίες επισκέπτονται οι μαθητές των σχολείων σε συνδυασμό με την παροχή πληροφοριών και επεξηγήσεων από το προσωπικό των Γ.Α.Κ. συντελούν στη γνωριμία των μαθητών με τα τεκμήρια της σύγχρονης σαμιακής ιστορίας και γίνονται αφορμή για περισσότερη ενημέρωση και έρευνα.

Γ. Με εκπομπές ιστορικού περιεχομένου στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση.

Δ. Με δημοσιεύσεις στον Τύπο και σε περιοδικά που κυκλοφορούν στη Σάμο κι έρχονται σε επαφή με εκπαιδευτικούς και μαθητές.

Ε. Με τη χρήση ηλεκτρονικής επικοινωνίας για την εξυπηρέτηση των εκπαιδευτικών αναγκών.

Εκτός από τα Γ.Α.Κ. νομού Σάμου αρχεία διαθέτουν και η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σάμου, το Μουσείο της Μητρόπολης Σάμου, και το Π.Ι.Σ. «Ν. Δημητρίου». Από αυτά εκπαίδευση παρέχει στην κοινότητα των εκπαιδευτικών μόνο το Π.Ι.Σ. «Ν. Δημητρίου» περίπου για μια δεκαετία. Οι επιστημονικές εκδόσεις του έχουν εμπλουτίσει αρκετά τη σαμιακή βιβλιογραφία. Η διαθέσιμη υποδομή του σε συνεδριακούς και εκθεσιακούς χώρους, σε χώρους ενδιαίτησης και φιλοξενίας υποβοηθούν τη διεξαγωγή συνεδρίων και εκδηλώσεων. Ο εκπαιδευτικός κόσμος έχει οργανώσει κατ' επανάληψη συνέδρια, συμπόσια, βιβλιοπαρουσιάσεις.

Τα τελευταία 6-7 χρόνια η λειτουργία του λαογραφικού μουσείου του ιδρύματος συνετέλεσε στο να πραγματοποιούνται κάθε χρόνο πλήθος επισκέψεων από τα σχολεία και των δύο βαθμίδων. Από πέρυσι μάλιστα το ίδρυμα, εκτός από τη γυμνή παροχία των εκθεμάτων του μουσείου του, παρέχει στους μικρούς επισκέπτες και συστηματική εκπαίδευση με τη διδασκαλία μιας διδακτικής ενότητας σχετικής με τα λαογραφικά της Σάμου (*Το μονοκάμαρο σπίτι*), ενώ καταβάλλονται προσπάθειες να επεκταθεί η διδασκαλία με μικρές ταινίες από τη ζωή και τις ασχολίες των ανθρώπων που χάνονται.

Παράρτημα

Όλα αυτά που φαίνεται ότι συμβαίνουν στη Σάμο, με οδηγήσαν στη σύνταξη ενός πακέτου ερωτημάτων οι απαντήσεις των οποίων μπορεί να μας είναι χρήσιμες μελλοντικά, γιατί είναι καιρός να συσχετούμε οι εκπρόσωποι της εκπαίδευσης, των Γ.Α.Κ., των πνευματικών ιδρυμάτων και της τοπικής κοινωνίας για να εκπονήσουμε ένα κοινό σχέδιο για πιο οργανωμένες παροχές, οι οποίες θα αντικατοπτρίζουν την ποιοτική διάσταση της εκπαίδευσης και τη χρησιμότητα των αρχείων, τα οποία πρέπει να συνεργάζονται μεταξύ τους κάτω από τις οδηγίες και την αιγίδα των Γ.Α.Κ. του νομού Σάμου:

- *1^ο Ερώτημα:* Οι φορείς που συνεργάζονται με την εκπαίδευση δίνουν έμφαση στην ορθή ενημέρωση, υποστήριξη και εκπαίδευση των μαθητών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Σάμου σε θέματα τοπικής ιστορίας;
- *2^ο Ερώτημα:* Η κριτική αποστολή της ιστορίας που αφορά την ερμηνεία των σύγχρονων κοινωνικών, πολιτικών, πολιτισμικών κ. ά. φαινομένων επιβάλλει μια υπεύθυνη διαχείριση της συλλογικής μνήμης. Το σχολείο και η τοπική κοινωνία παρέχουν ικανοποιητικές εγγυήσεις και εφόδια, ώστε οι μαθητές να εξοικειωθούν με το (ιστορικό) περιβάλλον τους και να κατανοήσουν ότι το σήμερα είναι αποτέλεσμα γεγονότων που πραγματοποιήθηκαν στο άμεσο ή απώτερο παρελθόν;
- *3^ο Ερώτημα:* Με το μάθημα της ιστορίας μπορούμε να ανατρέψουμε τις τραυματικές εμπειρίες που αποκτήσαμε από τη διδασκαλία του στα παραδοσιακά σχολεία της εποχής μας, όπου η απομνημόνευση ήταν ο ακρογωνιαίος λίθος της ιστορικής γνώσης;
- *4^ο Ερώτημα:* Η τοπική ιστορία γοητεύει τους μαθητές; Τη θεωρούν δική τους υπόθεση και κληρονομιά; Είναι διατεθειμένοι να την προστατεύσουν και να την προαγάγουν;

- **5^ο Ερώτημα:** Αποκτούν οι μαθητές βιωματική σχέση με την ιστορία; Συνδιαλέγεται το παρελθόν με τη σύγχρονη καθημερινή ζωή;
- **6^ο Ερώτημα:** Έχουν οι μαθητές τη δυνατότητα να κατανοήσουν, να επεξεργαστούν και να μετασχηματίσουν τις πληροφορίες που παρέχουν οι πηγές των αρχείων;
- **7^ο Ερώτημα:** Δημιουργούν οι μαθητές αμφίδρομη σχέση με την τοπική κοινωνία, αντλώντας πρωτογενές έντυπο και προφορικό υλικό και διοχετεύοντας σ' εκείνη οργανωμένα μελετήματα και συλλογές;
- **8^ο Ερώτημα:** Τηρείται η αρχή της σπειροειδούς διάταξης της ιστορικής ύλης, έτσι ώστε να κατανοούν οι μαθητές τις αφαιρετικές γενικεύσεις και την καταγραφή της διατοπικής ιστορίας με βάση αξιολογικά κριτήρια;
- **9^ο Ερώτημα:** Γνωρίζουν οι μαθητές ότι πρέπει να σέβονται την ξένη πνευματική ιδιοκτησία και να τη χρησιμοποιούν με κατάλληλες υποσημειώσεις και παραπομπές; Με άλλα λόγια, διδάσκονται μέσω της μελέτης της τοπικής ιστορίας τη μέθοδο συγγραφής μιας επιστημονικής εργασίας;
- **10^ο Ερώτημα:** Ποιους μαθητές εξυπηρετούν τα αρχεία της Σάμου; Υπάρχει δυνατότητα σε μαθητές από ένα μακρινό Γυμνάσιο ή Δημοτικό, π.χ. από το Γυμνάσιο Μαραθοκάμπου που απέχει 48 χιλιόμετρα ή 1-2 ώρες απόσταση, πέρα από μια ετήσια εθιμοτυπική επίσκεψη γνωριμίας, να αξιοποιούν ατομικές ή ομαδικές δράσεις που τους αναθέτει το σχολείο τους;
- **11^ο Ερώτημα:** Το πρωτογενές έντυπο και προφορικό υλικό που χρησιμοποιείται για την παραγωγή ιστορικής γνώσης οργανώνεται και ταξινομείται, συντηρείται και είναι έτοιμο να ξαναχρησιμοποιηθεί σε μια πρώτη ζήτηση στα αρχεία των σχολείων;
- **12^ο Ερώτημα:** Οι ερευνητικές εργασίες που καταπιάνονται οι μαθητές, εντάσσονται στο πρόγραμμα σπουδών ή είναι αποσπασματικές και τυχαίες, με αποτέλεσμα να φαντάζουν σαν εκπαιδευτικές αποφύσεις οι οποίες καλύπτουν ευκαιριακές ανάγκες και μεμονωμένες πρωτοβουλίες, αλλά στην πραγματικότητα δεν προάγουν τους εκπαιδευτικούς στόχους και δεν οδηγούν σε σταθερή οικοδόμηση της μάθησης;
- **13^ο Ερώτημα:** Η οργάνωση των Γ.Α.Κ. Σάμου επιτρέπει σε αρκετά μεγάλο βαθμό την παροχή τηλε-εκπαίδευσης. Τα σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Σάμου στη συντριπτική πλειοψηφία τους είναι ανέτοιμα για μια τέτοιου είδους συνεργασία. Ποιες και από πού μπορεί να είναι οι καταλληλότερες πρωτοβουλίες, ώστε οι μαθητές να εκμεταλλευτούν της δυνατότητες που παρέχει η τεχνολογία;
- **14^ο Ερώτημα και ευχή για μια έρευνα:** Ο Δ. Θρασυβούλου είχε διεξαγάγει μια μικρή αλλά ουσιαστική έρευνα που ανακοίνωσε στο συνέδριο «Ο Γ. Κλεάνθης και η εποχή του» στο Καρλόβασι το 1990. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως οι μαθητές της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Μαραθοκάμπου δε γνώριζαν βασικά θέματα της νεότερης τοπικής ιστορίας. Εξακολουθεί σήμερα να υπάρχει αυτό το έλλειμμα ιστορικής γνώσης;

Βαγγέλης Δημητριάδης
Σχολικός σύμβουλος Π. Ε. Σάμου

**ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΡΧΕΙΑ
ΣΕ ΜΙΑ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ**
Ανακοίνωση στο Πανελλαδικό Συνέδριο
Αρχειονομίας της Σάμου

Το να γίνει μια μικρή ή μεγάλη κοινωνία κοινωνός στις δραστηριότητες μιας υπηρεσίας όπως είναι τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, είναι έργο αρκετά επίπονο και χρονοβόρο. Και αυτό γιατί η δουλειά των αρχείων είναι δύσκολη, βρώμικη, δίνει αποτελέσματα αργά και όχι εμφανή πολλές φορές. Η ανάσχυση για παράδειγμα ενός αρχείου από τα σκουπίδια, η ταξινόμησή του, αλλά και η καταλογογράφησης του και η αξιοποίησή του –από τις βασικές δουλειές ενός αρχειακού φορέα– απαιτούν από αυτόν που θα επιδοθεί στο έργο ιδιαίτερη ευαισθησία, καλή υγεία, και ένα πνεύμα αυτοθυσίας. Και προπαντός αγάπη για την ιστορία του τόπου του και γνώση ότι την πρωταρχική πηγή γι' αυτήν την ιστορία αποτελούν τα αρχεία.

Αυτή η δυσκολία από μόνη της δημιουργεί έναν ανασταλτικό παράγοντα για την εύρεση εθελοντών των αρχείων. Δεν είναι μια δραστηριότητα –όπως τόσες άλλες εθελοντικές που βρίσκει κανείς σε έναν τόπο– που θα προσδώσει άμεσα αποτελέσματα σ' αυτόν που θα συμμετέχει σ' αυτήν, κύρος π.χ. και αναγνώριση από τους συμπολίτες τους. Ο πολίτης που μαζί με τον υπάλληλο θα συμμετέχει σε μια από τις δραστηριότητες του Αρχείου, θα ζήσει μαζί του μια ενδιαφέρουσα μεν ιστορία, αλλά γρήγορα θα κουραστεί από τις αντίξοες συνθήκες που θα αντιμετωπίσει, θα φοβηθεί από την πιθανότητα να μολυνθεί ή θα το πάθει κιάλας ή θα βαρεθεί από τον τεράστιο όγκο δουλειάς που θα δει μπροστά του. Μόνο ένας μυημένος θα μπορούσε να βρει ένα κάποιο ενδιαφέρον.

Επομένως, όταν μιλάμε για εθελοντισμό στα Αρχεία, γνωρίζουμε ότι είναι ένα έργο δύσκολο που για να αποδώσει καρπούς απαιτείται εκ μέρους της υπηρεσίας ένας σοβαρός σχεδιασμός. Ένα Αρχείο το οποίο υπολείπεται ή λειτουργεί στοιχειωδώς, δεν μπορεί να προχωρήσει σε κάποιο πρόγραμμα υποστήριξής του από την τοπική κοινωνία. Ενώ ένα σωστά επανδρωμένο Αρχείο, το οποίο έχει τη δυνατότητα να ανοιχτεί προς τα έξω, μπορεί να δημιουργήσει μια βάση υποστήριξης για την περαιτέρω ανάπτυξή του. Όσο ανοίγει, τόσο μεγαλώνει ο κύκλος των ανθρώπων που το πλαισιώνει και συμμετέχει στις δραστηριότητές του. Είναι πολύ σημαντικό να γίνει από το ευρύτερο κοινό –και όχι μόνο από τους λίγους λόγιους– κατανοητή και σεβαστή η αρχειακή εργασία. Μια έκθεση αρχειακού υλικού, μια έκδοση, μαθήματα, σεμινάρια, ή κάποια ειδική εκδήλωση με αφορμή μια επέτειο, μπορεί να φέρει το αποτέλεσμα που θέλουμε.

Οι Αυστραλοί αντιλαμβάνονται την οργάνωση των εθελοντών πιο συγκεκριμένα. Αυτή περιλαμβάνει επίσημη αίτηση πρόσληψης εθελοντών, μια περιγραφή της δέσμευσης που απαιτείται από τους εθελοντές, συμπεριλαμβανομένης και της εκπαίδευσης, των προτύπων απόδοσης και συμμετοχής, περιγραφές των εργασιών που προβλέπονται για εθελοντές, ένα σύστημα που προσδιορίζει την ευθύνη των εθελοντών, συμβουλευτικό σώμα που αποτελείται από στελέχη του προσωπικού που θα διαχειρίζεται το πρόγραμμα εθελοντών κλπ. Δίνουν μεγάλη σημασία στα εκπαιδευτικά προγράμματα που στόχο έχουν την ευαισθητοποίηση του κοινού. Μέσα από αυτά προσελκύεται το ενδιαφέρον

και η συμμετοχή των ανθρώπων στα Αρχεία και το έργο τους και κατ' αυτόν τον τρόπο μετατρέπουν αυτά τα απρόσωπα μέλη του κοινού ή τα μέλη που ανήκουν στην ανώτερη διοικητική ιεραρχία, σε προσωπικούς πελάτες των αρχειακών υπηρεσιών –σε ερευνητές, δωρητές, εθελοντές και ενεργούς υποστηρικτές της αρχειακής δραστηριότητας. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα φέρνουν τους ανθρώπους κοντά στο αρχειακό υλικό και, εάν τροφοδοτηθούν σωστά, θα μετατρέψουν ένα αρχικό ενδιαφέρον σε μια συνεχή σχέση αμοιβαίας εκτίμησης¹.

Στις Η.Π.Α. είναι οργανωμένο ένα σύστημα αρχειακών πληροφοριών μέσα από ηλεκτρονικά προγράμματα. Οποιοσδήποτε πολίτης που έχει προσωπικό ενδιαφέρον για το γενεαλογικό δέντρο της οικογένειάς του ή την τοπική ιστορία, μπορεί να συμμετέχει σ' ένα τέτοιο πρόγραμμα, να στέλνει τις πληροφορίες που έχει, και να ζητά αντίστοιχες από άλλους σε μια ελεύθερη επικοινωνία μέσω διαδικτύου².

Εμείς τώρα, στην Ελλάδα, πώς αντιλαμβανόμαστε τον εθελοντή; Είναι συνήθως αυτός ο οποίος καλύπτει τα κενά της διοίκησης. Εφόσον δεν έχουμε εμείς, ως υπηρεσία, τα μέσα για να αντεπεξέλθουμε στις εργασίες που επείγουν, θα επιστρατεύσουμε ανθρώπους από το κοντινό κυρίως περιβάλλον μας, που θα μας διαθέσουν το χρόνο τους και τα δικά τους μέσα. Θα κάνουμε μαζί τους τη μεταφορά του αρχείου ενός σχολείου ή μιας κοινότητας που καταργήθηκε από μια μακρινή και δυσπρόσιτη περιοχή, θα προβούμε στη φωτογράφιση των παλιών γεφυριών με τη φωτογραφική τους μηχανή και με τη δική τους βοήθεια, θα οργανώσουμε μαζί τους συνεντεύξεις για να προχωρήσει το πρόγραμμα προφορικής ιστορίας, θα χρησιμοποιήσουμε τις γνώσεις και τα μηχανήματά τους για να φέρουμε σε πέρας κάποια εργασία, θα στήσουμε μια έκθεση ή θα οργανώσουμε μια εκδήλωση. Τρεις-τέσσερις άνθρωποι όλοι κι όλοι. Αυτοί βέβαια έχουν γίνει πια οι δικοί μας άνθρωποι και δεν χρειάζεται και πολύ να τους πείσουμε για να μας βοηθήσουν, εφόσον βλέπουν το δικό μας μόχθο και την αδυναμία να ανταποκριθούμε πολλές φορές στις ανάγκες που προκύπτουν. Όμως, όσο περνά ο καιρός κουράζονται, ήδη τους έχουμε χρησιμοποιήσει πολύ.

Τι γίνεται όμως με τους άλλους; Πώς μπορούμε να προσελκύσουμε ανθρώπους που όχι μόνο θα παρακολουθούν αλλά και θα συμμετέχουν στις δραστηριότητές μας;

Το Ιστορικό Αρχείο Σάμου από το 1989 που επανδρώθηκε με προσωπικό προερχόμενο από την εκπαίδευση, ξεκίνησε ένα άνοιγμα προς την τοπική κοινωνία, το οποίο συνεχίστηκε όλα τα επόμενα χρόνια μέχρι σήμερα. Ελπίζουμε ότι η κοινωνία της Σάμου γνωρίζει το έργο του Αρχείου, ιδίως λόγω των εκδηλώσεων και των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων που έχει οργανώσει. Ωστόσο, λίγοι ήταν αυτοί που προσφέρθηκαν να βοηθήσουν από κοντά.

Τη μεγαλύτερη συμμετοχή την είχαμε στη διοργάνωση των επιστημονικών συναντήσεων. Πολλοί επιστήμονες ερευνητές συμμετείχαν με εργασίες τους στις ημερίδες, συνέδρια, διαλέξεις που οργανώσαμε. Ορισμένοι από αυτούς, ζητώντας να αντλήσουν πληροφορίες από αρχειακό υλικό και αντιλαμβανόμενοι τις δυσκολίες που αντιμετωπίζαμε στο να τους εξυπηρετήσουμε, ταξινόμησαν το υλικό αυτό και βοήθησαν έτσι και τους εαυτούς τους αλλά και την υπηρεσία. Άλλοι συνέβαλαν στον εντοπισμό αρχείων, κυρίως ιδιωτικών, και βοήθησαν στο να τα

παραλάβουμε. Δύο ερευνητές που έκαναν αποδελτιώσεις για εργασίες τους παρέδωσαν το υλικό τους στο Αρχείο, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί με ποικίλους τρόπους.

Σημαντικότερη προσφορά υπήρξε από δωρητές. Διστακτικοί στην αρχή και καχύποπτοι για την αποτελεσματικότητα και, γιατί όχι, τη φερεγγυότητά μας, στο τέλος, αφού είδαν πώς αξιοποιούνται ιδίως μέσα από εκθέσεις αρχειακού υλικού οι αρχειακές συλλογές, όχι μόνο δώρισαν τα προσωπικά τους αρχεία αλλά ένας σε κάποια περίπτωση θέλησε να το ταξινομήσει κιόλας. Περίπτωση ιδιαίτερα δύσκολη μια και πρόκειται για μεγάλο επαγγελματικό φωτογραφικό αρχείο. Είχαμε επίσης και λίγους αλτρουιστές συμπολίτες μας που πρόσφεραν εθελοντική εργασία χωρίς κανένα προσωπικό όφελος. Η μικρή ομάδα φίλων μας που πάντα βρίσκεται κοντά μας πολλές φορές έχει ξοδέψει το χρόνο της, όπως ανέφερα και παραπάνω, για να φτιάξει ένα πρόγραμμα, μια αφίσα για μια εκδήλωση χωρίς χρήματα, ή για να βοηθήσει στο στήσιμό της. Χωρίς τη βοήθειά τους, πολλές από αυτές ή δεν θα γίνονταν ή θα ήταν πιο φτωχές.

Δύο καλοκαίρια φιλοξενήσαμε τέσσερις φοιτήτριες για εκπαιδευτική άσκηση από το Ιόνιο Πανεπιστήμιο και το Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Συμμετείχαν σε όλες τις δραστηριότητες του Αρχείου. Εκκαθάριση αρχείου, ταξινόμηση, σύνταξη καταλόγων, συμμετοχή στο πρόγραμμα προφορικής ιστορίας. Τους δόθηκε έτσι η δυνατότητα να αντιληφθούν από μέσα την αρχειακή εργασία, να την αγαπήσουν πιστεύουμε, αλλά και να βοηθήσουν ουσιαστικά και την υπηρεσία. Το πρόγραμμα αυτό πέτυχε κατά την άποψή μας γιατί δόθηκε ένα κίνητρο. Το κίνητρο της γνώσης και πιθανόν ενός καλύτερου βαθμού από τον επιβλέποντα καθηγητή.

Και εδώ είναι το κλειδί. Για να μετατραπεί ο απλός υποστηρικτής του Αρχείου σε ουσιαστικό βοηθό της εργασίας που αυτό επιτελεί, πρέπει να του δοθεί ένα κίνητρο. Στον ιδιώτη, το κίνητρο της προβολής της προσωπικής του εργασίας, του προσωπικού του αρχείου. Ένας συνταξιούχος, ένας φοιτητής το καλοκαίρι μπορεί με κάποιο οικονομικό βοήθημα να προσφέρει σημαντική εργασία: το κίνητρο εδώ είναι οικονομικό. Ο καθηγητής ή ο δάσκαλος ενός σχολείου που θα φέρει σε πέρας ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τους μαθητές του σε συνεργασία με τους αρχειακούς θα πρέπει να αμείβεται με κάποιο τίμημα, –όχι απαραίτητα οικονομικό– όπως όλοι όσοι εκπονούν παρόμοια προγράμματα σε άλλες ειδικότητες. Η εμπειρία μας από τα εκπαιδευτικά προγράμματα που έγιναν από δασκάλους και καθηγητές ήταν πολύ θετική. Γι' αυτό, κατά την άποψή μας, θα πρέπει να μπουν σε μια πιο οργανωμένη βάση και να προσεχθούν ιδιαίτερα από τις Διευθύνσεις της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Θα μπορούσαν επίσης να οργανωθούν προγράμματα εκπαίδευσης εθελοντών. Με μαθήματα που στόχο θα έχουν να γνωρίσουν οι άνθρωποι αυτοί τη λειτουργία ενός Αρχείου, πώς διασώζεται μια αρχειακή ενότητα, πώς αξιοποιείται. Γιατί εμείς δεν εννοούμε εθελοντή αυτόν που θα έρθει να καλύψει τα κενά τα δικά μας, ούτε να αποτελέσει υποκατάστατο του έμμισθου προσωπικού. Εννοούμε αυτόν που, μέσα από την όποια εργασία που θα προσφέρει, επιστημονική ή χειρωνακτική, θα γίνει κοινωνός της αρχειακής εργασίας, θα βοηθήσει ουσιαστικά το έργο μας και θα οικοδομηθεί σιγά-σιγά μια πιο στέρεη βάση επαφής μας με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

1 Για περισσότερα, βλ. Judith Ellis (Επιμέλεια) *Η Διαχείριση των Αρχείων*, Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία, Τυποθήκη Γιώργος Δαδανός, Αθήνα 2000

2 Βλ. για παράδειγμα το πρόγραμμα IAGenWebProject, στην πολιτεία της Αϊόβα. Ευχαριστώ την Κάλια Χατζηγιάννη που μου το έθεσε υπόψη.

Λίγα σχετικά με τους συλλόγους φίλων του Αρχείου, που πολύς λόγος γίνεται στο χώρο μας. Ενώ οι εθελοντές λειτουργούν στο πλαίσιο του προγράμματος του Αρχείου, αναφέρονται απευθείας στην υπηρεσία και λειτουργούν πάντα συμπληρωματικά και κατά περίπτωση, οι σύλλογοι φίλων του Αρχείου είναι ξεχωριστές οντότητες με σκοπό την εξασφάλιση της ευρύτερης κοινωνικής υποστήριξης στα Αρχεία. Οι σύλλογοι αυτοί είναι ανεξάρτητοι και μπορούν να αναλάβουν δραστηριότητες που δεν μπορούν οι αρχειακές υπηρεσίες, π.χ. να συγκεντρώσουν και να διαχειριστούν χρήματα. Όμως αυτό ενέχει και σοβαρούς κινδύνους. Ένας δυναμικός και φιλόδοξος σύλλογος πιθανόν να υποδεικνύει και να απαιτεί δραστηριότητες που δυσκολεύουν το δημόσιο χαρακτήρα της υπηρεσίας μας, να επεμβαίνει στη αρχειακή πολιτική, ακόμα και στο προσωπικό του Αρχείου. Μπορεί δηλαδή να λειτουργήσει όχι σε συνδυασμό και καλύπτοντας ή συμπληρώνοντας τις ανάγκες του Αρχείου αλλά ανεξάρτητα και ανταγωνιστικά. Θα πρέπει να είμαστε, κατά την άποψή μου, ιδιαίτερα προσεκτικοί σε τέτοιου είδους κινήσεις, γιατί ο δημόσιος χαρακτήρας των Αρχείων και το είδος του υλικού που διαχειριζόμαστε δεν επιτρέπουν χαλαρούς και ανεύθυνους χειρισμούς. Στην περίπτωση πάντως που δημιουργηθούν αντίστοιχοι σύλλογοι στην περιοχή μας, θα πρέπει να δούμε θετικά την περίπτωση, να συμμετέχουμε και να προσπαθούμε να έχουμε ουσιαστική σχέση μαζί τους.

Εν κατακλείδι, για να γίνει μια πιο ουσιαστική δουλειά με τον κόσμο, για να προσελκύσουμε φίλους που θα στηρίξουν τις δραστηριότητές μας, για να δημιουργήσουμε ένα σώμα εθελοντών που θα βρίσκονται πιο κοντά μας θα πρέπει εμείς οι ίδιοι –και εννοώ όσους εργάζονται στα κρατικά Αρχεία– να έχουμε τη διάθεση καταρχήν και κατά δεύτερον τη δυνατότητα. Και, για να έχουμε τη δυνατότητα, θα πρέπει η δουλειά μας να γίνει πιο οργανωμένη: και πώς μπορεί να γίνει αυτό, όταν σήμερα δεν τηρούνται οι ελάχιστες προϋποθέσεις, όταν λειτουργούμε ελάχιστα υπάλληλοι για να αντεπεξέλθουμε στον τεράστιο όγκο δουλειάς; Για να μπορούμε να έχουμε αυτή την ουσιαστική σχέση με την τοπική κοινωνία, για να μπορεί να λειτουργεί η σχέση αυτή ως συγκοινωνούν δοχείο, θα πρέπει και μεις να μπορούμε να έχουμε τη δυνατότητα να προσφέρουμε ουσιαστική βοήθεια σ' αυτούς που θέλουν να έρθουν κοντά στα Αρχεία. Να τους δώσουμε τη δυνατότητα να γνωρίσουν από κοντά τους θησαυρούς που κρύβουμε στα αρχειοστάσια μας, να τους συγκινήσουμε, να τους κάνουμε κοινωνούς στο έργο μας.

Θα ήταν σοβαρή παράλειψη εκ μέρους μου αν δεν ανέφερα ότι οι καλύτεροι εθελοντές των αρχείων είναι οι ίδιοι οι υπάλληλοί τους –όσο παράξενο κι αν ακούγεται αυτό– γιατί διαθέτουν άπειρες ώρες εκτός ωραρίου για να μεταφέρουν ένα αρχείο από δυσπρόσιτη περιοχή, να φέρουν σε πέρας ένα πρόγραμμα ή να οργανώσουν μια εκδήλωση, διαθέτουν επίσης χρήματα για να μετακινηθούν ή να φιλέψουν τους επισκέπτες του Αρχείου, αυτοκίνητα δικά τους για να μεταφέρουν αρχεία και πολλά άλλα. Αλλά κι αυτοί μπορούν να κουραστούν κάποια στιγμή και τότε, υπάρχει ο κίνδυνος η αρχειακή πολιτική θα μείνει γράμμα κενό. Γι' αυτό απαιτείται οργάνωση και υποστήριξη, υλική και ηθική, των εργαζομένων στα Αρχεία, επάνδρωση προσωπικού και επιμόρφωση.

Αγγέλα Χατζημιχάλη
Φιλολογος-αρχειονόμος
Γ.Α.Κ. Σάμου

**ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΕΙΑΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ
ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΩΝ**
Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας, 30 Μαρτίου 2004

Η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία, προκειμένου να ανοίξει ένας διάλογο με τους φορείς και τους καθηγητές των ανωτέρων και ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της χώρας μας, στα οποία διδάσκεται η αρχειονομία, διοργάνωσε εκδήλωση με θέμα «Η εκπαίδευση των αρχειονόμων και βιβλιοθηκονόμων στην Ελλάδα: Περιεχόμενο, πραγματικότητα, προοπτικές».

Η μικρή αυτή ημερίδα έγινε στο Μέγαρο Διομήδη, Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας στις 30 Μαρτίου 2004.

Το πάνελ των ομιλητών. Διακρίνονται από αριστερά οι κ.κ. Γ. Μπώκος, αναπληρωτής καθηγητής του Τμήματος Αρχειονομίας-Βιβλιοθηκονομίας στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Γ. Γιαννακόπουλος, διδάσκων στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας-Αρχειονομίας των Τ.Ε.Ι. Αθηνών και διευθυντής των Γ.Α.Κ., Β. Παναγιωτόπουλος, ιστορικός, ομότιμος διευθυντής ερευνών του ΙΝΕ/ΕΙΕ, Γεώργιος Νωταράς, επικεφαλής της Υποδιεύθυνσης Ιστορικού Αρχείου Ε.Τ.Ε., Ζ. Συνοδινός, προϊστάμενος Τμήματος στο Ιστορικό Αρχείο Ε.Τ.Ε. και πρόεδρος της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας, Μαρία Αλεξανδράκη, βιβλιοθηκονόμος, πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκάρων, Χριστίνα Βάρδα, ιστορικός-αρχειονόμος στο Ε.Λ.Ι.Α.

Ομιλητές ήσαν με τη σειρά παρουσίας:

- ο κ. Γεώργιος Μπώκος, αναπληρωτής καθηγητής του Τμήματος Αρχειονομίας-Βιβλιοθηκονομίας στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο με θέμα «Το περιεχόμενο των σπουδών βιβλιοθηκονομίας στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο»,
- ο κ. Γιώργος Γιαννακόπουλος, διδάσκων στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας-Αρχειονομίας των Τ.Ε.Ι. Αθηνών και διευθυντής των Γενικών Αρχείων του Κράτους (Γ.Α.Κ.) με θέμα «Οι σπουδές αρχειονομίας στα ΤΕΙ Αθηνών»,
- ο κ. Βασίλης Παναγιωτόπουλος, ιστορικός, ομότιμος διευθυντής ερευνών του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και πρώην Πρόεδρος της Εφορείας των Γ.Α.Κ. μίλησε για τη φυσιογνωμία και την αναγκαία παιδεία του σύγχρονου αρχειακού,
- η κυρία Χριστίνα Βάρδα, ιστορικός-αρχειονόμος στο Ελληνικό Λογοτεχνικό & Ιστορικό Αρχείο (Ε.Λ.Ι.Α.) με θέμα «Διαπιστώσεις από την πρακτική άσκηση των φοιτητών αρχειονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου στο Ελληνικό Λογοτεχνικό & Ιστορικό Αρχείο»,
- η κυρία Μαρία Αλεξανδράκη, βιβλιοθηκονόμος, πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκάρων αναφέρθηκε στην

«Εξέλιξη της εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων στην Ελλάδα» και

- ο κ. Ζήσιμος Συνοδινός, ιστορικός-αρχειονόμος, προϊστάμενος Τμήματος στο Ιστορικό Αρχείο Ε.Τ.Ε. και πρόεδρος της Ελληνικής Αρχαικής Εταιρείας μίλησε με θέμα «Η εκπαίδευση και η επαγγελματική επιμόρφωση των Ελλήνων αρχειονόμων. Η μεγάλη πρόκληση».

Συντονιστής της όλης εκδήλωσης και της συζήτησης ήταν ο κ. Γεράσιμος Νοταράς, κοινωνιολόγος, επικεφαλής της Υποδιεύθυνσης Ιστορικού Αρχείου Ε.Τ.Ε.

Την ημερίδα παρακολούθησαν με ενδιαφέρον 75 άτομα, πανεπιστημιακοί καθηγητές, διδάσκοντες, τελειόφοιτοι και φοιτητές των τμημάτων βιβλιοθηκονομίας-αρχειονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου και των Τ.Ε.Ι. Αθηνών, ιστορικοί, στελέχη και προσωπικό δημόσιων και ιδιωτικών αρχαικών ιδρυμάτων και βιβλιοθηκών.

Μετά το πέρας των ομιλιών και της συζήτησης, οι συμμετέχοντες ξεναγήθηκαν στους χώρους και τις σύγχρονες εγκαταστάσεις του νέου κτηρίου του Ιστορικού Αρχείου από τους προϊσταμένους του Ι.Α./ΕΤΕ κ.κ. Νίκο Παντελάκη και Ζήσιμο Συνοδινό, ενώ η μικρή δεξίωση που επακολούθησε έδωσε την ευκαιρία περαιτέρω επικοινωνίας και διαλόγου μεταξύ τους.

Ευχαριστούμε την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και κυρίως τον επικεφαλής της Υποδιεύθυνσης Ιστορικού Αρχείου Ε.Τ.Ε. κ. Γεράσιμο Νοταρά, για τη ζεστή φιλοξενία και τη δεξίωση που οργάνωσαν στην πετυχημένη εκδήλωση της Εταιρείας μας.

**Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ
ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΩΝ.
Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ
Ανακοίνωση στην Ημερίδα
της Ελληνικής Αρχαικής Εταιρείας**

Είναι γνωστό ότι η ιλιγγιώδης ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών και των νέων τεχνολογιών έχει επηρεάσει βαθιά τις σημαντικότερες πτυχές των σύγχρονων κοινωνιών: την οικονομία, την απασχόληση, την κοινωνική και πολιτική ζωή, την παιδεία και τον πολιτισμό.

Εξαιτίας των μεγάλων θεσμικών και κοινωνικών αναδιαρθρώσεων που επιβάλλει η «παγκοσμιοποιημένη» οικονομία, τα παραγωγικά πρότυπα και το περιεχόμενο της εργασίας επανεξετάζονται και αναπροσαρμόζονται στο νέο ιστορικό πλαίσιο της «οικονομίας και της κοινωνίας που βασίζεται στη γνώση» (Knowledge-based economy, knowledge or information society)¹.

Η κυρίαρχη άποψη σήμερα υποστηρίζει ότι στην κοινωνία της γνώσης ο εργαζόμενος θα πρέπει να διαθέτει, εκτός από τα ποικίλα τεχνικά προσόντα, πρωτοβουλία, προσαρμοστικότητα, κοινωνικές-διαπροσωπικές δεξιότητες και αυξημένη ικανότητα επικοινωνίας, υποκείμενος μάλιστα σε συνεχή αξιολόγηση/πιστοποίηση της προσφοράς του. Το επίπεδο των γνώσεων του

Το ακροατήριο στην εκδήλωση της 30ής Μαρτίου 2004 στο Ιστορικό Αρχείο της Εθνικής Τράπεζας.

θα είναι γι' αυτόν πηγή δύναμης και μοχλός διαπραγματεύσεως. Σε αυτή τη βάση επαναπροσδιορίζονται το περιεχόμενο και οι στόχοι της εκπαίδευσης, τονίζεται η ανάγκη της *συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης* και της *διά βίου εκπαίδευσης*, που αναδεικνύονται σήμερα σε κεντρική συνισταμένη των πολιτικών ανάπτυξης και βελτίωσης των συστημάτων παραγωγής, αλλά και της προσωπικής και κοινωνικής ανέλιξης του εργαζομένου.

Έτσι, στο πλαίσιο της νέας οικονομίας και του ανταγωνισμού, παιδεία και εκπαιδευτικά συστήματα βρίσκονται σήμερα σε κρίσιμη καμπή. Οι στόχοι και τα παραδοσιακά εργαλεία της συστηματικής προαγωγής δεξιοτήτων και μετάδοσης της γνώσης αμφισβητούνται έντονα, μερικά μάλιστα απαξιώνονται μέσα στη μεταβιομηχανική «κοινωνία της πληροφορίας», του κυβερνοχώρου, του επιχειρηματικού κέρδους, της εντατικοποιημένης παραγωγής και των περιορισμένων θέσεων εργασίας.

*

Το επάγγελμα του αρχειονόμου αντιμετωπίζει και αυτό τις επιπτώσεις των δομικών μετασχηματισμών που έχει επιβάλει η επανάσταση της πληροφορικής σε ολόκληρο σχεδόν τον πλανήτη. Ο παραδοσιακός μας ρόλος αλλάζει καθημερινά: από φύλακες των ιστορικών τεκμηρίων και εγγυητές της διατήρησης της συλλογικής μνήμης, βαθμιαία εξελισσόμαστε σε διαχειριστές ποικίλων υποστρωμάτων τεκμηρίων ή νέων πολύπλοκων συστημάτων πληροφοριών, ενώ αυξάνονται οι ευθύνες μας για τη διάσωση, εκκαθάριση και διατήρηση στο διηνεκές των σύγχρονων ηλεκτρονικών, ευπαθών, αρχείων².

Ταυτόχρονα, η ραγδαία ανάπτυξη των επικοινωνιών, η προσέγγιση των λαών, το άνοιγμα των αρχείων σε όλους τους πολίτες, η χρήση του διαδικτύου και οι νέοι τρόποι πρόσβασης και αξιοποίησης της πληροφορίας προβάλλουν έντονη την ανάγκη σχολαστικής τυποποίησης ορισμένων επαγγελματικών πεδίων, όπως είναι λ.χ. η αρχαική περιγραφή και η κατάρτιση εργαλείων έρευνας.

1 Σχετικά με τη συζήτηση για την «κοινωνία της γνώσης» βλ. Γ. Φλούρης- Γ. Πασιάς: «Στον δρόμο προς την "Κοινωνία της Γνώσης": Ποιο ερώτημα έχει την πιο μεγάλη αξία, εκείνο της "Γνώσης" ή αυτό της "Κοινωνίας"»; εμπειρισματομένο κείμενο για το θέμα με αναφορές στα έργα των σύγχρονων στοχαστών και με πλούσια βιβλιογραφία, στον συλλογικό τόμο *Ιστορικο-συγκριτικές προσεγγίσεις. Τιμητικός τόμος Ανδρέα Μ. Καζαμία*, επιμ. Σήφη Μπουζάκη, Αθήνα, Gutenberg, 2000, σ. 487-517.

2 Ορισμένες αξιολογές επιστημονικές για το επάγγελμα, τα προσόντα και το ρόλο του αρχειονόμου στη σύγχρονη κοινωνία της γνώσης βλ. στο κείμενο του προέδρου της Εταιρείας των Αρχειονόμων των Η.Π.Α. (Society of American Archivists, SAA) H. Thomas Hickerson, "Ten Challenges for the Archival Profession", *American Archivist*, τόμ. 64, αρ. 1/ Άνοιξη-Καλοκαίρι 2001, σ. 6-16. Επίσης, Berndt Fredriksson, "The Changing Role of Archivists in the Contemporary Society", στο περιοδικό του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων *Comma* (2002.1-2), σ. 37-43, Angelika Menne-Haritz, "Archival Needs in New Areas: Diversification of Employment Offers", *Comma* (2003.2-3), σ. 123-129.

Έτσι ο αρχειακός εμπλέκεται στην καθημερινή δίνη των τεχνολογιών αιχμής, αναγκασμένος να παρακολουθεί στενά αφενός την εξέλιξη των πολύπλοκων συστημάτων και συσκευών, όπου εναποθηκεύεται η πληροφορία, και αφετέρου να ικανοποιεί τις πολλαπλές ανάγκες της σύγχρονης έρευνας, προσαρμόζοντας τη γενική αρχειονομική θεωρία, τα επαγγελματικά ήθη και την εργασία του στα νέα δεδομένα. Διοικητική-διαχειριστική ικανότητα, ιστορική κατάρτιση, εξειδίκευση, γλωσσομάθεια, αυξημένη προσαρμοστικότητα και εξοικείωση με τις εφαρμογές της πληροφορικής αποτελούν πλέον τα πιο δημοφιλή χαρακτηριστικά του επαγγέλματος.

Όσο όμως αυτή η εργασία, εξαιτίας των καταλυτικών αλλαγών που συντελούνται στην τεχνολογία, εμφανίζεται όλο και πιο δικτυωμένη και περίπλοκη, τόσο αυξάνονται οι ανάγκες για αναβαθμισμένη, αρτιότερη παιδεία και συνεχή επαγγελματική επιμόρφωση³.

Θεωρητικά το διαδίκτυο και η ηλεκτρονική τεχνολογία (λογισμικό, πολυμέσα, κλειστά και ανοικτά δίκτυα, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο e-mail, mailing lists, μεταφορά εικόνων και ήχου, ψηφιοποίηση, τηλε-διδασκείες, εικονική πραγματικότητα) καθιστούν την εκπαίδευση πολύ πιο προσιτή σε μεγαλύτερο αριθμό ενδιαφερομένων. Το συγκριτικό πλεονέκτημα του διαδικτύου ως μέσου αμφίδρομης επικοινωνίας, διδασκαλίας ή επιμόρφωσης είναι ότι ο διδασκόμενος έχει διευρυμένη ικανότητα επιλογής του χρόνου και του τόπου διδασκαλίας, της ποσότητας και του επιπέδου σπουδών, ενίοτε των εργαλείων και μεθόδων διδασκαλίας.

Γενικά, η ολοένα μεγαλύτερη χρήση των νέων τεχνολογιών στη διαδικασία της εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης ανατρέπει βασικές παραδοχές των εκπαιδευτικών υποδομών (κτηρία, εκπαιδευτικά μέσα-υλικό, εργαστηριακός εξοπλισμός), διαμορφώνοντας ταυτόχρονα προϋποθέσεις μείωσης του συνολικού κόστους και βελτίωσης του αποτελέσματος. Επιβάλλει επίσης νέους τύπους διδασκάλων και διδασκαλίας. Οι σύγχρονες παιδαγωγικές-εκπαιδευτικές στρατηγικές χαρακτηρίζονται από ευελιξία, προσαρμοστικότητα, μεταδοτικότητα, εργασιακή πειθαρχία, ικανότητα άμεσης επικοινωνίας και συνεργασίας εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων μέσω των ανοικτών δικτύων του παγκόσμιου ιστού.

* *

Έρχομαι να μιλήσω πιο συγκεκριμένα για τη δική μας πραγματικότητα, εκφράζοντας έναν προβληματισμό από τη σκοπιά του αρχειονόμου. Γνωρίζουμε ότι η αρχειακή εκπαίδευση στη χώρα μας ξεκίνησε πολύ αργά, στη δεκαετία του 1990. Σήμερα, τα βασικά εκπαιδευτικά προγράμματα στην αρχειονομία παρέχονται από το Τμήμα Αρχειονομίας-Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, το οποίο άρχισε να λειτουργεί το ακα-

δημαϊκό έτος 1993-94 αλλά απέκτησε ολοκληρωμένη αυτόνομη δομή τον περασμένο Οκτώβριο⁴, ενώ τα Τμήματα Βιβλιοθηκονομίας των Τ.Ε.Ι. Αθηνών και Θεσσαλονίκης απλώς «φιλοξενούν» δυο-τρία μαθήματα αρχειονομίας στα 70 με 80 συνολικά που διδάσκονται οι σπουδαστές στα οκτώ πλέον εξάμηνα των σπουδών τους.

Όσον αφορά το Τμήμα Αρχειονομίας-Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, η κατάσταση είναι βεβαίως καλύτερη, αλλά όχι πλήρως ικανοποιητική. Παρά την εξέλιξη του διδακτικού προγράμματος και τον εμπλουτισμό των εκπαιδευτικών του δραστηριοτήτων, τη στελέχωση του Τμήματος με αξιόλογο επιστημονικό δυναμικό από τους συγγενείς κλάδους των ιστορικών σπουδών, της βιβλιοθηκονομίας, της πληροφορικής, και τη θέσπιση μεταπτυχιακών σπουδών, τα μαθήματα αρχειονομίας σήμερα δεν επαρκούν ή δεν ανταποκρίνονται πάντοτε στις σύγχρονες ανάγκες.

Και εξηγούμαι. Στο προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος, τα αρχειονομικά μαθήματα μόλις αγγίζουν το 1/10 της συνολικής εκπαιδευτικής ύλης, ενώ απουσιάζουν κύκλοι μαθημάτων που έχουν σχέση με βασικές θεματικές όπως λ.χ. οι διαδικασίες της πρόσκτησης, η επιλογή και εκκαθάριση αρχειακού υλικού, η τυποποίηση στην περιγραφή με τα πρότυπα International Standard of Archival Description (General)-ISAD (G)⁵ και International Standard Archival Authority Record (Corporate bodies, Persons and Families-ISAAR(CPF), διάφορα νομικά θέματα των αρχείων, η διαχείριση ενεργών αρχείων (Records Management), η δημιουργία, οργάνωση και χρήση ψηφιακών πηγών, η συγκρότηση θησαυρών και θεματικών καταλόγων, τα αρχεία και εργαλεία έρευνας στο διαδίκτυο, η δημόσια προβολή των αρχείων, η επαγγελματική δεοντολογία, η προφορική ιστορία.

Εξαιτίας της σπουδαιότητας και πολυπλοκότητας της αρχειακής εργασίας παρατηρούμε, σε παγκόσμιο επίπεδο, ότι οι αρχειονομικές σπουδές γίνονται όλο και πιο διεπιστημονικές, ενσωματώνοντας στα προγράμματά τους αντικείμενα όχι μόνο από τις συγγενείς πειθαρχίες των ιστορικών σπουδών, της βιβλιοθηκονομίας, της πληροφορικής και της μουσειολογίας αλλά και από την ανθρωπολογία, την κοινωνιολογία, την οικονομική, τη διοίκηση επιχειρήσεων ή τα νομικά.

Θα προσπαθήσω να συνοψίσω μερικά σχετικά ζητήματα που έχουν εξετάσει ο *Τομέας Αρχειακής Εκπαίδευσης* (International Council on Archives-I.C.A./Section on Archival Education) και η *Επιτροπή Επαγγελματικής Επιμόρφωσης* (I.C.A./Committee on Professional Training) του *Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων-Δ.Σ.Α.* Τα δύο αυτά όργανα προσπαθούν να αναπτύξουν τον διεθνή διάλογο σε θέματα αρχειακής κατάρτισης, με την ανταλλαγή εμπειριών από διάφορες χώρες, την ανάπτυξη κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού και την προώθηση της επαγγελματικής εκ-

3. Πρβ. τους προβληματισμούς για την αρχειακή εκπαίδευση που ανέπτυξαν στο περιοδικό του Δ.Σ.Α. *Janus* (1999.1) ο Σουηδός Torbjörn Kjölstand ("Evaluation processes in archival science and education", σ. 116-132) και η Αυστραλή Ann Pederson ("Harnessing diversity: strengthening professional education through collaboration and planning", σ. 133-141). Οι Αμερικανοί αρχειονόμοι αφιέρωσαν ένα ολόκληρο τεύχος του επιστημονικού περιοδικού τους στο θέμα, βλ. *American Archivist*, τόμ. 63, αρ. 2/Φθινοπώρο-Χειμώνας 2000, ενώ από το *Directory of Archival Education* της Εταιρείας τους (<http://archivists.org/prof-education/>) παρέχονται σημαντικές πληροφορίες. Ορισμένες πλευρές της βρετανικής περίπτωσης εκθέτει ο Πρόεδρος της Εταιρείας των Βρετανών Αρχειονόμων (Society of Archivists) David Vaisey στο άρθρο του "Archive Training Past and Present", *Journal of the Society of Archivists*, τόμ. 22, αρ. 2, Οκτώβριος 2001, σ. 231-236.

4. Για το Τμήμα Αρχειονομίας-Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου βλ. στις επίσημες εκδόσεις του, όπως ο *Οδηγός Σπουδών 2002-2003* και το ετήσιο *Ενημερωτικό Δελτίο*, τχ. 5/Νοέμβριος 2003.

5. Υπόψη ότι η πιο πρόσφατη, αναθεωρημένη έκδοση του ISAD(G) έχει μεταφραστεί από την Εταιρεία μας. Βλ. Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία, *Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων: Διεθνές Πρότυπο Αρχειακή Περιγραφής (Γενικό), δεύτερη έκδοση, Οττάβα 2000*. Μετάφραση Χριστίνα Βάρδα, Αμαλία Παππά, Ζήσμος Χ. Συνοδινός, Αθήνα 2002, σ. 143.

παίδευσης και συνεχούς επιμόρφωσης σε όλους τους κλάδους της αρχειακής απασχόλησης⁶.

Στον προγραμματισμό τους, που θα συζητηθεί και στο προσεχές Διεθνές Συνέδριο των Αρχείων εφέτος τον Αύγουστο στη Βιέννη, έχουν εντάξει σχεδιασμούς (projects) συστημάτων και μοντέλων επαγγελματικής εκπαίδευσης-επιμόρφωσης διαφόρων ταχυτήτων, ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξης της κάθε ηπείρου, θέματα εκπαίδευσης των εκπαιδευτών, των χρηστών των αρχείων κλπ., σε συνεργασία με τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα του κόσμου, μεγάλους κρατικούς αρχειακούς φορείς και επαγγελματικές αρχειακές εταιρείες του εξωτερικού⁷. Αναφέρουμε ενδεικτικά ότι για τον ευρωπαϊκό χώρο τα δύο αυτά όργανα του Δ.Σ.Α. έχουν εντοπίσει ανάγκες στην επαγγελματική εκπαίδευση των αρχειονόμων στους τομείς της αρχειακής νομοθεσίας, της εκκαθάρισης, του Records Management, της διαχείρισης και διατήρησης των ηλεκτρονικών αρχείων, στην τυποποίηση της περιγραφής και στην εκπαίδευση των εκπαιδευτών.

Δεν γνωρίζω κατά πόσο ο διεθνής αυτός προβληματισμός έχει επηρεάσει τους γενικότερους εκπαιδευτικούς προσανατολισμούς του Τμήματος Αρχειονομίας-Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου, εμείς όμως ως αρχειακοί οφείλουμε να τον λάβουμε σοβαρά υπόψη.

Πάντως, η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία επιδιώκει μια σταθερή συνεργασία με τα αρμόδια τμήματα και το διδακτικό προσωπικό των ελληνικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, τόσο στο περιεχόμενο των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών όσο και στη διαμόρφωση κατάλληλων προγραμμάτων επαγγελματικής επιμόρφωσης για όλες τις κατηγορίες εργαζομένων στα ελληνικά αρχεία.

Με δεδομένο ότι στη χώρα μας το περιεχόμενο της διά βίου επαγγελματικής κατάρτισης παραμένει ακόμη αρκετά ασαφές και συγκεχυμένο, χωρίς να εντάσσεται οργανικά σε μια ολοκληρωμένη στρατηγική για την ανάπτυξη και την αξιοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου ή τη βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας, η συνδρομή του Ιονίου Πανεπιστημίου θα μπορούσε να αποβεί αποφασιστική για τον κλάδο μας. Υπάρχει σήμερα μεγάλη ανάγκη συστηματικής επιμόρφωσης των στελεχών και των λοιπών εργαζομένων στα Αρχεία, ανάγκη που σχετίζεται με τη χρόνια αδιαφορία της Πολιτείας και την έλλειψη αξιόλογης αρχειακής παράδοσης και εξειδίκευσης, αφού ακόμη οι περισσότεροι απασχολούμενοι στα Αρ-

χεία μας προέρχονται συνήθως από άλλους επιστημονικούς κλάδους⁸.

Αξίζει να αναφερθεί ότι η Εταιρεία μας, σταθμίζοντας την ελληνική ιδιαιτερότητα και ενημερωμένη για τις διεθνείς τάσεις στο αρχειακό επάγγελμα, αντιλήφθηκε εγκαίρως τη σπουδαιότητα της συνεχούς εκπαίδευσης/επιμόρφωσης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα πρώτα συνέδρια, σεμινάρια ή ημερίδες που οργάνωσε, η πρώτη έκδοση (*Η φυσιολογία του αρχειακού*, Αθήνα 1991) που ετοίμασε, το πρωτοποριακό αυστραλιανό εγχειρίδιο αρχειονομίας (J. Ellis (ed.), *Keeping Archives*, 1993, ελλ. έκδοση *Η διαχείριση των Αρχείων*, Αθήνα 2000) που μετέφρασε, οι προτεραιότητες και οι θέσεις που επεξεργάστηκε. Οι προσπάθειές της δεν είχαν πάντοτε την ίδια ποιότητα ή ένταση, ίσως επειδή το εγχώριο δυναμικό ήταν ισχνό και η Πολιτεία σχεδόν απείχε, ή γιατί δεν αξιοποιήθηκε δημιουργικά η ξένη εμπειρία και δεν επιτεύχθηκε οργανικό δέσιμο με την επίσημη αρχειακή εκπαιδευτική πολιτική που ασκούν τα αρμόδια πνευματικά μας ιδρύματα.

Σήμερα επιδιώκουμε να εγκαταλείψουμε οριστικά τον εμπειρισμό, να ανασχεδιάσουμε το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών/επιμορφωτικών μας δραστηριοτήτων, με στόχο την ποιότητα, τη χρησιμότητα, την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητά, αξιοποιώντας όλα τα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα καθώς και τα νέα εκπαιδευτικά εργαλεία της σύγχρονης τεχνολογίας⁹.

* * *

Η συνάντησή μας εδώ με ορισμένους από τους διδάσκοντες τα αντικείμενα της αρχειονομίας και βιβλιοθηκονομίας στα ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας, μας δίνει την ευκαιρία να διατυπώσουμε σειρά προτάσεων που αφορούν τόσο την αρχειονομική εκπαίδευση όσο και την επιμόρφωση.

1. Εκτιμούμε ότι πρέπει να αυξηθούν τα μαθήματα αρχειονομίας στα ΤΕΙ Βιβλιοθηκονομίας Αθήνας και Θεσσαλονίκης για να καλύπτουν τουλάχιστον τις βασικές ενότητες: οργάνωση της αρχειακής εργασίας, αρχειακή νομοθεσία, προσκτήσεις, αξιολόγηση-εκκαθαρίσεις, ταξινόμηση, περιγραφή, εργαλεία έρευνας, πρόσβαση-εξυπηρέτηση κοινού, δημόσια προβολή των αρχείων, νέα υποσυστήματα, ηλεκτρονικά αρχεία. Απαραίτητες θεωρούνται επίσης εκπαιδευτικές ενότητες για τη διοικητική ιστορία, τη νεότερη ελληνική ιστορία, τους θεσμούς κλπ.

6 Για τη δράση τους βλ. στο δικτυακό κόμβο του Δ.Σ.Α., <http://www.ica.org>.

7 Ο πλούσιος προβληματισμός, που αναπτύσσεται στα κείμενα κορυφαίων εκπαιδευτικών και αρχειακών οι οποίοι συμμετέχουν σε αυτές τις επιτροπές, είναι πολύ χρήσιμος για τα μέλη και της δικής μας ακαδημαϊκής και αρχειακής κοινότητας. Πρβ. λ.χ. τις σχετικές ανακοινώσεις του διευθυντή του Εθνικού Ινστιτούτου Αρχειακής Εκπαίδευσης του Αμστερνταμ Theo Thomassen, "Getting Your Drivers Licence on the Electronic Highway. Archival education in the age of transnational data communication" (<http://www.ica-sae.org/paper03.html>) και "Modelling and Re-modelling Archival Education and Training", ανακοίνωση στην *European Conference for Archival Educators and Trainers*, Marburg, 24-25.9.2001 με γενικό θέμα "Reading the Vital Signs: Archival Training and Education in the 21st Century" (<http://www.ica-sae.org/mrconfpaper1.html>). Βλ. επίσης συνοπτικό απολογισμό της παραπάνω Διάσκεψης από τη Margaret Crockett, "Account of Proceedings" (<http://www.ica-sae.org/mrconfpaper12.html>).

8 Βεβαίως, η διά βίου εκπαίδευση δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται μονοδιάστατα ως όχημα για την απασχόληση και την ανταγωνιστικότητα των εθνικών οικονομιών, αλλά κυρίως ως στάση ζωής, ως συγκεκριμένος θεσμός παραγωγής γνώσεων-εμπειριών που μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη της προσωπικότητας και στην κοινωνική κατάξωση των ατόμων, γιατί «μεταδίδει αξίες όπως η αλληλεγγύη και η ανοχή και ευνοεί τη συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων». Πρβ. *Επίσημη Εφημερίδα Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, αρ. L 256/26.10.1995, σ. 45-48. Ακόμη Jacques Delors, "Η εκπαίδευση του μέλλοντος", περιόδ. *Courier* της U.N.E.S.C.O., τχ. 6/1996, σ. 4-9.

9 Μερικές από τις παραπάνω σκέψεις για το επάγγελμα του αρχειακού και την ανάγκη της συνεχούς εκπαίδευσής του, με συγκεκριμένες προτάσεις, είχαμε διατυπώσει σε Διεθνές Συμπόσιο Αρχείων στη Λευκωσία το 2000, στην ανακοίνωσή μας: «Η διά βίου επαγγελματική εκπαίδευση και επιμόρφωση του αρχειονόμου. Οι Έλληνες αρχειονόμοι μπροστά στις προκλήσεις της νέας εποχής», Βλ. Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου, Ιόνιο Πανεπιστήμιο-Τμήμα Αρχειονομίας & Βιβλιοθηκονομίας, Εθνικός Πολιτιστικός Όμιλος Κύπρου, *Διεθνές Συμπόσιο Αρχείων: Αρχεία και προοπτικές στη νέα χιλιετία*, Κύπρος, 4-6 Μαΐου 2000. Editor Professor Basil G. Mandilaras, Αθήνα 2001, σ. 331-345.

2. Το Τμήμα Αρχειονομίας-Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου Πανεπιστημίου οφείλει, ανάλογα με τη στελέχωσή του, να εξετάσει τις δυνατότητες:

- α. Να συμπεριλάβει βαθμιδόν στον κύκλο προπτυχιακών σπουδών θεματικές ενότητες όπως η αρχειακή νομοθεσία, η πρόσκτηση, η επιλογή και εκκαθάριση αρχειακού υλικού, η τυποποίηση της περιγραφής με τα πρότυπα EAD, ISAD(G) και ISAAR(CPF), η διαχείριση ενεργών αρχείων (Records Management), τα αρχεία και εργαλεία έρευνας στο διαδίκτυο, η επαγγελματική δεοντολογία και η προφορική ιστορία.
- β. Να αναπτύξει σε μόνιμη βάση τις εκπαιδευτικές επισκέψεις των φοιτητών του σε αρχειακούς φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- γ. Να αυξήσει σε έξι μήνες τη διάρκεια της υποχρεωτικής άσκησης των φοιτητών σε αρχειακούς φορείς. Η άσκηση αυτή να διεξάγεται στα δύο τελευταία εξάμηνα των σπουδών τους ώστε οι φοιτητές, αξιοποιώντας τις γνώσεις τους, να εντάσσονται ευκολότερα στο εργασιακό περιβάλλον και να διαμορφώνουν την κατάλληλη επαγγελματική συνείδηση.
- δ. Να συμπεριλάβει στα εκπαιδευτικά εργαλεία του το σύγχρονο εγχειρίδιο αρχειονομίας της Εταιρείας των Αυστραλών Αρχειονόμων *Keeping Archives*, β' έκδοση 1993, που μετέφρασε η Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία.

Όσο για την επαγγελματική επιμόρφωση/κατάρτιση των αρχειακών θα προτείνουμε *εκπαιδευτικές/επιμορφωτικές εκδηλώσεις* όπως:

- Ολιγομελή επιμορφωτικά σεμινάρια, ποικίλων κύκλων και ταχυτήτων (βασική κατάρτιση νεοεισερχόμενων στο επάγγελμα συναδέλφων, θέματα ειδικού ενδιαφέροντος, προγράμματα επανεκπαίδευσης παλαιών αρχειονόμων), σε συνεργασία με το Ιόνιο Πανεπιστήμιο και τα Γ.Α.Κ.
- Ημερίδες, συσκέψεις και διαλέξεις για ειδικά επίκαιρα θέματα.
- Συνέδρια σε συνεργασία με τα Γ.Α.Κ. και τους ιδιωτικούς αρχειακούς φορείς της χώρας, τα ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα ερευνητικά κέντρα, τις επιστημονικές ενώσεις των ιστορικών, των βιβλιοθηκονόμων και εκπαιδευτικών. Η παλαιότερη γόνιμη συνεργασία της Εταιρείας με το Πανεπιστήμιο Πειραιώς σε ένα μηνιαίο σεμινάριο αρχειο-

νομίας αποτελεί ένα καλό παράδειγμα που μπορεί να επαναληφθεί¹⁰.

Μπορεί επίσης να συμπεριληφθούν πρωτοβουλίες που σχετίζονται με τα νέα μέσα επικοινωνίας και τη σύγχρονη τεχνολογική υποδομή, λ.χ. οργανωμένα προγράμματα τηλε-εκπαίδευσης/επιμόρφωσης, εκπαιδευτικό υλικό, εγχειρίδια, κατευθυντήριες οδηγίες σε βιντεοταινίες, CD-ROM, DVD, με εξειδικευμένα θέματα του επαγγέλματος που βοηθούν αποτελεσματικά τους αρχειονόμους της περιφέρειας, ακόμη και στις πιο απομακρυσμένες ή απομονωμένες περιοχές. Με τον τρόπο αυτό:

- επιτυγχάνεται η ευελιξία των προγραμμάτων, που μπορούν πλέον να προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα της εποχής,
- εξοικονομούνται χρόνος, δυνάμεις και οικονομικοί πόροι,
- αναπτύσσεται αποτελεσματικά η διά βίου εκπαίδευση,
- εξασφαλίζεται η δυνατότητα αυξημένης αλληλεπίδρασης εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων (βιντεοσυνδιάσκεψη).

Μπορούμε επίσης να ωφεληθούμε από τη διεθνή συνεργασία συμμετέχοντας σε κοινά εκπαιδευτικά/επιμορφωτικά προγράμματα κατάρτισης με ξένα εκπαιδευτικά ιδρύματα και αρχειακές επαγγελματικές εταιρείες¹¹.

Πιστεύω ότι το αρχειακό επάγγελμα από τη φύση του είναι αναγκασμένο να προσαρμόζεται συνεχώς στα νέα ήθη και τους ξέφρενους ρυθμούς ανάπτυξης της τεχνολογίας. Όμως, το ανθρώπινο δυναμικό των αρχείων θα εξακολουθήσει να αποτελεί το σημαντικότερο παράγοντα στη διαμόρφωση μιας αρχειακής πολιτικής που θα εγγυάται την ελεύθερη πρόσβαση όλων των πολιτών και τη διαφάνεια στις δημοκρατικές κοινωνίες μας. Και αυτό το δυναμικό οφείλει να είναι πλήρως καταρτισμένο και εφοδιασμένο με υψηλού επιπέδου μόρφωση για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις ποικίλες προκλήσεις της εποχής μας.

Μάρτιος 2004

Ζήσιμος Χ. Συνοδινός

Πρόεδρος Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας

10 Οργανώθηκαν από το Κέντρο Ιστορικών Ερευνών Τεχνηρώσεως & Αρχείων του Πανεπιστημίου Πειραιώς (Κ.Ι.Ε.Τ.Α.Π.Π.) και την Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία με γενικό θέμα: "Εξειδίκευση φοιτητών πτυχίου Α.Ε.Ι. και υπαλλήλων πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών στην οργάνωση και λειτουργία Ιστορικού Πανεπιστημιακού Αρχείου και χρήση νέων πακέτων Η/Υ", στο Πανεπιστήμιο Πειραιώς 15.2.-16.3.2000, με 55 συμμετοχές, βλ. *Αρχειακά Νέα*, τχ. 19/Φεβρουάριος 2001, σ. 21-24.

11 Επισημαίνουμε ιδιαίτερα τις αυξημένες δυνατότητες ενημέρωσης σε εκπαιδευτικά θέματα που έχουν στην εποχή μας οι περισσότεροι αρχειακοί υπάλληλοι, συντηρητές, επιμελητές κέντρων τεχνηρώσεως ή διαχειριστές σύγχρονων αρχείων, είτε «διαδικτυωμένοι», είτε με την πληροφόρηση που τους παρέχει το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων και άλλοι αξιόλογοι διεθνείς αρχειακοί οργανισμοί, ακόμη η μελέτη ξένων εκδόσεων ή αρχειακών περιοδικών. Σημαντικό τμήμα πλέον αυτής της πολύτιμης πληροφόρησης καταγράφεται τακτικά στο δικτυακό κόμβο της Ε.Α.Ε., παρέχοντας στους αρχειακούς της χώρας μας τη δυνατότητα της διεθνούς ενημέρωσης και αυτομόρφωσης. Ακόμη, ο Έλληνας εργαζόμενος στα αρχεία μπορεί να αξιοποιήσει ποικίλες επιμορφωτικές ευκαιρίες που του παρέχουν ειδικά προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, οργανωμένα από σημαντικούς διεθνείς φορείς, ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ινστιτούτα επιμόρφωσης, κρατικά αρχεία ή ξένες αρχειακές εταιρείες. Αναφέρουμε ενδεικτικά τα σεμινάρια της *Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη Διατήρηση και την Πρόσβαση* (European Commission on Preservation and Access, ECPA), του *Διεθνούς Τραστ Διαχείρισης Σύγχρονων Αρχείων* (International Records Management Trust) και του *Διεθνούς Ινστιτούτου Αρχειακής Επιστήμης* (International Institute for Archival Science) στο Maribor, το *Διεθνές Σεμινάριο Αρχειονομίας* (Stage technique internationale d'archives) των Εθνικών Γαλλικών Αρχείων, τα προγράμματα της Σχολής Αρχειονομίας του Πανεπιστημίου του Marburg στη Γερμανία, του Πανεπιστημιακού Κολλεγίου του Λονδίνου, του Πανεπιστημίου του Λίβερπουλ, των Κρατικών Αρχείων και της Εταιρείας των Βρετανών Αρχειονόμων (Society of Archivists) στη Βρετανία, τις σημαντικές εκπαιδευτικές-επιμορφωτικές πρωτοβουλίες των επαγγελματικών ενώσεων των Αμερικανών (Society of American Archivists, SAA) και των Καναδών Αρχειονόμων (Association of Canadian Archivists), πολλών πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της Β. Αμερικής, των Εθνικών Αρχείων της Αυστραλίας, της Εταιρείας των Αυστραλών Αρχειονόμων (Australian Society of Archivists) κλπ. Τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις όλων αυτών των φορέων μπορεί να βρει ο ενδιαφερόμενος στον δικτυακό κόμβο της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας (<http://www.eae.org.gr>). Υπάρχουν βεβαίως ιδιαίτερες στα εκπαιδευτικά μοντέλα που έχουν να κάνουν με τις διαφορετικές παραδόσεις-«σχολές», οι σπουδαιότερες των οποίων είναι η της Κεντρικής Ευρώπης (γαλλο-γερμανική), η ισπανο-ιταλική, η βρετανική και αυτή της Β. Αμερικής. Μια σύγκριση στα διάφορα αρχειακά εκπαιδευτικά προγράμματα προτείνει η Anne Thurston στο άρθρο της "International exchange and Cooperation in archival education", *Janus* (1998.2), σ. 59-62.

**ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ
ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΣΤΟ Ε.Λ.Ι.Α.**

**Παρέμβαση στην Ημερίδα
της Ελληνικής Αρχαιακής Εταιρείας**

Θα σας μιλήσω για την εμπειρία και τις διαπιστώσεις μας στο τμήμα αρχείων του ΕΛΙΑ από την πρακτική άσκηση περιορισμένου αριθμού φοιτητών του Τμήματος Αρχειονομίας και Βιβλιοθηκονομίας του Ιονίου στις αρχαιακές συλλογές μας.

Στο διάστημα από το 1998 (όταν ξεκίνησε ο θεσμός των ΕΠΕΑΚ στο πλαίσιο του 2ου ΚΠΣ) μέχρι το 2002, πέρασαν από εμάς συνολικά 6 φοιτητές (5 κορίτσια και 1 αγόρι). Την πρώτη χρονιά ήταν τρεις, τη δεύτερη δύο και την τελευταία μία φοιτήτρια. Ο περιορισμένος αριθμός φοιτητών που δεχτήκαμε υπαγορεύτηκε από λόγους εσωτερικής λειτουργίας, καθηκόντων και διαθεσιμότητων. Ήταν όμως απόφασή μας για λόγους επαγγελματικής δεοντολογίας (εφόσον επρόκειτο για μελλοντικούς νέους συναδέλφους αρχειονόμους) να τους δεχτούμε, ενώ η γενικότερη τακτική μας είναι να αρνούμαστε φοιτητές από άλλες σχολές που ζητούν αντίστοιχα πρακτική άσκηση. Έτσι μας δόθηκε η ευκαιρία να γνωριστούμε με φοιτητές του Τμήματος (ΤΑΒ), παρότι η χρονική περίοδος της άσκησης (Ιούνιος-Σεπτέμβριος) δημιουργούσε κάποια προβλήματα (λόγω καλοκαιρινών αδειών), τα οποία προσπαθήσαμε να λύσουμε, επιμυκύνοντας την περίοδο προς το φθινόπωρο.

Ο τομέας πρακτικής άσκησης που μπορούσαμε να προσφέρουμε ήταν οι συγκεκριμένες εργασίες επεξεργασίας ενός αρχείου, δηλαδή η ταξινόμηση του υλικού και η περιγραφή του σε δελτίο αρχαιακής περιγραφής (ΔΑΠ) σε ηλεκτρονική μορφή, που αποτελείται από τα πεδία του Διεθνούς Προτύπου Αρχαιακής περιγραφής (ΔΙΠΑΠ). Το πρότυπο αυτό χρησιμοποιούμε στο ΕΛΙΑ εδώ και 6 χρόνια. Από τα 830 περίπου αρχεία που απόκειται στη συλλογή μας, τα 360 έχουν σήμερα το αντίστοιχο δελτίο περιγραφής (που είναι προσβάσιμο και στην ιστοσελίδα μας). Στόχος μας είναι, εκτός των νέων εισαγωγών, να αποκτήσουν και οι παλαιότερες παρόμοια περιγραφή. Σε αυτήν την κατεύθυνση, *που τους ήταν εντελώς άγνωστη*, καθοδηγήσαμε τους φοιτητές του Ιονίου.

Η φύση όμως των αρχείων του ΕΛΙΑ (ιδιωτικά αρχεία) παρουσιάζει εκ των πραγμάτων ιδιαιτερότητες. Δεν πρόκειται για σειρές δημόσιων αρχείων με επαναλαμβανόμενες κατηγορίες εγγράφων. Κάθε οικογενειακό ή προσωπικό αρχείο της συλλογής μας (ανεξαρτήτως μεγέθους) αποτελεί μία ξεχωριστή αρχαιακή ενότητα, με διαφορετικό υλικό από άποψη περιεχομένου, τυπολογίας, γλώσσας κλπ., που απαιτεί ανάλογη επεξεργασία. Άρα γενικές οδηγίες δεν αρκούν.

Καθώς μάλιστα το αρχαιακό υλικό είναι αυτό που καθορίζει την ταξινόμηση και την περιγραφή, το αποτέλεσμα ήταν, για κάθε αρχείο που αναλάμβανε ο ασκούμενος, να πρέπει να κάνουμε σχεδόν μαζί του όλη τη δουλειά, για να μην την ξανακάνουμε από την αρχή μετά. Με αυτόν τον τρόπο δουλειάς ταξινομήθηκαν και περιγράφηκαν 17 αρχεία της συλλογής. Ο απαιτούμενος χρόνος καθοδήγησης και διδασκαλίας δεν είναι πάντως αντίστοιχα ανταποδοτικός, γιατί σε 3 μήνες ο ασκούμενος έχει φύγει, ενώ ο αρχειονόμος που ασχολήθηκε με την επίβλεψη έχει επενδύσει αρκετό από τον πολύτιμο χρόνο του.

Οι διαπιστώσεις μας για τις γνώσεις που είχαν αποκομίσει οι φοιτητές στη διάρκεια των σπουδών τους ήταν οι εξής:

1. Είχαν διδαχθεί την ιστορία των αρχείων (από αρχαιστάτων χρόνων μέχρι σήμερα), είχαν μελετήσει τους αρχειοφύλακες των περασμένων αιώνων (16^ο-19^ο), είχαν μάθει ορισμένα πράγματα για τις κτηριακές εγκαταστάσεις και τις συνθήκες φύλαξης των αρχείων, την ηλικία των αρχείων και τις χαρακτηριστικές αξίες των τεκμηρίων (αποδεικτική, ιστορική κλπ.), χωρίς όμως να ξέρουν σχεδόν τίποτα για την τυπολογία των τεκμηρίων και την απαιτούμενη επεξεργασία ενός αρχείου από τη στιγμή της εισαγωγής του στον αρχαιακό φορέα μέχρι τη διάθεσή του στην έρευνα.

2. Οι γνώσεις τους στην ελληνική και παγκόσμια ιστορία καθώς και η επαφή τους με τα *είδη του γραπτού λόγου* υστερούσαν σοβαρά.

3. Δεν είχαν ακούσει ποτέ τίποτα για το ΔΙΠΑΠ, καθιερωμένο διεθνές πρότυπο περιγραφής αρχείων του ΔΣΑ, που εφαρμόζεται σε όλες σχεδόν τις χώρες, ούτε άλλωστε για το ρόλο και τις δραστηριότητες του ίδιου του Συμβουλίου. Με αυτή την ευκαιρία, να πω ότι με τα προγράμματα ψηφιοποίησης και τεκμηρίωσης της Κοινωνίας της πληροφορίας (στο πλαίσιο του Γ'ΚΠΣ) που εγκρίθηκαν πρόσφατα για 146 φορείς -μεταξύ των οποίων πολλοί αρχαιακοί φορείς-, θα αναγκαστούν όλοι να το μάθουν και να το χρησιμοποιήσουν, δεδομένου ότι απαιτείται τυποποίηση και χρήση προτύπων. (Αλλωστε το ISAD αναφερόταν ενδεικτικά και στο τεχνικό δελτίο της προκήρυξης του διαγωνισμού).

4. Δεν τους είχε δοθεί ούτε ελληνική ούτε ξένη βιβλιογραφία, ενώ ήδη κυκλοφορούσαν στην ελληνική γλώσσα δύο εγχειρίδια αρχειονομίας (του Ανδρέα Μπάγια που κυκλοφόρησε το 1998-1999 και της Ελληνικής Αρχαιακής Εταιρείας, μετάφραση βασικότατου και διεθνώς αναγνωρισμένου εγχειριδίου που κυκλοφόρησε το 2000). Δεν ήταν ενημερωμένοι ούτε για την πλουσιότητα διεθνή βιβλιογραφία, που δεν είναι «χθεσινή». Οι φοιτητές αρχειονομίας του Ιονίου είχαν αρκεστεί, όσον αφορά τα βοηθήματα και τη βιβλιογραφία, στις υπαγορευμένες σημειώσεις της μοναδικής, μέχρι πρόσφατα, καθηγήτριας αρχειονομίας. Μαθαίνω ότι από πέρυσι διανέμεται και αποτελεί εξεταστέα ύλη το βιβλίο του Ι.Δ.Ψαρά «Θεωρία και μεθοδολογία της Ιστορίας» που περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τους αρχαιακούς φορείς και τις συλλογές τους, ενημέρωση χρήσιμη που όμως δεν καλύπτει το θέμα της διαχείρισης των αρχείων. Από τη δεύτερη καθηγήτρια που δίδασκε στο Ιόνιο τώρα, δίνονται σημειώσεις και επιλεγμένη βιβλιογραφία. Επίσης πληροφορήθηκα ότι το πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος πανεπιστημιακού έτους διδάξε και τρίτη καθηγήτρια αρχειονομίας που χρησιμοποίησε το εκδεδωμένο από την Ε.Α.Ε. εγχειρίδιο αρχειονομίας. Οι φοιτητές πάντως *που γνωρίσαμε εμείς τότε*, δεν είχαν ιδέα από αρχαιακή βιβλιογραφία.

5. Είχαν προβλήματα ανάγνωσης χειρόγραφων εγγράφων του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα. Δεκτό ως ένα σημείο, γιατί μόνο με την τριβή αποκτιέται η ευκολία. Αλλά τι να την κάνουμε την παλαιογραφία, όταν δεν μπορούμε να διαβάσουμε ένα απλό χειρόγραφο έγγραφο; Γιατί βεβαίως εάν δεν μπορούμε να διαβάσουμε, δεν ξέρουμε περί τίνος πρόκειται και δεν μπορούμε να αποφασίσουμε τη σωστή του θέση. Αλλά τα αρχεία που καλούμαστε να επεξεργαστούμε δεν έχουν *ποτέ* μόνο δακτυλόγραφα έγγραφα και δεν είναι ακόμα... ηλεκτρονικά αρχεία.

6. Μεγάλη δυσκολία είχαν όλα τα παιδιά στη σύνταξη του βιογραφικού σημειώματος του δημιουργού του αρχείου (που απαιτείται στο ΔΑΠ) καθώς και στην περιλήψη και παρουσίαση του περιεχομένου ενός εγγράφου, ή ενός συνόλου εγγράφων ή μεγαλύτερων αρχαιακών ενοτήτων. Είναι αλήθεια ότι η σύντα-

ξη *οποιουδήποτε σύντομου κειμένου* που να περιέχει την ουσία των περιεχομένων του αρχειακού υλικού, χρειάζεται γνώση, έλεγχο και εποπτεία του υλικού, αλλά κυρίως κοινό νου που να απαντάει σε κοινές ερωτήσεις όπως π.χ. ποιος, πότε, τι, πώς. Το συμπέρασμα είναι ότι οι φοιτητές ίσως πρέπει να εξασκούνται στο πανεπιστήμιο, σε σύντομες παρουσιάσεις και περιλήψεις τεκμηρίων και στην αναγνώριση της τυπολογίας τους.

Αυτές είναι οι βασικότερες ελλείψεις που παρατηρήσαμε εμείς, με βάση τις δικές μας αρχειονομικές ανάγκες, στους φοιτητές που διάλεξαν να κάνουν την πρακτική τους άσκηση στο ΕΛΙΑ. Οι διαπιστώσεις αυτές αναφέρονται στην ποιοτική αξιολόγηση της εργασίας των φοιτητών. Η γνωστική και ποιοτική αξιολόγηση της εργασίας τους όμως δεν συμπεριλαμβάνεται στα σημεία των εκθέσεων αξιολόγησης που ζητούνται από το Γραφείο της Πρακτικής από το εκπαιδευτή. Αφορούν αποκλειστικά την πρόοδο, τη συνέπεια, την προσαρμοστικότητα, τη συνεργασιμότητα, την παρουσία και εργασία, την παραγωγικότητα και την επαγγελματική συνείδηση των ασκούμενων.

Πάντως, σε γενικές γραμμές, θα περίμενε κανείς από αρχειονόμους πανεπιστημιακού επιπέδου στο 3ο ή 4ο έτος των σπουδών τους να είναι καλύτερα προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουν την επαγγελματική τους σταδιοδρομία, η οποία δυστυχώς είναι ακόμα προβληματική, με την έννοια ότι δεν υπάρχουν αρκετές θέσεις εργασίας στην αγορά και οι περισσότεροι απόφοιτοι, όπως καλά γνωρίζετε, στρέφονται προς τις βιβλιοθήκες για την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Σε αυτό το σημείο πιστεύω ότι πρέπει οπωσδήποτε να πληρωθούν οι 150 περίπου οργανικές θέσεις των Γ.Α.Κ. που προβλέπονται από το νόμο του 1991, τώρα μάλιστα με την υποδομή και τις ανάγκες του νέου κτηρίου της Κεντρικής Υπηρεσίας (και αυτό θα πρέπει να το απαιτήσει άμεσα η διεύθυνση των Γ.Α.Κ. από το υπουργείο). Επίσης φαντάζομαι ότι όλοι οι φορείς που επιλέχθηκαν να χρηματοδοτηθούν από το πρόγραμμα «Κοινωνία της πληροφορίας», και διαθέτουν ποικίλες συλλογές τεκμηρίων (οπτικοακουστικό, φωτογραφικό, χαρτώο κ.ο.κ.) θα συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα απασχόλησης εκπαιδευμένων αρχειονόμων.

Δεν είχα την πρόθεση να κάνω, στο πλαίσιο αυτής της παρέμβασης, συγκριτική μελέτη των πανεπιστημιακών προγραμμάτων

σπουδών αρχειονομίας και τεκμηρίωσης στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Το σημερινό αναγραφόμενο πρόγραμμα σπουδών του Ιονίου, είναι εμπνευσμένο από τη γαλλική σχολή αρχειονομίας (Ecole des chartes) που μέχρι πρόσφατα θεωρείτο αρκετά προσανατολισμένη στην ιστορία, χωρίς να δίνει ιδιαίτερο βάρος σε θεωρίες και πρακτικές της υπόλοιπης διεθνούς αρχειονομίας (αγγλοσαξωνική σχολή: Καναδά, Αμερικής, Αυστραλίας) ούτε στις νέες τεχνολογίες που εισάγει η πληροφορική. Ακούω όμως ότι το πρόγραμμα του TAB πρόκειται να αναμορφωθεί ριζικά και να προσανατολιστεί περισσότερο προς την τεκμηρίωση και την πληροφορική, που είναι επιταγή των καιρών μας και ότι το τμήμα θα αλλάξει ονομασία (Επιστήμες της πληροφορίας;) κ.ά. Δεν ξέρω εάν με το νέο αυτό προσανατολισμό θα βγει κερδοζόμενη η αρχειονομία, έτσι τουλάχιστον όπως τη μάθαμε και εφαρμόσαμε οι παλαιότεροι.

Είναι επίσης σίγουρο ότι η πρακτική άσκηση στο πλαίσιο της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης είναι απολύτως απαραίτητη. Πιστεύω ότι θα έπρεπε να είναι εξάμηνη, ότι οι κρατικοί αρχειακοί φορείς είναι οι πρώτοι που θα έπρεπε να δέχονται τους φοιτητές του Ιονίου (ενώ μέχρι τώρα είναι οι μόνοι που δεν το κάνουν – δέχονται φοιτητές το ΙΑ/ΕΤΕ, τα ΑΣΚΙ, το ΕΛΙΑ) και ότι χρειάζεται ένα αναμορφωμένο πρόγραμμα σπουδών, που να περιλαμβάνει *νέα εκπαιδευτικά εργαλεία και ανανεωμένες μεθόδους και θεματολογία*, όπως πρακτικές εργασίες (travaux pratiques) που να προσφέρουν τη δυνατότητα επεξεργασίας αντιπροσωπευτικού αρχειακού υλικού σε αντίγραφα, προβολές, βίντεο, επισκέψεις και πολλά άλλα, αντί να περιορίζονται μόνο στη θεωρία.

Τέλος, εννοείται ότι οι πανεπιστημιακές σπουδές, με ή χωρίς την πρακτική άσκηση δεν καλύπτουν πλέον την εξέλιξη της σύγχρονης αρχειονομίας, που ολοένα διευρύνεται, εμπλουτίζεται και εξειδικεύεται (πληροφορική, ψηφιοποίηση, οικονομική και ανθρωπινή διαχείριση, νέα υποσυστήματα, νέες τεχνολογίες κλπ.). Είναι σίγουρο ότι από τους αποφοίτους της σχολής αρχειονομίας –και όχι μόνο– απαιτείται τακτική παρακολούθηση επιμορφωτικών σεμιναρίων και προγραμμάτων για να μπορούμε να ανταπεξέλθουμε στα επαγγελματικά χαρακτηριστικά και στις υποχρεώσεις που διαμορφώνουν το σύγχρονο προφίλ ενός ευρωπαϊκού αρχειονόμου.

Χριστίνα Βάρδα

Το νέο κτήριο των Γενικών Αρχείων του Κράτους στο Ψυχικό

ΑΡΧΕΙΑΚΑ

90 ΧΡΟΝΙΑ ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Η ομιλία του Διευθυντή των Γ.Α.Κ.

Γιώργου Γιαννακόπουλου

στα εγκαίνια της έκθεσης, 28 Ιουνίου 2004

Τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, με αφορμή την επέτειο των ενενήντα χρόνων λειτουργίας τους (1914-2004), διοργανώνουν στο νέο τους κτήριο μια μεγάλη –μόνιμη– έκθεση με σκοπό την ευαισθητοποίηση του κοινού, παρουσιάζοντας αντιπροσωπευτικά δείγματα των πολύτιμων συλλογών τους. Το ποικίλο αυτό υλικό (έγγραφα, κώδικες, χειρόγραφα, λιθογραφίες, χάρτες, σχέδια κ.ά.) αναφέρεται σε όλες σχεδόν τις περιόδους της νεοελληνικής ιστορίας, από την Τουρκοκρατία και την Επανάσταση του 1821 έως τις μέρες μας. Παράλληλα κυκλοφορεί πολυτελής κατάλογος-λεύκωμα επιλεγμένων ιστορικών εγγράφων της Έκθεσης, τον οποίο επιμελήθηκε ο διευθυντής των Γ.Α.Κ. Γιώργος Γιαννακόπουλος.

Τα εγκαίνια της έκθεσης έγιναν τη Δευτέρα 28 Ιουνίου 2004 από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Κωνσταντίνο Στεφανόπουλο, παρουσία της αρμόδιας υπουργού Παιδείας κας Μαριέττας Γιαννάκου. Στην εκδήλωση αυτή ο κ. Γιώργος Γιαννακόπουλος τόνισε τη σπουδαιότητα του θεσμού, αλλά και τα μεγάλα προβλήματα χρηματοδότησης, στελέχωσης και οργάνωσης που αντιμετωπίζουν σήμερα τα Εθνικά μας Αρχεία. Λόγω της σπουδαιότητας του θέματος, παραθέτουμε ολόκληρη την ομιλία του.

Εξοχότατε κύριε Πρόεδρε της Ελληνικής Δημοκρατίας,
Πανοσιολογιότατε εκπρόσωπε του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος,
Κυρία Υπουργέ της Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων,
Κύριε Γενικέ Γραμματέα,
Κυρίες και κύριοι,

Σας καλωσορίζω στα Γενικά Αρχεία του Κράτους και σας ευχαριστώ θερμά για την τιμή που μας κάνετε. Είναι αλήθεια ότι η υπηρεσία μας δεν έχει συνηθίσει σε τέτοιες τιμές, αφού για δεκαετίες ολόκληρες παρέμεινε καθηλωμένη σε μια θέση που δεν της άξιζε, σε μια θέση δυσανάλογη με την αποστολή την οποία έχει αναλάβει.

Καθώς συμπληρώνονται εννιά δεκαετίες από την ίδρυση των Γενικών Αρχείων του Κράτους, είναι φυσικό να προσπαθούμε να αποτιμήσουμε το έργο που συντελέστηκε κάτω από εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες και να διερευνήσουμε τις προοπτικές του μέλλοντος. Βασική, ωστόσο, μέριμνά μας παραμένει η ανάδειξη της σημασίας και του ρόλου της υπηρεσίας μας, η προβολή μιας θετικής και αναγνωρίσιμης εικόνας της.

Τα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γ.Α.Κ.) αποτελούν την κιβωτό της εθνικής μας μνήμης, αφού κύρια υποχρέωσή τους αποτελεί η μέριμνα για την εκκαθάριση, επιλογή, προστασία και αξιοποίηση των ιστορικών τεκμηρίων του ελληνικού κράτους. Επιπλέον, η αρχειακή υπηρεσία έχει να αναλάβει ένα σύγχρονο

και δυναμικό ρόλο: να αναδειχθεί στον καλύτερο σύμβουλο της διοίκησης παρακολουθώντας τα τεκμήρια σε όλες τις φάσεις (από τη δημιουργία τους έως την καταστροφή ή την διηλεκτική διατήρησή τους).

Σε μια εποχή κατά την οποία η ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση αποτελεί θεμελιώδες δημοκρατικό δικαίωμα, τα Γενικά Αρχεία του Κράτους μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στους τομείς της ιστορικής έρευνας, της πολιτιστικής και εκπαιδευτικής δράσης, της διοικητικής πληροφόρησης και της εξυπηρέτησης του πολίτη.

Στα 1916, με αφορμή τη δημοσίευση της έκθεσης πεπραγμένων του πρώτου διευθυντή των Γ.Α.Κ. Γιάννη Βλαχογιάννη, ο Γρηγόριος Ξενόπουλος σε χρονογράφημά του αναφέρεται στην αδιαφορία της Πολιτείας και των λειτουργών της για το αρχειακό υλικό, αλλά και στο παράνομο εμπόριο δημοσίων εγγράφων τονίζοντας: «θα περάση καιρός δια να λείψουν όλα αυτά αι παλαιαί ριζωμένα κ' εσφαλμένα αντιλήψεις. Όχι μόνο ο κ. Βλαχογιάννης αλλά και οι διάδοχοί του θ' αγωνιστούν πολύ, εργαζόμενοι μέσα εις σύννεφα σκόνης και προλήψεων, δια να κατάρτισουν εθνικόν Αρχαιοφυλακείον άξιον του ονόματος».

Η πρόβλεψη του Ξενόπουλου έμελλε να επαληθευθεί. Μέχρι σήμερα η έλλειψη αρχειακής συνειδησης χαρακτηρίζει την ελληνική κοινωνία και συνακόλουθα την κρατική μηχανή. Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι στην μακρόχρονη πορεία των Γ.Α.Κ. δεν παρατηρούνται εξάρσεις. Η υπηρεσία λειτούργησε στο περιθώριο της δημόσιας ζωής περιοριζόμενη στη διαχείριση μιας θλιβερής πραγματικότητας. Από την πλευρά του κράτους δεν υπήρξε ουσιαστικό ενδιαφέρον για το προσωπικό, τις υποδομές, τη συνολική λειτουργία των Γενικών Αρχείων. Το γεγονός ότι επί τόσες δεκαετίες δεν έγινε δυνατό να βρεθεί ένα αξιοπρεπές κτήριο, για να στεγάσει την «κιβωτό της νεώτερης ιστορίας μας», είναι ασφαλώς ενδεικτικό της χαμηλής θέσης που είχαν στις προτεραιότητες της Πολιτείας τα κρατικά Αρχεία.

Οι αναφορές αυτές στο παρελθόν δεν έχουν, ίσως, ιδιαίτερη σημασία παρά μόνο αν πρόκειται να χρησιμεύσουν στο σχεδιασμό του μέλλοντος. Σήμερα, παρότι δεν υπήρξε ουσιαστική αλλαγή νοοτροπίας, τα Γενικά Αρχεία του Κράτους είναι ουσιαστικά μια «νέα» υπηρεσία: ενενήντα χρόνια μετά την ίδρυσή της και ύστερα από 30 χρόνια οικοδομικών εργασιών η Κεντρική Υπηρεσία λειτουργεί στο εντυπωσιακό αυτό κτήριο. Αλλά και στις υποδομές κάθε είδους, στο διαδίκτυο, στις εκδόσεις, στις ποικίλες εκδηλώσεις αποτυπώνεται η εικόνα μιας δυναμικής και σύγχρονης υπηρεσίας, εικόνα αναγνωρίσιμη τόσο από την ελληνική όσο και την ευρωπαϊκή αρχειακή κοινότητα.

Παρόλα αυτά τα Γ.Α.Κ. βρίσκονται σε μια εξαιρετικά κρίσιμη καμπή της ιστορίας τους: ή θα ακολουθήσουν ανοδική πορεία ή θα βυθιστούν στο τέλμα της ανυπαρξίας. Μέση οδός δεν υπάρχει. Οι γέφυρες με το μίζερο παρελθόν έχουν πια κοπεί. Ο αγώνας απλά για την επιβίωση της υπηρεσίας δεν έχει νόημα. Ήρθε η ώρα για την ελληνική πολιτεία να αποφασίσει αν χρειάζεται αρχειακή υπηρεσία ή όχι. Είναι νομίζω αυτονόητο ότι τα Γ.Α.Κ. δεν μπορούν να επιτελέσουν το έργο τους με 20 μόνιμους υπαλλήλους, όταν ο νόμος του 1991 προβλέπει 90. Το κτήριο δεν μπο-

ρεί να συντηρηθεί με τα 800 ευρώ που έχουν εγγραφεί στον προϋπολογισμό. Ομοίως τα 2.000 ευρώ ετησίως για το ηλεκτρικό δε φθάνουν ούτε για ένα δεκαπενθήμερο και φυσικά η μεταφορά και ο καθαρισμός του ταλαιπωρημένου αρχαιικού υλικού δεν μπορεί να γίνει χωρίς χρήματα. Η διαχείριση ενός υπερσύγχρονου κτηρίου 7000 τ.μ. είναι αδύνατη χωρίς τεχνικό προσωπικό και πόρους. Αλλά και για να μην ξεχνάμε ότι Ελλάδα δεν είναι μόνο η Αθήνα οι 58 περιφερειακές υπηρεσίες μας δεν μπορούν να λειτουργήσουν με συνολικό προϋπολογισμό 180.000 ευρώ. Από την πλευρά μας όσοι εργαζόμαστε στα Γενικά Αρχεία του Κράτους, θεωρούμε ότι κάναμε με ευσυνειδησία το καθήκον μας, αλλά είναι φανερό ότι οι προσπάθειές μας έχουν φθάσει στα όρια τους. Το λόγο τώρα τον έχει το κράτος. Πρέπει φυσικά να αναγνωρίσουμε ότι η νέα ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας βρίσκεται αντιμέτωπη με προβλήματα που σωρεύτηκαν επί δεκαετίες. Φαίνεται όμως ότι τώρα είναι η κατάλληλη στιγμή για να αρχίσει η σταδιακή και προγραμματισμένη αντιμετώπισή τους. Η επιλογή της κας Γιαννάκου –πολιτικού με τόλμη και ευρωπαϊκή εμπειρία– ως υπουργού Παιδείας έχει προκαλέσει εύλογη αισιοδοξία ότι τα ζητήματα των Γ.Α.Κ. θα τοποθετηθούν ψηλά στον κατάλογο των προτεραιοτήτων του Υπουργείου.

Για να μη δοθεί η εντύπωση ότι τα Γ.Α.Κ. απλά διεκδικούν περισσότερα χρήματα, θα πρέπει να σημειώσω ότι αυτό που κυρίως ζητούμε είναι ένα σύγχρονο και ρεαλιστικό πλαίσιο λειτουργίας. Τα κρατικά Αρχεία μπορούν πλέον να έχουν έσοδα, όπως επίσης μπορούν να προσελκύσουν χορηγίες. Χρειάζεται όμως να γίνουν πιο ευέλικτα να απαλλαγούν από τον ασφυκτικό εναγκαλισμό της γραφειοκρατίας, να λειτουργήσουν ως ενιαία αυτοτελής δημόσια υπηρεσία, όπως άλλωστε προβλέπει ο νόμος.

Απέφυγα να κάνω λεπτομερή απολογισμό των όσων πετύχαμε στη διάρκεια της περιόδου που έχω τη διεύθυνση των Γ.Α.Κ. Δεν υπάρχει χρόνος να κοιτάζουμε πίσω, όταν το μέλλον μας περιμένει γεμάτο προκλήσεις. Όσα εν συντομία προείπα, ήταν για να μπορέσω να αναφερθώ στο Ίδρυμα Μποδοσάκη και τη συνεισφορά του στην προσπάθεια αναδιοργάνωσης των Γ.Α.Κ. Χωρίς τη βοήθεια του η λειτουργία της υπηρεσίας μας στο νέο κτήριο θα ήταν αδύνατη. Το Ίδρυμα ανέλαβε το κόστος κατασκευής των επίπλων του αναγνωστήριου και της βιβλιοθήκης και χρηματοδότησε τη δημιουργία του μουσειακού χώρου και της έκθεσης που θα εγκαινιαστεί σήμερα. Ευχαριστώ, λοιπόν, θερμά το Δ.Σ. του Ιδρύματος και ιδιαίτερα τον πρόεδρο κ. Σταμάτη Μαντζαβίνο και τον Γ.Γ. κ. Δημήτριο Βλαστό για την ανεκτίμητη βοήθεια τους. Θα πρέπει να ευχαριστήσω επίσης τους μηχανικούς και τους εργοδηγούς του ΟΣΚ, όπως και τους εργολάβους του μεγάλου αυτού έργου για την εξαιρετική συνεργασία που συνεχίζεται μέχρι σήμερα, τον Δήμαρχο Ψυχικού Ερωτόκριτο Νεόφυτο, ο οποίος αποδέχθηκε το αίτημα μου και απάλλαξε την υπηρεσία μας από τα δημοτικά τέλη και το σκηνοθέτη Μάριο Ρετσίδα για όλα όσα προσέφερε στην προσπάθεια δημιουργίας του μουσείου και οργάνωσης της έκθεσης.

Τα Γενικά Αρχεία τιμούν την επέτειο των 90 χρόνων από την ίδρυσή τους με την ομότιπλη έκθεση, η οποία αποσκοπεί να παρουσιάσει στο κοινό μια κατά το δυνατόν αντιπροσωπευτική εικόνα των συλλογών τους. Το ποικίλο υλικό (έγγραφα, κώδικες, χειρόγραφα, λιθογραφίες, χάρτες, σχέδια κλπ.) αναφέρεται σε όλες σχεδόν τις περιόδους της νεοελληνικής ιστορίας: από την Τουρκοκρατία και την Επανάσταση του 1821 έως τις μέρες μας. Παρότι προέρχεται αποκλειστικά από την Κεντρική Υπηρεσία,

υποδηλώνει το πληροφοριακό δυναμικό και την πολιτιστική αξία των θησαυρών που φυλάσσονται στα Αρχεία της χώρας.

Παράλληλα το μουσείο των Γ.Α.Κ. δημιουργήθηκε για να υποστηρίξει και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Τα σχετικά προγράμματα είναι ήδη έτοιμα και ελπίζουμε ότι από το Σεπτέμβριο θα είμαστε έτοιμοι να υποδεχθούμε τους μαθητές των σχολείων όλων των βαθμίδων. Πιστεύουμε ότι ο εκθεσιακός χώρος θα λειτουργήσει ως εργαστήριο ιστορίας και ταυτόχρονα θα συμβάλει στη σταδιακή διαμόρφωση αρχαιακής συνείδησης. Είναι γεγονός ότι η φύση των αρχαιικών τεκμηρίων απαιτεί μια ιδιαίτερη μουσειολογική προσέγγιση, προκειμένου να προκληθεί το ενδιαφέρον των επισκεπτών, ιδιαίτερα των νέων. Τον στόχο αυτό υπηρετεί η συγκεκριμένη μουσειογραφία που εφαρμόστηκε, ώστε ξεπερνώντας μια «συμβατική» παρουσίαση του υλικού, να προκαλέσει προβληματισμό και διάλογο, στο πλαίσιο μιας διαδραστικής επικοινωνιακής σχέσης μεταξύ εκθεμάτων και κοινού.

Με την έκθεση ο κύκλος των ενενήντα χρόνων της λειτουργίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους κλείνει. Η υπηρεσία βρίσκεται στην αφετηρία μια πορείας που θα είναι δύσκολη αλλά ανοδική. Απαιτούνται, βεβαίως, πόροι, υποδομές, προσωπικό, νέο θεσμικό πλαίσιο και πάνω απ' όλα το ενδιαφέρον και η στήριξη της Πολιτείας, που έλειψαν καθ' όλη την προηγούμενη περίοδο. Η αρχαιακή υπηρεσία της χώρας δηλώνει έτοιμη να εγκαινιάσει μια νέα δημιουργική περίοδο προβάλλοντας την ελληνική ιστορία και πολιτισμό, αλλά και συνεισφέροντας στον εκσυγχρονισμό της κρατικής μηχανής. Τα Εθνικά Αρχεία αναδεικνύοντας το παρελθόν, αγωνίζονται να κερδίσουν το μέλλον που δικαιούνται.

Γιώργος Γιαννακόπουλος

Διευθυντής των Γενικών Αρχείων του Κράτους

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Πολυτέλεια ή ανάγκη;

Πριν από μερικά χρόνια κανένας ίσως από όσους ασχολούμαστε με τη διαχείριση ιστορικών αρχείων¹ δεν θα μπορούσε να σκεφθεί ότι θα έφτανε μια χρονική στιγμή κατά την οποία την επιτομία έρευνα σε φακέλους και τεκμήρια θα αντικαθιστούσε η πλοήγηση σε ιστοσελίδες, ηλεκτρονικούς καταλόγους και ψηφιοποιημένα τεκμήρια, μέσω του διαδικτύου. Αυτό φαντάζει υπερβολικό ή κατ' άλλους ουτοπικό. Όμως η ταχύτατη εξέλιξη των νέων τεχνολογιών και η πληρέστερη γνώση και αξιοποίησή τους –συγκριτικά με το παρελθόν– στη διαχείριση και αξιοποίηση ιστορικών τεκμηρίων, είναι αποδεικτική του γεγονότος ότι το διαδίκτυο θα αποτελέσει ισχυρό «εργαλείο» πολλαπλής χρησιμότητας στο άμεσο μέλλον.

Σε ποιο επίπεδο βρίσκονται σήμερα τα Αρχεία σε σχέση με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και ιδιαίτερα του διαδικτύου; Ποιες είναι οι προϋποθέσεις που είναι ανάγκη να πληρούν προκειμένου να αξιοποιήσουν ποιοτικά τις δυνατότητές του; Ποια είναι τα πλεονεκτήματα που θα ανακύψουν για τα Αρ-

¹ Στο εξής θα χρησιμοποιείται ο όρος *Αρχεία*, με την έννοια των φορέων που διαχειρίζονται συσσωρευμένα τεκμήρια με διηνηκή αξία.

χρεία από την αξιοποίηση του διαδικτύου και ποιους σκοπούς τους μπορεί να εξυπηρετήσει; Το διαδίκτυο μπορεί να αξιοποιηθεί μόνο ως μέσο προβολής των Αρχείων και των τεκμηρίων τους ή μπορεί να αποτελέσει και αξιόπιστο εργαλείο έρευνας στο αρχαιολογικό υλικό για το χρήστη του, μέσω ιστοσελίδων; Μπορούν οι δυνατότητες των νέων τεχνολογιών να υποκαταστήσουν –και σε ποιο βαθμό– την άμεση επαφή του ερευνητή με το αρχαιολογικό υλικό και τη διαλεκτική σχέση του με τον αρχαιολόγο;

Μέσω των ερωτημάτων αυτών, θα επιχειρηθεί εδώ μια πρώτη προσέγγιση σε ένα ζήτημα το οποίο θα μας απασχολήσει πιο πολύ και θα αποτελέσει ζωτικής σημασίας προβληματισμό στο άμεσο μέλλον.

Η σημερινή εικόνα των αρχείων στο διαδίκτυο

Σήμερα στη χώρα μας μόνο το 22% του πληθυσμού χρησιμοποιεί το διαδίκτυο, ποσοστό ιδιαίτερα χαμηλό, το χαμηλότερο στην Ευρώπη των 15. Η υστέρηση αυτή δικαιολογείται εν μέρει από το υψηλό κόστος αγοράς και συντήρησης ενός προσωπικού υπολογιστή και των τελών σύνδεσής του στο διαδίκτυο. Αντίθετα, το ποσοστό των χρηστών μεταξύ των νέων (15-25 ετών) ανέρχεται στο 45-55% του συνόλου, με έντονα αυξητικές τάσεις. Από την άλλη πλευρά, μια γρήγορη περιήγηση στους διαδικτυακούς τόπους της Ελλάδας, μας οδηγεί στη μελαγχολική διαπίστωση ότι λιγότερο από το 2/5 του συνόλου των Αρχείων, κρατικών και ιδιωτικών, έχουν σχετικές ιστοσελίδες². Το μεγαλύτερο δε μέρος αυτών ανήκουν σε ιδιωτικούς φορείς σε καμία περίπτωση όμως δεν είναι –και δεν μπορούν να είναι– αντιπροσωπευτικά δείγματα της ευρύτατης πολιτιστικής κληρονομιάς και της ιστορίας της χώρας. Οι φορείς διαχείρισης και διάθεσης στο ευρύ κοινό τεκμηρίων της ελληνικής ιστορίας και παράδοσης και ταυτόχρονα πολύτιμες πηγές πληροφοριών αυτού του είδους, δε συμμετέχουν και δεν αξιοποιούν τις δυνατότητες του διαδικτύου σήμερα, στο μέτρο που θα μπορούσαν.

Είναι γεγονός ότι οι ταχύτερες και σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα βελτιούμενες εξελίξεις στον τομέα των νέων τεχνολογιών εν γένει, έχουν προκαλέσει στα Αρχεία έναν εύλογο σκεπτικισμό και μια έντονη δυσπιστία για το σκοπό και τα αποτελέσματα της ένταξής τους σε αυτήν τη διαδικασία «ψηφιοποίησης» του περιεχομένου τους. Ο σκεπτικισμός αυτός δικαιολογείται εν μέρει από το γεγονός ότι σήμερα το διαδίκτυο βρίσκεται, σε παγκόσμια κλίμακα, σε ένα μεταβατικό στάδιο. Η μετάβαση αυτή έχει σχέση τόσο με τα τεχνικά χαρακτηριστικά και τις δυνατότητές του (μεγαλύτερες ταχύτητες, διακίνηση μεγαλύτερων σε όγκο αρχείων³, συμβατότητα κλπ.) όσο και με τον επαναπροσδιορισμό του τρόπου και του σκοπού της αξιοποίησής του (ανανέωση και εμπλουτισμός του περιεχομένου του, άνοιγμα σε νέες θεματικές, αύξηση των χρηστών του, κλπ.). Ενώ λοιπόν ο σκεπτικισμός αυτός είναι εν μέρει δικαιολογημένος, η αδράνεια και η αποχή από τις εξελίξεις είναι αδικαιολόγητη και επικίνδυνη. Κι ενώ ο σκεπτικισμός ο οποίος στηρίζεται στην τεχνική μετάβαση και κατά συνέπεια στην ασάφεια της μελλοντικής του μορφής είναι δικαιολογημένος, καθώς συνδέεται άρρηκτα με τα οικονομικά δεδομένα του κάθε οργανισμού προκειμένου να παρακολουθήσει αυτήν την διαδικασία, οι αντιβουλίες για τους σκοπούς και τα οφέλη της δημιουργίας μιας

ιστοσελίδας μοιάζει ψευδοδίλημμα: Η σοβαρή κρίση η οποία έπληξε τα δύο τελευταία χρόνια τις μεγάλες διαδικτυακές πύλες (portals και dotcoms) απέδειξε –πέραν των άλλων– ότι το διαδίκτυο δεν μπορεί να αξιοποιηθεί αποκλειστικά ως εμπορικό εργαλείο επιχειρηματικού-κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Φαίνεται να βαδίζει με γοργούς ρυθμούς στην κατεύθυνση της συγκέντρωσης και παροχής πληροφοριών και γνώσης στους χρήστες του, ανταποκρινόμενο στις νέες απαιτήσεις της κοινωνίας της πληροφορίας. Στο νέο αυτό διαμορφούμενο περιβάλλον, τα Αρχεία της χώρας μας εκτός από φορείς διατήρησης της κληρονομιάς μας, είναι ανάγκη να λειτουργήσουν και ως πηγές παροχής πληροφοριών για το παρελθόν και μάλιστα αξιόπιστων και επιστημονικά τεκμηριωμένων. Η συνειδητοποίηση αυτής της μετάβασης θα συμβάλει στην ικανοποίηση του αιτήματος για απρόσκοπτη πρόσβαση των χρηστών στη ζητούμενη πληροφορία, ενώ η επιστημονική της τεκμηρίωση είναι ισχυρό πλεονέκτημα και συμβάλει στην γενικότερη αναβάθμιση του ρόλου του ίδιου του διαδικτύου, το οποίο έχει σήμερα ανάγκη την αξιοπιστία που αποδίδει η επιστημονική μέθοδος. Πρόκειται λοιπόν για μια σχέση αμφίδρομη και για μια διαδικασία κατά την οποία πλεονεκτήματα και αδυναμίες αλληλοσυμπληρώνονται εποικοδομητικά.

Τα Αρχεία δεν «κινδυνεύουν» από το διαδίκτυο. Αντίθετα, προβάλλουν το έργο τους μέσω αυτού και εξυπηρετούν καλύτερα τους χρήστες τους. Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι έστω και σε αυτή τη μεταβατική διαδικασία στην οποία βρίσκεται το διαδίκτυο, τα Αρχεία είναι ανάγκη να ενταχθούν ενεργά και να προσαρμοστούν όσο το δυνατόν ταχύτερα. Μέσα από τη διαδικασία αυτή είναι απολύτως λογικό και απαραίτητο να αναπροσαρμόσουν και οι ίδιοι οι φορείς τη στάση τους απέναντί του αλλά και να συμβάλλουν με τις δικές τους δυναμικές στην εξέλιξη και βελτίωσή του.

Πλεονεκτήματα από την αξιοποίηση του διαδικτύου

Τα πλεονεκτήματα τα οποία ανακύπτουν για τα Αρχεία από την αξιοποίηση του διαδικτύου με την λειτουργία ιστοσελίδων τους είναι προς δύο κύριες κατευθύνσεις: της προβολής και της χρήσης τους.

Όσον αφορά την προβολή των Αρχείων και των τεκμηρίων που τηρούν μέσω των ιστοσελίδων τους, το άνοιγμα μιας ιστοσελίδας σημαίνει και άνοιγμα στην κοινωνία. Άνοιγμα όχι μόνο στο 22% που σήμερα χρησιμοποιεί το διαδίκτυο –που από μόνο του φαίνεται ισχυρό “target group”– αλλά στο ποσοστό που θα αυξηθεί ποσοτικά και ποιοτικά τα επόμενα χρόνια με ταχύτερους ρυθμούς. Η αύξηση αυτή είναι νομοτελειακή λόγω της μείωσης του κόστους αγοράς προσωπικού υπολογιστή και των τελών σύνδεσης (που είναι ήδη ορατά) καθώς και της μεγαλύτερης εξοικείωσης του κοινού με τις νέες τεχνολογίες. Στην προσέλευση αυτού του κοινού είναι ανάγκη να στοχεύσουν και τα Αρχεία της χώρας. Μεγάλο στοίχημα αποτελεί η προσέλευση και το «άνοιγμά» τους σε ένα ολοένα και αυξανόμενο “target group”, αυτό των νέων, που ήδη σήμερα χρησιμοποιούν σε μεγάλο βαθμό το διαδίκτυο όχι μόνο για ψυχαγωγία αλλά και για απόκτηση γνώσεων και πληροφοριών. Μέσω του διαδικτύου, οι οργανισμοί διαχείρισης ιστορικών τεκμηρίων έχουν τη δυνατό-

2 Ανάμεσα σε άλλες, ενδεικτικά αναφέρονται οι ιστοσελίδες του Ιδρύματος Κ. Γ. Καραμανλής, του ΕΛΙΑ, του Ιστορικού Αρχείου του Μουσείου Μπενάκη, κ.ά.

3 Ηλεκτρονικών Αρχείων, αρχείων αναγνώσιμων με μηχανικά μέσα.

τητα να αναδείξουν τον εκπαιδευτικό τους χαρακτήρα και τη συμβολή τους στη διαδικασία απόκτησης γνώσεων για την ιστορία και τον πολιτισμό μας. Όλες οι βαθμίδες της δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης σήμερα εκσυγχρονίζονται και αποκτούν πρόσβαση στο διαδίκτυο, ενώ οι μαθητές εξοικειώνονται με τη χρήση νέων τεχνολογιών και τη συλλογή στοιχείων για εργασίες, εκθέσεις κλπ. Η εγκυκλοπαίδεια του παρελθόντος σήμερα τείνει να αντικατασταθεί (και σε μεγάλο βαθμό αυτό έχει αρχίσει να συντελείται) από ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο.

Περιττό είναι δε να αναφερθεί ότι το έργο ενός Αρχείου προβάλλεται με τον καλύτερο -και οικονομικότερο- δυνατό τρόπο, τόσο εντός της χώρας αλλά και εκτός αυτής. Αυτό ευνοεί την προβολή της ιστορικής μας κληρονομιάς στις νέες γενιές αλλά και σε κάθε ενδιαφερόμενο, ενώ ταυτόχρονα ευνοεί την ανάπτυξη συνεργασιών φορέων με κοινό αντικείμενο και σκοπούς σε άλλες χώρες, προωθώντας έτσι τις επιστημονικές-πολιτιστικές ανταλλαγές. Συνακόλουθα, μέσω της συμμετοχής στη διαδικασία αυτή αναπτύσσεται υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των Αρχείων στην Ελλάδα και το εξωτερικό, όσον αφορά την οργάνωση των εργασιών και την παροχή υπηρεσιών προς τους χρήστες τους.

Ιδιαίτερα δε για τους χρήστες και την προσέλευσή τους από τα Αρχεία, το διαδίκτυο προσφέρει ιδιαίτερα σημαντικά πλεονεκτήματα. Πέραν των γενικών πληροφοριών που αποκομίζει από μια ιστοσελίδα ο χρήστης της, μπορεί να το χρησιμοποιήσει και για ερευνητικούς σκοπούς.⁴ Μέσω ηλεκτρονικών καταλόγων που περιγράφουν τις συλλογές, τις σειρές, τους φακέλους και το περιεχόμενο των τεκμηρίων που διαχειρίζεται ο οργανισμός, ο χρήστης αποκτά τη δυνατότητα εποπτείας της θεματικής και του όγκου του αρχειακού υλικού που διατίθεται προς έρευνα. Η παροχή δυνατότητας θεματικής, χρονολογικής ή άλλης αναζήτησης δίνει επίσης τη δυνατότητα στο χρήστη να εντοπίσει την ενότητα που τον ενδιαφέρει, το σχετικό φάκελο τεκμηρίων ή ακόμα και τα ίδια τα τεκμήρια που τον ενδιαφέρουν, εξοικονομώντας χρόνο και χρήμα. Αυτός ο τρόπος πρόσβασης θεωρείται ιδανικός για χρήστες οι οποίοι βρίσκονται μακριά (στην Ελλάδα και το εξωτερικό) από την έδρα του Αρχείου, για χρήστες οι οποίοι λόγω του αντικειμένου της έρευνάς τους είναι ανάγκη να αναζητήσουν υλικό σε περισσότερους από έναν φορείς μέσα σε περιορισμένο χρονικό διάστημα, για χρήστες με ειδικές ανάγκες κλπ.

Η υιοθέτηση μιας τέτοιας διαδικασίας αποφέρει εξάλλου εξαιρετικά πλεονεκτήματα και για την εσωτερική λειτουργία των Αρχείων: το ανθρώπινο δυναμικό το οποίο είναι επιφορτισμένο με την καθοδήγηση-εξυπηρέτηση του κοινού, απαλλάσσεται ή υποβοηθείται εξυπηρετώντας χρήστες που έχουν μερική ή ολική εποπτεία του αρχειακού υλικού το οποίο διαχειρίζονται και μπορεί να μειωθεί, περιορίζοντας έτσι το κόστος απασχόλησης. Η πρακτική αυτή εξοικονομεί επίσης χρόνο και αξιοποιεί καλύτερα το έμψυχο δυναμικό ενός Αρχείου: στην καλύτερη περίπτωση, το έμψυχο δυναμικό μπορεί να απασχοληθεί και να απορροφηθεί στην τέλεση άλλων καθηκόντων ανάλογα με τις υπάρχουσες ανάγκες, οι οποίες για φορείς όπως τα Αρχεία, είναι πάντοτε αυξημένες.

Τέλος, καλαίσθητες και ανανεώσιμες ιστοσελίδες Αρχείων αποκτούν σταθερό κοινό και συχνή επισκεψιμότητα, γεγονός

ιδιαίτερα σημαντικό για τη βιωσιμότητα και τη συνέχεια του έργου και των σκοπών των Αρχείων. Το κοινό αυτό είναι σχεδόν σίγουρο ότι θα προχωρήσει και σε πραγματοποίηση επίσκεψης στο χώρο που στεγάζεται το Αρχείο, ενώ και στην περίπτωση της επιτόπιας έρευνας είναι σίγουρο ότι θα χρειαστεί λιγότερο χρόνο, τουλάχιστον για να εντοπίσει το ζητούμενο υλικό.

Προϋποθέσεις για την αξιοποίηση του διαδικτύου

Η δημιουργία μιας ποιοτικής και χρηστικής ιστοσελίδας ενός Αρχείου (όπως και κάθε άλλης) παρουσιάζει ιδιαιτερότητες, καθώς η σχετική απόφαση είναι ανάγκη να συνάδει και με την πλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων, πολύ συγκεκριμένων:

- Η βασικότερη προϋπόθεση για την υλοποίηση του εγχειρίματος της δημιουργίας ιστοσελίδας είναι η βούληση, η συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας και ο ξεκάθαρος ορισμός της κατεύθυνσης και του σκοπού που θα εξυπηρετήσει η λειτουργία της.
- Ανθρώπινο δυναμικό εξειδικευμένο και εξοικειωμένο στη χρήση και τα πλεονεκτήματα γενικότερα των νέων τεχνολογιών και ειδικότερα του διαδικτύου.
- Επενδύσεις σε τεχνολογικό εξοπλισμό και πρόβλεψη δυνατότητας συντήρησης και ανανέωσής του, ανά τακτά χρονικά διαστήματα και ανάλογα με τις εξελίξεις της τεχνολογίας.
- Επεξεργασία του αρχειακού υλικού σε ηλεκτρονικό-ψηφιακό περιβάλλον και δημιουργία βάσης δεδομένων, με γνώμονα τα κοινώς αποδεκτά αρχειακά πρότυπα.
- Κανόνες και αρχές διαχείρισης και εξαγωγής δεδομένων προσβάσιμων στους χρήστες στο διαδίκτυο, με βασικό κριτήριο τον ισχύοντα κανονισμό πρόσβασης στο αρχειακό υλικό. Έλεγχος και ανανέωση της ιστοσελίδας αλλά και της βάσης δεδομένων από εγκεκριμένο προσωπικό του Αρχείου.
- Αναζήτηση οικονομικών πόρων απαραίτητων για τη δημιουργία, φιλοξενία και συντήρηση της ιστοσελίδας με τη μορφή δωρεών ή κρατικών (και κοινοτικών) επιχορηγήσεων.

Συμπέρασμα

Ο προβληματισμός (ή και η έλλειψη προβληματισμού) των Αρχείων σχετικά με το θέμα σήμερα, δεν βασίζεται μόνο στις περιορισμένες οικονομικές τους δυνατότητες ή την κρατική αδράνεια που είναι και τα δύο δεδομένα. Συνοδεύεται και από άγνοια ή περιορισμένη συνειδητοποίηση των πλεονεκτημάτων που ανακύπτουν από τη χρήση των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου στη διαχείριση και προβολή των τεκμηρίων που τηρούν, γεγονός ιδιαίτερα ανησυχητικό. Τα Αρχεία είναι μέρος της κληρονομιάς της χώρας και η αποτύπωση του ιστορικού της «γίγνεσθαι» ανά τους αιώνες και η τήρησή τους από τους φορείς που έχουν αναλάβει αυτή την αποστολή, είναι καθήκον το οποίο επιτελείται με τον καλύτερο τρόπο, πολλές φορές μέσα από αντιξοότητες και περιορισμούς. Στο μεταίχμιο μιας νέας εποχής με εξαιρετικές τεχνολογικές δυνατότητες και ευκαιρίες αξιοποίησής τους, τα Αρχεία είναι ανάγκη να ανταποκριθούν με την ίδια ευθύνη όπως εδώ και πολλά χρόνια κάνουν, χωρίς προκατάληψη και φόβο.

Μια ιστοσελίδα σήμερα δεν είναι περιττή πολυτέλεια για φορείς όπως τα Αρχεία αλλά αναγκαιότητα συνυφασμένη με την

4 Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν στον τομέα αυτό, οι ιστοσελίδες των «Προεδρικών Βιβλιοθηκών» στις ΗΠΑ και του Public Record Office στη Μ. Βρετανία.

ενεργό συμμετοχή τους στην εξέλιξη της κοινωνίας, προς την οποία και απευθύνονται. Ο βαθμός προσαρμογής τους στη χρήση των νέων τεχνολογιών είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την αξιοποίηση του υλικού που τηρούν και την προβολή του στο ευρύ κοινό. Η συμμετοχή τους άλλωστε στη μεταβατική διαδικασία στην οποία βρίσκεται το διαδίκτυο, θα είναι πολύτιμος αρωγός στη συλλογή εμπειριών και την καλύτερη προετοιμασία τους σήμερα, προκειμένου να ενταχθούν ομαλά στον ψηφιακό κόσμο ο οποίος θα ανοιχθεί στο σύντομο μέλλον και θα είναι αμελίκτος.

Το διαδίκτυο είναι «εργαλείο» και ως τέτοιο πρέπει να αντιμετωπίζεται από τα Αρχεία. Καμία τεχνολογική εξέλιξη δεν είναι δυνατόν να υποκαταστήσει τη «μαγεία» της άμεσης επαφής του χρήστη, τόσο με τα τεκμήρια όσο και με τον ειδικό, τον αρχειονόμο, που έχει αναλάβει το έργο της καθοδήγησής του. Η συνειδητοποίηση αυτού ακριβώς του περιορισμού της δύναμης του διαδικτύου από τους αρχειονόμους και τα Αρχεία θα αποτελέσει την απαρχή και την εξέλιξη του διαλόγου για την πρόκληση αυτή.

Δημήτρης Φραγκάκης

Αναπληρωτής Γ. Διευθυντής
Ιδρύματος Κωνσταντίνος Κ. Μητσotάκης
dfragakis@ikm.gr
www.ikm.gr

ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ:

**Η διαδικασία μετατροπής αρχειακού υλικού
από τον αναλογικό στον ψηφιακό κόσμο**

Η ψηφιοποίηση εγγράφων, που ο κόσμος των ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι ήδη εξοικειωμένος αρκετά χρόνια με τη μέθοδο αυτή, γνωρίζει στις μέρες μας ιδιαίτερη ανάπτυξη και χρήση σε ευρύτερες κοινωνικές ομάδες και σε επιστήμες που παραδοσιακά δε σχετιζόνταν με την τεχνολογία, όπως για παράδειγμα η ιστορία, η αρχειονομία και η βιβλιοθηκονομία. Σήμερα όμως, με την εξέλιξη της τεχνολογίας, τα δεδομένα αλλάζουν με αποτέλεσμα όλο και περισσότεροι οργανισμοί, ιδρύματα, βιβλιοθήκες, αρχεία ή ιδιώτες να αναγνωρίζουν τα πλεονεκτήματα της ψηφιοποίησης και να προχωρούν στην ενσωμάτωση τέτοιων συστημάτων.

Οι λιγότερο μυημένοι στα περί ψηφιοποίησης θεωρούν ότι η ψηφιοποίηση αποτελεί μια διαδικασία που μετασχηματίζει το έγγραφο σε μια ισοδύναμη με το πρωτότυπο μορφή. Η διαπίστωση αυτή δεν αποτελεί τίποτα περισσότερο από ένα μύθο. Στην πραγματικότητα, οι λόγοι που ο άνθρωπος προχωρά στην ψηφιοποίηση των πολύτιμων για αυτόν εγγράφων είναι λόγοι συντήρησης, ευελιξίας και καλύτερης διαχείρισής τους. Η ψηφιοποίηση δεν αποτελεί μέθοδο αντικατάστασης του πρωτοτύπου, αλλά εργαλείο για τη διατήρηση της καλής του κατάστασης και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αντικατασταθεί το πρωτότυπο έγγραφο με το ψηφιοποιημένο.

Οι μέθοδοι που εφαρμόζονται στην ψηφιοποίηση, επειδή δε διέπονται από διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα, είναι πολλές και διαφορετικές με αποτέλεσμα να διαφέρουν ως προς τα μέσα και ως προς το τελικό αποτέλεσμα. Ένα πάντως χα-

ρακτηριστικό που μπορεί κανείς εύκολα να συμπεράνει αναλύοντας τις παραπάνω μεθόδους είναι ότι οι περισσότερες αποσκοπούν στην εξαγωγή όσο το δυνατόν μεγαλύτερης λεπτομέρειας και πληροφορίας από το έγγραφο. Το αποτέλεσμα αυτής της εξαγωγής δεν αποτελεί αντικείμενο καθημερινής επεξεργασίας ή προβολής, αλλά αποτελεί ένα προϊόν που αποθηκεύεται χωρίς να διατηρεί τη σύνδεσή του με τον πραγματικό κόσμο. Συνιστά όμως ένα προϊόν που αποτελεί το συνεκτικό κρίκο ανάμεσα στο πραγματικό έγγραφο και το έγγραφο που προβάλλεται στον άνθρωπο, προσαρμοσμένο πια στις ανάγκες του.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η πιο σημαντική διαδικασία σε ένα σύστημα ψηφιοποίησης, όπως θα φανεί στη συνέχεια, είναι η τεκμηρίωση των προς ψηφιοποίηση εγγράφων, παρ' όλο που αυτή η διαδικασία είναι σχετικά υποτιμημένη. Μια ελλιπής περιγραφή του εγγράφου που ψηφιοποιείται ακυρώνει την όλη διαδικασία, αφού το προϊόν της ψηφιοποίησης δεν πρόκειται στην ουσία να αποτελέσει ποτέ αποτέλεσμα επιτυχημένης αναζήτησης. Στα ανωτέρω αξίζει επίσης να ειπωθεί ότι η εισαγωγή ολόκληρων αρχείων με την ίδια τεκμηρίωση υποβιβάζει συνολικά το περιεχόμενο, αφού η πληροφορία που συνήθως αναζητείται δεν αφορά όλο το αρχείο, αλλά ένα συγκεκριμένο έγγραφό του. Για το λόγο αυτό η σωστή καταγραφή της πληροφορίας αποτελεί μια διαδικασία εξαιρετικά κρίσιμη και αναπόσπαστη της γενικότερης διαδικασίας της τεκμηρίωσης. Η υποτίμηση λοιπόν της διαδικασίας αυτής υπονομεύει τη λειτουργικότητα του συστήματος και για αυτό το λόγο τελικά αποτελεί την πιο καταπονητική, χρονοβόρα και δαπανηρή διαδικασία, ειδικά αν αυτή επιτελείται από ανειδίκευτο προσωπικό.

Τεχνικές προδιαγραφές

Για να μπορέσει όμως ένα έγγραφο να ψηφιοποιηθεί θα πρέπει να υπάρχουν και να εφαρμόζονται κάποιες τεχνικές προδιαγραφές οι οποίες παρουσιάζονται στη συνέχεια:

Ανάλυση

Με τον όρο ανάλυση εννοείται ο τεμαχισμός της εικόνας σε πεπερασμένα εικονοστοιχεία. Εικονοστοιχείο θεωρείται η ελάχιστη μονάδα που φέρει πληροφορία εικόνας. Το ζήτημα που προκύπτει με την αναζήτηση του επιθυμητού ορίου ανάλυσης είναι πολύ λεπτό και απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή. Έχει παρατηρηθεί ότι η ανάλυση πέρα από την ελάχιστη απαιτούμενη είναι εξαιρετικά ακριβή (το μέγεθος της εικόνας αυξάνεται με τετραγωνικούς ρυθμούς σε σχέση με το μέγεθος της ανάλυσης) και προσφέρει πολύ μικρό κέρδος. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η ελάχιστη ανάλυση εξασφαλίζει όλα τις προϋποθέσεις για την αναζήτηση της πιστότητας του εγγράφου. Όταν η ανάλυση είναι τέτοια, ώστε το πλάτος ενός εικονοστοιχείου είναι ίσο του πλάτους της μικρότερης δυνατής πληροφορίας που επιθυμούμε να εξάγουμε, τότε η ανάλυση που έχουμε είναι η ελάχιστη επιθυμητή. Για την ακρίβεια η αύξηση της ανάλυσης, εκτός του μεγάλου κόστους, οδηγεί σε φαινόμενα υπέρ-δειγματοληψίας που δε συμβάλλουν στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

Τύπος

Η προδιαγραφή αυτή αφορά την ανάλυση του τύπου της εικόνας που ψηφιοποιείται. Πιο συγκεκριμένα το δίλημμα που

προκύπτει αφορά τις ασπρόμαυρες εικόνες¹ και τις έγχρωμες σε σχέση με το βάθος του χρώματος² που θεωρείται κάθε φορά ικανοποιητικό.

Συμπίεση

Το μέγεθος ενός αρχείου μιας ασυμπίεστης εικόνας είναι πολύ μεγάλο και για αυτό το λόγο αλγόριθμοι συμπίεσης εικόνας έχουν αναπτυχθεί εδώ και πολλά χρόνια. Οι συμπίεσμένες εικόνες αποτελούν μια τεχνολογία που είναι ευρέως διαδεδομένη στην πληροφορική και οι αλγόριθμοι που χρησιμοποιούνται αφορούν κυρίως δύο τύπους: τους αλγόριθμους συμπίεσης με απώλεια και χωρίς απώλεια.

A) Αλγόριθμοι συμπίεσης με απώλεια: Οι πιο αποδεκτοί και γνωστοί αλγόριθμοι συμπίεσης τονικής εικόνας είναι απωλεστικοί. Αυτό σημαίνει ότι η μετατροπή της εικόνας συμπεριλαμβάνει, εκτός από την αποβολής περιττής πληροφορίας, την αδυναμία επιστροφής στην εικόνα που χρησιμοποιήθηκε ως πηγή. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η συμπίεση μιας εικόνας μπορεί να αποφέρει έως και 30 φορές μικρότερο μέγεθος, διατηρώντας σε ικανοποιητικό βαθμό την ωφέλιμη πληροφορία.

B) Αλγόριθμοι συμπίεσης χωρίς απώλεια: Αρκετές είναι οι απόψεις, όχι άδικες, που θεωρούν ότι οι αλγόριθμοι συμπίεσης με απώλεια δεν αποτελούν μια καλή εφαρμογή, ειδικά όταν πρόκειται για έγγραφα κυρίως φθαρμένα. Από την άλλη πλευρά αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι η ψηφιοποίηση ενός εγγράφου σε καμία περίπτωση δεν υποκαθιστά το αυθεντικό έγγραφο και για αυτό το λόγο τέτοιες ενστάσεις δεν είναι ιδιαίτερα βάσιμες.

Ενίσχυση

Με τον όρο ενίσχυση εννοούμε όλες εκείνες τις τεχνικές που μπορούν να εφαρμοστούν και έχουν σα σκοπό τη μετατροπή του πρωτότυπου εγγράφου σε μια μορφή πιο ευανάγνωστη. Μια τέτοια διαδικασία περιλαμβάνει για παράδειγμα την ενίσχυση της αντίθεσης³ των χρωμάτων (ειδικά όταν πρόκειται για ασπρόμαυρα έγγραφα του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα).

Εκείνο που πρέπει να σημειωθεί είναι πως η διαδικασία ενίσχυσης δεν πρέπει να επιφέρει μόνιμες αλλαγές στην εικόνα, γιατί σε μια τέτοια περίπτωση επέρχεται απώλεια της πληροφορίας του εγγράφου, κυρίως όταν αυτό είναι δυσανάγνωστο. Για το λόγο αυτό υπάρχουν τεχνικές που ενσωματώνουν μια επιπλέον πληροφορία στο ηλεκτρονικό αρχείο, η οποία χρησιμοποιείται μόνο για την προβολή της εικόνας, προαιρετικά. Επιπλέον άλλος ένας παράγοντας που πρέπει να συνυπολογιστεί στην παραπάνω διαδικασία είναι το γεγονός ότι οι ίδιες οι συσκευές επιφέρουν μια αλλαγή στη φωτεινότητα και στην αντίθεση της εικόνας. Η προδιαγραφή της ενίσχυσης της εικόνας πρέπει να σημειωθεί ότι μπορεί να αφαιρεθεί και στον αναγνώστη, αφήνοντας του το δικαίωμα της επιλογής της εικόνας που του προβάλλεται.

Ισορρόπηση

Άλλη μια σημαντική προδιαγραφή της διαδικασίας ψηφιοποίησης είναι η εργασία της ισορρόπησης των εγγράφων. Η διαδικασία της ψηφιοποίησης εγγράφων πολλές φορές μπορεί να αποφέρει την απώλεια της ισορρόπησης του κειμένου.

Πρόσβαση

Η πρόσβαση αποτελεί το κομμάτι εκείνο της ψηφιοποίησης, που αφού επιτελεστεί η ψηφιοποίηση, υπάρχει η ανάγκη πρόσβασης σε ένα έγγραφο στα πλαίσια της λειτουργίας του ηλεκτρονικού αρχείου. Για την πρόσβαση, εκείνο που θεωρείται ως κοινά αποδεκτό είναι η διανομή μιας εικόνας δυαδικής, ώστε να εξασφαλίζει ταχύτητα αναπαράστασης.

Όλες οι ανωτέρω τεχνικές προδιαγραφές εξασφαλίζουν εκτύπωση που συμβαδίζει με την παρούσα τεχνολογία στο χώρο των εκτυπωτών. Μια ανάλυση μεγαλύτερη των 300 dpi στη συντριπτική πλειοψηφία θα οδηγούσε στην αύξηση του χρόνου εκτύπωσης και πρόσβασης γενικότερα, χωρίς τη δυνατότητα αξιοποίησης της παραπάνω διαδικασίας.

Σύστημα καταγραφής και τεκμηρίωσης εγγράφων

Καταγραφή

Τα έγγραφα ενός αρχείου, πριν ακόμα ψηφιοποιηθούν, πρέπει κατ' αρχήν να διαχωριστούν και στη συνέχεια να καταγραφούν. Αυτό επιβάλλεται όχι μόνο όταν είναι μεγάλος ο όγκος τους, αλλά και για λόγους διαχείρισης. Όπως είναι προφανές, η διαχείριση ενός συνόλου εγγράφων γίνεται πολύ πιο εύκολα, όταν αυτό χωρίζεται σε τμήματα. Η μέθοδος «διαίρει και βασίλευε» είναι ίσως από τις πιο παλιές, γνωστές και –αναμφισβήτητα– πολύ καλά σχεδιασμένες μεθόδους. Εφαρμογές της συναντάμε σε καθημερινή βάση, όπως, για παράδειγμα, σε μια δημόσια υπηρεσία, η οποία είναι χωρισμένη σε τμήματα που το καθένα απ' αυτά λειτουργεί και σαν αυτόνομο τμήμα με συγκεκριμένες αρμοδιότητες, αλλά αλληλεπιδρά δυναμικά με άλλα τμήματα και επίπεδα.

Τι πληροφορίες όμως μπορεί να φέρει ένα έγγραφο; Είναι αναγκαίο το έγγραφο να γνωρίζει άμεσα όλες τις πληροφορίες ή δεν είναι απαραίτητο; Ποια δηλαδή είναι τα στοιχεία που πρέπει υποχρεωτικά να έχει, έτσι ώστε να δίνει ακριβείς πληροφορίες για την ύπαρξη και το περιεχόμενό του; Στο έγγραφο που απαραίτητα πρέπει να φέρει κάποιον τίτλο ή όνομα, επεμβαίνει ένας επιστημονικός επιμελητής και του προσδίδει κάποιες λέξεις–κλειδιά, οι οποίες το χαρακτηρίζουν. Αυτές οι λέξεις–κλειδιά χρησιμοποιούνται στην κατηγοριοποίηση του εγγράφου και συμβάλλουν στην αμεσότερη και πιο γρήγορη αναζήτησή του από το Πληροφοριακό Σύστημα.

Τεκμηρίωση

Η εισαγωγή της πληροφορίας σε ένα σύστημα τεκμηρίωσης είναι μια διαδικασία σύνθετη, πολύπλοκη και η οποία απαιτεί γνώση του αντικειμένου που καταγράφεται και τεκμηριώνεται. Παράλληλα απαιτεί πολλαπλό έλεγχο, ώστε να μην υπάρχουν λάθη στον τρόπο που η πληροφορία καταχωρείται, διότι διαφορετικά δυσχεραίνεται η αναζήτηση. Η τεκμηρίωση λοιπόν είναι η εργασία που υποχρεούται να φέρει σε πέρας ένας επιστημονικός επιμελητής και η οποία είναι μείζονος σημασίας για την ύπαρξη και τη λειτουργία του πληροφοριακού συστήματος. Η δυναμική επέμβαση του επιμελητή είτε σε μεμονωμένα έγγραφα είτε σε ολόκληρα αρχεία και η κατάλληλη εξαγωγή των λέξεων–κλειδίων, προσδίδουν στο πληροφοριακό σύστημα μια

1 Ο όρος που χρησιμοποιείται στα αγγλικά είναι grayscale, δηλαδή τόνοι του γκρι.

2 Ο όρος βάθος σε σχέση με το χρώμα αποτελεί μέτρο για καταμέτρηση του πλήθους των διαφορετικών χρωμάτων της εικόνας.

3 Ο όρος που αποδίδεται στα αγγλικά είναι contrast.

επιπλέον διάσταση. Αναφερόμενοι μάλιστα στην τεκμηρίωση είναι απαραίτητο να αναφερθούμε στην αναγκαιότητα και τη φιλοσοφία των λέξεων-κλειδιών.

Η αναγκαιότητα.

Ο εντοπισμός ενός ή περισσότερων εγγράφων μεταξύ άλλων μέσα σε ένα αρχείο, γίνεται συνήθως με δύο τρόπους: α) με χρήση ευρετηρίων, που είναι μια αναζήτηση η οποία επιστρέφει σύντομα τα αποτελέσματά της και β) με αργή σειριακή αναζήτηση, όπου ερευνάται όλο το αρχείο από την πρώτη έως την τελευταία εγγραφή. Ευρετήρια συνήθως δημιουργούνται για πληροφορίες μικρού όγκου (λίγοι χαρακτήρες) όπως κάποιο επώνυμο, όνομα κλπ. Άλλες πληροφορίες, όμως, δεν μπορούν να βασιστούν σε ευρετήρια, λόγω του μεγάλου όγκου τους. Τι γίνεται όμως όταν αυτές οι πληροφορίες περιέχουν σημαντικά στοιχεία που θα πρέπει να είναι άμεσα διαθέσιμα;

Η φιλοσοφία.

Οι λέξεις-κλειδιά είναι η λύση για το παραπάνω πρόβλημα. Με άλλα λόγια, η διαδικασία αναφέρεται στον κατακερματισμό μεγάλων κειμένων σε μικρές λέξεις και η αποθήκευση αυτών σε ξεχωριστά ευρετήρια. Κάθε λέξη-κλειδί είναι μοναδική, καταλαμβάνει ελάχιστο χώρο και αποθηκεύεται μια φορά, ακόμη και αν η ίδια χρησιμοποιείται σε εκατοντάδες εγγραφές. Μπορεί να γίνει συνδυασμός αναζήτησης σε λέξεις που πρέπει να υπάρχουν σε μια εγγραφή υποχρεωτικά ή προαιρετικά. Μετά την πρώτη εισαγωγή μιας λέξης-κλειδιού στην εγγραφή Α, ο χρήστης μπορεί να ξαναχρησιμοποιήσει την ίδια λέξη-κλειδί στην εγγραφή Β, απλά επιλέγοντάς την από μια λίστα. Τέλος, αν κατά την αυτόματη συλλογή λέξεων-κλειδιών, βρεθεί διπλή αναφορά της ίδιας λέξης, απορρίπτονται αυτόματα οι επαναλήψεις.

Κάθε σελίδα που ψηφιοποιείται, ελέγχεται αν υπάρχει η δυνατότητα να παραδοθεί σε κάποιον εξειδικευμένο επιστημονικό επιμελητή. Αρμοδιότητά του είναι η προσεκτική ανάγνωση του κειμένου που εμπεριέχεται σε κάθε έγγραφο, έτσι ώστε να είναι εφικτή πλέον η κατηγοριοποίησή του. Βέβαια, όπως σημειώθηκε παραπάνω, δεν είναι δυνατόν η κατηγοριοποίηση να γίνει από άτομα μη εξειδικευμένα, επειδή το θεματικό περιεχόμενο των εγγράφων ποικίλει. Σίγουρα, μερικές φορές δεν αρκεί μονάχα η κρίση ενός ατόμου. Για πιο σωστή προσέγγιση του περιεχομένου, ενδείκνυται η συμμετοχή –και η επεξεργασία του κάθε εγγράφου– από περισσότερα του ενός άτομα.

Προτού εμπλακεί, όμως, ο επιστημονικός επιμελητής, εφαρμόζεται μια διαδικασία δρομολόγησης. Δηλαδή, γίνεται μια πρώτη προσέγγιση για την κατηγορία στην οποία ανήκει κάποιο έγγραφο και μετά αυτό δρομολογείται στα κατάλληλα άτομα. Για παράδειγμα, μπορεί να διαπιστωθεί εύκολα ένα έγγραφο οικονομικής φύσης και τότε δρομολογείται η διαδικασία ανάλυσης του εγγράφου σε έναν οικονομολόγο, ο οποίος αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο την ανάλυση και την εξαγωγή των λέξεων-κλειδιών. Φυσικά, υπάρχει περίπτωση να γίνει λάθος στην παραπάνω διαδικασία δρομολόγησης και να αναλάβει κάποιος οικονομολόγος το έγγραφο που φαινομενικά είναι της αρμοδιότητάς του, αλλά στην ουσία δεν είναι. Γι' αυτόν το λόγο είναι αναγκαίο να υπάρχει μια επιτροπή που να «δρομολογεί τη διαδικασία δρομολόγησης» και φυσικά να αναλύονται τα έγγραφα παραπάνω από μία φορά.

Το σωστό αποτέλεσμα της παραπάνω διαδικασίας τεκμηρίωσης είναι ένα σύνολο που αποτελείται από δύο στοιχεία: α) έγγραφο και β) λέξεις-κλειδιά. Έτσι, στη βάση δεδομένων κα-

ταχωρούνται αυτά τα «ζεύγη» και είναι πλέον διαθέσιμα στις υπηρεσίες του πληροφοριακού συστήματος.

Μετά την ψηφιοποίηση και τεκμηρίωσή του, το έγγραφο θα πρέπει να συντηρείται από ειδικούς συντηρητές και στη συνέχεια να φυλάσσεται με τρόπο που να τηρούνται οι προδιαγραφές φύλαξης των εγγράφων.

Νικόλαος Τόμπρος

ΑΡΧΕΙΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Πεδίο αναζήτησης: τα δημόσια αρχεία

Καταρχάς, οφείλουμε να υπογραμμίσουμε ότι τα συμπεράσματα που διατυπώνονται στις γραμμές αυτού του κειμένου είναι προϊόν επεξεργασίας αρχειακών συνόλων τα οποία απόκεινται στην υπηρεσία μας με τη διαδικασία της εκκαθάρισης και της πρόσκτησης, αλλά και αυτοψιών σε αποθηκευτικούς χώρους αρχείων και επαφών με αρμόδιους φορείς του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα.

Δυο βασικές κατηγορίες αρχειακών πηγών διακρίνουμε στο πλαίσιο της έρευνας για την εκπαιδευτική ιστορία: στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται τα αμιγώς εκπαιδευτικά αρχεία και στη δεύτερη κατηγορία τα αρχεία Οργανισμών, Δημόσιων Υπηρεσιών κλπ. που άπτονται, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, κάποιων εκπαιδευτικών θεμάτων.

Βασική πηγή για την έρευνα, στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής ιστορίας, αποτελούν αναμφισβήτητα τα αμιγώς εκπαιδευτικά αρχεία.

Ως τέτοια, σε γενικές γραμμές, νοούνται τα αρχεία των σχολικών μονάδων της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, τα αρχεία των αντίστοιχων Διευθύνσεων και Γραφείων των δύο αυτών βαθμίδων, τα αρχεία των πάσης φύσεως Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων και τέλος, τα αρχεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με τους διάφορους Οργανισμούς και Ιδρύματα που τελούν υπό την εποπτεία του.

Σε ό,τι αφορά στη δεύτερη κατηγορία, σύμφωνα πάντα με τις εκκαθαρίσεις, προσκτήσεις και επισημάνσεις αρχείων που πραγματοποιήθηκαν από την υπηρεσία μας, τέτοιοι φορείς είναι:

1) Ο.Τ.Α. (Δήμοι και Κοινότητες)

Θα χαρακτηρίζαμε αυτόν τον φορέα ως τον πλέον πλούσιο σε πληροφορίες σχετικά με εκπαιδευτικά θέματα και ιδιαίτερα από τις αρχές της δεκαετίας του '90, περίοδο που μεταβιβάστηκε στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης η κινητή και ακίνητη περιουσία των Εφορειών όλων των δημόσιων σχολείων της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Ν. 1894/ 1990, Ν. 2009/1992 και Απόφαση του ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΣΤ1/1842/ 1994). Στην κατηγορία αυτή αρχειακού υλικού, πέρα από τους Νόμους, τις Υπουργικές Αποφάσεις και τις Γνωμοδοτήσεις υπάρχουν Διαπιστωτικές Αποφάσεις μεταβίβασης ακίνητης και κινητής περιουσίας σχολικών μονάδων, Μητρώα Σχολείων και Διδασκτριών, από όπου αντλούμε στοιχεία σχετικά με το οικόπεδο του σχολείου (εμβαδόν, τοπογραφικά διαγράμματα), την περιγραφή του κτηρίου, το έτος κατασκευής και τις τυχόν μετατροπές, και την κινητή περιουσία του σχολείου.

Υπάρχουν τεκμήρια που μαρτυρούν πρωτοβουλίες και συνδρομές Δήμων και Κοινοτήτων για ίδρυση και χρηματική ενίσχυση σχολικών μονάδων (σχετική αλληλογραφία των Ο.Τ.Α. με

Νομαρχίες, Επιθεωρήσεις και ΥΠ.Ε.Π.Θ., πρακτικά συνεδριάσεων, φάκελοι προϋπολογισμών, υπομνήματα, μισθωτήρια συμβόλαια σχολικών κτηρίων). Δήμοι και Κοινότητες παραχωρούν στο ΥΠ.Ε.Π.Θ. οικόπεδα για την ανέγερση σχολικών κτηρίων και εντάσσουν στον προϋπολογισμό τους αμοιβές εκπαιδευτικών (αποσπάσματα πρακτικών συνεδριάσεων Δ.Σ. και Κ.Σ., σχετική αλληλογραφία με αρμόδιους φορείς).

Στα αρχεία των Ο.Τ.Α. υπάρχουν επίσης ονομαστικές καταστάσεις αρρένων μαθητών από την περίοδο της Κατοχής, σύμφωνα με Ν.Δ. του 1942 που προέβλεπε την κατάρτιση Βοηθητικών Βιβλίων Μητρώων Αρρένων. Έχουμε πληροφορίες για τα ονοματεπώνυμα των μαθητών, τα πατρώνυμα και τα μητρώνυμα, τους Δήμους ή Κοινότητες που είναι εγγεγραμμένοι, τον τόπο καταγωγής πατρός και μητρός, το επάγγελμα του πατρός και ενδεχόμενες παρατηρήσεις (π.χ. ορφανός από μητέρα).

2) Δ.Ο.Υ. - Δημόσιο Ταμείο

Μισθολογικά Μητρώα εκπαιδευτικών (σύμφωνα με τις εξωτερικές ενδείξεις των βιβλίων). Περιέχουν στοιχεία όπως τις κατά τόπους και καιρούς εκκαθαρίζουσες υπηρεσίες του ΥΠ.Ε.Π.Θ. (Γυμνάσια, Λύκεια, Επιθεωρήσεις, Ιερές Μητροπόλεις, Σχολιατρικές Υπηρεσίες κλπ.), τους κωδικούς εξόδων, τα μισθολογικά στοιχεία των εκπαιδευτικών (βασικός μισθός, επιδόματα, κρατήσεις), ενδεχόμενα δάνεια και το φορέα δανειοδότησης, το βαθμό των εκπαιδευτικών και τις, σύμφωνα με υπουργικές αποφάσεις, υπηρεσιακές τους μεταβολές και τυχόν μεταθέσεις-τοποθετήσεις.

Τα Μισθολογικά Μητρώα καλύπτουν ένα ευρύτερο φάσμα μισθοδοτούμενων από το ΥΠ.Ε.Π.Θ., εφόσον, εκτός των εκπαιδευτικών, συγκαταλέγονται οι διοικητικοί υπάλληλοι με τις διάφορες ειδικότητες και οι ιερείς (κάποιες φορές και με την ιδιότητα του εκπαιδευτικού).

3) Υπηρεσία Δημοσιονομικού Ελέγχου (πρώην Υπηρεσία Εντελλομένων Εξόδων)

Φάκελοι Ε.Α.Σ.Π. (Εθνικοί Αγροτικοί Παιδικοί Σταθμοί) και σχολικών μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Περιέχουν προϋπολογισμούς-απολογισμούς εσόδων και εξόδων, φύλλα μεταβολών εσόδων-εξόδων, αποσπάσματα πρακτικών συνεδριάσεων Διοικητικών Επιτροπών, αποφάσεις έγκρισης και τροποποίησης προϋπολογισμών, εισηγητικές εκθέσεις, καταστάσεις δαπανών μισθολογικές καταστάσεις υπηρετούντος προσωπικού κλπ.

Πίνακες προβλεπομένων μισθωμάτων για ακίνητα που στεγάζουν σχολικές μονάδες και διοικητικές υπηρεσίες του ΥΠ.Ε.Π.Θ. και που υπάγονται στην αρμοδιότητα της Νομαρχίας. Περιέχουν τον ειδικό φορέα και τον κωδικό αριθμό εξόδων, τη σχολική μονάδα, χρονολογίες και άλλα τυχόν στοιχεία σχετικά με τη σύμβαση, την τοποθεσία του ακινήτου, την έναρξη και τη λήξη της μίσθωσης, τα στοιχεία του εκμισθωτή, το αρμόδιο για την πληρωμή Δημόσιο Ταμείο, το μηνιαίο μίσθωμα, τη χρονική διάρκεια για την πληρωμή και το σύνολο των μισθωμάτων.

Συγκεντρωτικές καταστάσεις στοιχείων προϋπολογισμού Σχολικών Εφορειών σχολείων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Δίνουν πληροφορίες για τον αριθμό και κατηγορία των σχολικών μονάδων (Νηπιαγωγεία, Δημοτικά κλπ.) σε κάθε εκπαιδευτική περιφέρεια, τις Επιθεωρήσεις-Διευθύνσεις και τα ονόματα των εκάστοτε Επιθεωρητών-Διευθυντών, τα ποσά των κρατικών επιχορηγήσεων και τα πάσης φύσεως ποσά, πλην των κρατικών επιχορηγήσεων, τα πιθανολο-

γούμενα ταμειακά διαθέσιμα, τα έσοδα και τα έξοδα και ενδεχόμενες παρατηρήσεις.

Αλληλογραφία-διαβιβαστικά αρμόδιων φορέων σχετικά με νοσήλια, υπερωριακές αποζημιώσεις και οδοιπορικά έξοδα εκπαιδευτικών.

4) Ελεγκτικό Συνέδριο

Όπως οι Υ.Δ.Ε., ασκεί τον έλεγχο των διάφορων εκπαιδευτικών δαπανών.

Στο αρχείο του Ελεγκτικού Συνεδρίου βρίσκονται συνήθως τα πλήρη δικαιολογητικά των πάσης φύσεως εκπαιδευτικών δαπανών τα οποία διαβιβάζονται εκεί από τις Υ.Δ.Ε.

5) Κτηματική Υπηρεσία

Είναι αρμόδια για τη μίσθωση ακινήτων που στεγάζουν σχολικές μονάδες και γενικά υπηρεσίες του ΥΠ.Ε.Π.Θ.

Στα μισθωτήρια συμβόλαια υπάρχουν στοιχεία για την περιγραφή του ακινήτου (τοποθεσία, εμβαδόν κλπ.), για την ταυτότητα του εκμισθωτή, το ποσό, τη διάρκεια και τους όρους μίσθωσης του ακινήτου και συνοδεύονται συνήθως από πρωτόκολλα εγκατάστασης, πρακτικά γνωμοδότησης συναρμόδιων υπηρεσιών, αποφάσεις έγκρισης κλπ.

Διεύθυνση Συγκοινωνιών

Η συγκεκριμένη νομαρχιακή υπηρεσία είναι αρμόδια, μεταξύ άλλων, για τη μετακίνηση μαθητών με κάποια μεταφορικά μέσα (ΚΤΕΛ, ταξί και αγοραία αυτοκίνητα).

Στο αρχείο της υπάρχουν Υπουργικές Εγκύκλιες σχετικά με τον τρόπο μεταφοράς των μαθητών Μέσης Εκπαίδευσης που κατοικούν μακριά από την έδρα του σχολείου τους (διάθεση μεταφορικών μέσων, χορήγηση χρηματικών ποσών ανάλογων του αντίτιμου του εισιτηρίου, ορισμός προσόντων οδηγών σχολικών λεωφορείων κλπ.), σχετική αλληλογραφία Νομάρχη και Υπουργείου Συγκοινωνιών, έντυπα μαθητικών και φοιτητικών δελτίων ταυτότητας, και τέλος, αναφορές διευθυντών σχολικών μονάδων για τον αριθμό και το φύλο των μετακινούμενων μαθητών, την προέλευση και τον προορισμό τους.

Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.)

Ατομικοί φάκελοι σπουδαστικών επιδομάτων. Πρόκειται για χορήγηση επιδομάτων σε σπουδαστές Τεχνολογικών Ιδρυμάτων, στο πλαίσιο της πρακτικής τους εξάσκησης σε κάποιες επιχειρήσεις. Οι πληροφορίες εκπαιδευτικού χαρακτήρα προέρχονται από τις Βεβαιώσεις που εκδίδουν και τις Συμβάσεις που συνάπτουν τα Τ.Ε.Ι. με τις επιχειρήσεις και περιέχουν στοιχεία για τα ονόματα, το αντικείμενο και την ειδικότητα των Σχολών και των σπουδαστών.

Τα αρχεία εκπαιδευτικού χαρακτήρα των δημόσιων φορέων που προαναφέραμε και που υπάρχουν στο Αρχείο μας, εκτός από κάποιες εξαιρέσεις όπου διενεργήθηκαν αυτοψίες (αρχεία Ελεγκτικού Συνεδρίου και αρχεία Κτηματικής Υπηρεσίας), καλύπτουν μια περίοδο 80 περίπου χρόνων (1920-2000), με τα παλαιότερα να εντάσσονται στα αρχεία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Στέλιος Κιοσσές

Προϊστάμενος Γ.Α.Κ. Ν. Πέλλας

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΑΙΓΙΟΥ (1887-1890)

**Ένα σημαντικό έργο του Ερνέστου Τσίλλερ
μέσα από τα τεκμήρια**

Ανάμεσα στα εξαιρετικού κάλλους και μεγάλης ιστορικής αξίας δημιουργήματα της πόλης μας είναι το Αρχαιολογικό Μουσείο. Πολλά έχουν λεχθεί για τα αρχιτεκτονικά του σχέδια και το δημιουργό τους Ερνέστο Τσίλλερ. Πώς όμως τεκμηριώνονται; Μέχρι σήμερα δεν έχει δει το φως της δημοσιότητας κανένα έγγραφο που να αναφέρεται στον Τσίλλερ. Οι μαρτυρίες είναι προφορικές.

Η μεγάλη μου όμως αγάπη για την τοπική ιστορία και η επιμονή μου για το ότι «δε μπορεί κάτι να υπάρχει» με έκαναν να ασχοληθώ επιστημονικά με τη μελέτη των Πρακτικών του Δήμου Αιγίου, που φυλάσσονται στο Ιστορικό Αρχείο Αιγίου, ώστε μέσα από αυτά να αναδειχθεί όλη η διαδικασία ανέγερσης της παλαιάς Δημοτικής Αγοράς.

Το 1887, επί Δημαρχίας Αθ. Φαραζουλή (1881-1887), το Δημοτικό Συμβούλιο εγκρίνει την πίστωση αγοράς γηπέδου (οικοπέδου), για ανέγερση αγοράς κρεοπωλείων, ιχθυοπωλείων και συνιστά στο Δήμαρχο, πριν προβεί στην αγορά, να υποβάλει στο Δημοτικό Συμβούλιο πληροφορίες για τη θέση του οικοπέδου που θα επιλεγεί και τους όρους κάτω από τους οποίους δύναται να αγορασθεί (απόφαση της 28.2.1887).

Στις δημοτικές εκλογές του 1887, Δήμαρχος εκλέγεται ο Κωνσταντίνος Κανελλόπουλος (1887-1891), ο οποίος σημειωτέον υπήρξε μέχρι σήμερα ο μοναδικός που, σε μια δημαρχιακή θητεία, επιτέλεσε τόσα πολλά και σημαντικά έργα (Δημ. Αγορά, νεκροταφείο, πλατεία Υψηλών Αλωνιών κλπ.). Στις 8 Ιουνίου του 1888 αποφασίζεται η χορήγηση πίστωσης 12.000 δρχ. για την αγορά του οικοπέδου ιδιοκτησίας της Μονής των Ταξιαρχών και 1.500 δρχ. για την πληρωμή του μηχανικού που θα αναλάμβανε την κατάρτιση σχεδίων, προϋπολογισμών κλπ. Σχεδόν ένα έτος μετά, στις 9 Μαρτίου 1889, το Δημοτικό Συμβούλιο εγκρίνει τα πρακτικά μειοδοτικής δημοπρασίας, για την κατασκευή δημοτικής αγοράς και σφαγείων και την αναθέτει στο μειοδότη εργολάβο Νικ. Μπουγιούκα, έναντι του ποσού των 85.582,26 δρχ.

Στη συνέχεια, στις 25 Ιουνίου 1889, το πρακτικό αναφέρει ότι το Δημοτικό Συμβούλιο «έλαβεν υπ' όψιν των γενομένων πληρωμών εις τον αρχιτέκτονα Ε. Τσίλλερ διά το συνταχθέν σχέ-

διον αγοράς και σφαγείων δρχ. 1.500, διά την μετάβασιν αυτού εξ Αθηνών προς καταμέτρησιν του γηπέδου δρχ. 300, επίσης διά την έλευσίν του διά την οικοδομικήν γραμμήν δρχ. 300 και διά τέλος χαρτοσήμου αποδείξεων, επιταγών και ταχυδρομικά δρχ. 1.610, διά δικαιώματα και καταχωρίσεις, εις τας εφημερίδας, της διακηρύξεως του Δημάρχου εις Ακρόπολιν και Επιθεώρησιν δρχ. 111» κλπ.

Στις 12 Ιουλίου του 1890, το Δημοτικό Συμβούλιο με την υπ' αριθ. 28 απόφασή του, αποπληρώνει τον Τσίλλερ με 500 δρχ. για τα σχέδια και αγορά, 300 δρχ. για έξοδα μετάβασής του και επανόδου εξ Αθηνών στις 22 Φεβρουαρίου 1890, ενώ με την υπ' αριθ. 4 απόφαση προτίθεται, κατόπιν δημοπρασίας, να ενοικιάσει σε συγκεκριμένους ενοικιαστές τα εξωτερικά εννέα (9) καταστήματα της Αγοράς. Τέλος, ένα μήνα περίπου μετά, στις 26 Αυγούστου 1890 (αριθ. απόφασης 1) ενοικιάζονται και τα εσωτερικά καταστήματα με την ίδια πιο πάνω διαδικασία (δημοπρασία). Τα πρώτα ενοικιασθέντα ήταν δεκατέσσερα (14) κρεοπωλεία και ιχθυοπωλεία, ενώ υπολείπονται και άλλα. Αυτά το Δημοτικό Συμβούλιο εξουσιοδοτεί τον Δήμαρχο να τα ενοικιάζει και σε ξένους (όχι δημότες) κρεοπώλες, χωρίς δημοπρασία και για όσο χρόνο θα διαμένουν στο Αίγιο, με τίμημα το ορισθέν για το υπ' αριθ. 1 κατάστημα (αναφέρεται με λεπτομέρεια στο βιβλίο των πρακτικών) δρχ. 400. Οποσδήποτε, ένας φύλακας για τα καταστήματα αυτά κρίνεται απαραίτητος. Έτσι, στις 29 Οκτωβρίου 1890, εγκρίνεται πίστωση 184,86 δρχ. για την πρόσληψή του και για το διάστημα από το Σεπτέμβριο έως τέλος Δεκεμβρίου του ίδιου έτους.

Μελετώντας τα παραπάνω, με έκπληξη συμπεραίνουμε τα εξής: η κατασκευή του έργου αρχίζει με την ανάθεση στον εργολάβο περίπου το Μάρτιο του 1889 και τα πρώτα καταστήματα ενοικιάζονται τον Αύγουστο του 1890. Αυτό σημαίνει ότι η διαδικασία ανέγερσης του θαυμάσιου και δύσκολου αυτού έργου διήρκεσε μόνον ενάμιση χρόνο. Μήπως οι σύγχρονοι, διοικούντες και ασχολούμενοι με εργολαβίες, έχουν κάτι να διδαχθούν, από ένα και μόνο έργο, που αντέχει στο χρόνο, στις μετατροπές και παραμένει κλασικό στο σχεδιασμό του;

Μαργαρίτα Γιαννοπούλου-Καραφωτιά
Προϊσταμένη του Τοπικού Αρχείου Αιγίου

**Η ετήσια συνδρομή σας είναι το μοναδικό σταθερό έσοδο
της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας για την κάλυψη
των τρεχουσών και εκτάκτων δαπανών.**

Μην την αμελείτε!

ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΤΟΠΙΟ

ΤΟ ΝΕΟ ΚΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ιστορικό

Η ελληνική εθνική αρχειακή υπηρεσία ιδρύθηκε το 1914, με την ονομασία Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γ.Α.Κ.). Στη νέα υπηρεσία υπήχθησαν τα ήδη λειτουργούντα αρχεία των Ιονίων νήσων, της Κρήτης και της Σάμου.

Από το 1991 τα Γ.Α.Κ. αποτελούν ενιαία, αυτοτελή δημόσια υπηρεσία του υπουργείου Παιδείας. Αποτελούνται από την κεντρική και 58 περιφερειακές υπηρεσίες, οι οποίες ιδρύθηκαν στις πρωτεύουσες των νομών της χώρας αλλά και σε πόλεις με ιδιαίτερη ιστορική κληρονομιά.

Η στέγαση των εθνικών αρχείων αποτελεί ένα σημαντικό πρόβλημα, το οποίο έχει λυθεί ικανοποιητικά για μερικές μόνο περιφερειακές υπηρεσίες των Γ.Α.Κ. Η αντιμετώπισή του έως τώρα γίνεται με την παραδοσιακή μέθοδο της ανακαίνισης παλαιών κτισμάτων κάθε είδους. Οικίες, διοικητικά κτήρια, στρατώνες, φυλακές, νοσοκομεία, εργοστάσια με μικρές ή μεγάλες επεμβάσεις έχουν μετατραπεί σε Αρχεία. Παρότι οι λύσεις αυτές, πολλές φορές, είναι ρεαλιστικές οι μόνες εφικτές, οι δαπάνες δεν είναι αντίστοιχες των ωφελημάτων. Σε κάθε περίπτωση, η απόλυτη επιτυχής προσαρμογή παλαιών κτισμάτων στις σύγχρονες απαιτήσεις για την διατήρηση και διαχείριση του αρχειακού υλικού, είναι μάλλον σπάνια.

Η Κεντρική Υπηρεσία, το «αρχηγείο» των Γ.Α.Κ., επί εννέα δεκαετίες λειτουργήσε σε παντελώς ακατάλληλα οικήματα. Το γεγονός ότι δεν έγινε δυνατό να στεγαστεί σε κάποιο από τα δημόσια κτήρια του κέντρου της Αθήνας και η ραγδαία αύξηση του υλικού οδήγησαν στη λύση της οικοδόμησης ενός νέου κτηρίου στα προάστια της πρωτεύουσας.

Οι διαδικασίες οικοδόμησης σε οικόπεδο του δημοσίου στο Παλαιό Ψυχικό ξεκίνησαν το 1972 και ο επιχειρηματίας Πρόδρομος Αθανασιάδης-Μποδοσάκης προσέφερε ένα σημαντικό ποσό για την υλοποίηση του έργου. Γραφειοκρατικοί και οικονομικοί λόγοι καθυστέρησαν την έναρξη των εργασιών έως το 1979 όταν κατασκευάστηκε ο σκελετός της οικοδόμησης. Το έργο έμεινε σε ημιτελές έως το 1998, όταν ανέλαβε την αποπεράτωσή του ο Οργανισμός Σχολικών Κτηρίων (Ο.Σ.Κ.).

Το αρχιτεκτονικό σχέδιο του κτηρίου της Κεντρικής Υπηρεσίας των Γ.Α.Κ., προϊόν της συνεργασίας τεσσάρων αρχιτεκτόνων (Δ. Δακανάλης, Σ. Μπουμπιώτης, Αν. Τσιγγούνης, Χ. Φλώρος), πήρε το πρώτο βραβείο σε σχετικό πανελλήνιο διαγωνισμό του 1978. Η καθυστέρηση υλοποίησης της μελέτης, εκ των πραγμάτων έθεσε θέμα εκσυγχρονισμού της ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις. Το 1997 εγκρίθηκε η αναπροσαρμογή τμήματος της αρχιτεκτονικής μελέτης και του συνόλου σχεδόν των ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων. Μετά τους σεισμούς του 1999, παρότι δεν υπήρξαν ζημιές, ενισχύθηκε ο στατικός φορέας του κτηρίου και ξεκίνησε η τελευταία φάση οικοδόμησης του έργου. Η κατασκευή ουσιαστικά ολοκληρώθηκε στην τριετία 2000-2003 υπό την εποπτεία του Ο.Σ.Κ. και την παρακολούθηση των Γ.Α.Κ.

Το κτήριο

Το κτήριο χτισμένο στην πλαγιά ενός λόφου έχει πρόσβαση σε τρεις δρόμους. Το ορατό του τμήμα είναι επενδυμένο με λευκό μάρμαρο και έχει μεγάλες επιφάνειες από γυαλί. Έχει δύο εισόδους, 30 θέσεις στάθμευσης και περιμετρικά κήπο με χλοοτάπητα. Δίπλα στη κυρία είσοδό του υπάρχει μικρή υδάτινη επιφάνεια.

Η οικοδομή, συνολικού εμβαδού 7.000 τ.μ., είναι οργανωμένη σε έξι επάλληλες στάθμες (Α' - ΣΤ', αρχίζοντας από κάτω): Η κυρία είσοδος τοποθετήθηκε στη στάθμη Δ' μαζί με τους χώρους υποδοχής και εξυπηρέτησης του κοινού, την αίθουσα διαλέξεων και σεμιναρίων και μέρος των γραφείων. Η στάθμη Ε' με μορφή ημιώροφου (ανοικτών εξωστών στο χώρο της στάθμης Δ') στεγάζει τα υπόλοιπα γραφεία και το αναψυκτήριο. Στη στάθμη ΣΤ' βρίσκονται: ο χώρος της μόνιμης έκθεσης, το αναγνωστήριο με τη βιβλιοθήκη και το γραφείο της διεύθυνσης.

Τα αρχειοστάσια βρίσκονται στις στάθμες Α', Β' και Γ'. Η στάθμη Α' είναι απολύτως υπόγεια και περιλαμβάνει τον ειδικό θωρακισμένο χώρο προστασίας των πολύτιμων εγγράφων, ένα μεγάλο αρχειοστάσιο (750 τ.μ.) και τους χώρους των ηλεκτρομηχανικών εγκαταστάσεων. Στις στάθμες Β' και Γ' βρίσκονται έξι και τέσσερις αίθουσες φύλαξης αρχειακών τεκμηρίων συνολικής έκτασης 1202 τ.μ. και 745 τ.μ. αντίστοιχα. Οι δύο συγκεκριμένοι όροφοι, ακολουθώντας την κλίση του εδάφους, έχουν μέρος μόνο του περιμετρικού τους τοίχου έξω από το έδαφος, ενώ οι οροφές τους αποτελούν εξωτερικά βατά δώματα στρωμένα με μάρμαρο, τα οποία σβήνουν στο φυσικό έδαφος. Στην πίσω πλευρά της στάθμης Γ' (πάνω από το έδαφος) υπάρχει η είσοδος για το αρχειακό υλικό, ο θάλαμος απεντόμωσης, οι αίθουσες ταξινόμησης και τα εργαστήρια συντήρησης βιβλιοδεσίας και φωτογράφισης.

Εξοπλισμός

Όλες οι ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις είναι σύγχρονης τεχνολογίας. Ελέγχονται και διαχειρίζονται ηλεκτρονικά μέσω του αυτοματοποιημένου συστήματος BMS (Building Management System).

• Ενέργεια

Το κτήριο διαθέτει υποσταθμό ηλεκτρικής ενέργειας και γεννήτρια ικανή να καλύπτει τις ανάγκες σε ρεύμα για περίπου

δύο ημέρες. Επίσης δεξαμενή νερού (200 κ.μ.) για τις ανάγκες του συστήματος πυρόσβεσης σε περίπτωση διακοπής της παροχής, όπως και δεξαμενές πόσιμου νερού (6 κ.μ.).

- **Κλιματισμός – αερισμός**

Υπάρχει σύστημα πλήρους κεντρικού κλιματισμού (VRV) και αερισμού όλων των χώρων (στο κτήριο δεν υπάρχουν παράθυρα) και επιτυγχάνονται απόλυτες συνθήκες θερμοκρασίας υγρασίας και καθαρότητας του αέρα στα αρχειοστάσια. Το σύστημα προγραμματίζεται και λειτουργεί αυτόματα, αλλά υπάρχει η δυνατότητα κεντρικού ή τοπικού χειρισμού του.

- **Πυροπροστασία**

Υπάρχουν συστήματα πυρανίχνευσης σε όλους τους χώρους και έγκαιρης πυρανίχνευσης στα αρχειοστάσια. Η πυρόσβεση επιτυγχάνεται: με αέριο FM 200 σε όλους τους χώρους αποθήκευσης, με CO₂ στους χώρους των ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων, με νερό στους υπέργειους χώρους εργασίας. Στους διαδρόμους υπάρχουν πυροσβεστικές φωλιές και φορητά μέσα πυρόσβεσης.

- **Φωτισμός**

Στα αρχειοστάσια έχουν τοποθετηθεί φωτιστικά σώματα κατακόρυφων επιφανειών, τα οποία τίθενται σε λειτουργία με ανιχνευτές κίνησης επιτρέποντας κάθε φορά να φωτίζεται το ανάλογο τμήμα της αίθουσας. Στους χώρους αποθήκευσης και μελέτης των εγγράφων χρησιμοποιούνται λάμπες που περιορίζουν τη UV ακτινοβολία. Στο αναγνώστηριο, η ένταση των φωτιστικών αυξομειώνεται αυτόματα ανάλογα με τις συνθήκες του φυσικού (εξωτερικού) φωτισμού.

- **Ασφάλεια**

Οι εξωτερικές εισοδοί και οι πόρτες των αρχειοστασίων ελέγχονται από σύστημα συναγερμού. Η κίνηση στους εσωτερικούς διαδρόμους και στον περιβάλλοντα χώρο ελέγχεται από κάμερες, οι οποίες μεταφέρουν την εικόνα σε οθόνες που βρίσκονται στα σημεία ελέγχου. Για λόγους ασφαλείας του υλικού έχει τοποθετηθεί κάμερα και στο αναγνώστηριο.

- **Επικοινωνία**

Το κτήριο έχει εγκατάσταση δομημένης καλωδίωσης οπτικών ινών για τη μεταφορά φωνής και δεδομένων. Η τηλεφωνική επικοινωνία επιτυγχάνεται με γραμμές ISDN. Υπάρχει δυνατότητα ασύρματης επικοινωνίας και τηλεδιάσκεψης.

Αρχειοστάσια

Οι υπόγειοι αποθηκευτικοί χώροι είναι χωρισμένοι σε μεγάλες αίθουσες για λόγους ασφαλείας. Οι πόρτες έχουν κατασκευαστεί από ειδικό πυρίμαχο υλικό.

Σύμφωνα με τη στατική μελέτη έχει υπολογιστεί ωφέλιμο φορτίο 1.300 κ./τ.μ. για τις στάθμες Β' και Γ' (για την Α' δεν τίθεται θέμα, αφού εδράζεται στο έδαφος). Σε όλους τους χώρους τοποθετήθηκαν κινητές αρχειοθήκες συνολικού μήκους ραφιών 26 χλμ. Το μεγαλύτερο μέρος τους είναι χειροκίνητες. Δύο μεγάλες αίθουσες της στάθμης Γ' εξοπλήστηκαν με ηλεκτροκίνητες αρχειοθήκες. Το αρχείο του ιδρυτή των Γ.Α.Κ. Γιάννη Βλαχογιάννη (που περιλαμβάνει και τα αρχεία της Ελληνικής Επανάστασης του 1821) καταλαμβάνει ιδιαίτερη αίθουσα της ίδιας στάθμης. Η προμήθεια των κυλιόμενων αρχειοθηκών έγινε δυνατή χάρη στην «ανακάλυψη» της ξεχασμένης δωρεάς του μεγάλου ευεργέτη των Γ.Α.Κ. Πρόδρομου Μποδοσάκη. Την κατασκευή και εγκατάστασή τους ανέλαβε η εταιρία SPIDER A.E.

Μουσείο

Η μόνιμη έκθεση των Γ.Α.Κ. δημιουργήθηκε στην έκτη στάθμη σε χώρο 200 τ.μ. Είναι γεγονός ότι η φύση των αρχειακών τεκμηρίων απαιτεί μια ιδιαίτερη μουσειολογική προσέγγιση προκειμένου να προκληθεί το ενδιαφέρον των επισκεπτών, ιδιαίτερα των νέων. Τον στόχο αυτό υπηρετεί η συγκεκριμένη μουσειογραφία που εφαρμόστηκε, ώστε ξεπερνώντας μια «συμβατική» παρουσίαση του υλικού, να προκαλέσει προβληματισμό και διάλογο, στο πλαίσιο μιας διαδραστικής επικοινωνιακής σχέσης μεταξύ εκθεμάτων και κοινού.

Η μουσειολογική σύλληψη, την οποία επεξεργάστηκε η αναπληρώτρια καθηγήτρια του Ιονίου Πανεπιστημίου κυρία Ευρυδίκη Αντζουλάτου-Ρετσίδα, αξιοποιεί την έννοια της «κιβωτού μνήμης» που αποδίδεται στα Γ.Α.Κ., ενώ παράλληλα τη συνδέει με την έννοια της ανθρώπινης και ηλεκτρονικής μνήμης. Αποτέλεσμα αυτού του σκεπτικού αυτού είναι η δημιουργία μιας ιδιότυπης σκηνογραφίας που συνδυάζει την αποτύπωση της έδρας της ανθρώπινης μνήμης –δηλαδή του εγκεφάλου– με στοιχεία που παραπέμπουν σε εικαστικά σύμβολα από εφαρμογές της ηλεκτρονικής μνήμης. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι λόγω της ιδιαιτερότητας των εκθεμάτων, έγινε προσπάθεια για την εφαρμογή των απαραίτητων κανόνων που εξασφαλίζουν τις απαιτούμενες περιβαλλοντικές συνθήκες για την ασφαλή έκθεση των αντικειμένων.

Τη δαπάνη για την δημιουργία της μόνιμης έκθεσης ανέλαβε με χορηγία του το Ίδρυμα Μποδοσάκη.

Αναγνώστηριο

Ο χώρος του αναγνώστηριου και της βιβλιοθήκης (στην ΣΤ' στάθμη) βρίσκονται στο πιο προνομιακό σημείο του κτηρίου. Στις δύο πλευρές του ενιαίου χώρου, μεγάλες γυάλινες επιφάνειες επιτρέπουν στον επισκέπτη να έχει θέα προς ένα μεγάλο τμήμα της Αθήνας. Το φυσικό φως δίνει μια ευχάριστη αίσθηση στους αναγνώστες, αλλά είναι επιβλαβές για το αρχειακό υλικό που μελετούν. Για το λόγο αυτό τα τζάμια θα επενδυθούν με ειδικές μεμβράνες που αποτρέπουν την διόδο της UV ακτινοβολίας.

Η αίθουσα έχει επιστρωθεί με υπερυψωμένο δάπεδο κάτω από το οποίο διέρχονται οι καλωδιώσεις. Έτσι, σε κάθε σημείο του χώρου μπορεί να υπάρξει παροχή ηλεκτρισμού, τηλεφώνου, ηλεκτρονικών δεδομένων.

Στο αναγνώστηριο μπορούν να μελετούν ταυτόχρονα εβδομήντα άτομα. Έχουν προβλεφθεί 5 θέσεις με microfilm reader-printer, 10 με H/Y συνδεδεμένους στο δίκτυο των Γ.Α.Κ. (επι-

πλέον θα υπάρχουν 6 θέσεις για αναζήτηση μέσω του ηλεκτρονικού καταλόγου). Τα τραπέζια μελέτης σχεδιάστηκαν ειδικά και σε όλα υπάρχει παροχή ηλεκτρικού ρεύματος ώστε οι ερευνητές να μπορούν να χρησιμοποιούν φορητό υπολογιστή. Στον εξοπλισμό του αναγνωστηρίου περιλαμβάνεται και ειδικό έπιπλο μελέτης χαρτών και σχεδίων. Τη δαπάνη για την επίπλωση του αναγνωστηρίου ανέλαβε το Ίδρυμα Μποδοσάκη. Τα έπιπλα σχεδίασε και κατασκεύασε ο αρχιτέκτων Γιάννης Κούβδος.

Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων

Η αίθουσα διαλέξεων έχει χωρητικότητα 80-100 ατόμων. Τα καθίσματα είναι κινητά και μπορεί να μετατραπεί ανάλογα με τις ανάγκες σε αίθουσα σεμιναρίων, χώρο εκθέσεων ή αίθουσα εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Περιμετρικά υπάρχουν προθήκες με ειδικό κρύσταλλο ασφαλείας. Η αίθουσα διαθέτει οθόνη τεχνολογίας plasma, υπερσύγχρονη μικροφωνική εγκατάσταση και ασύρματο εξοπλισμό αυτόματης μετάφρασης.

Στο χώρο υποδοχής, έξω από την αίθουσα πολλαπλών χρήσεων έχει εγκατασταθεί οθόνης αφής προγραμματισμένη να παρέχει πληροφορίες για τα Γενικά Αρχεία του Κράτους στους επισκέπτες.

Το κτήριο εγκαινιάστηκε στις 10 Νοεμβρίου 2003 και η υπηρεσία άρχισε να λειτουργεί σε αυτό από τις αρχές 2004. Το χρονικό διάστημα στο οποίο εξελίχθηκαν οι εργασίες ολοκλήρωσης των οικοδομικών εργασιών, προμήθειας του απαραίτητου εξοπλισμού, μεταφοράς, εγκατάστασης και λειτουργίας της υπηρεσίας στη νέα της έδρα είναι αναμφισβήτητα εντυπωσιακό. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η υπηρεσία έχοντας ως πρώτο στόχο την εξυπηρέτηση των πολιτών δεν σταμάτησε ούτε για μια μέρα να παρέχει πρόσβαση στα δικαστικά αρχεία που διαχειρίζεται.

Η λειτουργία των Γ.Α.Κ. στο νέο και υπερσύγχρονο αυτό κτήριο αποτελεί μείζον γεγονός, το οποίο η ελληνική επιστημονική κοινότητα ανέμενε επί δεκαετίες. Συνεπάγεται όμως πρωτόγνωρες ανάγκες και υποχρεώσεις. Πρέπει να γίνει σαφές προς όλες της κατευθύνσεις ότι η υπηρεσία δεν μπορεί να λειτουργεί με όρους και νοοτροπίες του παρελθόντος. Χωρίς χρήματα και προσωπικό (τεχνικό και επιστημονικό), χωρίς το έμπρακτο ενδιαφέρον του κράτους, τα Γ.Α.Κ. δεν θα επιστρέψουν απλώς στην απαξίωση, αλλά θα βυθιστούν στην ανυπαρξία.

Ελπίζουμε ότι το νέο εντυπωσιακό κτήριο θα συμβάλει ώστε η Πολιτεία να αντιληφθεί πλήρως τη σημασία και τη χρησιμότητα των αρχείων και ότι θα αναλάβει τις υποχρεώσεις που της αναλογούν. Ο ελληνικός λαός επιβαρύνθηκε με δαπάνη 4 εκατ. ευρώ (τόσο стоίχισε η οικοδόμηση του κτηρίου), η οποία όμως μπορεί να αποδειχθεί παραγωγική. Η ουσιαστική αναβάθμιση των Γενικών Αρχείων του Κράτους ώστε να μπορέσουν να διαχειριστούν και να αξιοποιήσουν προς όφελος της κοινωνίας τις σύγχρονες εγκαταστάσεις τους και τον τεράστιο αρχειακό πλούτο που διαθέτουν είναι ο επόμενος μεγάλος στόχος.

Δρ Γιώργος Α. Γιαννακόπουλος

Διευθυντής των Γενικών Αρχείων του Κράτους

ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ «ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ» ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟ

Το Ίδρυμα «Κωνσταντίνος Κ. Μητσοτάκης» συστάθηκε τον Απρίλιο του 2001 με σκοπό τη μελέτη της ζωής και του έργου του Κωνσταντίνου Κυρ. Μητσοτάκη, σημαίνουσας πολιτικής προσωπικότητας του τόπου με μακρόχρονη πορεία και συνεισφορά στη σύγχρονη ελληνική πολιτική σκηνή. Το Ιστορικό Αρχείο του Ιδρύματος περιλαμβάνει το προσωπικό και πολιτικό αρχείο του Κ. Μητσοτάκη ενώ η Βιβλιοθήκη περιλαμβάνει μέρος της προσωπικής του συλλογής βιβλίων.

Το Αρχείο απαρτίζεται από διαφορετικές μορφές αρχειακού υλικού. Εκτός από τα γραπτά τεκμήρια-έγγραφα τα οποία καταλαμβάνουν και τη μεγαλύτερη έκταση, υπάρχει πλούσιο φωτογραφικό αρχείο, καθώς επίσης οπτικοακουστικό υλικό, κινούμενες εικόνες (video) και ηχητικές εγγραφές. Παράλληλα, περιλαμβάνονται έντυπα, προεκλογικά φυλλάδια, εφημερίδες και περιοδικά.

Το ταξινομημένο αρχειακό υλικό με τη μορφή εγγράφων¹ εκτείνεται χρονικά από το 1941 έως το 2003. Στο χώρο καταλαμβάνει 232 κουτιά στα οποία βρίσκονται τοποθετημένοι 810 φάκελοι και υποφάκελοι και περίπου 200.000 σελίδες χαρτώου υλικού (έγγραφα, έντυπα, μελέτες, φύλλα εφημερίδων, περιοδικά κλπ.). Είναι κατανεμημένο ανά χρονικές περιόδους, κατ'αντιστοιχία των αξιωμάτων και των ιδιοτήτων του πολιτικού προσώπου, τεκμηριώνοντας, όσο είναι δυνατόν, το έργο που παρήχθη και αποτελώντας πηγή για τη μελέτη των εκάστοτε διοικητικών, πολιτικών και πολιτειακών θεσμών. Έτσι, φάκελοι που εντάσσονται στη σειρά *Γερμανική Κατοχή-Αντίσταση (1941-1945)* παρέχουν σημαντικότερες πληροφορίες για ονόματα αγωνιστών ή την οργάνωση των αντιστασιακών οργανώσεων στην Κρήτη. Πρόκειται για στρατιωτικές αναφορές, εκθέσεις, υπηρεσιακά σημειώματα, πιστοποιητικά-βεβαιώσεις, αλληλογραφία, αποκόμματα Τύπου της εποχής και ιστορικά αφιερώματα. Ενδιαφέρον υλικό περιέχεται στη σειρά της *Δικτατορίας (1967-1974)* που συνίσταται στο αρχείο της εξορίας του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη στο Παρίσι. Εκτός από την προσωπική του αλληλογραφία με πολιτικούς του φίλους και φορείς αντιστασιακών δυνάμεων, ενδεικτική των προσπαθειών που καταβάλλονταν στο εξωτερικό για την αποκατάσταση της Δημοκρατίας, περιλαμβάνονται έγγραφα σχετικά με την οικονομική-πολιτική κατάσταση και τις εξωτερικές σχέσεις της Ελλάδας. Οι κατηγορίες των τεκμηρίων ποικίλλουν: επιστολές, σημειώματα, ανακοινώσεις, άρθρα, εκθέσεις, αναφορές, σχέδια επιστολών, πίνακες, πολιτικές δηλώσεις διαφόρων πολιτικών προσωπικοτήτων. Στην ενότητα αυτή ανήκουν ακόμη τα αποκόμματα ελληνικού και κυρίως ξένου Τύπου της εποχής, ημερήσιου και περιοδικού, καθώς και τα αντιδικτατορικά έντυπα. Ιδιαίτερα εκτεταμένο είναι το υλικό της *περίόδου 1978-1981*, κατά την οποία θήτευσε στα Υπουργεία *Συντονισμού* και *Εξωτερικών*. Πρόκειται για θεματικούς φακέλους με στοιχεία για την οικονομική και ενεργειακή πολιτική, τους δημόσιους οργανισμούς, τα δημόσια έργα, την ευρωπαϊκή και εξωτερική πολιτική. Η τυπολογία των τεκμηρίων ποικίλει: επιστολές, σημειώματα, υπομνήματα, πρακτικά συσκέψεων, αποφάσεις, εκθέσεις, αναφορές, μελέτες, πίνακες, άρθρα, σχέδια Νόμων,

1 Η συγγέντρωση και επεξεργασία του συνόλου του αρχειακού υλικού δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί.

έντυπα, αποκόμματα Τύπου, δηλώσεις, μηνύματα, συνεντεύξεις κλπ. Οι περίοδοι 1977 –που συμπίπτει με την ηγεσία του Κωνσταντίνου Μητσotάκη στο *Κόμμα των Νεοφιλελευθέρων– 1981-1984*, και *Προεδρία Νέας Δημοκρατίας (1984-1989)* παρέχουν πληροφορίες τόσο για κομματικά θέματα όσο και για εξίσου σημαντικά εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Επίσης, ιδιαίτερα πλούσιο υλικό έχει να προσφέρει η πιο πρόσφατη περίοδος της *Πρωθυπουργίας (1990-1993)* που περιλαμβάνει υλικό με τη μορφή των επιστολών, εμπιστευτικών σημειωμάτων, εκθέσεων, αναφορών, υπομνημάτων, μνημονίων, αποφάσεων, ανακοινώσεων, πρακτικών, εντύπων, φυλλαδίων, προγραμμάτων, προτάσεων, σχεδίων ομιλιών-δηλώσεων, τηλεγραφημάτων κ.ά.

Ξεχωριστή ενότητα αποτελεί ο *Πολιτικός Λόγος (1978-2004)* που περιέχει ομιλίες, σχέδια ομιλιών, επιστολές, συνεντεύξεις στον Τύπο, δηλώσεις, ανακοινώσεις και μηνύματα του Κωνσταντίνου Μητσotάκη (δακτυλογραφημένα κείμενα, telex, fax, φυλλάδια, τηλεγραφήματα). Εδώ, θα πρέπει να προστεθεί και το σύνολο των *Κοινοβουλευτικών του Ομιλιών* που περιλαμβάνονται στο αρχείο και εκτείνονται χρονικά από το 1946 ως το 2002.

Παράλληλα υφίστανται σύνολα υποθέσεων με ιδιαίτερη βαρύτητα, που έχουν συσχετισθεί με τον Κωνσταντίνο Μητσotάκη· ενδεικτικά αναφέρονται τα *Ιουλιανά (1965)* με υλικό όπως επιστολές που αντηλλάγησαν, άρθρα, σημειώματα, συνεντεύξεις, αποκόμματα Τύπου και ιστορικά αφιερώματα που προσδοκά να φωτίσει εκ νέου μια τόσο κρίσιμη και πολυσυζητημένη περίοδο της σύγχρονης ελληνικής πολιτικής ιστορίας.

Το **φωτογραφικό αρχείο** αριθμεί 23.000 φωτογραφίες –ασπρόμαυρες και έγχρωμες– από τις οποίες οι 19.439 έχουν αρχειοθετηθεί και τοποθετηθεί σε 65 κουτιά στα οποία βρίσκονται τοποθετημένοι 558 φάκελοι. Το φωτογραφικό αρχειακό υλικό καλύπτει χρονικά την περίοδο 1880 έως 2003 και αναδεικνύει πτυχές τόσο της πολιτικής όσο και της προσωπικής-οικογενειακής ζωής του Κ. Μητσotάκη. Οι φωτογραφίες έχουν κατηγοριοποιηθεί ανάλογα με το θέμα τους ή το γεγονός που απεικονίζουν καθώς και τη χρονική περίοδο στην οποία ανήκουν. Έτσι, οι παλαιότερες αφορούν στους προγόνους και την οικογένεια του Κωνσταντίνου Μητσotάκη (τέλη 19ου αι. και αρχές 20ού). Δεδομένης και της συγγένειάς του με τον Ελευθέριο Βενιζέλο –ο παππούς του, Κωστής Μητσotάκης (1845-1898) ήταν επ’ αδελφή γαμβρός του Ελευθερίου Βενιζέλου– υπάρχουν αρκετές φωτογραφίες του ίδιου ακόμη και σε νεαρή ηλικία. Επίσης, περιλαμβάνονται φωτογραφίες της περιόδου της Κατοχής-Αντίστασης, της πρώτης βουλευτικής περιόδου του (1946-1951) με πολιτικούς φίλους και κατά τη διάρκεια περιοδείων, με μέλη των κυβερνήσεων της δεκαετίας του 1960 αλλά και φωτογραφίες που αποτυπώνουν κρίσιμα πολιτικά γεγονότα των δεκαετιών 1950, 1960, 1970. Παράλληλα, περιέχονται φωτογραφίες με Έλληνες πολιτικούς και ξένους ηγέτες, απεικονίζονται οι εργασίες Συνόδων Διεθνών Οργανισμών (ΟΗΕ, ΝΑΤΟ) καθώς και επισκέψεις του Κωνσταντίνου Μητσotάκη στο εξωτερικό κατά τη διάρκεια της Πρωθυπουργίας του. Επίσης, σε ιδιαίτερες κατηγορίες εντάσσονται φωτογραφίες με κομματικά ή προεκλογικά θέματα. Το αρχείο συμπληρώνεται από τις οικογενειακές φωτογραφίες, αυτές τις προσωπικής ζωής του Κωνσταντίνου Μητσotάκη, και από φωτογραφίες-πορträίτα χρονολογικά ταξινομημένες.

Το **αρχείο Κινούμενων Εικόνων** περιλαμβάνει 280 κασέτες (VHS) οπτικού υλικού, που χρονολογούνται από το 1980 έως το 2003, οπτικές μπομπίνες και φιλμ το περιεχόμενο των οποίων είναι επισκέψεις του Κωνσταντίνου Μητσotάκη στο εξωτερικό, περιοδείες, θέματα προεκλογικά-κομματικά, συνεντεύξεις, ομιλίες σε συγκεντρώσεις, εκδηλώσεις, κοινοβουλευτικές ομιλίες, συνεντεύξεις Τύπου, δηλώσεις και τηλεοπτικές συνεντεύξεις, που στο μεγαλύτερο μέρος τους εμπλουτίζουν και οπτικά και τη σειρά του Πολιτικού Λόγου.

Το **αρχείο Ήχου** αποτελούν ηχητικά ντοκουμέντα από το 1961 έως το 2003, και συνίσταται σε 60 κασέτες ήχου καθώς και ηχητικές μπομπίνες. Πρόκειται για ομιλίες σε εκδηλώσεις, προσφωνήσεις, εισηγήσεις, ραδιοφωνικές συνεντεύξεις, μηνύματα, δηλώσεις στον Τύπο, ακόμη και ομιλίες του Ελευθερίου Βενιζέλου (1929).

Η ταξινόμηση η οποία έχει ακολουθηθεί για το αρχείο του Ιδρύματος είναι κατά ένα μεγάλο μέρος χρονολογική (χρονικές περίοδοι αντίστοιχες των αξιωμάτων του Κ. Μητσotάκη), με προσπάθεια διατήρησης της αρχικής μορφής των φακέλων οι οποίοι στην πλειονότητά τους είναι θεματικά-χρονολογικά ταξινομημένοι. Για την περιγραφή του υλικού έχει χρησιμοποιηθεί το Διεθνές Πρότυπο Αρχειακής Περιγραφής ΔΙ.Π.Α.Π. (Γενικό), όπου κάθε ενότητα παίρνει έναν μοναδικό κωδικό με αύξουσα αρίθμηση των φακέλων και υποφακέλων της συγκεκριμένης ενότητας.

Εκτός από την επεξεργασία του αρχειακού υλικού στη φυσική του μορφή (ταξινόμηση-αρχειοθέτηση, περιγραφή), το Ιστορικό Αρχείο αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες διαχειρίζεται το υλικό του και μέσω των ηλεκτρονικών υπολογιστών, με την ψηφιακή απεικόνιση των τεκμηρίων και με τη χρήση ειδικού προγράμματος ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης. Η *ψηφιοποίηση* των τεκμηρίων (εγγράφων, φωτογραφιών, ηχητικού υλικού και οπτικού υλικού/video) έχει προχωρήσει σε μεγάλο βαθμό, με σκοπό την αποτελεσματικότερη διαφύλαξη του υλικού αλλά και την ευκολία στην πρόσβαση μέσω μηχανής αναζήτησης. Πρόκειται για μια συνεχή διαδικασία που συμβαδίζει με την ανάπτυξη των τεχνολογικών μεθόδων και στοχεύει στην ψηφιοποίηση του υλικού στην ολότητά του. Στον χρήστη προσφέρεται η δυνατότητα οπτικής απεικόνισης των τεκμηρίων, λειτουργία που συνδέεται με τη φόρμα ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης μέσω ειδικού λογισμικού που έχει προσαρμοστεί στις απαιτήσεις διαχείρισης του Ιστορικού Αρχείου του Ιδρύματος. Κατ’ αντιστοιχία, υπάρχει και φόρμα αναζήτησης του υλικού με βάση θεματικούς όρους, ημερομηνία, τόπο, τίτλο ή ταξιθετικό αριθμό. Ανάλογη επεξεργασία υφίσταται το οπτικό και ηχητικό υλικό, με τρόπο που να είναι αναζητήσιμο και προσβάσιμο στην έρευνα.

Η αναζήτηση αρχειακού υλικού είναι δυνατόν να γίνει και από την ιστοσελίδα του Ιδρύματος (www.ikm.gr) η οποία παρέχει τη δυνατότητα στον ενδιαφερόμενο να επιλέξει τα τεκμήρια που επιθυμεί και να αποστείλει στο Ίδρυμα αίτηση έρευνας, προκειμένου να παραλάβει το υλικό του. Εδώ σημειώνεται πως μέχρι τώρα από το αρχείο των εγγράφων μπορεί κανείς να αναζητήσει υλικό σε όλη τη σειρά του Πολιτικού Λόγου (1978-2003), με απώτερο στόχο την αναζήτηση του αρχειακού υλικού στο σύνολό του.

Η **Βιβλιοθήκη** του Ιδρύματος Κωνσταντίνος Κ. Μητσotάκης, που αποτελεί όπως προαναφέρθηκε ένα μεγάλο μέρος της προσωπικής βιβλιοθήκης του Κωνσταντίνου Μητσotάκη,

διαθέτει γύρω στους 3.000 τίτλους βιβλίων και εξειδικεύεται στην ελληνική πολιτική ιστορία, εξωτερική πολιτική, οικονομία, αμυντική πολιτική, διακρατικές σχέσεις και ευρωπαϊκή πολιτική χωρίς να αποκλείονται θεματικές όπως τοπική ιστορία, λογοτεχνία, γλώσσα, τέχνη. Η Βιβλιοθήκη εμπλουτίζεται με νέους τίτλους βιβλίων και περιοδικών από την Ελλάδα και το εξωτερικό δίνοντας έμφαση σε διεθνή πολιτικά και οικονομικά θέματα. Είναι και ηλεκτρονικά οργανωμένη με σύστημα αυτοματισμού βιβλιοθηκών ενώ τα βιβλία ταξινομούνται σύμφωνα με το δεκαδικό σύστημα Dewey. Σύντομα θα γίνει προσπελάσιμη και μέσω της ιστοσελίδας του Ιδρύματος.

Ως προς την εκδοτική δραστηριότητα, το Ίδρυμα Κωνσταντίνος Κ. Μητσotάκης πρόσφατα παρουσίασε το έργο της Ζωής Μητσotάκη «ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ. ΣΤΗΝ ΑΥΓΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, 1868–1898» σε συνεργασία με το Ίδρυμα «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» και τις Εκδόσεις Παπαζήση. Το βιβλίο του Σωτήρη Ριζά: «ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΥΦΕΣΗ - Ο Κωνσταντίνος Μητσotάκης και η πολιτική της προσέγγισης Ελλάδας-Τουρκίας» σε συνεργασία με τις Εκδόσεις Παπαζήση αποτέλεσε την πρώτη εκδοτική προσπάθεια του Ιδρύματος το 2003, ενώ η ειδική μελέτη του λέκτορα της Σύγχρονης Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών Ευάνθη Χατζηβασιλείου, με τίτλο «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, 1965–1966. Επαναδραστηριοποίηση στο Κοινοτικό πλαίσιο», εγκαινίασε τη Σειρά των *Ειδικών Μελετών* του Ιδρύματος Κωνσταντίνος Κ. Μητσotάκης.

Στόχοι του Ιδρύματος για τα επόμενα χρόνια είναι, μεταξύ άλλων, η πλήρης ψηφιοποίηση του αρχαιακού του υλικού ανεξαρτήτως υποστρώματος, η μετεγκατάστασή του σε νέο κτήριο, η διοργάνωση εκδηλώσεων με αντικείμενο την σύγχρονη ελληνική ιστορία, η αξιοποίηση μουσειακού υλικού με εκθέσεις του κλπ. Απώτερος στόχος του Ιδρύματος είναι η συνεισφορά στην μελέτη και έρευνα της νεότερης ελληνικής πολιτικής ιστορίας και η συνεργασία με την ευρύτερη επιστημονική και ακαδημαϊκή κοινότητα.

Κωνσταντία Τασσιοπούλου

Επιστημονική Συνεργάτης
Ιδρύματος Κωνσταντίνος Κ. Μητσotάκης
ntas@ikm.gr

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ALPHA BANK Σύντομη παρουσίαση

Τα πρώτα βήματα για τη σύσταση Ιστορικού Αρχείου ξεκίνησαν ήδη από το 1998, όταν η Γενική Διεύθυνση της Alpha Τραπεζής Πίστωσης, σε μια προσπάθεια για τη διατήρηση και εδραίωση της εταιρικής κουλτούρας του Ομίλου, βρέθηκε αντιμέτωπη με την ανάγκη διάσωσης όλων εκείνων των τεκμηρίων που συγκροτούσαν την ιστορική του μνήμη. Σε μια τέτοια προοπτική κρίθηκε απολύτως επιβεβλημένη η ανάληψη μιας

συστηματικής προσπάθειας για την αποθησαύριση όλου του ιστορικού-αρχαιακού υλικού που αποτυπώνει την ιστορία του Ομίλου, εγχείρημα που βρήκε τη θεσμική του έκφραση στη σύσταση και λειτουργία ενός Ιστορικού Αρχείου.

Μετά από μια διετή διαδικασία προεργασιών και εξοπλισμού, το Ιστορικό Αρχείο θα αποκτήσει μια οργανωμένη υποδομή που θα του επιτρέψει αφενός να συσταθεί ως οντότητα και αφετέρου να ενσωματωθεί στον οργανισμό της Alpha Bank (Νοέμβριος 2000), σύμφωνα με τον οποίο καθιερώνεται ως Τμήμα υπαγόμενο στη Διεύθυνση Γραμματείας. Την ίδια στιγμή, με εγκύκλιο της Γενικής Διεύθυνσης, όλες οι Διευθύνσεις της Τράπεζας πληροφορούνται για τη σύσταση και τους σκοπούς του Τμήματος Ιστορικού Αρχείου, το οποίο πλέον συνιστά οργανικό τμήμα του Ομίλου της Alpha Bank. Η βασική αποστολή που καλείται να επιτελέσει επικεντρώνεται στον εντοπισμό, συγκέντρωση, ταξινόμηση και ευρετηρίαση του αρχαιακού υλικού που «παράγεται» κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων των διαφόρων επιχειρήσεων του Ομίλου και το οποίο ενέχει διηλεκτική τεκμηριωτική αξία ικανή για την ανασύνθεση της ιστορικής του πορείας. Μέσα λοιπόν από τον κατακερματισμένο χώρο των αρχαιακών συλλογών του παρελθόντος, το βασικό έργο του Ιστορικού Αρχείου είναι να εντοπίσει και διατηρήσει όλα εκείνα τα τεκμήρια που παρουσιάζουν ιστορικό ενδιαφέρον, παρέχοντάς τους την κατάλληλη αρχειονομική μέριμνα με την ανάπτυξη συστημάτων φυσικού και διανοητικού ελέγχου. Την ίδια στιγμή το Ιστορικό Αρχείο προσβλέπει τόσο στην εξυπηρέτηση των αναγκών της Διοίκησης και των μονάδων της Τραπεζής όσο και στην εξασφάλιση υπηρεσιών τεκμηρίωσης σε όσους ενδιαφέρονται για την ιστορία των τραπεζών και γενικότερα την οικονομική ιστορία της χώρας μας.

Η ύπαρξη, λοιπόν, του Ιστορικού Αρχείου ταυτίζεται με τη διάσωση των ιστορικών τεκμηρίων του Ομίλου της Alpha Bank, η οποία είναι συνυφασμένη με την ιστορία πολλών σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων που διαδραμάτισαν καίριο ρόλο στην εξέλιξη του τραπεζικού συστήματος.¹ Μαζί δε με την παρουσία των πιστωτικών ιδρυμάτων σημαντική υπήρξε η επιχειρηματική δράση των θυγατρικών τους εταιριών, οι οποίες, ιδιαίτερως τις δύο τελευταίες δεκαετίες του εικοστού αιώνα, καλύπτουν σταδιακά ολόκληρο το φάσμα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Όλη αυτή η πλούσια επιχειρηματική δραστηριότητα –σε μια ιστορική διαδρομή που αγγίζει 165 χρόνια παρουσίας στα δρώμενα του χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας– αναδεικνύεται, έστω και αποσπασματικά, από τις αρχαιακές συλλογές που απόκεινται στο Ιστορικό Αρχείο της Alpha Bank. Μέσα από τα διασωθέντα τεκμήρια, που μοιράζονται ανάμεσα σε αριθμητικά δεδομένα και ποιοτικές μαρτυρίες, αναδύονται οι συνθήκες ίδρυσης των τραπεζών, η εξέλιξη του τύπου αλλά και το εύρος των εργασιών τους, τα τραπεζικά τους μεγέθη, η εξάπλωση των δικτύων τους, η διαρθρωτική εξέλιξη των υπηρεσιών διοίκησης, το προσωπικό και το σύστημα εργασιακών σχέσεων που διέπει κάθε τράπεζα, αλλά

1 Ο Εμπορικός Οίκος Ι.Φ.Κωστοπούλου σε συνεργασία με τη Λαϊκή Τράπεζα δημιουργούν το 1916 την Τράπεζα Ι.Φ. Κωστοπούλου, η οποία δύο χρόνια αργότερα θα δώσει τη θέση της στην Τράπεζα Καλαμών. Το 1924 η Τράπεζα Καλαμών συγχωνεύεται με το Τραπεζικό Τμήμα του Οίκου Ι.Φ.Κωστοπούλου και δημιουργείται η Τράπεζα Ελληνικής Εμπορικής Πίστωσης, η οποία μετά από σειρά αλλαγών στην επωνυμία της θα ονομάζεται από το 1994 Alpha Τράπεζα Πίστωσης. Το 1999 η Alpha Τράπεζα Πίστωσης απορρόφησε την Ιονική και Λαϊκή Τράπεζα, η οποία προήλθε από τη συγχώνευση της Ιονικής Τραπέζης με τη Λαϊκή Τράπεζα το 1958.

και ευρύτερα η εξέλιξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η στρατηγική των κεφαλαίων και οι οικονομικές σχέσεις, η συμπεριφορά των τραπεζικών ιδρυμάτων σε σχέση με την ανάπτυξη των κλάδων της ελληνικής οικονομίας και το εύρος των ιδιωτικών επενδύσεων.

Η πρόκληση λοιπόν για τη ανάδειξη των ιστορικών τεκμηρίων, τα οποία αποκτούν ιδιαίτερη σημασία όχι μόνο για την ιστορική τους μαρτυρία αλλά και το εύρος των ιστοριογραφικών ενδιαφερόντων που υποκινούν, επιφόρτισε την υπηρεσία του Ιστορικού Αρχείου από την αρχή με το έργο της διάσωσης οποιουδήποτε υλικού κρίνεται ότι αξίζει να διασωθεί για λόγους διοικητικούς, οικονομικούς, ιστορικούς, νομικούς ή καθαρά χρηστικούς. Ο απολογισμός, υπακούει αβίαστα στη λογική των πράξεων και παραλείψεων που ακολούθησαν οι τραπεζικοί οργανισμοί στον τομέα της αρχειακής μέριμνας για την ταξινόμηση και διαφύλαξη των παραγόμενων υπηρεσιακών εγγράφων: για κάποιες αρχειακές συλλογές, δυστυχώς τις λιγότερες, το υλικό έχει διατηρηθεί ανέπαφο, για κάποιες άλλες η διάσωση των τεκμηρίων υπήρξε αποσπασματική, ενώ τέλος για ορισμένες αρχειακές σειρές δεν εντοπίστηκαν στοιχεία. Αξίζει να επισημανθεί πως το αρχείο με τη μεγαλύτερη τεκμηριωτική εμβέλεια τυγχάνει να ταυτίζεται με το παλαιότερο πιστωτικό ίδρυμα της χώρας. Αφορά το Αρχείο της Ιονικής Τράπεζας, το οποίο εν μέρει βρίσκεται ήδη στις συλλογές του Ιστορικού Αρχείου, –κυρίως περιλαμβάνει ένα *corpus* σταχωμένων καταστίχων για την περίοδο 1856-1957– ενώ το μεγαλύτερο τμήμα του έχει περισυλλεγεί και ταξινομηθεί από τη βιβλιοθήκη του βρετανικού Πανεπιστημίου London School of Economics, το οποίο και σύντομα πρόκειται να περιέλθει με ψηφιακή μορφή στις συλλογές του Ιστορικού Αρχείου της Alpha Bank. Επίσης, θεωρείται ίσως περιττό να ειπωθεί ότι οι παραπάνω αρχειακές συλλογές εμπλουτίζονται, κατά τρόπο συστηματικό, με όλο το φάσμα του υπηρεσιακού υλικού που καθίσταται ανενεργό.

Μετά την αναζήτηση και περισυλλογή του διασωθέντος υλικού, προχωρήσαμε στην ταξινόμησή του, δημιουργώντας ξεχωριστές αρχειακές σειρές για κάθε Τράπεζα, ενώ ανάλογα με το θεματολογικό του περιεχόμενο και τις ιδιομορφίες που παρουσίαζε, ακολούθησε η επιμέρους κατάταξή του σε σειρές, υποσειρές και τέλος σε φακέλους. Σε κάθε περίπτωση πρω-

ταρχικό μας μέλημα υπήρξε η προσπάθεια να μη διαταραχθεί η λειτουργική λογική του υλικού και να ενταχθεί στην παλιά κατ'αρχήν μορφή του.

Παράλληλα με την ολοκλήρωση της πρώτης ταξινομικής φάσης ξεκίνησε και η ηλεκτρονική ευρετηρίαση του υλικού, που αποτυπώνει την καταγραφή της ταυτότητας και των κύριων πληροφοριών που εμπεριέχουν τα τεκμήρια σε επίπεδο εγγράφου. Έτσι δημιουργήθηκε ένα ηλεκτρονικό ευρετήριο περιεχομένων –αυτή τη στιγμή βρίσκεται εγγεγραμμένο αρχειακό υλικό μέχρι το 1960– το οποίο επιτρέπει τη δυνατότητα πολλαπλών μορφών ανάκλησης. Στη ροή των καθημερινών εργασιών, ανάλογα με το διαθέσιμο προσωπικό, εντάχθηκε και η ψηφιοποίηση αρχειακού υλικού, η οποία αποσκοπεί τόσο στη δημιουργία αντιγράφων ασφαλείας των πρωτότυπων εγγράφων όσο και στην προοπτική να καταστεί δυνατή η ταχύτατη και άμεση πρόσβαση, μέσω του διαδικτύου της Alpha Bank, σε ένα τουλάχιστον μέρος των αρχειακών της συλλογών.

Στις προσκτήσεις του Ιστορικού Αρχείου εντάσσονται επίσης αρχεία και συλλογές σε ειδικά υποστρώματα όπως ένα αξιόλογο εικονογραφικό υλικό, κυρίως από το φωτογραφικό αρχείο του Τμήματος Δημοσίων Σχέσεων των Τραπεζών. Επίσης έχουν διασωθεί σημαντικά οπτικοακουστικά τεκμήρια, τα οποία αφορούν κυρίως ηχητικές εγγραφές των ετήσιων Γενικών Συνελεύσεων των μετόχων.

Θα πρέπει επίσης να επισημάνουμε ότι στα αρχεία της Alpha Bank βρίσκονται χρήσιμα τεκμήρια που δεν έλκουν την καταγωγή τους από τα αρχεία της Τράπεζας, όπως ημερήσιος και περιοδικός Τύπος (1960-2000) καθώς και μια πλήρης σειρά με φύλλα της *Εφημερίδος της Κυβερνήσεως*, ΔΕΠΕ και ΕΠΕ, (1960-1997).

Τέλος, σχετικά με το ζήτημα της πρόσβασης των ερευνητών στα τεκμήρια, θα πρέπει να διασαφηνισθεί πως μόνο η Διοίκηση της Alpha Bank διατηρεί το δικαίωμα να αποφασίζει ποια αρχεία είναι ανοιχτά στο κοινό, με γνώμονα τη διασφάλιση των συμφερόντων της Τραπεζής και την πλήρωση των προϋποθέσεων του νόμου για την προστασία των προσωπικών και ευαίσθητων δεδομένων.

Αναστάσιος Στεργίου
Ιστορικό Αρχείο Alpha Bank

Επειδή το μεγαλύτερο μέρος της επιστημονικής και επαγγελματικής μας πληροφόρησης δημοσιεύεται στον διαδικτυακό τόπο και τα Ενημερωτικά Δελτία της Ελληνικής Αρχειακής Εταιρείας, παρακαλούνται οι συνάδελφοι, τα μέλη και οι φίλοι της Ε.Α.Ε. να μας γνωστοποιήσουν τα e-mail τους στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.eae@eae.org.gr, ώστε να λαμβάνουν, τακτικά και εγκαίρως, τη σχετική ενημέρωση.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

**Ζήσιμος Χ. Συνοδινός, *Αρχαία οικογένειας Λούντζη, Ευρετήριο.*
Πρόλογος Νίκιας Λούντζης, Εκδ. Περίπλους, Αθήνα 2004, 220 σελ. + εικ.**

Ο κύκλος των ερευνητών, ολοένα και μεγαλύτερος, που ασχολείται με την ιστορία της επανησιακής ιστοριογραφίας και γενικότερα με τη θέση της τελευταίας στην ιστορία των ιδεών, ανέμενε με μεγάλη ανυπομονησία τη δημοσίευση του ευρετηρίου των αρχείων του Ερμάννου Λούντζη· κορυφαίον ιστορικού που έζησε κατά τον 19^ο αιώνα. Η μελέτη τού έργου του είχε, κάπως, σταματήσει, όσο δεν είχαμε στη διάθεσή μας το σύνολο του αρχείου του. Με τη δημοσίευση τού ανά χείρας ευρετηρίου, ο συνάδελφος Ζήσιμος Συνοδινός και η οικογένεια Λούντζη (το αρχείο θα κατατεθεί στο Μουσείο Μπενάκη), μας δίνουν περισσότερα από όσα περιμέναμε.

Πράγματι, εκτός από τα «χαρτιά» του Ερμάννου Αναστασίου Λούντζη (1806-1868) και για τα οποία περιμέναμε με ανυπομονησία το ευρετήριό τους, έχουμε τώρα και αυτά του Αναστασίου Ερμ. Λούντζη (1841-1913), του Νικολάου-Ιωάννη Ερμάννου Λούντζη (1838-1901), υιών του πρώτου, καθώς και αυτά της Αλεξάνδρας Αναστ. Λούντζη, συζύγου Φίλιππου Καρρέρ (1896-1972), του Αλεξάνδρου Αναστ. Λούντζη (1904-1963), παιδιών του Αναστασίου, και του Νίκου (Νίκια) Λούντζη (1936-), υιού του Αλεξάνδρου.

Επομένως, τα ενδιαφέροντα στα οποία απευθύνεται πλέον το ευρετήριο, επεκτείνονται πέρα από την προσωπικότητα και το έργο του Ερμάννου και περιλαμβάνουν την οικογενειακή ιστορία, την πολιτική ιστορία, την οικονομική ιστορία, την ιστορία της λογοτεχνίας και ό,τι άλλο απορρέει από αυτούς τους κλάδους. Το υπό διάθεση αρχείο της οικογένειας Λούντζη, καλύπτει επιπλέον και παρὰ τα κενά, το εντυπωσιακό, για τα ελληνικά αρχαιακά δεδομένα, χρονικό διάστημα των ετών 1801-1962.

Τη σημασία του αρχείου, υποδεικνύουν τα βιογραφικά σημειώματα των δημιουργών του, πολύ μεθοδικά συνταγμένα από τον επιμελητή του ευρετηρίου, από τα οποία και σταχυολογούμε μερικά στοιχεία:

Ο Ερμάννος, εκτός από σημαντικός ιστορικός, μαθητής του Γκυζό, του Ζουφρούα και του Γκάνς, υπήρξε και εν γένει σημαντικός διανοούμενος (αναγνώστης του Σπινόζα) και λογοτέχνης, καθώς και πολιτικός στις τάξεις των ιονίων Ριζοσπαστών, με ειδικά ενδιαφέροντα για την παιδεία. Ο Αναστάσιος, φιλόλογος με σπουδές στο Βερολίνο, ασχολήθηκε με την πο-

λιτική, ως βουλευτής και δήμαρχος Ζακύνθου, όπως και ο αδελφός του Νικόλαος-Ιωάννης. Αν λάβουμε υπόψη ότι Νίκιας Λούντζης, είναι συνεχιστής του μεγάλου ιστορικού πανοράμιτος του Διονυσίου Ρώμα, του «Περίπλου», με ένα εξίσου εντυπωσιακό έργο, και μεταφραστής στα ελληνικά ενός μυθιστορήματος του Ερμάννου, συμπληρώνεται η εικόνα της σημαντικής ποιιλίας αυτού του αρχείου.

Το ευρετήριο περιλαμβάνει, εκτός από τον πρόλογο του Νίκια Λούντζη, ένα γενικό διάγραμμα ταξινόμησης, ένα λεπτομερές γενεαλογικό διάγραμμα της Οικογένειας (φτιάχτηκε με τη βοήθεια του Τάσου Αθανασιάδη ως προς την δενδροειδή αναπαράσταση), μια μακρά εισαγωγή (σελ. 27-43) όπου δίδεται το ιστορικό της ταξινόμησης και των προηγουμένων προσπαθειών ταξινόμησης, αναλύεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, τα βιογραφικά των παραγών του και άλλα στοιχεία που ξεκαθαρίζουν τι ήταν έως τώρα γνωστό από αυτό το αρχείο (ιδίως σε ό,τι αφορά τα χαρτιά του Ερμάννου), τι άγνωστο (όπως οι πλούσιες ταξιδιωτικές σημειώσεις του Ερμάννου, οι σημειώσεις των πανεπιστημιακών παραδόσεων, σπαράγματα μυθιστορήματος, ένα θεατρικό έργο και άλλα ανέκδοτα) αλλά και τι δεν έχει διασωθεί ενώ είχε χρησιμοποιηθεί παλαιότερα από άλλους ερευνητές (σ' αυτά θα προσθέταμε και τα περίφημα πρακτικά της επιτροπής Κοινής Σωτηρίας της Γαλλικής Κατοχής στην Κέρκυρα (1797-1799) που είχε χρησιμοποιήσει ο Λούντζης χάρη στον κύριο Βλατά και αργότερα ο Χιώτης, αλλά έκτοτε αγνοούνται, καθώς και τα απομνημονεύματα του Στυλιανού Βλασσόπουλου που είχε, επίσης, χρησιμοποιήσει και ο Λούντζης και ο Χιώτης, χάρη στον Νικόλαο Μαρκορά).

Το καθαυτό ευρετήριο καλύπτει το τέταρτο μέρος του τόμου, (σελ. 43-110), δίνοντας το περιεχόμενο κάθε φακέλλου, και ολοκληρώνεται με τον πίνακα ονομάτων, τόπων, εννοιών (σελ. 111-119) ενώ ακολουθούν φωτογραφίες (σελ. 121-136) και παραρτήματα, όπου δίδονται: η συνοπτική περιγραφή του αρχείου κατά τους κανόνες του Διεθνούς Προτύπου Αρχειακής Περιγραφής (σελ. 139-158), ένα λεπτομερές χρονολόγιο της οικογένειας Λούντζη (σελ. 159-182) σε δεύτερη δημοσίευση, (ας σημειωθεί ωστόσο ότι βιογραφικά σημειώματα έχουν ήδη δοθεί και στο

κύριο μέρος του ευρετηρίου) και μια μελέτη (σημαντική) του συντάκτη του ευρετηρίου σχετική με την ιστορική σκέψη του Ερμάννου Λούντζη (υπό δημοσίευση και στα πρακτικά του Ζ' Πανιονίου Συνεδρίου). Για την οικονομία του έργου, θα μπορούσε το χρονολόγιο, εφόσον κρίθηκε απαραίτητο να περιληφθεί, να έχει προταθεί του ευρετηρίου, και να είχαν κατά συνέπεια ελαφρυνθεί κάπως τα βιογραφικά σημειώματα, αφού πολλές πληροφορίες που βρίσκονται σ' αυτά επαναλαμβάνονται και στο χρονολόγιο. Επίσης, η περιγραφή κατά τους κανόνες του Διεθνούς Προτύπου, θα μπορούσε να έχει υιοθετηθεί για το σύνολο του ευρετηρίου (αλλιώς ποιό νόημα έχει) ή να έχει δημοσιευθεί ανεξάρτητα (για το αρχαιονομικό της ενδιαφέρον). Ο πίνακας ονομάτων και πραγμάτων θα μπορούσε να τεθεί στο τέλος του βιβλίου ώστε να περιλάβει το περιεχόμενο των παραρτημάτων αλλά και να εντοπίζεται πιο εύκολα από τον χρήστη.

Το ευρετήριο αποτελεί, πάντως, ένα υπόδειγμα επιμέλειας, ακρίβειας στην περιγραφή και στην επεξεργασία (ας σημειώσουμε την κοπιώδη ταύτιση των εντύπων) που το κατατάσσει ανάμεσα στα καλύτερα σχετικά εργαλεία έρευνας που διαθέτουμε σήμερα.

Ο ιστορικός της οικογένειας και των κοινωνικών σχέσεων, θα βρει πλουσιότερες συλλογές οικογενειακής και φιλικής αλληλογραφίας, εξαιρετικής σημασίας για τις σχέσεις των παιδιών με τους γονείς, για τις σχέσεις των αδελφών μεταξύ τους, για τις σχέσεις της επανησιακής αριστοκρατίας με άλλες ομόλογες ελίτ όπως με τη βενετική αριστοκρατία, Γάλλους αστούς, Επτανήσιους εν γένει, καθηγητές, πολιτικούς ανθρώπους της οικονομίας. Ο ιστορικός της παιδείας, θα βρει μαθητικά τετράδια και πανεπιστημιακές παραδόσεις, σπανιότατες σε άλλες συλλογές, όπως π.χ. τις σημειώσεις του Ερμάννου από τα μαθήματα του πανεπιστημιακού διαδόχου του Έγγελου, Γκάνς. Τα κατάστιχα οικονομικής διαχείρισης της οικογενειακής περιουσίας, τα έγγραφα διαχείρισης της προίκας, καθώς και τα πολυάριθμα στοιχεία για τη σχέση της οικογένειας με τους αγρολήπτες της, θα διαφωτίσουν ιδιαιτέρως το θέμα της αρχοντικής περιουσίας, εξαιρετικής σημασίας για την οικονομική και την κοινωνική ιστορία, αλλά ανεπαρκώς μελετημένο. Ο ιστορικός της Επτανήσου, θα βρει μοναδικά

τεκμήρια που χρησιμοποιήθηκαν από τον Ερμάννο από τα οποία ορισμένα έχουν έκτοτε, όπως προαναφέρθηκε, χαθεί, καθιστώντας έτσι τα χαρτιά του, μοναδική πηγή για πολλές πληροφορίες. Ο ιστορικός των θρησκειών θα εντυπωσιαστεί από την πρόσληψη του έργου του Ερνέστου Ρενάν και την πρόωπη επαφή της νεοελληνικής σκέψης (πάλι χάρη στον Ερμάννο Λούντζη) με τα προβλήματα της ιστοριογραφίας του χριστιανισμού. Ο ιστορι-

κός της πολιτικής, ειδικά της Ζακυνθινής μετά την Ένωση των Επτανήσων, θα βρει μοναδικά στοιχεία γι' αυτήν την περίοδο και μάλιστα για το λωμβαδικό κόμμα, του οποίου η ιστορία μένει να γραφτεί (κατά την ευχή του Διονυσίου Ρώμα) αλλά και πολλά δείγματα πολιτικού λόγου διαφόρων εκφάνσεων. Ο ιστορικός της λογοτεχνίας θα βρει τεκμήρια για τη συγγραφή των μυθιστορημάτων του Ερμάννου αλλά και για τη μετάφρασή τους στα νέα ελληνικά. Ας

σημειωθεί, τέλος, ότι τόσο η πρόσληψη του Έγγελου στην Ελλάδα όσο και αυτή του Σπινόζα, θα υπηρετηθούν τώρα από ένα μοναδικό υλικό που θα αλλάξει εντελώς τις σχετικές γνώσεις μας.

Το σύνολο υπηρετεί άλλωστε μοναδικά την Επτανησιακή ιστορία, η οποία έχει υποστεί τόσους, αρχειακούς κυρίως, ακρωτηριασμούς.

Νίκος Ε. Καραπιδάκης

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΩΝ: ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

- Ernst Posner, *Archives in the Ancient World*.

Harvard University Press, Cambridge Massachusetts 1972, σ. xvii + 1 + 283. Και επανέκδοση από την Society of American Archivists (SAA) στη σειρά SAA Archival Classic Series, Σικάγο 2003, σ. 305.

- James P. Sickinger, *Public Records and Archives in Classical Athens*.

University of North Carolina Press, Τσέιπελ Χιλ και Λονδίνο 1999, σ. x + 274.

- Maria Brosius (edit.), *Ancient Archives and Archival Traditions: concepts of record-keeping in the ancient world*. Oxford Studies in Ancient Documents, Oxford University Press, Οξφόρδη 2003, σ. xx + 362.

Η ιστορία των αρχείων της αρχαιότητας εξακολουθεί να αποτελεί μια χρήσιμη, και ταυτόχρονα ευχάριστη και συναρπαστική ανάγνωση, όχι μόνο για τους φοιτητές των φιλολογικών, ιστορικών ή αρχειακών σπουδών, τους αρχαιολόγους ή τους ιστορικούς αλλά και για όλους όσους ασχολούνται είτε ως ειδικοί είτε ως χρήστες-μελετητές πρωτογενών πηγών. Εντυπωσιάζει επίσης το γεγονός ότι στη χώρα μας ελάχιστοι ερευνητές μέχρι σήμερα έχουν εμβαθύνει σε παρόμοια θέματα, παρότι την παγκοσμίως συσσωρευμένη φιλολογία για τους θεσμούς και την κοινωνία στην αρχαία Ελλάδα.

Με αφορμή την περσινή επανέκδοση, από την Εταιρεία των Αρχειονόμων των Η.Π.Α. (Society of American Archivists), του κλασικού έργου του Αμερικανού Ernst Posner *Τα αρχεία στον αρχαίο κόσμο*, θα ξαναθυμίσουμε τη σπουδαία αυτή μελέτη και θα παρουσιάσουμε δύο ακόμη πρόσφατες, βασικές εργασίες που πραγματεύονται τα αρχεία και την αρχειακή οργάνωση των αρχαίων κοινωνιών.

Ξεκινώντας από τη μελέτη του E. Posner, που επανεκδόθηκε το 2003 με νέα εισαγωγή του James O'Toole, καθηγητή ιστορίας στο Κολέγιο της Βοστώνης, θα αρκестούμε να συμφωνήσουμε με πολλούς μελετητές της ιστορίας των αρχείων οι οποίοι ισχυρίζονται ότι η εργασία αυτή αποτέλεσε την πρώτη συστηματική προσπάθεια να παρουσιαστεί μια συγκροτημένη εικόνα των αρχειακών θεσμών και πρακτικών των αρχαίων πολιτισμών. Ο Posner, αξιοποιώντας δημιουργικά τα ευρήματα των αστυριολό-

γων, πατυρολόγων, αρχαιολόγων και ειδικών της κλασικής αρχαιότητας, έριξε φως στα συστήματα τεκμηρίωσης και στην αρχειακή οργάνωση του αρχαίου κόσμου από την εποχή των Σουμερίων έως τους χρόνους του Ιουστινιανού.

Η ιστορία της διαχείρισης των αρχείων έχει τις απαρχές της στην πλούσια περιοχή της Μεσοποταμίας, τη Σουμερία και την Ακκαδία· από τις πήλινες πινακίδες σε σφηνοειδή γραφή (2650/2600 π.Χ. κ.ε.) των ισχυρών πόλεων Uruk, Kish, Ur, Lagash, Mari, Ugarit και Nimrud, όπου η αρχειολογική σκαπάνη έχει αποκαλύψει άφθονα τεκμήρια διοικητικής, οικονομικής και θρησκευτικής δραστηριότητας (απογραφές πληθυσμών, οικονομικές και φορολογικές καταγραφές, καταστάσεις περιουσιακών στοιχείων, επιμετρήσεις γαιών, επιχειρηματικά αρχεία ιδιωτών, ναών κλπ.). Από τη Σουμερία (γύρω στα 2700 π.Χ.), τη Βαβυλώνα, την Ασσυρία, την Ανατολία και τη Φοινίκη, το ταξίδι στο χρόνο συνεχίζεται στη φαραωνική Αίγυπτο, την Περσία, τον Κρητομυκηναϊκό κόσμο, τις ελληνικές πόλεις-κράτη, την Αυτοκρατορία του Μ. Αλεξάνδρου και τα ελληνιστικά βασίλεια, την πτολεμαϊκή και ρωμαϊκή Αίγυπτο, τη δημοκρατική και αυτοκρατορική Ρώμη και τέλος στα παρθικά και νεοπερσικά βασίλεια (Ζ' μ.Χ. αι.). Υπόψη ότι ο συγγραφέας δεν παραλείπει να τονίσει το σπουδαίο ρόλο των αρχαίων ελληνικών πόλεων, ιδιαίτερα της Αθήνας, στην ανάπτυξη και την οργάνωση των αρχείων, κυρίως την υπαγωγή στη φροντίδα της πολιτείας όχι μόνον των δημοσίων αλλά και των ιδιωτικών τεκμηρίων.

Μπορούμε χωρίς επιφύλαξη να δεχτούμε ότι η αναλυτική δεινότητα και εκφραστικότητα του Posner, η εκτεταμένη βιβλιογραφία, το χρηστικό ευρετήριο και οι εικόνες σημαντικών τεκμηρίων καθιστούν το έργο αυτό αναντικατάστατο εργαλείο στο είδος του ακόμη και σήμερα.

Στο δεύτερο παρουσιαζόμενο έργο, με τίτλο *Τα δημόσια έγγραφα και αρχεία στην κλασική Αθήνα*, ο James P. Sickinger, αναπληρωτής καθηγητής κλασικής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Πολιτείας της Florida το 1999, μελετά τη φύλαξη και τη χρήση των δημοσίων αρχείων -κυρίως των κειμένων των νόμων, των διαγγελμάτων των αρχών, των αποφάσεων και ψηφισμάτων των συλλογικών οργάνων, όπως η Βουλή και η Εκκλησία του Δήμου- στην Αθηναϊκή Δημοκρατία από την αρχαϊκή περίοδο μέχρι και τους κλασικούς χρόνους.

Τα σωζόμενα αθηναϊκά αρχεία συνίστανται συνήθως σε νομικά, διοικητικά και πολιτικά κείμενα χαραγμένα σε πέτρινες ή μαρμαρίνες στήλες (επιγραφές), τις οποίες οι αρχές τοποθετούσαν σε δημόσιους χώρους για ενημέρωση των πολιτών. Στις στήλες αυτές αναγράφονταν νόμοι, παντός είδους ψηφίσματα (πολιτικά, προβουλευματικά, προξενικά, τιμητικά, χορηγήσεις προνομίων, πολιτικών δικαιωμάτων), συνθήκες, οικονομικοί απολογισμοί, δημόσιες δαπάνες της πόλης κ.ά.

Μελετώντας με προσοχή το περιεχόμενο πολλών αρχαίων αθηναϊκών στηλών, ο συγγραφέας έχει βεβαίως υπόψη του ότι οι επιγραφές αυτές καλύπτουν μικρό μόνο μέρος των δημοσίων αρχείων, αφού δεν δια-

σώθηκαν κείμενα με πολύ μεγαλύτερη χρήση, τα οποία διατηρούσαν για εκτεταμένα χρονικά διαστήματα οι δημόσιοι λειτουργοί της Αθήνας αλλά ήταν γραμμένα σε ευπαθή υποστρώματα, ξύλινες πινακίδες ή παπύρους. Επιπλέον οι μαρμαρίνες στήλες, τα *Λευκώματα* (αναγραφές δημόσιων εγγράφων σε ασπρισμένους τοίχους ή ξύλινες ασοβρετωμένες πινακίδες πολλών χρήσεων) και οι *Όροι* (μαρμαρίνα ορόσημα τοποθετημένα σε υποθηκευμένους αγρούς που πληροφορούσαν για τα υφιστάμενα εμπράγματα βάρη τους) συνιστούσαν επίσης αντίγραφα ή συντομεύσεις κειμένων, επικυρωμένα από τον Γραμματέα της Βουλής, τα πρωτότυπα των οποίων ήταν κατατεθειμένα στο δημόσιο Αρχείο.

Χρησιμοποιώντας ακόμη πολλές δευτερογενείς-έμμεσες πηγές, όπως αρχαίους συγγραφείς, ρήτορες, φιλοσόφους αλλά και τις σύγχρονες μελέτες, ο Sickinger εμβαθύνει στις διοικητικές δομές και στις διάφορες μορφές τεκμηρίωσης των θεσμών της εκκλησιαστικής αυτής πόλης (θεσμοθέτες, νομοθέτες, γραμματείς, μνήμονες, κατάλογοι αρχόντων και εφήβων, πολιτειακά όργανα, δικαστήρια κ.ά.), αφιερώνοντας αρκετές σελίδες στην περιγραφή της οργάνωσης, διαχείρισης και χρήσης των αθηναϊκών αρχείων.

Απώτερη επιδίωξη του είναι η αντίκρουση της παραδοσιακής άποψης των ιστορικών που υποστηρίζουν ότι η αθηναϊκή γραπτή παράδοση και φιλολογία δεν διατηρούνταν συστηματικά μέχρι τον Ε' π.Χ. αι. και ότι η όλη διαχείριση-διατήρησή τους είχε μέχρι τότε χαρακτήρα πρωτόγονο, αρχαϊκό. Ανιχνεύει την ανάπτυξη των γραπτών τεκμηρίων από τις πρώτες καταγραφές των *θεσμών* και των κατοπινών νόμων του Δράκοντα και του Σόλωνα, υποστηρίζοντας αφενός μεν ότι η διατήρηση των νόμων, των ψηφισμάτων και των λοιπών κρατικών εγγράφων, καθώς και η χρήση των αρχείων, ήταν διαδεδομένες στην αθηναϊκή κοινωνία από τους αρχαϊκούς χρόνους, αφετέρου δε ότι η κατασκευή του *Μητρώου* ως βασικού κτηρίου φύλαξης των αρχείων της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, στα τέλη του Ε' π.Χ. αι., οφειλόταν ακριβώς στην αυξημένη αυτή συσσώρευση και παραγωγή αρχειακών τεκμηρίων.

Στη συνέχεια εξετάζει την ίδρυση και τη δραστηριότητα του *Μητρώου* (ναού της Μητέρας των θεών Κυβέλης «ένθα κατετίθεντο τα δημόσια γράμματα και οι νόμοι») κατά τον Δ' π.Χ. αι., όταν αυτό λειτουργεί ως ένα στελεχωμένο και πλήρες οργανωμένο αρχειοφυλάκιο, τα περιεχόμενα του οποίου ήταν προσπελάσιμα όχι μόνο στους

εκπροσώπους των αρχών ή τους διαδίκους σε δίκες, αλλά και στους μελετητές, τους συγγραφείς, τους ρήτορες, τους λογογράφους, τους φιλοσόφους. Είναι αυτό που ο ρήτορας Αισχίνης αποκαλεί «των δημοσίων γραμμάτων φυλακή» στον *Κατά Κτησιφώντος* λόγο του το 330 π.Χ., υπενθυμίζοντας στο ακροατήριό του μία πολύ χρησιμη λειτουργία του θεσμού: τη διατήρηση στο διηνεκές των δημοσίων αρχείων («*καλόν, ω άνθρωπε Αθηναίοι, καλόν η των δημοσίων γραμμάτων φυλακή· ακίνητον γάρ εστι*»). Είναι εποχή που η Αθήνα ως κορυφαίο πολιτικό, διοικητικό και πνευματικό κέντρο –«Ελλάς Ελλάδος»– επηρεάζει βαθιά τον υπόλοιπο ελληνικό κόσμο στην οργάνωση και διαχείριση των επίσημων εγγράφων, δημόσιων και ιδιωτικών, αφού το δημοκρατικό πολίτευμα επιτρέπει στους πολίτες να διασφαλίζουν γραπτώς τα δικαιώματά τους με τη συγκατάθεση της πολιτείας. Το *Μητρώον*¹ επέζησε ως κρατικό αρχειοφυλάκιο ή ως μουσείο μέχρι την καταστροφή της Αθήνας από τους Έρουλους το 267 μ.Χ.

Το τρίτο βιβλίο, με τίτλο *Αρχαία αρχεία και αρχειακές παραδόσεις. Οι αντιλήψεις για τη διατήρηση των αρχείων στον αρχαίο κόσμο*, συλλογή μελετών διαφόρων ερευνητών και πανεπιστημιακών από την Ευρώπη και την Αμερική, είναι το προϊόν ενός σεμιναρίου που διοργάνωσε το 1998 το Κέντρο Μελετών Αρχαίων Κειμένων του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης. Την έκδοση επιμελήθηκε η Maria Brosius, λέκτωρ αρχαίας ιστορίας του Πανεπιστημίου του Newcastle, η οποία έχει συγγράψει στον τόμο την «εισαγωγή» καθώς και μία από τις μελέτες με τίτλο «Η ανασυγκρότηση ενός αρχείου: Λογιστικά κείμενα και ημερολόγια από την Πεερσέπολη». Οι υπόλοιπες εργασίες του σύμμεικτου τόμου είναι με τη σειρά:

- A. Archi, «Η διατήρηση των αρχείων στην Ebla, 2400-2350 π.Χ.».
- P. Steinkeller, «Αρχειακές πρακτικές στη Βαβυλώνα την τρίτη χιλιετία π.Χ.».
- K. van Lerberghe, «Ιδιωτικό και δημόσιο: Το αρχείο Ur-Utu στο Sippar-Amnanum (Tell Ed-Der)».
- K. R. Veenhof, «Τα αρχεία των αρχαίων Ασσυρίων εμπόρων».
- N. Postgate, «Τα τεκμήρια της διοίκησης στο Μέσο Ασσυριακό Βασίλειο».
- A. Uchitel, «Τοπικές διαφορές στις κατατάξεις των καταλόγων των φυλών στη Μινωική Κρήτη».
- Th. Palaima, «“Αρχεία” και “γραφείς”. Η ιεραρχία της πληροφορίας στα τεκ-

μήρια της ελληνικής μυκηναϊκής γραμμικής γραφής Β».

- F. M. Fales, «Σκέψεις για τα Νέο-Ασσυριακά αρχεία».
- A. Millard, «Τα αραμιαϊκά τεκμήρια κατά τις περιόδους των Ασσυρίων και των Αχαιμενιδών».
- H. Baker, «Οι πρακτικές διατήρησης των αρχείων όπως αποκαλύπτονται στα ιδιωτικά νέο-βαβυλωνιακά αρχειακά τεκμήρια».
- J. Oelsner, «Τα αρχεία σε σφηνοειδή γραφή στη Βαβυλώνα των ελληνιστικών χρόνων: ύψεις του περιεχομένου και της μορφής τους».
- A. Invernizzi, «Δεν έγραψαν πάνω σε πηλό. Κείμενα και αρχεία που δεν έχουν γραφεί με σφηνοειδή γραφή στη Μεσοποταμία την εποχή των Σελευκιδών».
- J. K. Davies, «Τα ελληνικά αρχεία: Από το έγγραφο στο μνημείο».
- W. Clarysse, «Τόμοι συγκολλήσιμοι».

Η πρωτοτυπία αυτού του συλλογικού πονήματος είναι ότι η κλασική Ελλάδα, στην οποία μέχρι σήμερα επικεντρωνόταν συνήθως η έρευνα που αφορούσε τη διατήρηση και χρήση των γραπτών πηγών, αποτελεί το τέλος της περιήγησης, αφού οι παραπάνω μελετητές εξερευνούν περιοχές και ποικίλους πολιτισμούς της Ανατολής από την 3η χιλιετία έως τα μέσα του 8ου π.Χ. αι.

Τα διατηρημένα αρχεία της Μ. Ανατολής συνίστανται, στη συντριπτική τους πλειονότητα, σε οικονομικά-φορολογικά τεκμήρια (και όχι νομικά ή πολιτικά που βρίσκουμε στην αρχαία Αθήνα), τα οποία διευρύνουν σημαντικά τις γνώσεις μας για αυτή την πρώιμη περίοδο της ανθρώπινης ιστορίας.

Μπορούν όμως όλα αυτά τα σχετικά ευρήματα που έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη να χαρακτηριστούν ως αρχεία, με τη σύγχρονη έννοια του όρου, ή είναι απλώς κάποια μεμονωμένα γραπτά τεκμήρια; Ήταν τα άτομα που τα διατήρησαν/διαχειρίστηκαν αρχειονόμοι ή απλοί υπάλληλοι και γραφειοκράτες του κρατικού μηχανισμού; Με ποιες προϋποθέσεις ένας κατάλογος περιεχομένων σε ένα αρχειοστάσιο μπορεί να χαρακτηριστεί εργαλείο έρευνας ή η απλή διατήρηση ομοειδών αντικειμένων μαζί μπορεί να συγκροτήσει ένα αρχείο ή μία αρχειακή σειρά; Οι «μάχιμοι» αρχειονόμοι υποκύπτουμε συχνά σε τέτοιους πειρασμούς, να επιχειρούμε δηλαδή συγκρίσεις της σημερινής εργασίας μας με το παρελθόν.

Πάντως, οι συγγραφείς του βιβλίου αποφεύγουν τέτοιες γραμμικές συγκρίσεις. Δίνουν έμφαση στις «αρχειακές παραδόσεις», όπως υποδηλώνεται και στον τίτλο

1 Για τα αρχεία στην αρχαία Ελλάδα και το *Μητρώον* βλ. Βασίλειος Γ. Μανδηλαράς, «Ιστορία των αρχείων στον αρχαίο ελληνικό κόσμο», *Διεθνές Συμπόσιο Αρχειακών, Αρχεία και προοπτικές στη νέα χιλιετία*, Κύπρος, 4-6 Μαΐου 2000, Αθήνα 2001, σ. 35-43.

της έκδοσης. Ποιες λ.χ. απόψεις ήταν δεδομένες σε αυτούς τους πρώτους πολιτισμούς, που στηρίζονταν στον γραπτό λόγο, σχετικά με τη χρησιμότητα των εγγράφων. Τι είδους πρακτικές και μορφές οργάνωσης, φύλαξης και αξιοποίησης των αρχείων εφαρμόστηκαν. Γιατί πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι στη μακρά αυτή περιοδο άνθισαν αρκετοί πολιτισμοί με διαφορετικές λογικές στη διαχείριση των γραπτών τεκμηρίων.

Στην Ebla π.χ. η πρωτογενής πληροφορία σχετικά με την κίνηση των αγαθών καταγραφόταν συστηματικά σε ολοκληρωμένες φόρμες και τα πρωτότυπα καταστρέφονταν, ενώ η χρήση τους αφορούσε κυρίως διοικητικούς σκοπούς. Από την άλλη μεριά, στην Ασσυρία τα αρχεία των εμπορικών οίκων (επιστολογραφία, νομικά κείμενα, πελατολόγια κλπ.) διατηρούνταν προς χρήση πολλών γενεών, ενώ τα αρχεία των βασιλείων μπορούσαν να καταστραφούν αμέσως μετά το θάνατό τους από τους διαδόχους τους που επιθυμούσαν η

ιστορία του βασιλείου να αρχίζει από τους ίδιους. Στη Μινωική Κρήτη τα αρχεία της ανακτορικής οικονομίας είχαν λόγο ύπαρξης συνήθως για το χρονικό διάστημα της πρακτικής χρησιμότητάς τους, ενώ η πολύπλοκη γραμμική γραφή Β αποτελούσε εμπόδιο σε οποιαδήποτε προσπάθεια φιλολογικής διεύρυνσης.

Παρατηρούμε επίσης ότι η αρχαική οργάνωση ποικίλλει ανάλογα με το είδος των καταγεγραμμένων στοιχείων ή τη μορφή του υποστρώματος των τεκμηρίων στο πλαίσιο προσδιορισμένων γραφειοκρατικών διαδικασιών. Στην Περσέπολη το σχήμα των πινακίδων είναι ανάλογο με το είδος των στοιχείων που περιέχουν: οι καταγραφές των ζώων γινόταν σε κάθετες ορθογώνιες πινακίδες ενώ οι σοδείες και οι καρποί καταχωρίζονταν σε οριζόντιες. Στη Μεσοποταμία της εποχής των Σελευκιδών τα συνήθη αρχεία καταγράφονταν σε πηλινες πινακίδες. Τα σπουδαιότερα όμως διατηρούνταν σε περγαμινές και παπύρους, που βεβαίως ήταν σπανιότερα και

ποιο δαπανηρά υλικά.

Στις πολύγλωσσες εκείνες αρχαίες κοινωνίες οι άνθρωποι που ασχολούνταν με την αρχειοθέτηση έπρεπε να διαθέτουν υψηλού επιπέδου μόρφωση. Οι γραφείς από το Ιράν μέχρι την Αίγυπτο όφειλαν να αναγνωρίζουν τα ασσυριακά και βαβυλωνιακά κείμενα, να κάνουν σε αυτά τον υπομνηματισμό τους στην ευρέως διαδεδομένη αραμαϊκή γλώσσα ή να αναπτύσσουν δικούς τους όρους για ποικίλα τεκμήρια.

Ανεξάρτητα από το δέος που προξενούν σήμερα οι αντιλήψεις όλων αυτών των αρχαίων λαών της Ανατολής και της αρχαίας Ελλάδας, σχετικά με τη συστηματική τεκμηρίωση της κοινωνικής τους οργάνωσης σε τόσο πρώιμη εποχή, ταυτόχρονα με την εξάπλωση της γραφής, όλοι οι αρχειονόμοι, ακόμη κι εκείνοι που δεν διαθέτουν κλασική παιδεία ή δεν έχουν αντικρίσει ποτέ τους ένα αρχαίο γραπτό πρωτότυπο τεκμήριο, θα ωφεληθούν πολλαπλά από τα βιβλία αυτά.

ΕΝΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Αλίκη Δ. Νικηφόρου, Τα διαβατήρια του 19ου αι. των Αρχείων της Κέρκυρας (1800-1870), Γενικά Αρχεία του Κράτους-Αρχεία Νομού Κέρκυρας, Κέρκυρα 2003, σ. 344 + 1.

Τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια τα Κρατικά Αρχεία της Κέρκυρας, χάρη στη δυναμική προσωπικότητα της διευθύντριάς τους κυρίας Αλίκης Νικηφόρου, έχουν καταφέρει να ξεχωρίζουν σημαντικά σε όλους τους τομείς δραστηριοτήτων των δημοσίων αρχείων μας. Επιβλητικές κτηριακές εγκαταστάσεις, εργασίες υποδομής, δημιουργική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, υποδειγματική οργάνωση του σημαντικότητας του αρχειακού υλικού του νησιού, ερευνητική ευαισθησία, οργάνωση εκθέσεων και επιστημονικών συνεδρίων, δημοσίευση πολύ χρήσιμων εργαλείων έρευνας και επιστημονικά έργων εκδόσεων, πολιτιστικές παρεμβάσεις στην τοπική κοινωνία. Η εργώδης αυτή παρουσία μπορεί να συνοψιστεί στο τρίπτυχο: επαγγελματική συνείδηση, βαθιά, στοχαστική γνώση και φιλέρενο φρόνημα.

Η κυρία Νικηφόρου μας παρέδωσε πρόσφατα άλλο ένα σημαντικό εργαλείο έρευνας το οποίο αφορά το πλήρες corpus των διαβατηρίων του 19ου αι. (1800-1870) που διασώθηκαν στα κερκυραϊκά δημόσια αρχεία. Στην εντυπωσιακή, μεγάλου σχήματος έκδοση παρουσιάζονται ευετηριασμένα συστηματικά 11.317 επίσημα ταξιδιωτικά έγγραφα προσώπων, πλοίων, εμπορευμάτων κλπ. της περιόδου κατά την οποία η Κέρκυρα αποτελούσε την πρωτεύουσα των διαφόρων κρατικών μορφωμάτων της Επτανήσου.

Πρόκειται για λυτά ταξιδιωτικά έγγραφα, προσωπικά διαβατήρια στη μεγάλη πλειοψηφία τους, «διπλωμένα με προσοχή στα οχτώ» που περιέμεναν καρτερικά για πολλά χρόνια την οριστική τους ταξινόμηση. Σε αυτά αποτυπώνονται μοναδικές πληροφορίες: ονοματεπώνυμο κατόχων, ηλικία, τόπος γέννησης, φύλλο, επάγγελμα, προσωπογραφικά-σωματολογικά χαρακτηριστικά (εποχή που δεν υπήρχε η φωτογραφία), εκδούσα αρχή κ.ά. Το παραπάνω σπάνιο αρχειακό σύνολο σχετίζεται με τη διοικητική πρακτική της εποχής, την κατάσταση δηλαδή των ταξιδιωτικών εγγράφων στην Αστυνομία αμέσως μετά την άφιξη και την έκδοση νέων κατά την αναχώρηση, είτε από τις αρμόδιες προξενικές αρχές, για τους ξένους, είτε από την ιόνια διοίκηση για τους Επτανήσιους. Μάλιστα ο αριθμός των σωζόμενων εγγράφων θα ήταν πολύ μεγαλύτερος εάν δεν είχε εκκαθαριστεί, τον 19ο αι., εκτεταμένο τμήμα του Αρχείου της Εκτελεστικής Αστυνομίας.

Συγκεκριμένα, όλο το πρωτογενές υλικό προήλθε από τα αρχεία της Ιονίου Γερουσίας και της Εκτελεστικής Αστυνομίας Κέρκυρας, τα οποία εναπόκεινται στα Γ.Α.Κ.-Αρχεία Ν. Κέρκυρας. Στα ήδη ευρισκόμενα από την αρχική τους τάξη διαβατήρια του Αρχείου της Ιονίου Γερουσίας-περιόδου της Επτανήσου Πολιτείας (1800-1807) και του Αρχεί-

ου της Εκτελεστικής Αστυνομίας Κέρκυρας (1807-1870), τα οποία συγκροτούσαν και το βασικό όγκο 9 χιλιάδων περίπου ταξιδιωτικών εγγράφων, προστέθηκαν όσα ανακαλύφθηκαν τα τελευταία χρόνια με τη σύγχρονη αρχειονομική επεξεργασία μέσα σε φακέλους της Εκτελεστικής Αστυνομίας Κέρκυρας (1806-1865) και Παξών (1850-1857) καθώς και στο Αρχείο της Ιονίου Γερουσίας-Ελληνικό Προξενείο (1838-1863). Συγκροτήθηκαν δε ως ξεχωριστή «αρχαική σειρά» μετά από επεξεργασίες που ξεκίνησαν αρχικά πριν από 10 περίπου χρόνια.

Στην εμπεριστατωμένη εισαγωγή της η συγγραφέας μας μιεί στα θέματα των ταξιδιωτικών εγγράφων του 18ου και 19ου αι. στα Επτάνησα, στη διακίνηση των εμπορευμάτων, πλοίων, προσώπων, στον αποφασιστικό ρόλο που έπαιξαν οι ξένες διοικήσεις, κυρίως των Γάλλων και των Βρετανών, στην οργάνωση των αρμοδίων υπηρεσιών στην περιοχή, στη μορφή και το περιεχόμενο των εγγράφων αυτών. Παράλληλα, η όλη αναδρομή, οι συγκρίσεις με άλλες «όμορες επικράτειες» με τα Επτάνησα και η ανάλυση της χρησιμότητας των διαβατηρίων του 19ου αι. ως πηγών που ανοίγουν καινούργια πεδία στην έρευνα, αναδεικνύουν και τις ιστοριογραφικές ευαισθησίες της κ. Νικηφόρου.

Στο πρώτο μέρος του βιβλίου, στο *συνολικό ευρετήριο* (σελ. 55-101), αναφέρεται

όλο το σχετικό αρχειακό υλικό όπως έχει τελικά καταταχθεί μετά τη «διανοητική» και φυσική επεξεργασία του και τη σύνθεση των διαφορετικών προελεύσεων του σε ενιαία «αρχειακή σειρά». Ανεξάρτητα από ορισμένες ενστάσεις τεχνικού χαρακτήρα (προσωπικά ίσως να μην αποσπούσα έγγραφα διαφόρων αρχειακών σειρών από τη φυσική τους θέση· η σύνταξη ενός τέτοιου ευρετηρίου και η διευκόλυνση της έρευνας είναι τελείως διαφορετικά ζητήματα), πρέπει να σημειώσουμε ότι η όλη εργασία έχει εκτελεστεί μεθοδικά ώστε να μην καταλυθούν οι αρχειακοί δεσμοί του πρωτογενούς υλικού, ενώ παράλληλα αποδίδεται στο ερευνητικό κοινό, πλήρως τακτοποιημένο σε ενιαίο σώμα, το σύνολο των διαβατηρίων που διασώζο-

νται στα Δημόσια Αρχεία της Κέρκυρας. Καταγράφονται η προέλευση, η σύγχρονη αρίθμηση των τεκμηρίων (κωδικοποιημένος αύξων αριθμός), το έτος έκδοσης και η εκδούσα αρχή τους, ενώ όλα τα διαβατήρια έχουν ομαδοποιηθεί κατά εκδότη ιεραρχικά μέσα σε κάθε αρχειακό σύνολο.

Το δεύτερο μέρος (σελ. 105-328) καταλαμβάνουν δύο *αλφαβητικοί κατάλογοι όλων των κατόχων των διαβατηρίων*, Ελλήνων και ξένων, όπου συμπεριλαμβάνουν επίσης, στην αντίστοιχη θέση, τα στοιχεία των συνοδών προσώπων και τον αύξοντα αριθμό του κάθε διαβατηρίου.

Ο επιτυχής συνδυασμός των στοιχείων των δύο μερών, η πολύτιμη *ορολογία διοικητικών όρων* (απόδοση στα ελληνικά ξενό-

γλωσσων διοικητικών όρων και κατηγοριών ταξιδιωτικών εγγράφων, σελ. 331-334), η πλούσια εικονογράφηση (με χαρακτηριστικά δείγματα διαβατηρίων του Ιονίου χώρου αλλά και αρκετών άλλων κρατών ή επιφανών κατόχων) και η τεκμηρίωσή της, τα τελικά ευρήματα του βιβλίου (κρατών προέλευσης, τόπων έκδοσης και κατηγοριών ταξιδιωτικών εγγράφων) αναδεικνύουν την έκδοση σε εγχειρίδιο πολλαπλής χρησιμότητας. Όπως τονίζει και ο καθηγητής Σπύρος Ασδραχάς στα *προλεγόμενα* του «ένα ορθολογικής σύλληψης εργαλείο που περιέχει το μέγιστο των πληροφοριών που είναι δυνατόν να διασωθούν σε αυτού του είδους τις καταγραφές».

Ζήσιμος Χ. Συνοδινός

Πανελλήνιο Συνέδριο Αρχειονομίας στη Σάμο. Από την επίσκεψη των συνέδρων στα Αρχεία Ν. Σάμου

ΑΡΧΕΙΑΚΑ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ

ΓΙΑΤΙ Η ΔΟΥΛΕΙΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΠΛΑΚΑ;

Maurice B. Line

Library Management, v. 11, no 5 (1990), 15-17

«Γιατί θα πρέπει να δουλεύω σαν μουλάρι όλη μου τη ζωή;», ρώτησε ο Φίλιπ Λάρκιν, και πολλοί έθεσαν το ίδιο ερώτημα. Η δουλειά, κατά κοινή ομολογία, θεωρείται ως ένα φοβερό βάρος, απαραίτητο για να κερδίζουμε τα προς το ζην, έτσι ώστε να ευχαριστιόμαστε τον ελεύθερό μας χρόνο –χρόνο που για πολλούς επαγγελματίες καριέρας μειώνεται. Και όμως, το μεγαλύτερο μέρος της ζωής μας μεταξύ των 18 και 65 αναλύεται στη δουλειά.

Στην πραγματικότητα, η δουλειά θεωρείται βάρος, μόνον από αυτούς που έχουν δουλειά· θεωρείται προνόμιο από τους ανέργους, μερικοί από τους οποίους μπορεί να είναι χασομέρηδες αλλά οι περισσότεροι στενοχωρούνται, όχι μόνο από την απώλεια του εισοδήματος, αλλά από την απουσία δομής στην ζωή τους, την απουσία σταθερών καθημερινών επαφών και από καθαρή βαρεμάρα του να μην έχεις καμιά απασχόληση. Ακόμα, πολλοί εργαζόμενοι δείχνουν την αποδοκιμασία τους με λόγια· στο βάθος, όμως είναι ευχαριστημένοι. Γιατί δεν ευχαριστιόμαστε όλοι;

Από την οπτική γωνία των «εργαζομένων», το μεγαλύτερο μέρος της δουλειάς είναι βαρετή. Πολλοί εργάζονται το λιγότερο δυνατό –κάνουν μόνο ό,τι τους λένε και λίγο παραπάνω· και προσβλέπουν στην επιστροφή τους στο σπίτι (ή κάπου αλλού) το απόγευμα και «στο να περάσουν καλά». Είτε είναι ζεμένοι στον τροχό, και είναι αυτόνομοι γιατί το φέρνουν βαρέως (άσε που είναι κακό για την υγεία), είτε είναι αφημένοι στην τύχη τους, γεγονός συχνά που επιτείνει τη βαρεμάρα.

Από την οπτική των αφεντικών, το προσωπικό είναι ένα αναγκαίο κακό έως ότου αντικατασταθεί από την αυτοματοποίηση: δύσκολο, που αντιδρά στην εξουσία, έτοιμο να κατέβει σε απεργία εάν η εξουσία δεν ασκηθεί με μεγάλη προσοχή και, σε περίπτωση που δεν μπορεί να απεργήσει, έτοιμο να πάρει χρόνο από τη σημαία με άλλους τρόπους. Ατομικά και ως σωματεία δεν μπορεί να τους εμπιστευθεί κανείς καμιά σημαντική πληροφορία ούτε να τους παραχωρήσει καμιά εξουσία. Είναι πιο ασφαλές να κρατούνται όλοι σε αναμμένα κάρβουνα με άμεση επίβλεψη. Το ίδιο ισχύει σε όλες τις βαθμίδες μέχρι την κορυφή. Το αφεντικό προσωπικά μπορεί να αισθάνεται υπό συνεχή πίεση, ίσως και να βρίσκεται σε κατάσταση βαρύ στρες· αντιδρά είτε προσπαθώντας περισσότερο για να ελέγξει τα πράγματα, ή αφήνοντάς τα να κυλήσουν, με την ελπίδα ότι όλα θα γίνουν από μόνα τους.

Οι παραπάνω περιγραφές δεν είναι παρά καρικατούρες, αλλά σε πολλούς χώρους εργασίας δεν είναι ακραίες. Είναι ενδιαφέρον και εξαιρετικά σημαντικό, ότι οι μέρες που χάθηκαν για τη βρετανική βιομηχανία είναι λίγο έως πολύ οι ίδιες με πρωύτερα, και τώρα που η παρούσα κυβέρνηση ανέβηκε στην εξουσία και προσπάθησε, με επιτυχία, να μειώσει τον αριθμό των απεργιών· η απώλεια χρόνου του προσωπικού κυμαίνεται στα

ίδια επίπεδα. Το γεγονός είναι ότι εφόσον οι άνθρωποι έχουν μπουχτίσει, παίρνουν χρόνο εκτός εργασίας –κατά προτίμηση μέσω απεργιών, επειδή οι απεργίες σηματοδοτούν κάτι, αλλά εάν αυτό δεν είναι δυνατό παίρνουν από μόνοι τους «ασθένεια» ή κάνουν απλά κοπάνα. Είναι φανερό ότι οι άνθρωποι δεν ευχαριστιούνται στη δουλειά τους. Η προτεσταντική εργασιακή ηθική, που ποτέ δεν συμπεριλάμβανε την ευχαρίστηση ως ένα από τα χαρακτηριστικά της, δεν δουλεύει πλέον στην κοσμική κοινωνία· ο φόβος του Θεού βρίσκεται σε χαμηλότερα ακόμα επίπεδα από το φόβο για το αφεντικό.

Οι Ιάπωνες έχουν μία υγιέστερη, και κατά τα φαινόμενα αποδοτική, αντιμετώπιση ως προς την εργασία. Τη αντιμετωπίζουν ως ένα αδιάσπαστο μέρος της ζωής, όχι ως κάτι το ξέχωρο. Ως ένα μέσο για προσωπική και κοινωνική ικανοποίηση, *ως μία μορφή τέχνης*, για καλλιέργεια και εξάσκηση.

Οι Ιάπωνες, από την άλλη, δεν φημίζονται ότι διασκεδάζουν γενικά, και εάν, στην ιδιότυπη ηθική εργασίας-καλλιέργειας, μπορούσε να προστεθεί η πλάκα, είναι πιθανό να είχαμε την πλήρη συνταγή. Ας αναλογιστούμε, πρώτα τι κάνει τη ζωή να έχει πλάκα –ή, αν όχι πλάκα, τι δίνει στους ανθρώπους περισσότερη απόλαυση, ευχαρίστηση, ικανοποίηση; Πολλά πράγματα, αλλά αξίζει να αναφέρουμε μερικά:

- εμπλοκή και απορρόφηση σε μία δραστηριότητα,
- κάνοντας ο,τιδήποτε καλά,
- ελευθερία κινήσεων,
- αντιμετωπίζοντας μία πρόκληση,
- δίνοντας λύσεις σε προβλήματα,
- βοηθώντας άλλους και όντας χρήσιμος (με άμεσο ή έμμεσο τρόπο),
- αισθανόμενος αναγνώριση,
- συντροφικότητα,
- μοιραζόμενος προβλήματα, αστεία και σχεδόν τα πάντα με άλλους.

Αξίζει να ανατρέξει κανείς και σε αυτά που ενθαρρύνουν τους ανθρώπους:

- Χαμόγελα στα πρόσωπα των άλλων –φίλων, συναδέλφων, πελατών, το προσωπικό, τα αφεντικά,
- παράλογα πράγματα,
- αστεία.

«Τα αστεία» είναι κοινά και στις δύο κατηγορίες. Η σημασία του χιούμορ και του γέλιου είναι πολύ υποβαθμισμένη. Είναι θεμελιώδεις. Στο μυθιστόρημα του Έκο *Το όνομα του ρόδου*, το μυστικό το οποίο είναι τόσο σημαντικό ώστε να δικαιολογεί τους φόνους των ανθρώπων προκειμένου να μην βρουν το χαμένο βιβλίο του Αριστοτέλη για το γέλιο. Η ανακάλυψή του θα αποδιοργάνωνε όλη τη βάση της κοινότητας –και, ίσως ακόμα χειρότερα, τη μεσαιωνική κοινωνία, που ευδοκίμωσε χάρη στην κατήφεια, την έλλειψη ερωτήσεων, τη μισαλλοδοξία. Τύραννοι, μεγαλομανείς και φανατικοί του κόσμου, ξανά και ξανά κατά τη διάρκεια του χρόνου, φοβόντουσαν και μισούσαν το γέλιο. Το γέλιο είναι το μεγαλύτερο πλεονέκτημα των ανθρώπων, ένα από

τα λίγα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που μας διακρίνουν από τα άλλα ζώα, και ίσως, το πιο πολύτιμο.

Το χιούμορ:

- δίνει προοπτική και ένα αίσθημα αρμονίας,
- προσφέρει ισορροπία και αντικειμενικότητα,
- προσφέρει εναλλακτικές απόψεις,
- αμφισβητεί βασικές παραδοχές,
- παράγει δημιουργικές ιδέες,
- γκρεμίζει τους φραγμούς,
- ηρεμεί τα άτομα και τις ομάδες,
- φέρνει τους ανθρώπους κοντύτερα.

Ένα άτομο που στερείται παντελώς της αίσθησης του χιούμορ είναι κατά ένα τρόπο, *ανισόρροπο*, καθώς παίρνει τον εαυτό του/της πολύ στα σοβαρά, κατατρέχεται από την ίδια του/της αξιοπρέπεια, είναι ένα άτομο ανίκανο να δει του εαυτού του με το μάτι ενός ξένου.

Ας αναλογιστούμε τώρα, με ποιον τρόπο, εάν επιθυμούσε κανείς να αποσπάσει τη μέγιστη ευχαρίστηση μίας μέρας στη δουλειά, θα μπορούσε να συμπεριφερθεί. Θα μπορούσε να:

- καταλάβει ακριβώς *γιατί* κάνει αυτά που κάνει, χωρίς να δέχεται ως απάντηση το 'έτσι γινόταν πάντοτε',
- προσπαθήσει να αποκλείσει βαρετά και αντιπαραγωγικά τμήματα της δουλειάς Αυτό θα απαιτούσε μια προσεκτική εξέταση στις διαδικασίες ώστε να δει τι θα μπορούσε να απαιλειωθεί ή να απλοποιηθεί,
- παρατηρήσει τον τρόπο με τον οποίο η δουλειά είναι κατανεμημένη ή μοιράζεται με άλλους,
- οργανώσει την ημέρα του με το δικό του τρόπο, υποκείμενος στις ανάγκες των συναδέλφων,
- να αναλαμβάνει όση το δυνατόν περισσότερη γίνεται ευθύνη στο αντικείμενο με το οποίο ασχολείται –να κατέχει και να διαχειρίζεται την εργασία του/της,
- συνεργάζεται με συναδέλφους, όσο γίνεται περισσότερο ως ομάδα, μοιραζόμενος τα προβλήματα και καταλήγοντας σε κοινά αποδεκτές λύσεις·
- σε περίπτωση που αντιμετωπίζει προφανή φόρτο εργασίας, να το δει αντικειμενικά, όπως θα έκανε με ένα οποιοδήποτε πρόβλημα που ζητά λύση, εάν είναι δε δυνατόν σε συνεργασία με άλλους·
- να δίνει στον πελάτη τη μέγιστη ικανοποίηση
- να κάνει τη δουλειά όσο καλύτερα μπορεί –δηλαδή, με έναν τρόπο που να αντιμετωπίζει τους στόχους όσο καλύτερα γίνεται
- να μιλά ελεύθερα στους ανώτερους, στους συναδέλφους και στο προσωπικό με τον ίδιο τρόπο
- να έχει λόγο για το τι γίνεται γενικά
- να προσέχει το γέλιο
- να μοιράζεται το γέλιο και τα αστεία.

Θα έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχουν αρκετά κοινά μεταξύ αυτού του καταλόγου και των πραγμάτων που σημειώνονται παραπάνω ως πραγμάτων που δίνουν ευχαρίστηση γενικά. Εάν μπορούσες να κάνεις όλα αυτά στη δουλειά, θα μπορούσες πραγματικά να την ευχαριστηθείς. Τότε, τι μας σταματάει;

Το αφεντικό μας (σε όλες τις βαθμίδες) μπορεί να στέκεται εμπόδιο –όχι επίτηδες, αλλά επειδή ο ίδιος/η ίδια παρουσιάζει αισθήματα ανασφάλειας, αυταρχισμού, φόβου ότι τα πράγματα

θα στραβώσουν εάν δεν είναι σχολαστικά ρυθμισμένα και δεν επιβλέπονται, αισθήματα υπερβολικής αίσθησης ευθύνης, ζήλιας για το προσωπικό που πιθανόν να κάνει καλύτερη δουλειά από εκείνον/εκείνην, και έλλειψη εμπιστοσύνης.

Ένα άλλο εμπόδιο είναι δυνατόν να είναι η αδυναμία μας (αληθινή ή φανταστική) να μιλήσουμε στο αφεντικό μας. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε ανασφάλεια ή φόβο από την πλευρά μας, ή η απρόσιτη στάση από την πλευρά του αφεντικού, η ιεραρχική δομή (όπου μιλάς μόνο σε προσωπικό αμέσως ανώτερό σου), η φαινομενική ή πραγματική υπεραπασχόληση του αφεντικού, ή η απουσία του/της (οι ανώτεροι μπορούν να βρουν πολλούς λόγους για να αποφύγουν τη δουλειά τους)- ή ίσως, άλλοι λόγοι.

Τρίτον, είναι δυνατόν να μην αισθάνεσαι άνετα με τους συναδέλφους. Αιτία μπορεί να είναι η εγωιστική συμπεριφορά σου ή η δική τους, η δειλία σου ή και πάλι η δική τους, η αδεξιότητά σου ή η δική τους.

Όπως μπορεί η σχέση σου με το αφεντικό σου να μην είναι ιδανική, έτσι μπορεί να είναι και η σχέσεις σου με τους άλλους συναδέλφους σου, για πολλούς από τους ίδιους λόγους. Μπορεί να μην τους αναθέτεις πολύ εργασία, πιθανόν γιατί δεν τους έχεις δοκιμάσει και δεν ξέρεις πώς μπορούν να αντεπεξέλθουν. Βασικά δεν επιθυμούν να βαριούνται και στις περισσότερες περιπτώσεις, ευχαρίστως θα έκαναν πιο ενδιαφέρουσα και υπεύθυνη εργασία και θα την έκαναν καλά. Μπορεί να μην τους ξέρεις καν ως ανθρώπους αλλά μόνο ως εργαζόμενους. Μπορεί να μην φαίνεται σωστό σε ένα ιεραρχικά δομημένο σύστημα με άκαμπτα όρια μεταξύ βαθμών. Μπορεί να ασκείς κριτική όταν κάτι πάει στραβά (που γενικά γνωρίζουν και οι ίδιοι) αλλά να μην τους επαινείς όταν αποδίδουν. Αυτοί (όπως και εσύ) χρειάζονται από καιρού εις καιρόν «κανάκεμα». Μπορείς να τους αποθαρρύνεις με ένα σωρό τρόπους, συμπεριλαμβανομένου να τους απαγορεύσεις να γελούν ή να μην μοιράζεσαι ένα καλό αστείο μαζί τους. Όπως το δικό σου αφεντικό μπορεί να σε αποτρέψει από το να διαχειρίζεσαι τη δουλειά σου, έτσι και εσύ μπορείς να τους αποτρέψεις να διαχειρίζονται τη δική τους, με τρόπους που μπορεί να είναι σε μεγάλο βαθμό ασυνείδητοι. Μοιραζόμενος τα προβλήματά σου και τις επιμέρους εργασίες μαζί τους, τους δίνεις ένα αίσθημα υπευθυνότητας και συγχρόνως μειώνεις την πίεση από τον εαυτό σου.

Μπορεί να ανακαλύψεις ότι οι εργαζόμενοι δεν είναι πολύ ανοικτοί μεταξύ τους. Όλα –κριτική, εκνευρισμός και έπαινοι– είναι προσεκτικά παρουσιασμένα με ένα πέπλο συμβάσεων, με ευγένεια και έτσι ώστε να αποφεύγονται οι «χοντράδες». Οι παρεξηγήσεις εξακολουθούν και η επικοινωνία περιορίζεται. Καλή ομαδική συνεργασία είναι σχεδόν αδύνατη υπό αυτές τις συνθήκες.

Μπορεί να υπάρχει ένα αίσθημα αδυναμίας, ειδικά στο δημόσιο τομέα, που προκύπτει από τις καταστρεπτικές ή απαγορευτικές κυβερνητικές ή επιχειρησιακές πολιτικές, τη γραφειοκρατία, τους επίσημους κανονισμούς, τις αρχές που είναι προφανές ότι δεν προσπαθούν να κατανοήσουν την κατάσταση, και ούτω κάθε εξής.

Τέλος, ασφαιές εκνευρισμοί καταφέρουν πλήγματα πάνω σε κάθε δουλειά: το υποβόσκων αίσθημα, η βέβαιη γνώση ότι υπάρχει ένα μεγαλύτερο έργο που θα πρέπει να γίνει, ένα κριτικό ζήτημα που θα πρέπει να αντιμετωπισθεί –μερικές φορές. (Όσο πιο προσεκτικά γίνονται οι εκνευρισμοί αντιληπτοί τόσο

πιο πολύ ενοχλούν). Το ίδιο συμβαίνει ορισμένες φορές και στο σπίτι, αλλά λίγοι άνθρωποι δέχονται να ζήσουν με μία οροφή που στάζει ή ένα σάπιο πάτωμα, ενώ το αντίστοιχο των διαβρωμένων οροφών και σαπισμένων πατωμάτων είναι ανεκτό να συμβαίνει, πολύ συχνά, στους οργανισμούς.

Οι απαντήσεις σε αυτές τις δυσκολίες είναι φανερές στη διάγνωση. Συνοπτικά, προσπάθεια πρέπει να καταβληθεί ώστε:

- να διαχειρίζεται κανείς τη δουλειά του και να αφήνει τους άλλους να διαχειρίζονται τη δική τους,
- να εργάζεται περισσότερο ομαδικά παρά ατομικά,
- να μιλά ελεύθερα, ανοικτά και ειλικρινά με όλους τους εργαζόμενους, σε όλες τις βαθμίδες,
- να αποφεύγει να μπερδεύεται με υπευθυνότητες και πάνω από όλα να αποφεύγει να χρεώνεται προσωπικά και μόνο τα θετικά,
- να εμπιστεύεται ότι το προσωπικό θα κάνει υπεύθυνη εργασία και να το αφήνει ελεύθερο να δράσει αυτόνομα, όσο το δυνατόν περισσότερο,
- από καιρού εις καιρόν, θεωρητικά να στέκεται έξω από την καθημερινή δουλειά, και να αξιολογεί πώς θα μπορούσε να σχεδιάζει και να εκτελεί καλύτερα,
- ποτέ να μην επιτρέπει στο επείγον να μπαίνει εμπόδιο στο ουσιαστικό,
- να γνωρίζει όλους τους εργαζόμενους ως ανθρώπους,
- να κάνει κριτική με φειδώ αλλά να δείχνει γενναιοδωρία με τον καλό λόγο,
- να γελά με τους συναδέλφους.

Μεγάλο μέρος της τέχνης της καλής διοίκησης συνίσταται στο να είναι κανείς ανθρώπινος στη δουλειά και να ευχαριστιέται με τους συναδέλφους και τους εργαζόμενους.

Σε περίπτωση που ο παραπάνω κατάλογος μοιάζει υπέρ-σοβαρός, θα έπρεπε να υπενθυμίσουμε στους εαυτούς μας ότι αυτές οι προσεγγίσεις και οι απόψεις αποτελούν μέσα όχι μόνο για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και εργασιακή ικανοποίηση αλλά και για τεράστια απελευθέρωση ενέργειας και μεγαλύτερη ευχαρίστηση στη δουλειά –δηλαδή, περισσότερη πλάκα. Εάν μπορείς να σχεδιάσεις τη δουλειά σου, έτσι ώστε να εισπράττεις το μέγιστο της ευχαρίστησης από αυτήν, με βεβαιότητα θα είσαι πιο παραγωγικός και αποτελεσματικός, και θα μπορείς να βοηθήσεις άλλους να κάνουν το ίδιο.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστίες στον Keith Robertson, που εργάστηκε μαζί μου στη Βρετανική Βιβλιοθήκη ως σύμβουλος ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού, του οποίου η εμπειρία και το παράδειγμα με επηρέασαν βαθιά.

Ο Maurice B. Line είναι σήμερα σύμβουλος, ειδικευμένος σε θέματα στρατηγικού σχεδιασμού, διαχείρισης της αλλαγής και ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού. Έχει εργαστεί σε πολλές πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες και στη Βρετανική Βιβλιοθήκη, οπότε συνταξιοδοτήθηκε το 1988, ως Γενικός Διευθυντής Επιστημονικής Τεχνολογίας και Βιομηχανίας.

Μετάφραση
Έλλη Δρούλια-Μητράκου

ΜΕΤΑΚΟΜΙΣΗΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

Και να που μετακομίζουμε, δηλαδή δεν μετακομίζουμε ακριβώς τώρα. Το κάνουμε σε μικρές δόσεις από πέρσυ τον Μάιο. Τις αυξήσαμε σταδιακά και τώρα είμαστε στο ζενίθ. Στο μεταξύ εγκαινιαστήκαμε με παράτες και απίστευτες για τα μέτρα μας γκλαμουρίες, έτσι σαν διάλειμμα στη μετακόμιση. Και συνεχίζουμε. Και θα συνεχίσουμε για καιρό ακόμη, μέχρι να γίνει η μετακένωση του αρχαιακού υλικού και η οποιαδήποτε δυνατή συρρίκνωση των αποθηκευτικών χώρων με αντίστοιχο πιθανό έπαθλο την αύξηση της κρατικής στοργής προς την υπηρεσία.

Μας αποκαλύφθηκαν χαμένα αρχεία, χαμένοι άνθρωποι, χαμένα χρόνια...

Μάθαμε να ζούμε καθημερινά ανάμεσα σε κούτες, κιβώτια και αντιόξινα κουτιά απλωμένα ολόγυρα, δίπλα σε ταινίες συσκευασίας και μαρκαδόρους και άπειρες σημειώσεις και καταστάσεις μεταφοράς και όλα τα συναφή και προβληματιζόμαστε κιάλας για την επόμενη μέρα που θα τα στερηθούμε. Σα να θλιβόμαστε που αφήνουμε και την Αγορά, τα μπαχάρια και τις φωνές, σα να μας κεντάει ο πόνος του αποχωρισμού από το Μέγαρον Ματάλα, τα αναπηρικά καροτσάκια και τις ορδές των αλλοδαπών που συνωστίζονται εδώ και καιρό στο ισόγειο του κτηρίου και έξω από την κεντρική είσοδο.

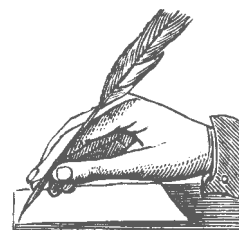
Κανείς δεν πιστεύει, στο βάθος, ότι μετακομίζουμε. Λίγο το απίστευτο του εγχειρήματος, λίγο η ξεθεωτική καθυστέρηση, λίγο η μαρμάρινη παγωμάρα του νέου τεμένους των αρχείων με τους δαιδάλους των διαδρόμων και των υπογείων και κανείς δεν αλαλάζει από ενθουσιασμό τελευταία. Όλα φαντάζουν αλλιώς, όλα μυρίζουν Ολυμπιακό πνεύμα εθελοντισμού ανακατεμένο με μπόλικο πτωχοπροδορισμό, με υψηλότατα επίπεδα διεθνών προδιαγραφών και δημοσίων σχέσεων, με αυστηρά μέτρα ασφαλείας, στα –επί θύραις– “ενενηντάχρονα” των Γ.Α.Κ., στα “τριαντάχρονα” του κτηρίου, στα “δίχρονα” των εσωτερικών αλλαγών, στα “ετήσια” της μετακόμισης μνημόσυνα.

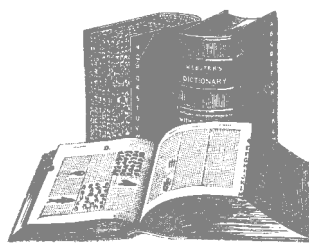
μ. β.

Δεκέμβριος 2003

Επί του πισστηρίου:

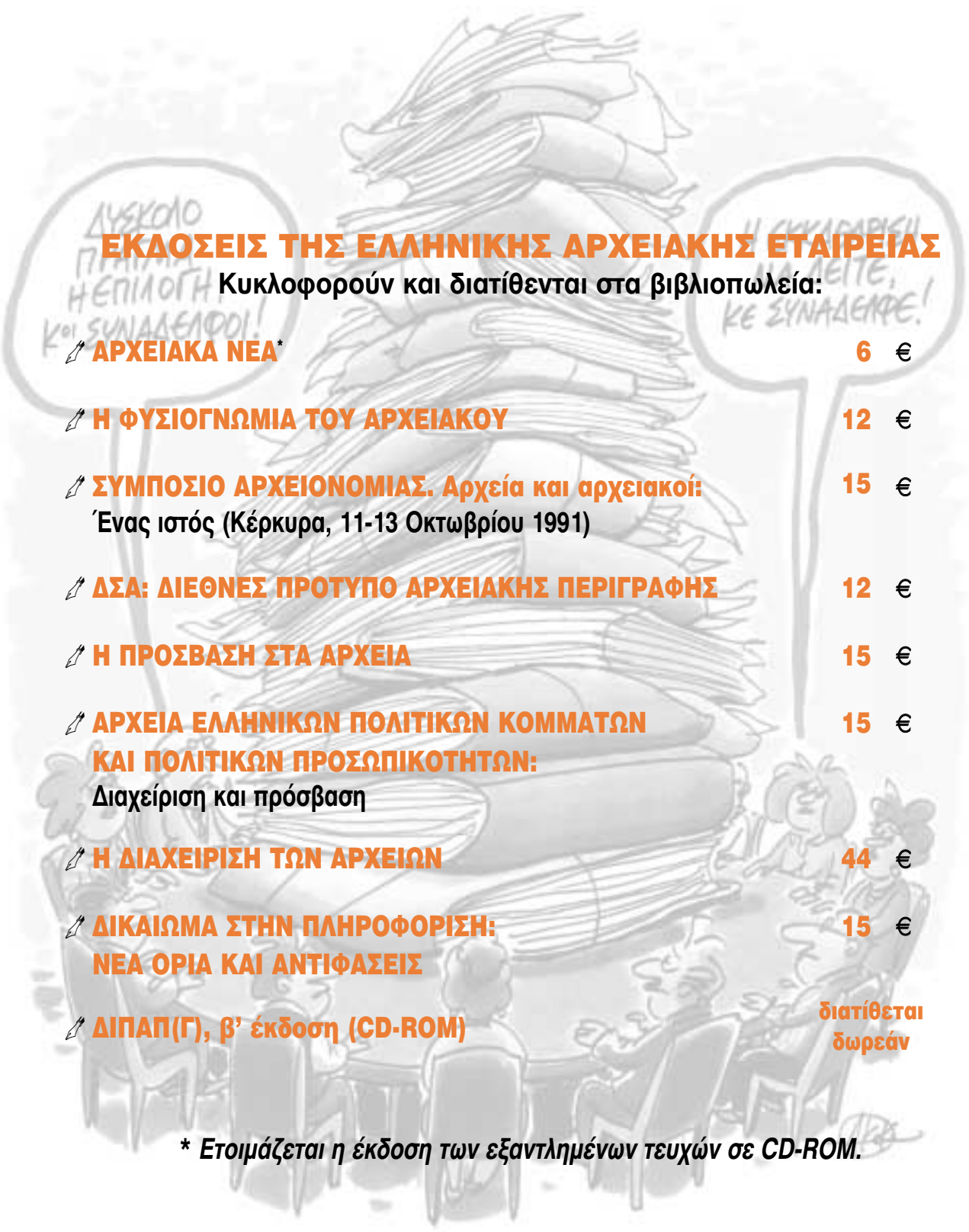
Σχεδόν μετακομίσαμε. Ή ταν ή επί τας. Νυν υπέρ πάντων αγών.

Βιβλία και περιοδικά που λάβαμε

- *Αρχαιοτάξιο, περιοδική έκδοση των Αρχαίων Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας*, τχ. 5 –Μάιος 2003.
- Γ.Α.Κ.-Τοπικό Αρχείο Αγιάς, *Το Τοπικό Αρχείο Αγιάς. Συνοπτική παρουσίαση: Κατερίνα Παπαδοπούλου*, Αγιά 2003.
- Γ.Α.Κ.-Αρχαία Νομού Σάμου, *Ο Τύπος στη Σάμο. Αναπαραστάσεις της τοπικής κοινωνίας, 19ος-20ός αιώνας. Πρακτικά Συνεδρίου, Σάμος 9-10 Νοεμβρίου 2001*, Αθήνα 2003.
- *Η Αρναία της Μακεδονίας*, έτος ιστ', τχ. 58 (Ιανουάριος-Μάρτιος 2003), τχ. 59 (Απρ.-Ιούν. 2003), τχ. 60 (Ιουλ.-Σεπτ. 2003), τχ. 61 (Οκτ.-Δεκ. 2003).
- Εμμ. Γ. Δρακάκης, *Ληξιαρχικά βιβλία Κυθήρων. Ενορία Παναγίας Ιλαριωτίσσης Ποταμού, 1731-1856*. Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών 16, Αθήνα 2003.
- *Εμείς & Η Τράπεζα*, περιοδικό της Ε.Τ.Ε., τχ. 21/Μάιος 2003 (ειδικό αφιέρωμα στο νέο κτήριο του Ιστορικού Αρχείου της Ε.Τ.Ε.), τχ. 22/Νοέμβριος 2003.
- Κώστας Κωστής, με τη συνεργασία Γιώργου Κωστελένου, *Ιστορία της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, 1914-1940*, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Ερευνητικό Πρόγραμμα της Επιτροπής Ιστορίας, Αθήνα 2003.
- Φλορίν Μαρινέσκου, *Ρουμανικά έγγραφα του Αγίου Όρους. Αρχείο Ιεράς Μονής Αγίου Παύλου*, ΚΝΕ/ΕΙΕ, Αθήνα 2002.
- Αναστασία Μηλίτη-Νίκα & Χριστίνα Θεοφιλοπούλου-Στεφανούρη, *Το Αρσάκειο Καλαμάτας 1914-1923*, Καλαμάτα 2003, Γ.Α.Κ.-Αρχαία Ν. Μεσσηνίας.
- Μαρία Μπακαδήμα-Σωτηρία Τσατσά (επιμ.), *Κατάλογος-εργετήριο περιεχομένων Γ.Α.Κ.-Αρχαίων Ν. Αιτωλ/νίας*, Γενικά Αρχεία του Κράτους-Αρχαία Νομού Αιτωλ/νίας, Μεσολόγγι, 2003.
- *Πολύγυρος, Περιοδική έκδοση του Λαογραφικού Ομίλου Πολυγύρου*, έτος 4^ο, τχ. 16 (Μάιος-Ιούνιος 2003), τχ. 17 (Αύγουστος 2003), τχ. 18 (Σεπτ.-Οκτ. 2003), τχ. 19 (Νοέμβρ.-Δεκ. 2003), τχ. 20 (Ιαν.-Φεβρ. 2004), τχ. 21 (Μάρτ.-Απρ. 2004).
- Σωτήρης Ριζάς, *Από την κρίση στην ύφεση. Ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης και η πολιτική προσέγγισης Ελλάδας – Τουρκίας*, Αθήνα 2003, Ίδρυμα Κωνσταντίνος Κ. Μητσοτάκης, εκδόσεις Παπαζήση.
- Ζήσιμος Χ. Συνοδινός, *Αρχαία Οικογένειες Λούντζη, Ευρετήριο*, Αθήνα 2004.
- Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Η ελληνική ευρωπαϊκή πολιτική, 1965-1966. Επαναδραστηριοποίηση στο Κοινοτικό πλαίσιο*, Ειδικές Μελέτες 1, Αθήνα 2003.
- *Arkiv, Samhalle och forskning*, Svenska Arkivsamfundet, 2002:2, 2003:1.
- *Der Archivar*, 56.2 (Μάιος 2003), 56.3 (Ιούνιος 2003), 57.1 (Φεβρουάριος 2004).
- DigiCULT, *Learning Objects from Cultural and Scientific Heritage Resources*, Thematic Issue 4, October 2003.
- DigiCULT, *Virtual Communities and Collaboration in the Heritage Sector*. Thematic Issue 5, January 2004.
- DigiCULT, *Technologies for the Cultural and Scientific Heritage Sector*. Technology Watch Report, February 2004.
- Hellenic Ministry of Foreign Affairs-Service of Diplomatic & Historical Archives, *The participation of Greece in the Process towards European Integration*. Photini Tomai-Constantopoulou (edit), Vol. one: *The crucial twenty years 1948-1968*, Athens 2003.
- I.C.A., *Comma, International Journal on Archives*, 2002.3-4, 2003.1, 2003.2-3.
- I.C.A., *Flash, What's new?*, 1/ Σεπτ. 2003, 2/ Δεκ. 2003.
- I.C.A., XXXVII CITRA, Cape Town, Οκτ. 2003, Αποφάσεις της Διεθνούς Συνδιάσκεψης, αγγλικά-γαλλικά.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΕΙΑΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κυκλοφορούν και διατίθενται στα βιβλιοπωλεία:

✍ **ΑΡΧΕΙΑΚΑ ΝΕΑ***

6 €

✍ **Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΑΚΟΥ**

12 €

✍ **ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ. Αρχεία και αρχειακοί:**
Ένας ιστός (Κέρκυρα, 11-13 Οκτωβρίου 1991)

15 €

✍ **ΔΣΑ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΡΟΤΥΠΟ ΑΡΧΕΙΑΚΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ**

12 €

✍ **Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΑ ΑΡΧΕΙΑ**

15 €

✍ **ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΩΝ:**
Διαχείριση και πρόσβαση

15 €

✍ **Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ**

44 €

✍ **ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΣΗ:
ΝΕΑ ΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ**

15 €

✍ **ΔΙΠΑΠ(Γ), β' έκδοση (CD-ROM)**

διατίθεται
δωρεάν

* Ετοιμάζεται η έκδοση των εξαντλημένων τευχών σε CD-ROM.

ISSN 1106-5370